

Uchwała nr .....
Rady Gminy w Grudziądzu
z dnia.....
w sprawie przyjęcia Studium uwarunkowań i kierunków
zagospodarowania przestrzennego gminy Grudziądz

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, ze zm.), art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2012 poz. 647, ze zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1.1. Uchwała się Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz, w jej granicach administracyjnych, określające uwarunkowania oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy zawartą w tekście oraz na rysunku.

2. Integralną częścią uchwały są:

- 1) załącznik Nr 1 – Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz (tekst);
- 2) załącznik Nr 2 – Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego (rysunek studium);
- 3) załącznik Nr 3 – Kierunki zagospodarowania przestrzennego (rysunek studium);
- 4) załącznik Nr 4 – rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag złożonych do projektu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz.

§ 2. 1. Zmienia się zgodnie z niniejszą uchwałą politykę przestrzenną gminy zawartą w uchwale Nr XIV/117/2000 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 24 lutego 2000 r. w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grudziądz.

2. Z dniem wejścia w życie uchwały traci moc uchwała Nr XIV/117/2000 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 24 lutego 2000 r. w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grudziądz.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Grudziądz.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca
Rady Gminy

*Załącznik nr 1
do uchwały Rady Gminy Grudziądz
nr ..... z dnia .....*

TEKST

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUDZIĄDZ

Uchwała Nr XIV/117/2000 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 24 lutego 2000r.

Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz, sporządzony w 2000 r. przez Zarząd Gminy Grudziądz, wykonał zespół autorski pod kierownictwem

architekta Tadeusza Krepskiego, w składzie:

- Piotr Piechocki
- Jan Zobołowicz
- Wiesław Łuszyński
- Zofia Domżańska
- Gabriela Ratajczak
- Elżbieta Kornalewska
- Dorota Trędowska
- Artur Składanek
- Maciej Kornalewski
- Krzysztof Gross

w jednostce projektowej:

„Projektowo-Doradcze Biuro Architektoniczno-Urbanistyczne PROJ-PLAN s.c.”

Uchwała nr ..... Rady Gminy w Grudziądzu z dnia .....

Projekt Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz, sporządzony w 2012 roku przez Wójta Gminy Grudziądz, wykonał:

URBANISTA

Maciej Kornalewski

ZESPÓŁ PROJEKTOWY

- główny projektant: mgr Maciej Kornalewski, członek Północnej Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Gdańsku, wpis nr G-100/2002.
- projektant: mgr Monika Bernacka-Klein
- projektant: mgr Elżbieta Kornalewska
- ochrona środowiska inż. Marta Wiśniewska

Grudziądz listopad 2012

CZĘŚĆ I. UWARUNKOWANIA

1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

1.1. POWIĄZANIA ORAZ FUNKCJA GMINY

Ustalenia zawarte w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego są wyrazem polityki przestrzennej, rozumianej jako celów rozwoju, ich hierarchii oraz kierunków i sposobów działania prowadzących do ich osiągnięcia, a także wynikających stąd – generalnych dyspozycji dotyczących przekształceń i rozwoju przestrzennego.

Na podstawie ustawy z dnia 07.07.1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym podstawę polityki przestrzennej zawarte były w uchwale Nr XIV/117/2000 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 24 lutego 2000 r. w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grudziądz.

W wyniku zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy w ciągu ostatnich 10 lat, głównie wynikających ze wzrostu zapotrzebowania na tereny mieszkaniowe, przyjęto uchwałę nr XXXV/222/2010 rady Gminy w Grudziądzu z dnia 12 lutego 2010r. w sprawie przystąpienia do opracowania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Administracyjnie gmina Grudziądz leży w województwie kujawsko-pomorskim, w powiecie grudziądzkim (ziemskim). Jednostka graniczy z gminami: Miasto Grudziądz, Nowe, Rogóźno, Gruta, Radzyń Chełmiński, Płużnica, Stolno, Chełmno, Dragacz, oraz Sadlinki (woj.pomorskie).

Tabela 1. Podstawowe dane liczbowe

DANE		01.01.1990r.	01.01.1995 r.	01.01.2000 r.	01.01.2005 r.	01.01.2010 r.
Powierzchnia gminy	[ha]	15877	16533	16533	16533	16533
Ilość mieszkańców	[tys.]	8,6	9,3	9,9	10,5	11,3

Uwaga: w 1992 r. do gminy Grudziądz przyłączono część gminy Rogóźno – sołectwo Dusocin (646 ha i około 340 mieszkańców)

Uchwała nr XII/75/2003 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 30 października 2003 r. w sprawie uchwalenia statutów jednostek pomocniczych, podzielono gminę na **25** jednostek pomocniczych jakim są sołectwa.

Tabela 2. Podział na sołectwa

Lp.	Sołectwa (jednostki pomocnicze gminy)	Wsie przynależne do sołectwa	Powierzchnia sołectwa [ha]
1.	Biały Bór	Biały Bór	1618

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Lp.	Sołectwa (jednostki pomocnicze gminy)	Wsie przynależne do sołectwa	Powierzchnia sołectwa [ha]
2.	Dusocin	Dusocin	645
3.	Gogolin	Gogolin	372
4.	Grabowiec	Grabowiec	338
5.	Mały Rudnik	Mały Rudnik	296
6.	Marusza	Marusza, część Skarszewy	215
7.	Mokre	Mokre, Leśniewo, Lisie Kąty	1663
8.	Nowa Wieś	Nowa Wieś	810
9.	Parski	Parski	289
10.	Piaski	Piaski, (Daszkowo), Kobyłanka, (Linarczyk)	634
11.	Pieńki Królewskie	Pieńki Królewskie	190
12.	Rozgarty	Rozgarty	332
13.	Ruda	Ruda	599
14.	Skarszewy	Skarszewy	606
15.	Sosnówka	Sosnówka, Brankówka	772
16.	Stary Folwark	Stary Folwark	300
17.	Świerkocin	Świerkocin	297
18.	Sztynwag	Sztynwag	248
19.	Szynych	Szynych	639
20.	Turznice	Turznice, Hanowo	919
21.	Wałdowo Szlacheckie	Wałdowo Szlacheckie	643
22.	Wielkie Lniska	Wielkie Lniska, Małe Lniska, Sadowo	1024
23.	Wielki Wełcz	Wielki Wełcz	1351
24.	Węgrowo	Węgrowo, Gać	1028
25.	Zakurzewo	Zakurzewo	623
	Razem		16451

Źródło: Uchwała Rady Gminy

Siedzibą władz gminy: Wójta Gminy Grudziądz oraz Rady Gminy Grudziądz, jest Urząd Gminy w Grudziądzu, przy ulicy Wybickiego 38.

Według podziału fizycznogeograficznego największy obszar zajmuje Kotlina Grudziądzka (Basen Grudziądzki) oraz Pojezierze Chełmińskie, a w mniejszym dolina Kwidzyńska, Pojezierze Ławskie; w sieci hydrograficznej jako podstawowe występują rzeki Wisła, Osa, Marusza oraz Kanał Główny.

Rozpatrując warunki rozwoju i kierunki zagospodarowania gminy uwzględnić należy specyficzne więzi łączące je z miastem Grudziądz: administracyjne, gospodarcze, społeczne, infrastrukturalne.

Grudziądz dla najbliższego otoczenia stanowi ośrodek handlowo-usługowy, oświatowy, kulturalno-rozrywkowy, administracyjno-finansowy itp. Miasto stanowi historycznie i gospodarczo wykształconą stolicę regionu, obejmującego swym zasięgiem nie tylko rejon powiatu grudziądzkiego. Mają tu siedzibę urzędy szczebla podstawowego w podziale terytorialnym Polski oraz szczebla ponadlokalnego. Do najważniejszych można zaliczyć: Starostwo Powiatu Ziemińskiego, Powiatowy Zarząd Dróg, Powiatowy Urząd Pracy, Oddział Powiatowy Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Komendę Miejską Policji, Urząd Skarbowy, Oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Prokuratura Rejonowa oraz Sad Rejonowy. Ważna jest również siedziba oświaty, szkół ponadpodstawowych oraz wyższych. Wymienić tutaj należy przede wszystkim: Licea Ogólnokształcące, Licea Techniczne, Uniwersytet Mikołaja Kopernika z siedzibą w Toruniu, pozostałe szkoły wyższe (ośrodki dydaktyczne).

Przez teren miasta i gminy Grudziądz przebiegają linie komunikacyjne o znaczeniu krajowym: autostrada A1, drogi krajowe nr 16 i nr 55, droga wojewódzka nr 534, oraz linie kolejowe o znaczeniu krajowym nr 208 Laskowice-Działdowo, nr 207 Toruń-Malbork.

Autostrada A-1 leżąca w ciągu międzynarodowej trasy E75, w VI transeuropejskim korytarzu transportowym, na terenie Polski łączy Trójmiasto z przejściem granicznym w Gorzyczkach, przez m.in. Toruń, Łódź, Częstochowę, Gliwice. Obszar rejonu Grudziądza ma zapewniony dostęp do autostrady poprzez oddany w 2011 roku węzeł Nowe Marzy, oraz poprzez oddany w grudniu 2012r. węzeł Grudziądz. W okolicach Łodzi autostrada A1 łączy się z biegnącą z zachodu na wschód Polski autostradą A2. Droga krajowa nr 16 relacji Górna Grupa-Ogrodniki, droga krajowa nr 55 relacji Nowy Dwór Gdański-Stolno, jako główne ciągi komunikacji.

Z analizy układu komunikacyjnego wynika dogodnie położenie tego rejonu Polski na trasie tranzytu z Niemiec do Obwodu Kaliningradzkiego oraz do Państw Nadbałtyckich (Litwy, Łotwy i Estonii).

Lotnisko sportowe, użytkowane obecnie przez Aeroklub Nadwiślański, zlokalizowane jest w miejscowości Lisie Kąty. Najbliższe lotniska o międzynarodowym zasięgu to: lotnisko pasażerskie w Bydgoszczy oraz lotnisko pasażerskie i towarowe w Gdańsku-Rębiechowie.

Na terenie gminy funkcjonuje składowisko odpadów w Zakurzewie (od 1997 r.), które obecnie obsługuje przede wszystkim miasto Grudziądz, gminę Grudziądz, Rogóźno, Gruta, Radzyń Chełmiński, Świecie n/Osą. W Nowej Wsi od 2002 roku istnieje oczyszczalnia ścieków, obsługująca zarówno miasto Grudziądz, jak i gminę Grudziądz (aktualnie częściowo).

Funkcja gminy Grudziądz nierozzerwalnie łączy się z wielofunkcyjnym miastem Grudziądz. Jeśli miasto Grudziądz aktualnie dostosowuje się do roli miasta przemysłowego (ośrodek administracyjno - usługowo-handlowego, a w przyszłości obsługa oświatowo – lecznicza i rekreacyjna oraz turystyka) to gmina zaczyna pełnić główną funkcję mieszkaniowo-wypoczynkową dla mieszkańców tego rejonu powiatu (oprócz istniejącej przede wszystkim funkcji rolniczej, osadniczej o niskiej intensywności i leśnej). W ciągu ostatnich lat nastąpił znaczny rozwój osiedli mieszkaniowych z zabudowa jednorodzinna, głównie w miejscowości Nowa Wieś, Węgrowo, Gać, Kobylanka, Piaski, Wałdowo Szlacheckie, Biały Bór. Z biegiem czasu zanika funkcja zaplecza rolniczego (nadal ważnego zaplecza produkcji owocowo-warzywniczej), a przede wszystkim gmina stanowi rezerwę dla potrzeb urbanizacji na rzecz konglomeracji miejsko-wiejskiej. Na obszarze gminy działa kilkanaście stosunkowo małych zakładów produkcyjnych, pełniących funkcję uzupełniającą dla obiektów przemysłowych regionu województwa. Z obiektów o znaczeniu ponadlokalnym wymienić można centrum dystrybucyjne spółki Jeronimo Martins Dystrybucja sp. z o.o. (oddział w Białym Borze), Urząd Celny w Toruniu

- oddział celny w Grudziądzu z siedzibą w Białym Borze, Mueller Fabryka Świec SA z siedzibą w Białym Borze.

W gminie Grudziądz istnieją duże obszary leśne (około 25% terenu gminy), teren częściowo objęty jest ochroną przyrody (Chełmiński Park Krajobrazowy, Nadwiślański Park Krajobrazowy, Obszar Specjalnej Ochrony Natura 2000 Dolina Dolnej Wisły PLB040003, Obszar Specjalnej Ochrony Natura 2000 Cytadela Grudziądz PLH040014, Obszar Specjalnej Ochrony Natura 2000 Dolina Osy PLH040033, obszar chronionego krajobrazu Strefy Krawędziowej Doliny Wisły, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Osy i Gardęgi), występują cenne zabytki kultury (np.: obiekty militarne Zespołu Twierdzy Grudziądz), dlatego dla gminy ważna jest również funkcja turystyczna.

Rys. nr 1. Mapa województwa kujawsko – pomorskiego z podziałem na powiaty

Źródło: <http://grudziadz.ug.gov.pl/>

Rys. nr 2. Położenie Gminy Grudziądz w Powiecie Grudziądzkim

Źródło: <http://grudziadz.ug.gov.pl/>

1.2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

1.2.1. Uwarunkowania wynikające z Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2030

Dnia 27 kwietnia 2012 r. została opublikowana w Monitorze Polskim (Monitor Polski 2012, poz. 252) Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jako załącznik do Uchwały Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. KPZK 2030 łączy planowanie przestrzenne ze społeczno-gospodarczym, zakłada włączenie procesów programowania i koordynacji rozwoju przestrzennego w nurt realizacji działań prorozwojowych w Polsce. Realizacja wizji zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 przyczyni się do osiągnięcia lepszej spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej kraju, zapewniając równowagę procesów rozwojowych.

Zasady polityki przestrzennego zagospodarowania kraju:

Programowanie i realizacja polityki przestrzennego zagospodarowania kraju podlegają zbiorowi zasad wynikających z określonego paradygmatu rozwoju oraz przepisów zawartych w Konstytucji i w odpowiednich aktach prawnych – krajowych i międzynarodowych. Zasady polityki przestrzennej mają charakter stały i dotyczą wszelkich form działalności człowieka w odniesieniu do przestrzeni. Najważniejsza z nich jest: ustrojowa zasada zrównoważonego rozwoju – oznacza taki rozwój społeczno- gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności oraz obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń. Z tej zasady zostały wyprowadzone wprost, przez odniesienie do kapitału ekonomicznego, środowiskowego i społecznego następujące zasady planowania publicznego:

-zasada racjonalności ekonomicznej – oznacza, że w ramach polityki przestrzennej uwzględniana jest ocena korzyści społecznych, gospodarczych i przestrzennych w długim okresie;

-zasada preferencji regeneracji (odnowy) nad zajmowaniem nowych obszarów pod zabudowę – oznacza intensyfikację procesów urbanizacyjnych na obszarach już zagospodarowanych, tak aby minimalizować ekspansję zabudowy na nowe tereny. W praktyce zasada ta przeciwdziała rozpraszaniu zadań inwestycyjnych, przyczynia się do efektywnego wykorzystania przestrzeni zurbanizowanej, chroniąc jednocześnie przestrzeń wewnątrz miast przed dewastowaniem (zasada odnosi się do recyklingu przestrzeni, użytkowania zasobu);

-zasada przezorności ekologicznej – oznacza, że rozwiązywanie pojawiających się problemów powinno następować we właściwym czasie, tj. odpowiednie działania powinny być podejmowane już wtedy, gdy pojawia się uzasadnione przypuszczenie, że problem wymaga rozwiązania, a nie dopiero wtedy, gdy istnieje pełne tego naukowe potwierdzenie; pozwoli to uniknąć zaniechań wynikających z czasochłonnych badań, braku środków lub zachowawczego działania odpowiedzialnych osób lub instytucji;

-zasada kompensacji ekologicznej – polega na takim zarządzaniu przestrzenią, planowaniu i realizacji działań polityki rozwojowej, w tym przestrzennej, aby zachować równowagę przyrodniczą i wyrównywać szkody w środowisku wynikające z rozwoju przestrzennego, wzrostu poziomu urbanizacji i inwestycji niezbędnych ze względów społeczno-gospodarczych, a pozbawionych alternatywy neutralnej przyrodniczo;

Cel strategiczny polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest następujący: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

1.2.2. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko - Pomorskiego

Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2007-2020 przyjęta Uchwałą Nr XLI/586/05 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 12 grudnia 2005 roku, jako cel nadrzędny wskazuje poprawę konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Dla osiągnięcia tego celu wyznacza trzy priorytetowe obszary działań strategicznych, a w ramach celów działania strategiczne (cele strategiczne) i główne kierunki działań strategicznych (cele operacyjne):

1. Rozwój nowoczesnej gospodarki, z następującymi działaniami strategicznymi:
  - 1.1. Kreowanie warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji
  - 1.2. Wzmacnianie konkurencyjności regionalnej gospodarki rolnej
  - 1.3. Promocja rozwoju turystyki
2. Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu, z następującymi działaniami strategicznymi:
  - 2.1. Wspieranie rozwoju sieci osadniczej
  - 2.2. Rozwój infrastruktury technicznej
  - 2.4. Rozwój infrastruktury społecznej
  - 2.5. Promocja dziedzictwa kulturowego
  - 2.6. Zachowanie i wzbogacanie zasobów środowiska przyrodniczego
3. Rozwój zasobów ludzkich, z następującymi działaniami strategicznymi:
  - 3.1. Budowa społeczeństwa opartego na wiedzy
  - 3.2. Budowa kapitału społecznego
  - 3.3. Promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy lub zagrożonych jej utratą
  - 3.4. Promocja i profilaktyka zdrowia
  - 3.5. Integracja społeczno-zawodowa i bezpieczeństwo ludności.

Generalna koncepcja rozwoju województwa kujawsko - pomorskiego zakłada komplementarność procesów jego koncentracji w biegunach wzrostu społeczno-gospodarczego i jego dyfuzji w otoczenie.

Wg Strategii wskazuje się, że strukturę przestrzenno-funkcjonalną obszaru województwa budują następujące główne elementy:

- regionalny biegun wzrostu społeczno-gospodarczego jaki kreują miasta Bydgoszcz i Toruń, traktowane jako miasta rdzeniowe Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego (BTOM);
- subregionalne ośrodki równoważenia rozwoju, jakimi są w województwie miasta: Włocławek, Grudziądz, Inowrocław oraz przewidywane do tej roli miasta Brodnica i Tuchola;
- pozostałe miasta powiatowe i inne ośrodki w obszarze wiejskim.

W dokumencie tym zaznaczono, że polityka poprawy konkurencyjności Grudziądza powinna być względnie równoważna polityce spójności, zaś polityka rozwoju miasta powinna równoważnie wzmocniać jego relacje względem ośrodków metropolitalnych (Bydgoszcz, Toruń) oraz powiązania względem ośrodków powiatowych i gmin w jego otoczeniu.

1.2.3. Uwarunkowania wynikające z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjęty został Uchwałą Nr 70/892/07 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 23 października 2007 roku.

Program zawiera: diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa, analizę SWOT, informacje o wsparciu finansowym zewnętrznym dla województwa, w tym ze środków przedakcesyjnych, funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności, strategię rozwoju regionu oraz osie priorytetowe jej realizacji, a także plan finansowy programu oraz system jego wdrażania.

W ramach RPO Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego podjął Uchwałą Nr 14/144/08 z dnia 22 lutego 2008 roku w sprawie przyjęcia Indykatywnego Wykazu Indywidualnych Projektów Kluczowych współfinansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013, uchwała ta była zmieniana i zawiera aktualne Projekty. W wykazie znalazły się m.in. projekty dotyczące rejonu Grudziądza. Indykatywny wykaz Indywidualnych Projektów Kluczowych współfinansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko - Pomorskiego 2007 – 2013 zawiera tabela poniżej.

Tabela 3. Wykaz projektów RPO do realizacji na terenie gminy Grudziądz

L.p.	Nazwa projektu	Orientacyjny koszt całkowity projektu (w tym maksymalny poziom dofinansowania z UE) (w mln euro)	Przewidywany okres realizacji projektu (od roku - do roku)	Miejsce realizacji projektu (województwo)	Instytucja odpowiedzialna za realizację projektu
<i>Oś. Priorytetowa 1. Rozwój infrastruktury technicznej</i>					
<i>Działanie 1.1. Infrastruktura drogowa</i>					
Projekty podstawowe					
1.	Połączenie autostrady A-1 w korytarzu TEN-T VI z obszarem Wąbrzeźna, Golubia Dobrzynia, Rypina do drogi S-10.	22,16 (18,84)	2008 - 2010	Województwo Kujawsko - Pomorskie	Województwo Kujawsko - Pomorskie
<i>Oś Priorytetowa 4. Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego</i>					
<i>Działanie 4.1. Rozwój infrastruktury ICT</i>					
Projekty podstawowe					
2.	Budowa Infrastruktury Regionalnego Ośrodka Społeczeństwa Informacyjnego	8,00 (6,00)	2010-2013	Województwo Kujawsko - Pomorskie	Województwo Kujawsko - Pomorskie
<i>Działanie 4.2. Rozwój usług i aplikacji dla ludności</i>					
Projekty podstawowe					
3.	Infostrada Kujaw i Pomorza.	10,00 (7,50)	2008 - 2011	Województwo Kujawsko - Pomorskie	Województwo Kujawsko - Pomorskie
4.	eUsługi - eOrganizacja - pakiet rozwiązań informatycznych dla jednostek organizacyjnych województwa kujawsko - pomorskiego.	26,95 (19,00)	2008 - 2013	Województwo Kujawsko - Pomorskie	Województwo Kujawsko - Pomorskie

Źródło: WWW.kujawsko-pomorskie.pl

1.2.4. Uwarunkowania wynikające z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko - Pomorskiego

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko - Pomorskiego (Uchwała nr XI/135/03 Sejmiku Województwa z dnia 26 czerwca 2003 r.; Dz. Urz. Nr 97, poz. 1437 z dnia 18 września 2003 r.) w odpowiednich ustaleniach uwzględnione i zawarte zostały cele wymienione w Strategii Województwa.

Według Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego, obszar gminy Grudziądz położony jest w obrębie strefy polityki przestrzennej, tzw. „jednostki centralnej” obejmującej dolinę Wisły i środkowej Noteci z otoczeniem. Jest to obszar najwyższej aktywności społeczno-gospodarczej regionu. Jednostka jest dobrze powiązana z innymi ośrodkami głównymi kraju (a nawet poza Polską) oraz swym regionalnym otoczeniem. Będąc obszarem wysokiej aktywności społecznej i gospodarczej, rozwoju procesów urbanizacyjnych, koncentracji infrastruktury technicznej, obejmuje również znaczący fragment regionalnego

systemu ekologicznego. Strefa centralna obejmuje powierzchnię 5573,9 km², co stanowi 31,02% ogólnej powierzchni województwa. Użytki rolne zajmują tu 54,8%, a lasy 28,5% powierzchni strefy. Strefę zamieszkuje 1.218.451 osób (58,0% ogółu ludności województwa), z czego aż 78,9% stanowi ludność miejska. Gęstość zaludnienia wynosi 218,6 osób/km² (wskaźnik dla województwa – 116,9).

Pasmo wysokiej aktywności społeczno-gospodarczej zlokalizowane będzie wzdłuż autostrady A-1, w rejonie węzła Grudziądz.

Dla Gminy Grudziądz najważniejszymi zadaniami wynikającymi z Planu Województwa są:

1) działania w sferze osadniczej:

- w siedzibach gmin zapewnienie obsługi mieszkańców zwłaszcza w zakresie edukacji, służby zdrowia, pomocy społecznej i obsługi rolnictwa oraz stworzenie podstaw dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich;

2) w zakresie poprawy zagospodarowania turystycznego planuje się wzmocnienie rangi i potencjału uzdrowisk oraz podejmowanie działań na rzecz utworzenia uzdrowiska w Maruszy k/Grudziądza;

3) ochronę dziedzictwa kulturowego oraz walorów krajobrazu kulturowego:

a) rewaloryzację zabytkowych układów urbanistycznych (ruralistycznych) o dużym znaczeniu kulturowym i historycznym,

c) konserwację zespołu fortyfikacyjnego Grudziądza,

d) konserwację zabytkowych obiektów sakralnych oraz zespołów dworsko-parkowych,

e) objęcie ochroną prawną w formie rezerwatu kulturowego obiektów będących elementami fortyfikacji miasta, tj. Cytadela, fort Mała Księża Góra, Fort Wielka Księża Góra,

f) utworzenie nadwiślańskiego parku kulturowego;

g) objęcie ochroną konserwatorską obiektów związanych z osadnictwem holenderskim (mennonickim) w Dolinie Wisły,

4) ochrona zasobów i walorów przyrodniczych i krajobrazowych, dla której niezbędne jest gospodarowanie z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, co pozwoli na prawidłowe funkcjonowanie systemów przyrodniczych poprzez:

a) ukształtowanie spójnego przestrzennie systemu obszarów chronionych,

b) powiększenie Parku Krajobrazowego Chełmińskiego oraz Nadwiślańskiego oraz obszarów chronionego krajobrazu,

c) włączenie obszarów do sieci Natura 2000,

d) ochronę zasobów wodnych przed obszarowymi zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego, przez opracowanie spójnego, kompleksowego programu ochrony wód powierzchniowych,

e) utrzymanie jakości czystych wód jezior i cieków,

f) poprawę jakości zanieczyszczonych wód jezior i cieków, w tym Wisły i dolnych odcinków jej dopływów,

g) likwidację punktowych źródeł zanieczyszczeń wód poprzez budowę kolejnych oczyszczalni ścieków, modernizację istniejących oczyszczalni w kierunku

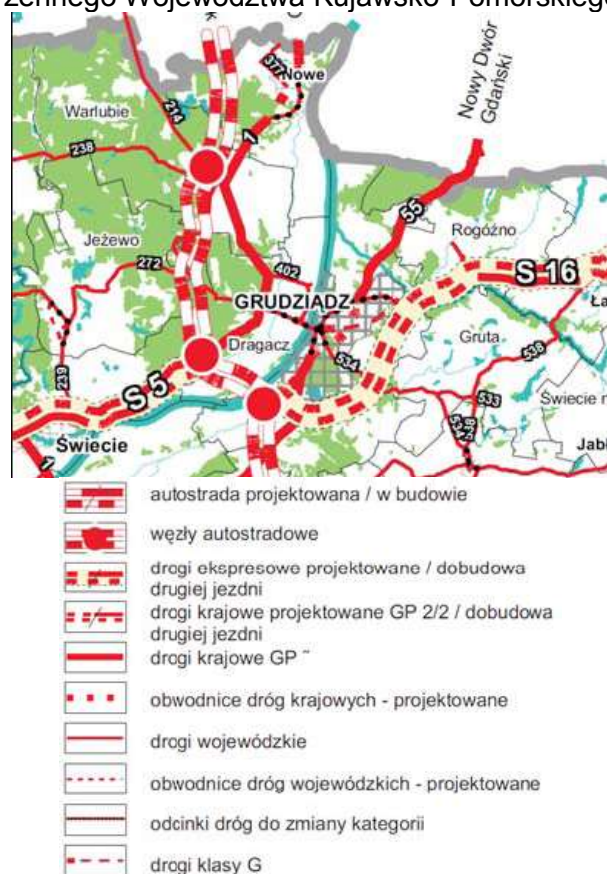
- chemicznego unieszkodliwiania ścieków oraz dostosowania przepustowości do przyszłych potrzeb, kontynuowanie rozbudowy systemów kanalizacji sanitarnej w celu dociążenia oczyszczalni ścieków, a tym samym zwiększenia ich efektywności,
- h) ograniczenie zabudowy, na terenach zagrożonych powodzią (przez wodę 100-letnią), w tym w dolinie Wisły,
  - i) ochronę terenów zalewowych zagrożonych powodzią w dolinie Wisły, w tym w Basenie Grudziądzkim,
  - j) rekultywację jeziora Rudnickiego Wielkiego,
  - k) ustalenie i przestrzeganie reżimów ochronnych i zasad zagospodarowania na terenach Głównych Zbiorników Wód Podziemnych,
  - l) ochronę zasobów glebowych i leśnych przed przeznaczaniem na cele nierolnicze i nieleśne gleb wysokoprodukcyjnych,
  - m) zwiększenie lesistości poprzez zalesianie gruntów najsłabszych klas bonitacyjnych, mało przydatnych dla gospodarki rolnej, zgodnie z Programem zwiększenia lesistości i zadrzewień w latach 2001-2020,
  - n) przeciwdziałanie procesom erozji gleb, w szczególności na terenie Pojezierza Chełmińskiego oraz na terenach położonych w strefach przykrawędziowych dolin rzecznych, w tym Wisły,
  - o) dostosowanie składu gatunkowego drzewostanów leśnych do siedliska glebowego lub przebudowa drzewostanów leśnych zgodnie z siedliskami glebowymi, w szczególności w dolinie Wisły,
  - p) prowadzenie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej wg zasad powszechnej ochrony lasów, trwałości utrzymania lasów, ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów i powiększenia zasobów leśnych,
  - r) ochronę złóż surowców naturalnych przed nadmierną i nieracjonalną eksploatacją oraz niezwłoczną rekultywację złóż wyeksploatowanych,
  - s) edukację ekologiczną na terenach parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu,
- 5) działania prowadzące do zachowania i pełnego wykorzystania turystycznych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:
- a) poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych w niezbędne urządzenia z zakresu ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej, w szczególności Międzynarodowej Trasy Rowerowej EuroRoute R-1 (...Liszkowo - Mrocza-Janowo k./Bydgoszczy - Koronowo - Świekatowo - Gruczno - Świecie n/Wisłą - Chełmno - Grudziądz - Rusinowo...),
  - b) zagospodarowanie szlaku wodnego rzeki Wisły przy wykorzystaniu walorów krajobrazowych,
  - c) wykorzystanie walorów rejonu turystycznego Doliny Wisły,
  - d) rozwój agroturystyki w istniejących i nowych gospodarstwach rolnych na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych,
- 6) podniesienie konkurencyjności i aktywizacja gospodarcza regionu; konieczne jest podjęcie działań prowadzących do ochrony i wykorzystania zasobów przyrodniczych oraz prawidłowego zagospodarowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez:

- a) rozwój instytucji obsługi rolnictwa w siedzibach powiatów i gmin stosownie do wielkości i rangi obsługiwanego obszaru oraz ośrodków wiejskich w zależności od charakteru produkcji i potrzeb związanych z obsługą rolnictwa,
  - b) rozwój i modernizację przetwórstwa rolno-spożywczego, głównie mięsnego, mleczarskiego, zbożowo-młynarskiego, owocowo-warzywnego oraz rozwój małych przetwórci przetwarzających surowce pochodzące z gospodarstw ekologicznych,
  - c) rozwój produkcji rolnej o charakterze podmiejskim, w tym uprawy owoców, warzyw zwłaszcza spod osłon,
  - d) aktywizację działalności pozarolniczych przy tworzeniu korzystnych warunków prawnych, planistycznych, ekonomicznych do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich, prowadzoną z zachowaniem ochrony gruntów rolnych wysokoprodukcyjnych przed zainwestowaniem,
  - e) wprowadzenie rolnictwa niekonwencjonalnego w oparciu o system obszarów chronionych,
  - f) rozwój produkcji rybackiej pod warunkiem poprawy stanu czystości wód powierzchniowych, z zachowaniem zasad ochrony środowiska w oparciu o aktualne operaty rybackie.
- 7) poprawę powiązań komunikacyjnych podnoszących atrakcyjność regionu, poprzez:
- a) budowę autostrady A-1 relacji Gdańsk-Grudziądz-Toruń-Łódź-granica państwa z węzłami autostradowymi,
  - b) przebudowę drogi krajowej nr 16 relacji Dolna Grupa-Grudziądz-Olsztyn-Augustów do klasy technicznej GP (główna ruchu przyśpieszonego), docelowo jako drogi ekspresowej S (wg Koncepcji Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju) z budową obwodnicy miasta Grudziądz,
  - c) przebudowę w klasie technicznej G (główna) drogi krajowej nr 55 relacji Nowy Dwór Gdański-Grudziądz-Stolno – przetrasowanie w okolicy Grudziądz,
  - d) przebudowa do klasy technicznej G (główna) drogi wojewódzkiej nr 534 relacji Grudziądz-Wąbrzeźno-Golub - Dobrzyń-Rypin,
  - e) elektryfikację linii nr 207 relacji Toruń-Grudziądz-Malbork, celem osiągnięcia prędkości do 120 km/h,
  - f) elektryfikację linii nr 208 relacji Działdowo-Brodnica- Jabłonowo Pomorskie -Grudziądz-Tuchola-Chojnice, celem osiągnięcia prędkości do 120 km/h,
  - g) przebudowę lotniska usługowo-sportowego w Lisich Kątach do klasy portów lotniczych lokalnych - obsługa autostrady A-1,
  - h) przebudowy i budowy kaskady oraz infrastruktury technicznej na śródlądowej drodze wodnej rzeki Wisły o znaczeniu międzynarodowym, co najmniej do IV klasy drogi wodnej;
- 8) Rozwój systemów gazowniczych i wodno-ściekowych wpłynie na podniesienie jakości życia mieszkańców oraz poprawę czystości powietrza atmosferycznego i wód poprzez:
- a) dalszą rozbudowę i porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej, w tym budowę oczyszczalni i sieci kanalizacyjnych dla miejscowości o zwartej zabudowie,
  - b) realizację przydomowych oczyszczalni ścieków dla zabudowy rozproszonej,

- c) rozbudowę sieci wodociągowej i jej modernizację,
  - d) wdrażanie technologii mało i bezodpadowych oraz prowadzenie działań prewencyjnych w produkcji,
  - e) tworzenie instrumentów prawnych i ekonomicznych zapewniających rozwój rynku surowców wtórnych,
  - f) tworzenie nowych składowisk jako obiektów o uzasadnionej ekonomicznie wielkości i lokalizacji, spełniających wymagania ochrony środowiska przy zastosowaniu nowoczesnych technologii oraz rozbudowa i modernizacja składowisk nie spełniających wymogów ochrony środowiska,
  - g) bieżącą likwidację „dzikich” wysypisk,
  - h) wdrażanie systemu eliminacji odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych, ich zbiórki i utylizacji w oparciu o plan wojewódzki,
  - i) zapobiegania powstawaniu odpadów,
  - j) segregacji i recyklingu odpadów,
  - k) stosowania nowoczesnych metod unieszkodliwiania odpadów,
  - l) zakończenie budowy magistrali gazowej Dn 500 mm relacji: Włocławek-Gdynia. Trasa równoległa do przebiegu istniejącego gazociągu wysokoprężnego Dn 400 mm relacji Włocławek-Gdańsk (zadanie budowa magistrali gazowej Dn500mm relacji Włocławek-Gdynia została zakończona),
  - ł) likwidację wraz z rekultywacją mogilnika w Lisich Kątach – zadanie zrealizowane.
- 9) Rozbudowa systemów energetycznych zapewni bezpieczeństwo energetyczne województwa, jak również zagwarantuje odbiorcom dostawę energii elektrycznej, zgodnie ze standardami i normami, poprzez:
- a) budowę elektroenergetycznej linii 400 kV relacji: Grudziądz Węgrowo-Bydgoszcz Jasinieć równoległe do trasy istniejącej linii 220 kV o tej samej relacji,
  - b) budowę stacji transformatorowej GPZ 110 kV/15 kV „Świerkocin” wraz z napowietrzną elektroenergetyczną linią zasilającą 110 kV ze stacji 110 kV/15 kV „Łąkowa”,
- GPZ Świerkocin został wybudowany i oddany do eksploatacji w lipcu 2002r.
- 10) W zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i obronności Państwa wymagane jest ustalenie przez właściwe służby kierunków działań w zakresie infrastruktury transportowej odnośnie utrzymania:
- a) drogi wojewódzkiej lub krajowej (szlak komunikacyjny: ... Skórcz (woj. pomorskie), Warlubie, Dolna Grupa, Grudziądz, Radzyń Chełmiński, Jabłonowo Pomorskie, Zbiczno, Jajkowo ..., oraz Bydgoszcz-Świecie-Grudziądz -Łasin-Kisielice - który może być wykorzystany do przemieszczania wojsk własnych i sojuszników)
  - b) tras transportów kolejowych na linii ... Chojnice (woj. pomorskie), Tuchola, Laskowice Pomorskie, Grudziądz, Jabłonowo Pomorskie, Brodnica...,
  - c) obiektów wojskowych, między innymi w garnizonie Grudziądz. Rozmieszczenie obiektów wojskowych, w tym koszarowych jest związane z wyznaczeniem niezbędnych stref ochronnych w pobliżu niektórych obiektów.
- Szczegółowe zadania w zakresie gospodarki wodno-ściekowej oraz odpadami zostały uaktualnione w Wojewódzkim Programie Ochrony Środowiska wraz z Programem Gospodarki

Odpadami – uchwała nr XVI/299/11 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19 grudnia 2011r.

Rys. nr 3. Fragment załącznika nr 23 – Kierunki rozwoju sieci drogowej do Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Rys. nr 4. Fragment załącznika nr 24 – Kierunki rozwoju linii kolejowych, dróg wodnych i portów lotniczych do Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

	główne linie kolejowe o prędkości > 120 km/h
	linie kolejowe do elektryfikacji o prędkości do 120 km/h
	pozostałe linie kolejowe o prędkości do 120 km/h
	lotniska pasażerskie / usługowo-sportowe
	śródlądowe drogi wodne międzynarodowe

Rys. nr 5. Fragment załącznika nr 20 – Proponowane rezerваты i parki kulturowe do Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego (Uchwała nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r.)

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego zawiera zadania ponadlokalne realizujące cele publiczne, są to:

- 1) zadania o znaczeniu krajowym: ochrona gruntów o wysokiej przydatności dla rolnictwa, utworzenie sieci rezerwatów i parków kulturowych, budowa autostrady A-1, budowa drogi ekspresowej S-16 (w tym budowa obwodnicy miasta Grudziądz), przebudowa drogi krajowej nr 55 (przetrasowanie w mieście Grudziądz), modernizacja drogi wodnej rzeki Wisły, budowa linii 400kV Grudziądz-Węgrowo-Bydgoszcz-Jasiniec,

- 2) zadania o znaczeniu wojewódzkim: powiększenie Chełmińskiego oraz Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego, ustanowienie i wdrożenie planów ochrony parków krajobrazowych, zachowanie korytarzy ekologicznych zapewniających ciągłość między obszarami prawnie chronionymi, likwidacja nieczynnego mogilnik w Lisich Kątach, rekultywacja Jeziora Rudnickiego, przebudowa linii kolejowej nr 207 i 208, przebudowa lotniska usługowo-sportowego w Grudziądzu (w Lisich Kątach), budowa stacji transformatorowej 110/15kV Grudziądz-Świerkocin zasilanej linia 110kV z GPZ Grudziądz-Łąkowa (GPZ Świerkocin został wybudowany i oddany do eksploatacji w lipcu 2002r.), naprawa i odbudowa urządzeń przeciwpowodziowych w dolinie Wisły (wał przeciwpowodziowy Parski-Zakurzewo, Sartowice, Nowe i Wielki Welcz), podpiętrzenie i stabilizacja Jeziora Rudnickiego Wielkiego.

Wnioski Marszałka Województwa do Studium zostały ujęte w piśmie z dnia 5.05.2010r.:

- 1) należy zapewnić obiektom, terenom i obszarom o wartościach kulturowych utrzymanie właściwej ekspozycji;
- 2) należy uwzględnić budowę drogi ekspresowej S-16;
- 3) uwzględnić budowę oraz przebudowę sieci energetycznej zgodnie z Planem rozwoju sieci energetycznej w latach 2010-2015 Polskich sieci elektroenergetycznych, tj:
  - budowę dwutorowej linii 400kV lub linii dwunapięciowej 400kV+220kV relacji Jasiniec-Gdańsk z wykorzystaniem trasy istniejącej linii 220kV relacji Jasiniec-Gdańsk;
  - budowę linii 400kV relacji Grudziądz-Pelplin;
- 4) uwzględnić zakazy i reżimy ochronne obowiązujące na obszarze Chełmińskiego Parku Krajobrazowego;
- 5) uwzględnić zakazy obowiązujące na obszarze chronionego krajobrazu strefy krawędziowej doliny Wisły oraz obszaru chronionego krajobrazu doliny rzeki Osy i Gardęgi;
- 6) uwzględnić potrzebę ochrony ptaków i ich siedlisk na obszarze specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „Dolina Dolnej Wisły” oraz ochronę siedlisk gatunków roślin i zwierząt na specjalnych obszarach ochrony siedlisk Natura 2000 „Dolina Wisły” i „Dolina Osy”;
- 7) uwzględnić tereny bezpośredniego zagrożenia powodzią w dolinie Wisły i Osy.

W dniu 23 kwietnia 2007 roku Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego podjął Uchwałę Nr VII/91/07 w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego, w jego granicach administracyjnych.

1.2.5. Uwarunkowania wynikające z Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2009-2013 został przyjęty Uchwałą Nr XXV/496/08 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 8 września 2008 roku. Program ten określa zakres opieki nad zabytkami w oparciu o istniejące struktury samorządowe oraz nakreśla kierunki działań, metody ich realizacji oraz rozeznanie potencjalnych źródeł finansowania.

Do cennych obiektów kształtujących regionalną tożsamość są:

— krajobraz osadnictwa mennonickiego i ołęderskiego – krajobraz ten występuje na terenie województwa kujawsko-pomorskiego wzdłuż obu brzegów rzeki Wisły poczynając od Nowego, a kończąc w rejonie Ciechocinka. Składa się na niego występujący w dolinie Wisły krajobraz przyrodniczy, charakterystyczne zadrzewienia, układ pól z systemem kanałów odwadniających i wałami przeciwpowodziowymi oraz zabudowa drewniana, przede wszystkim mieszkalna z obiektami religijnymi jak kaplice i cmentarze.

Przykładem zachowanych obiektów jest zabudowa mieszkalna we wsi Sosnówka.

— krajobraz obronny – specyficzny, bo znaczony budowlami obronnymi o różnym stopniu widoczności. Przykładami krajobrazu kulturowego o charakterze obronnym jest Zespół Twierdzy Grudziądz pochodzący z końca XVIII i przełomu XIX/XX w., a także z lat 1939 i 1944-1945.

Składa się on z Cytadeli (centralna część zespołu), pierścienia fortów i schronów drugiego obwodu obronnego, linii zewnętrznej. Twierdza właściwa – Cytadela, zbudowana została w latach 1776-1788. Pierścień wewnętrzny obozu warownego twierdzy grudziądzkiej złożony z szeregu dzieł położonych w odległości 1,5 do 7,0 km od środka twierdzy, zbudowany został w latach 1889-1907. Są to: forty – Strzemięcín, Nowy Dwór Wschód i Zachód, Tuszewo, Pod Dębem, Tarpno, Świerkocin, Nowa Wieś, Parski, Grupa Wielkiej i Małej Księżej Góry, baterie – Strzemięcín, Leśny Dwór, Kolejowa, Północna.

Zewnętrzna linia oporu, zbudowana przed 1914 r., składa się z 33 betonowych schronów piechoty i szeregu mniejszych obiektów jak: warownie, schrony amunicyjne, stacje wodne itp. położone w odległości około 6,5 do 9,0 km od środka twierdzy, oraz dróg fortecznych stanowiących integralną część zespołu fortyfikacji.

Linie pierścienia fortów można podzielić na kilka odcinków: Fortyfikacje Kępy Strzemięcińskiej, Fortyfikacje Południowego Frontu Nizinnego, Fortyfikacje Gór Księżych, Fort Dąb, Fortyfikacje Kępy Fortecznej; dzieło rogowe cytadeli – Fort Kościuszki, Cytadela – Fort Mestwina.

Obiekty te aktualnie znajdują się na terenie Miasta Grudziądza, Gminy Grudziądz, gminy Rogóźno (Kłódka), gminy Dragacz.

– krajobraz rolniczy – obszary krajobrazu rolniczego występują na całym obszarze województwa kujawsko-pomorskiego, poza zwartymi kompleksami lasów i obejmują w szczególności: Kujawy, Ziemię Chełmińską i Krajnę. Krajobraz ten jest wypadkową panujących warunków środowiska przyrodniczego oraz stosunków społeczno-gospodarczych. Na przestrzeni wieków krajobraz ten podlegał różnorodnym przemianom związanym z rozwojem kultury rolnej.

- Chełmiński Park Krajobrazowy i Nadwiślański Park Krajobrazowy (tworzą organizacyjnie Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego) – parki położone są w dolinie Wisły. Ochroną objęto tutaj niezwykle atrakcyjny, naturalny krajobraz doliny Wisły, jednej z niewielu rzek, gdzie zostały zachowane wartości kulturowe tego obszaru i naturalne ekosystemy z przylegającymi do brzegów łąkami, starorzeczami, lasami łęgowymi oraz stromymi, aktywnymi geologicznie zboczami, dolinkami erozyjnymi, wąwozami porośniętymi grądami zboczowymi, roślinnością kserotermiczną i zbiorowiskami zaroślowymi. Na wilgotnych i mokrych siedliskach licznie gniazduje ptactwo wodno-błotne.

– budowle hydrotechniczne: Rów Hermana i Kanał Trynki.

Postuluje się utworzenie parku kulturowego Grudziądz „CYTADELA” obejmującego obszar XVIII-wiecznej Twierdzy oraz dwa wyspowe ostańce Wielka i Mała Księża Góra z ich historycznym otoczeniem i zielenią komponowaną (Cytadela oraz Fort Wielka Księża Góra są wpisane do rejestru zabytków).

Wytyczne na potrzeby planowania przestrzennego wynikające z Programu: zaleca się następujące działania, które powinny wpłynąć na kształt planu zagospodarowania przestrzennego województwa, lub zostać w nim uwzględnione:

- rozpoznanie i zrewidowanie stanu faktycznego istniejących obszarów i stref ochrony konserwatorskiej,
- zwiększenie ilości obszarów chronionych w ramach stref ochrony konserwatorskiej – zwłaszcza w odniesieniu do obiektów i zespołów leżących poza obszarami miejskimi,
- przygotowanie ściśle określonych stref ochrony konserwatorskiej oraz stref ekspozycji obiektów, jako wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Dodatkowo Program przedstawia również działania pozaustawowe mające na celu ochronę zabytków, np.: wspieranie tworzenia i upowszechnianie w procesie nauczania ścieżek dydaktycznych związanych z dziedzictwem kulturowym regionu w celu poszerzenia wiedzy oraz kształtowania tożsamości regionalnej.

Gmina Grudziądz nie posiada Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, nie prowadzi też gminnej ewidencji zabytków, stosownie do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. nr 162 poz.1568, ze zm.). Dla celów planowania przestrzennego podstawę stanowi wojewódzka ewidencja obiektów zabytków, rejestr zabytków oraz ustalenia ochrony zawarte w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

1.2.6. Uwarunkowania wynikające z Programu Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Program Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami stanowi załącznik do Uchwały Nr XXIV/468/08 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 3 lipca 2008 roku. Program jest podstawą działań Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego w zakresie polityki ekologicznej, stanowiąc podstawę do formułowania wytycznych do powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska.

Program określa cele ekologiczne, priorytety, harmonogram działań proekologicznych oraz źródła finansowania niezbędne do osiągnięcia podstawowych celów. Dokument obejmuje realizację zadań do 2010 roku z perspektywą na lata 2011-2014.

Jako podstawowy cel ekologiczny na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego przyjmuje się zachowanie wysokich walorów środowiska przyrodniczego regionu, w celu poprawy jakości życia jego mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności i konkurencyjności województwa. Realizacja celu głównego jest możliwa pod warunkiem przyjęcia jako powszechnie obowiązującej zasady zrównoważonego rozwoju. Ocena aktualnego stanu środowiska na obszarze województwa i identyfikacja najważniejszych problemów ekologicznych pozwala określić cele szczegółowe, do których należą:

- dalsza poprawa jakości wód powierzchniowych, zwłaszcza jezior,
- zachowanie jakości wód podziemnych i ich ochrona przed degradacją,
- dalsza poprawa jakości powietrza atmosferycznego,
- poprawa warunków klimatu akustycznego,
- zapobieganie powodziom i skutkom suszy,
- wdrożenie i prowadzenie racjonalnego systemu gospodarowania odpadami,
- zachowanie i kształtowanie różnorodności biologicznej regionu, z ograniczeniem populacji obcych gatunków roślin i zwierząt,

- zwiększanie lesistości województwa,
- ochrona gruntów przed erozją i przeciwdziałanie degradacji gleb,
- rekultywacja terenów poeksploatacyjnych i zdegradowanych,
- ochrona złóż kopalin przed nieracjonalną eksploatacją,
- kształtowanie systemu obszarów chronionych i dostosowanie go do nowych uwarunkowań prawnych,
- przeciwdziałanie poważnym awariom i poważnym awariom przemysłowym.

Celem nadrzędnym polityki ekologicznej w zakresie gospodarowania odpadami na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego jest zapobieganie powstawaniu odpadów, przy rozwiązywaniu problemu odpadów „u źródła”, odzyskiwanie surowców oraz bezpieczne dla środowiska unieszkodliwianie odpadów nie wykorzystanych w inny sposób. Warunkiem realizacji tego celu jest zmniejszenie materiało- i energochłonności produkcji (stosowanie czystych technologii), wykorzystywanie alternatywnych, odnawialnych źródeł energii, stosowanie pełnego „cyklu życia” produktu (produkcji, transportu, opakowania, użytkowania, ewentualnego ponownego wykorzystania i unieszkodliwiania).

W rozdziale 6.4.2. (Poprawa jakości wód), Program wskazuje, że do końca 2010 roku aglomeracje powyżej 100000 RML, w tym gmina Grudziądz i miasto Grudziądz wyposażone powinny zostać w oczyszczalnię ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów do wartości nieprzekraczających 10 mgN/dm^3 i 1 mgP/dm^3 oraz niezbędną modernizację i rozbudowę istniejącej sieci kanalizacyjnej. Poza tym do roku 2014 powinna zostać opracowana dokumentacja hydrogeologiczna GZWP w aspekcie jego ochrony w pierwszej kolejności na obszarach najwyższej ochrony (ONO) w rejonie m.in. gminy Grudziądz.

Program Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2011-2014 z perspektywą na lata 2015-2018 stanowi załącznik do Uchwały Nr XVI/299/11 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19 grudnia 2011 roku. (Planowanie gospodarki odpadami dynamicznie się zmienia, co znalazło m.in. odzwierciedlenie w Programie Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2012-2017 z perspektywą na lata 2018-2023, który stanowi załącznik do Uchwały Nr XXVI/434/12 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 września 2012 roku.).

Wytyczne zawarte w programie (na lata 2011-2014) z zakresu Planowania przestrzennego w ochronie środowiska:

Obserwuje się coraz mniejszy wpływ planowania przestrzennego na przestrzeń i rozwój społeczno-gospodarczy w Polsce. Jest to spowodowane powszechnością stosowania przepisów tzw. specustaw i możliwością lokalizacji nowego zainwestowania za pośrednictwem indywidualnych decyzji odwiązanych od szerokiego procesu planowania. W takiej sytuacji nie sposób określić dalekosiężnych i skumulowanych oddziaływań na środowisko, a nawet wykazać jakie relacje będą zachodzić pomiędzy istniejącymi i planowanymi zjawiskami w przestrzeni. Jest to *de facto* stan antyplanowania, w którym niemożliwa jest właściwa ochrona środowiska.

Kierunki działań do 2014 r. :

- wsparcie dla procesów legislacyjnych służących reformie obecnego systemu planowania przestrzennego
- Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego wymagań ochrony środowiska,
- Przestrzeganie zasad ład przestrzennego i ochrony krajobrazu,
- Przestrzeganie zasad strefowania poszczególnych funkcji terenu (np. mieszkaniowa, usługowa, produkcyjna),
- Ograniczenie rozpraszania budownictwa i jego koncentracja, intensyfikacja wykorzystania terenów w ramach istniejącego zainwestowania, w szczególności budownictwa mieszkaniowego,

- Przestrzeganie w planach miejscowych optymalizacji ustaleń dotyczących ochrony środowiska w tym odprowadzenie ścieków do kanalizacji, podłączenie zabudowy do sieci ciepłowniczej, gazowej, bądź stosowanie źródeł energii odnawialnej,
- Zalecanie w planach miejscowych określania poziomów docelowych substancji w powietrzu celem ograniczenia „niskiej emisji”,
- Uwzględnianie w polityce przestrzennej progów poziomu „chłonności” środowiska i „pojemności” przestrzennej,
- Wyznaczenie korytarzy ekologicznych rangi ponadlokalnej dla potrzeb opracowań ekofizjograficznych i prognoz oddziaływania na środowisko oraz ich zagospodarowanie zgodnie ze specyfiką,
- Prowadzenie efektywnego monitoringu obecnych i planowanych zmian zachodzących w środowisku,
- Planowanie obiektów energetyki wiatrowej w maksymalnym odizolowaniu od obiektów przeznaczonych na stały pobyt ludzi,
- Prowadzenie analiz scenariuszowych i budowanie modeli zmian funkcji przestrzeni w relacji do istniejących i potencjalnych zagrożeń środowiskowych,
- Ograniczanie zagospodarowania na terenach zagrożonych powodzią.

Jako podstawowy cel ekologiczny na obszarze województwa przyjmuje się zachowanie wysokich walorów środowiska przyrodniczego regionu w celu poprawy jakości życia jego mieszkańców oraz zwiększenia atrakcyjności i konkurencyjności województwa. Osiągnięcie podstawowego celu ekologicznego będzie realizowane za pomocą sformułowanych czterech celów ekologicznych, które są zbieżne z celami Polityki ekologicznej państwa:

- poprawa jakości środowiska,
- zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów, wody i energii,
- ochrona i racjonalne użytkowanie zasobów przyrodniczych,
- działania systemowe w ochronie środowiska.

Cele ekologiczne wyznaczają określone priorytety ochrony środowiska i przyczyniają się do minimalizacji lub likwidacji zidentyfikowanych problemów ekologicznych.

Odnosnie Programu gospodarki odpadami na lata 2011-2014 wyznaczono 4 Regiony Gospodarki Odpadami Komunalnymi (RGOK), które mają być wyposażone w infrastrukturę do odzysku, recyklingu i unieszkodliwiania odpadów poza składowaniem, ze szczególnym uwzględnieniem metod termicznych i biologicznych oraz posiadać wystarczającą pojemność składowisk odpadów. Na terenie gminy Grudziądz wyznaczone jest do tego celu obszar składowiska odpadów w Zakurzewie, a region który miałoby obsługiwać obejmuje gminy: miasto Grudziądz, Grudziądz, Rogóźno. Jednostką odpowiedzialną dla realizacji są gminy w ramach związków bądź porozumień międzygminnych lub gminy w ramach struktur międzygminnych; zarządzający składowiskami odpadów i instalacjami w obrębie RGOK.

W odniesieniu do wód powierzchniowych i podziemnych Program Ochrony Środowiska zakłada realizację następujących zadań mających na celu poprawę jakości wód:

- realizacja inwestycji, zapisanych w Krajowym programie oczyszczania ścieków komunalnych, w zakresie budowy, rozbudowy i/lub modernizacji oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacji zbiorczej w aglomeracjach o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) powyżej 2000 mieszkańców,

- realizacja zadań inwestycyjnych w zakresie budowy, rozbudowy i/lub modernizacji oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacji zbiorczej w aglomeracjach poniżej 2000 RLM uwzględnionych w Programie wyposażenia aglomeracji poniżej 2000 RLM w oczyszczalnie ścieków i systemy kanalizacji zbiorczej, w celu wypełnienia wymagań Dyrektywy 91/271/EWG,

tym samym przede wszystkim zapewnić długookresowej działalności oczyszczalni ścieków w Nowej Wsi do obsługi powyżej 2000RLM.

W Programie Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2012-2017 wyznaczono 7 regionów gospodarki odpadami komunalnymi, (docelowo 5 regionów, z zamiarem uruchomienia Zakładu Termicznego Przekształcania Odpadów dla Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Metropolitalnego). W Zakurzewie, w gminie Grudziądz, w ramach 1 Regionu ma istnieć Regionalna instalacja do przetwarzania odpadów komunalnych.

Pozostałe informacje zawarte są pozostałych ustaleniach Studium.

1.3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW SZCZEBLA LOKALNEGO

1.3.1. Uwarunkowania wynikające z programów lokalnych Miasta Grudziądz

Biorąc pod uwagę związki pomiędzy miastem Grudziądz i Gmina Grudziądz, lokalizacje inwestycji lokalnych i ponadlokalnych wymagają rezerwy znacznych obszarów, zawarte są one m.in. w Strategii rozwoju miasta Grudziądz 2015, Strategii rozwoju gospodarczego Grudziądz, studium uwarunkowane i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Grudziądz. Przede wszystkim są to drogowe inwestycje liniowe, obiekty infrastruktury technicznej w zakresie energetyki, oraz obiekty związane z gospodarką wodno-ściekową i gospodarką odpadami. Ponadto wymienić także należy planowane wykorzystanie lokalnych zasobów jak: wody geotermalne, zabytki w postaci Zespołu Twierdzy Grudziądz. Tereny gminy Grudziądz stanowić mogą obszary rozwoju gospodarczego, jako powiększenie Specjalnej Strefy Ekonomicznej, zlokalizowanej na terenie miasta.

1.3.2. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Grudziądz

Rada Gminy w Grudziądzu przyjęła wieloletni program gospodarczy dla Gminy Grudziądz pn. Strategia Rozwoju Gminy Grudziądz, na lata 2004-2013, określając jako główny kierunek rozwoju gminy:

„DYNAMICZNY I WIELOKIERUNKOWY ROZWÓJ GMINY”

Jest to cel, do którego realizacji będą dążyć wszystkie zaangażowane podmioty. Grupa ekspertów lokalnych zdefiniowała do realizacji następujące cele częściowe:

- gmina przyjazna inwestorom
- atrakcyjnie turystycznie gmina
- zróżnicowane rolnictwo
- aktywne i wykształcone społeczeństwo
- skuteczna promocja gminy
- partnerskie związki z samorządami.

Podstawę stanowi: uchwała Nr XVI/91/2008 z dnia 22 lutego 2008r. w sprawie strategii rozwoju Gminy Grudziądz, zmiany zawarte w uchwale nr XIX/119/2008 z dnia 12 sierpnia 2008 r. oraz uchwale nr XLIII/265/2010 z dnia 28.10.2010r.

Przed rokiem 2004 obowiązywała uchwała nr XIV/96/2003 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 29 grudnia 2003 roku w sprawie przyjęcia strategii oraz Uchwała Nr XXX/183/2005 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 30 września 2005r. w sprawie zmiany strategii rozwoju Gminy Grudziądz.

W zakresie planowania przestrzennego niezbędne jest zapewnienie odpowiedniej lokalizacji dla planowanych obiektów.

Według Strategii Rozwoju Gminy Grudziądz jednym z celów gminy jest przygotowanie planów miejscowych pod inwestycje w miejscowościach: Zakurzewo, Mokre, Biały Bór, Wielkie Lniska, Skarszewy, Węgrowo, Lisie Kąty.

1.3.3. Uwarunkowania wynikające z Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Grudziądz

Uchwałą Nr XIX/120/2008 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 12 sierpnia 2008 r. przyjęty został Plan Rozwoju Lokalnego na lata 2008-2013, która jest kontynuacją zadań rozpoczętych w 2004 roku (straciła moc uchwała Rady Gminy w Grudziądzu Nr XVI/113/2004 z 31 marca 2004 roku w sprawie przyjęcia Planu Rozwoju Lokalnego). Jej głównym celem jest wskazanie konkretnych zadań i inwestycji do zrealizowania. Zidentyfikowano trzy główne elementy korzystne dla gminy: położenie u zbiegu ważnych tras komunikacyjnych (dróg krajowych oraz nad Wisłą), a także wykorzystanie istniejącego Zakładu Utylizacji Odpadów w Zakurzewie dla rozwoju strefy przemysłowej gminy.

Ze względu na opisane wyżej uwarunkowania, za inwestycje o priorytetowym znaczeniu dla rozwoju gminy uznano:

- Remont i odbudowę sieci dróg gminnych zapewniających ciągłość ruchu kołowego oraz dające możliwości stworzenia alternatywnych ciągów komunikacyjnych rozładujących ruch na drogach wojewódzkich przebiegających przez gminę.
- Skanalizowanie i oczyszczenie w części gminy ścieków.
- Uzbrojenie terenów Strefy Przemysłowej we wsiach Wielki Welcz, Zakurzewo i innych terenów inwestycyjnych na terenie gminy.
- Dostosowanie systemu pozyskiwania wody do aktualnych i przewidywanych potrzeb.
- Ciągłą rozbudowę infrastruktury turystycznej (wytyczanie i budowa nowych ścieżek rowerowych, budowa terenów i obiektów rekreacyjno-sportowych, wspieranie i pomoc przy zwiększaniu bazy noclegowej, rozwój agroturystyki).

WIELOLETNIE PROGRAMY INWESTYCYJNE GMINY GRUDZIĄDZ NA LATA 2007 – 2010
zebrano w działy:

- 1) rozbudowa i modernizacja bazy oświatowej
- 2) budowa i modernizacja dróg gminnych, obiektów mostowych
- 3) uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej
- 4) pozostałe zadania (np: z ochrony zdrowia)
- 5) przygotowanie terenów pod inwestycje gospodarcze i mieszkaniowe (np: sporządzenie planów miejscowych).

Określono cele/zadania do realizacji i obejmują one zagadnienia o szerokim zakresie w działach: drogi, wody, odpady, odprowadzanie ścieków, sieć wodociągowa, gazyfikacja, wsparcie przedsiębiorców, opieka zdrowotna, budownictwo, turystyka, oświata, sport, rolnictwo, promocja i współpraca.

1.3.4. Uwarunkowania wynikające ze Planu Odnowy Miejscowości

Organy Gminy Grudziądz przyjęły Plany Odnowy Miejscowości w latach 2005-2016, podstawę prawną stanowią przepisy ustaw dotyczących wspierania rozwoju regionalnego. Dla wybranych wsi ustalono realizację inwestycji na podstawie ustawy o wspieraniu obszarów

wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, realizowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Tabela 4. Plany Odnowy Miejscowości w Gminie Grudziądz

Lp.	sołectwa	wsie przynależne do sołectwa	plan odnowy uchwała nr	plan odnowy uchwała z dnia
1.	Biały Bór	Biały Bór	nie ma	nie ma
2.	Dusocin	Dusocin	XXL/156/2005	11.02.2005r.
			XXX/187/2005	30.09.2005r.
3.	Gogolin	Gogolin	nie ma	nie ma
4.	Grabowiec	Grabowiec	nie ma	nie ma
5.	Mały Rudnik	Mały Rudnik	XXXVII/210/2006	06.06.2006r.
6.	Marusza	Marusza, część Skarszewy	nie ma	nie ma
7.	Mokre	Mokre, Leśniewo, Lisie Kąty	VIII/49/2007	27.06.2007r.
8.	Nowa Wieś	Nowa Wieś	XXXVII/212/2006	06.06.2006r.
9.	Parski	Parski	XLIII/266/2010	28.10.2010r.
			VI/13/2011	03.03.2011r.
10.	Piaski	Piaski, (Daszkowo), Kobylanka, (Linarczyk)	XXXVI/211/2006	06.06.2006r.
11.	Pieńki Królewskie	Pieńki Królewskie	nie ma	nie ma
12.	Rozgarty	Rozgarty	nie ma	nie ma
13.	Ruda	Ruda	nie ma	nie ma
14.	Skarszewy	Skarszewy	XXIX/180/2009	09.06.2009r.
15.	Sosnówka	Sosnówka,	XXIX/181/2009	09.06.2009r.
		Brankówka		
16.	Stary Folwark	Stary Folwark	nie ma	nie ma
17.	Świerkocin	Świerkocin	XXXV/220/2010	12.02.2010r.
18.	Sztynwag	Sztynwag	nie ma	nie ma
19.	Szynych	Szynych	XXXVIII/238/2010	13.05.2010r.
			V/12/2011	17.02.2011r.
20.	Turznice	Turznice, Hanowo	XLIII/267/2010	28.10.2010r.
			VI/14/2011	03.03.2011r.
21.	Wałdowo Szlacheckie	Wałdowo Szlacheckie	XXXVII/213/2006	06.06.2006r.
22.	Wielkie Lniska	Wielkie Lniska, Małe Lniska, Sadowo	nie ma	nie ma
23.	Wielki Welcz	Wielki Welcz	XLIII/268/2010	28.10.2010r.
			VI/15/2011	03.03.2011r.
24.	Węgrowo	Węgrowo, Gać	XXXVII/214/2006	06.06.2006r.

Lp.	sołectwa	wsie przynależne do sołectwa	plan odnowy uchwała nr	plan odnowy uchwała z dnia
		Węgrowo	XVII/78/2012	16.01.2012r.
25.	Zakurzewo	Zakurzewo	nie ma	nie ma

Źródło: opracowanie własne na podstawie uchwał Rady Gminy

Dla mieszkańców wsi, istotne są następujące inwestycje, poprawiające przede wszystkim komfort życia:

➤ **Priorytet 1**

Zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego, poprzez zwiększenie dostępności mieszkańców wsi do instytucji kultury – budowa remont świetlic wiejskich, udostępnienie obiektów kulturowych- promocja zespołu Fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, promocja pomników przyrody i parku krajobrazowego, uporządkowanie cmentarzy, promocja zabytkowych kościołów,

➤ **Priorytet 2**

Zwiększenie dostępu mieszkańców do kultury fizycznej – infrastruktura sportowa, sale gimnastyczne, pełnowymiarowe boiska, place zabaw, budowa ścieżek rowerowych,

➤ **Priorytet 3**

Zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska – zagospodarowanie odpadów, alternatywne źródła energii, zaopatrzenie w gaz, kanalizacja, wodociąg, remonty dróg wraz z budowa chodników i oświetlenia,

➤ **Priorytet 4**

Zwiększenie bezpieczeństwa, komfortu oraz ogólnej estetyki - porządkowanie parków, wprowadzenie zieleni i skwerów, budowa chodników wzdłuż dróg,

➤ **Priorytet 5 – rozwój gospodarczy i tworzenie miejsc pracy – gospodarstwa agroturystyczne**

➤ **Priorytet 6 – społeczny – założenie Koła Gospodyń Wiejskich, organizacja imprez sportowych, kulturowych, lepszy dostęp do zakładów zdrowotnych.**

1.3.5. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Powiatu Grudziądzkiego

Opracowana na lata 2003-2012 Strategia rozwoju powiatu grudziądzkiego (uchwała Rady Powiatu Grudziądzkiego nr V/11/2003 z dnia 13 marca 2003 r. w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju powiatu Grudziądzkiego) jako cel strategiczny rozwoju powiatu wskazuje na „Silny ekonomicznie powiat”. Cel ten będzie możliwy do zrealizowania za pomocą następujących celów cząstkowych:

- wzrost inwestycji w regionie,
- atrakcyjny turystycznie powiat,
- zbieżność celów miasta i powiatu,
- integracja działań samorządów,
- konkurencyjne rolnictwo.

Efektami wynikającymi z realizacji celu strategicznego będą: niskie bezrobocie, zasobne społeczeństwo i bezpieczny powiat.

Wzrost inwestycji w powiecie jest możliwy poprzez stworzenie korzystnych warunków do inwestowania, wykorzystanie zasobów naturalnych i promocję możliwości inwestycyjnych.

Powiat może stać się atrakcyjny turystycznie dzięki czystemu środowisku i rozwiniętej bazie turystycznej. Zbieżność celów miasta i powiatu przejawiać się będzie przez tworzenie infrastruktury społecznej przyjaznej mieszkańcom, zapewnienie bezpieczeństwa i sprawną komunikację zbiorową. Integracja działań samorządów ma polegać na tworzeniu związków międzygminnych dla realizacji określonych celów i wspólną promocję, w tym przygotowanie wspólnych ofert dla inwestorów. Konkurencyjne rolnictwo jest możliwe dzięki: dobrze rozwiniętemu przetwórstwu rolno-spożywczemu, wspieraniu rozwoju grup producenckich, rozwojowi usług na rzecz rolnictwa, rozwojowi rolnictwa ekologicznego i edukacji ekologicznej.

W celu realizacji celów strategii samorządy gminne, w tym Grudziądz, powinny wskazać tereny pod inwestycje oraz przygotować je pod względem formalno-prawnym i odpowiednio uzbroić, prowadzić działania w zakresie poprawy stanu infrastruktury drogowej, w tym inicjować działania prowadzące do budowy obwodnicy Grudziądz, modernizować drogi gminne, rozbudowywać i modernizować sieć wodociągową, kanalizacyjną i gazową, wspierać budowę powiatowego składowiska odpadów, wspierać wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii, rozwijać bazę i infrastrukturę turystyczną, podjąć działania na rzecz zagospodarowania turystycznego rzeki Osy, poprawiać dostępność edukacyjną i bazę opieki społecznej, poprawić dostępność do specjalistycznej opieki zdrowotnej, rozwijać bazę kulturalną i sportową, wspólnie występować o środki pomocowe, dostosować infrastrukturę techniczną pod rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, tworzyć systemy preferencji dla inwestorów, promować lokalne produkty, aktywizację zawodową dostosować do potrzeb rynku.

Strategię rozwoju powiatu będzie wdrażał Zarząd Powiatu z uwzględnieniem zasad partnerstwa, umożliwiając przedstawicielom wszystkich środowisk uczestnictwo w procesie programowania i wdrażania odpowiednich przedsięwzięć.

2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU

2.1. Dotychczasowe użytkowanie i zagospodarowanie terenów

Tabela 5. Użytkowanie terenu według ewidencji gruntów

spół sposob użytkowania według ewidencji gruntów	01.01.2005r.	01.01.2005r.	01.01.2011r.	01.01.2011r.
Jednostka miary	ha	udział %	ha	udział %
użytki rolne	11096	66,47%	10768	65,13%
grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	4041	24,21%	4167	25,20%
grunty zabudowane i zurbanizowane	699	4,19%	746	4,51%
grunty pod wodami	398	2,38%	436	2,64%
użytki ekologiczne	56	0,34%	68	0,41%
nieużytki	195	1,17%	194	1,17%
tereny różne	208	1,25%	154	0,93%
ogółem pow. geodezyjna gminy	16693	100,00%	16533	100,00%

Źródło: Dane statystyczne ze Starostwa Powiatowego w Grudziądz.

Tabela 6. Tereny zurbanizowane

stan na dzień	01.01.2005r.	01.01.2005r.	01.01.2011r.	01.01.2011r.
Jednostka miary	ha	udział	ha	udział
grunty zabudowane i zurbanizowane ogółem	699	100,00%	746	100,00%
w tym				
tereny mieszkaniowe	23	3,29%	70	9,38%
tereny przemysłowe	15	2,15%	15	2,01%
inne tereny zabudowane	42	6,01%	42	5,63%
zurbanizowane tereny niezabudowane	1	0,14%	1	0,13%
tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	17	2,43%	17	2,28%
tereny komunikacyjne - drogi	427	61,09%	427	57,24%
tereny komunikacyjne - kolejowe	30	4,29%	34	4,56%
tereny komunikacyjne - inne	144	20,60%	140	18,77%
użytki kopalne	0	0,00%	0	0,00%

Źródło: Dane statystyczne ze Starostwa Powiatowego w Grudziądz.

W strukturze użytkowania terenu gminy dominują użytki rolne i lasy. Największe kompleksy leśne występują w Zakurzewie i Wielkim Welczu, Białym Borze, Wałdowie Szlacheckim, Skarszewach (zarówno lasy państwowe jak i pozostałe). Obszary rolnicze, z zabudową zagrodową, z przewagą pól uprawnych, zieleni łąkowej, występują przede wszystkim we wsiach: Sosnówka, Brankówka, Szynych, Sztynwag, Rozgarty, Stary Folwark, Skarszewy, Turznice, Wielkie Lniska, Małe Lniska, Grabowiec, Leśniewo, Dusocin, Zakurzewo, Parski.

Do gruntów pod wodami zaliczono m.in. stawy hodowlane w Mokrem i Świerkocinie, Pieńkach Królewskich, Maruszy, rzeki (Wisła, Osa) i cieki wodne (Młynówka, Marusza, Kanał Główny itd.), jeziora (np.: Lniska Pierwsze i Drugie) i stawy; rowy.

Użytki ekologiczne znajdują się głównie na terenach lasów.

Tereny różne to przede wszystkim tereny zamknięte: wojskowe w Parskach i Wielkich Lniskach oraz linia kolejowa, a także wał przeciwpowodziowy.

W zakresie terenów zabudowanych i zurbanizowanych przeważają tereny komunikacyjne (drogi); istotne jest również oczyszczalnia ścieków w Nowej Wsi, składowisko odpadów w Zakurzewie, lotnisko sportowe w Lisich Kątach. W strukturze użytków gminy niewielkie obszary zajmują tereny mieszkaniowe i przemysłowe. Występuje przede wszystkim zabudowa gospodarstw rolnych, a w mniejszym stopniu zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, usługowo-handlowa oraz usługowa (w tym obiekty publiczne lokalne).

Tereny mieszkaniowe to głównie położone najbliżej miasta Grudziądza skupiska w Nowej Wsi, Świerkocinie, Węgrowie, Gaci, Maruszy, Linarczyku, Małym Rudniku, Piaskach, Rudzie. W Nowej Wsi, Mokrem, Małym Rudniku, Piaskach zlokalizowane są przede wszystkim zespoły szkół, ośrodki zdrowia i kultury. Obiekty usługowo-handlowe zlokalizowane są jako uzupełnienie zabudowy mieszkaniowej, największe skupiska występują wzdłuż drogi krajowej, wojewódzkiej (dotyczy to zwłaszcza miejscowości Ruda, Mały Rudnik, Pieńki Królewskie, Świerkocin, oraz Węgrowo), stanowiąc jednocześnie obsługę podróżnych, oraz w zwartej zabudowie wsi.

Tereny wypoczynkowo-rekreacyjne położone są nad Jeziorem Rudnik – ośrodek wypoczynkowy „Delfin” oraz „Ranczo”, uzupełnienie stanowi teren wypoczynkowy w Pieńkach Królewskich. Do tych terenów zaliczone są również w większości nieczynne cmentarze (zabytkowe), parki. Czynne cmentarze znajdują się w Turznicach, Wielkim Welczu, Szynychu, oraz największy cmentarz w Nowej Wsi (przy granicy z miastem).

Tereny przemysłowe to obiekty produkcyjne położone przede wszystkim w Białym Borze, Lisich Kątach, Wałdowie Szlacheckim, Rudzie, Pieńkach Królewskich. Tereny wielkoobszarej działalności gospodarczej (przemysłowej) zajmują tu niewielkie przestrzenie.

Występują również kopalnie kruszywa: największa koncentracja jest we wsi Sztynwag i Szynych, a pojedyncze są w Sosnowce, Rudzie, Starym Folwarku – ogólnie w południowej części gminy (w ewidencji gruntów użytki kopalne nie występują).

Istniejące forty tworzą swoiste skupiska zieleni krajobrazowej; zieleń wypoczynkową stanowią rodzinne ogrody działkowe (w Białym Borze i Pieńkach Królewskich, Linarczyku). Ogrody działkowe - rekreacyjne występują również jako towarzyszące zabudowie mieszkaniowej wielorodzinnej i jednorodzinnej na terenach po byłych państwowych gospodarstwach rolnych, np.: w miejscowości Wielkie Lniska, Małe Lniska, Węgrowo, Dusocin, Marusza.

Na terenie gminy w Basenie Grudziądzkim dominują użytki rolne, użytki zielone, łąki, pastwiska, poprzecinane rowami melioracyjnymi, naturalnymi ciekami oraz zadrzewieniami, zakrzewieniami – tworzącymi charakterystyczny krajobraz obszaru gminy. Na wysoczyźnie dominują kompleksy leśne wraz z gruntami ornymi wysokiej klasy.

Na obszarze gminy nie występują obiekty elektrowni wiatrowych.

Zmiana zagospodarowania terenu (przede wszystkim powstająca nowa zabudowa o funkcji mieszkalnej) najszybciej i najbardziej intensywnie następuje w pasie wokół miasta Grudziądz, co koliduje z planowaną inwestycją celu publicznego ponadlokalnego jakim jest nowy przebieg drogi ekspresowej S-16. Zgodnie z uchwałą Rady Gminy w Grudziądz nr XIV/117/2000 z dnia 24 lutego 2000 r. w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grudziądz – na mapie załączniku graficznym wskazany jest przebieg tzw. obwodnicy, która mogłaby pełnić rolę drogi ekspresowej S-16.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Tabela 7. Grunty osób fizycznych w 2011 roku

podgrupy	pow.ogólna [ha]	użytki rolne	grunty leśne oraz zadrz.i-zakrz.	grunty zabudowane i zurbanizowane	grunty pod wodami	użytki ekologiczne	nieużytki	tereny różne
grupa 7 - osoby fizyczne,	9 238	8 186	751	94	16	0	130	61
podgrupa 7.1 - osoby fizyczne - właściciele i władający gruntami wchodzącymi w skład gospodarstw rolnych,	8 193	7 272	712	16	16	0	124	53
podgrupa 7.2 - osoby fizyczne - właściciele i władający gruntami niewchodzącymi w skład gospodarstw rolnych.	1 045	914	64	78	0	0	6	8

Źródło: informacje statystyczne Starostwa Powiatowego w Grudziądzu; stan na dzień 01.01.2011r.

Tabela 8. Własności i sposób użytkowania gruntów w 2011 roku

GRUPY	pow.ogólna [ha]	użytki rolne [ha]	grunty leśne oraz zadrz.i-zakrz. [ha]	grunty zabudowane i zurbanizowane [ha]	grunty pod wodami [ha]	Użytki ekologiczne [ha]	Nieużytki [ha]	tereny różne [ha]
grupa 1 - Skarb Państwa, jeżeli nie występuje w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	5 111	868	3 379	254	420	68	30	92
grupa 2 - Skarb Państwa, jeżeli występuje w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	36	8	0	27	0	0	0	1
grupa 3 - jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, przedsiębiorstwa państwowe i inne państwowe osoby prawne,	1	1	0	0	0	0	0	0
grupa 4 - gminy i związki międzygminne, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	316	74	13	226	0	0	3	0

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

GRUPY	pow.ogólna [ha]	użytki rolne [ha]	grunty leśne oraz zadrz.i-zakrz. [ha]	grunty zabudowane i zurbanizowane [ha]	grunty pod wodami [ha]	Użytki ekologiczne [ha]	Nieużytki [ha]	tereny różne [ha]
grupa 5 - gminy i związki międzygminne, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	13	9	0	4	0	0	0	0
grupa 6 - jednoosobowe spółki jednostek samorządu terytorialnego i inne osoby prawne, których organami założycielskimi są organy samorządu terytorialnego,	0	0	0	0	0	0	0	0
grupa 7 - osoby fizyczne,	9 238	8 186	751	94	16	0	130	61
grupa 8 - spółdzielnie,	332	309	14	2	0	0	7	0
grupa 9 - kościoły i związki wyznaniowe,	163	155	3	3	0	0	2	0
grupa 10 - wspólnoty gruntowe,	0	0	0	0	0	0	0	0
grupa 11 - powiaty i związki powiatów, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	110	0	0	110	0	0	0	0
grupa 12 - powiaty i związki powiatów, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	0	0	0	0	0	0	0	0
grupa 13 - województwa, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	0	0	0	0	0	0	0	0
grupa 14 - województwa, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	0	0	0	0	0	0	0	0
grupa 15 - spółki prawa handlowego i inne podmioty ewidencyjne niewymienione w pkt 1-14.	1 219	1 163	8	26	0	0	22	0

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

GRUPY	pow.ogólna [ha]	użytki rolne [ha]	grunty leśne oraz zadrz.i-zakrz. [ha]	grunty zabudowane i zurbanizowane [ha]	grunty pod wodami [ha]	Użytki ekologiczne [ha]	Nieużytki [ha]	tereny różne [ha]
razem	16 539	10 773	4 168	746	436	68	194	154

Źródło: Informacje statystyczne Starostwa Powiatowego w Grudziądzu, stan na dzień 01.01.2011r.

Tabela 9. Zmiany sposobu użytkowania użytków rolnych i leśnych

	Jednostka miary	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006-2011
UŻYTKI ROLNE													
Powierzchnia użytków rolnych													
powierzchnia użytków rolnych													
ogółem	ha	10710	10681	10663	10474	10440	10424	10442	10445	10450	10458	10454	-
w gospodarstwach indywidualnych	ha	8644	8118	7827	8075	8078	8062	8086	-	-	-	-	-
grunty orne													
ogółem	ha	7881	7876	8188	8009	7722	7727	7736	7754	7755	7760	7759	-
w gospodarstwach indywidualnych	ha	5967	5599	5732	5878	5686	5691	5706	-	-	-	-	-
sady													
ogółem	ha	152	152	114	153	147	147	144	145	145	147	145	-
w gospodarstwach indywidualnych	ha	150	149	111	152	146	146	143	-	-	-	-	-
łąki													
ogółem	ha	1582	1571	1683	1629	1622	1603	1609	1593	1603	1600	1600	-
w gospodarstwach indywidualnych	ha	1526	1411	1424	1490	1439	1420	1420	-	-	-	-	-
pastwiska													
ogółem	ha	1095	1082	678	683	949	947	953	953	947	951	950	-
w gospodarstwach indywidualnych	ha	1001	959	560	555	807	805	817	-	-	-	-	-
LASY													
Lasy i grunty leśne													

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

	Jednostka miary	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006-2011
ogółem	ha	3645	3472	3525	3761	3767	3767	3767	3772	3767	3767	3766	-
w gospodarstwach indywidualnych	ha	530	317	557	571	567	553	553	-	-	-	-	-
POZOSTAŁE GRUNTY I NIEUŻYTKI													
Pozostałe grunty i nieużytki													
ogółem	ha	2338	2540	2505	2458	2486	2502	2484	2476	2476	2468	2473	-
w gospodarstwach indywidualnych	ha	404	613	367	356	386	397	329	-	-	-	-	-

Źródło: Bank danych lokalnych WWW.stat.gov.pl

2.2.Nieruchomości gminne

Gmina jest właścicielem terenów dróg oraz posiada kilka nieruchomości rolnych, leśnych oraz mieszkaniowo-usługowych.

Tabela 10. Wybrane nieruchomości gminy Grudziądz

lp	obręb	działka nr	pow.[ha]	użytki	właściciel
1.	Biały Bór	198/2	0,14	rolnicza zabudowana	Gmina
2.	Biały Bór	206/2	0,34	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
3.	Biały Bór	506/1	2,19	rolnicza	gmina
4.	Biały Bór	507/1	2,57	rolnicza	gmina
5.	Biały Bór	508/1	1,54	rolnicza	gmina
6.	Brankówka	43/1	1,35	rolnicza	gmina
7.	Brankówka	70	0,10	las	gmina
8.	Dusocin	136/16	0,17	rolnicza zabudowana	gmina
9.	Dusocin	153/4	0,02	rolnicza zabudowana	gmina
10.	Dusocin	170/2	0,38	rolnicza zabudowana	gmina
11.	Dusocin	187/13	0,25	rolnicza	gmina
12.	Dusocin	195/5	0,74	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
13.	Dusocin	21	0,23	rolnicza	gmina
14.	Dusocin	60/2	2,53	rolnicza zabudowana	gmina
15.	Dusocin	80	0,24	Tereny różne Tr	gmina
16.	Gogolin	134/3	0,47	rolnicza zabudowana	Gmina
17.	Gogolin	152	0,66	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
18.	Gogolin	182	0,64	las	Gmina
19.	Gogolin	89/1	0,51	rolnicza zabudowana	os-fiz/gmina
20.	Gogolin	89/3	0,38	rolnicza	Gmina
21.	Grabowiec	34	0,13	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
22.	Grabowiec	82/22	0,14	rolnicza zabudowana	Gmina
23.	Kobylanka	122	0,64	rolnicza	Gmina
24.	Kobylanka	205	0,06	Tereny różne Tr	Gmina
25.	Kobylanka	371	0,29	rolnicza zabudowana	os-fiz/gmina
26.	Lisie Kały	242	0,17	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
27.	Lisie Kały	243	0,09	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
28.	Lisie Kały	303	0,14	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
29.	Lisie Kały	57	1,41	rolnicza	gmina
30.	Mały Rudnik	17/10	0,04	rolnicza	gmina
31.	Mały Rudnik	17/12	0,13	rolnicza	gmina
32.	Mały Rudnik	181	0,12	rolnicza zabudowana	gmina
33.	Mały Rudnik	28/4	0,72	rolnicza zabudowana	gmina
34.	Mały Rudnik	31/5	0,12	Bi-inne tereny zabudowane	Gmina
35.	Mały Rudnik	33	0,10	rolnicza	gmina
36.	Mały Rudnik	36/8	0,13	rolnicza zabudowana	gmina

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	obręb	działka nr	pow.[ha]	użytki	właściciel
37.	Mały Rudnik	52/1	1,74	rolnicza zabudowana	gmina
38.	Mały Rudnik	53	0,36	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
39.	Mały Rudnik	62/5	0,03	rolnicza	gmina
40.	Mały Rudnik	63/3	0,07	rolnicza zabudowana	gmina
41.	Mokre	140/17	0,14	tereny mieszkaniowe	os-fiz-gmina
42.	Mokre	143/28	0,24	Bi-inne tereny zabudowane	Gmina/uż-wieczyste
43.	Mokre	143/29	0,52	Bi-inne tereny zabudowane	Gmina/uż-wieczyste
44.	Mokre	326/1	0,20	rolnicza zabudowana	gmina
45.	Mokre	387/7	0,03	rolnicza	gmina
46.	Mokre	409	1,20	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
47.	Mokre	434	0,08	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
48.	Mokre	435	0,09	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
49.	Mokre	438	0,08	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
50.	Mokre	441	0,08	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
51.	Mokre	445	0,08	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
52.	Mokre	448	0,09	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
53.	Mokre	449	0,09	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
54.	Mokre	451	0,09	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
55.	Mokre	452	0,10	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
56.	Mokre	455	0,09	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
57.	Mokre	456	0,91	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
58.	Mokre	457	0,09	rolnicza	Gmina/uż-wieczyste
59.	Mokre	458	0,09	tereny mieszkaniowe	Gmina/uż-wieczyste
60.	Mokre	499/1	0,08	rolnicza	Gmina
61.	Mokre	520	0,07	rolnicza	Gmina
62.	Mokre	521	0,07	rolnicza	Gmina
63.	Mokre	523	0,07	rolnicza	Gmina
64.	Mokre	539	0,54	rolnicza	Gmina
65.	Mokre	541	0,03	rolnicza	Gmina
66.	Mokre	543	0,06	rolnicza	Gmina
67.	Mokre	552/2	1,20	Bi-inne tereny zabudowane	gmina
68.	Mokre	553	0,52	rolnicza	Gmina
69.	Mokre	554/2	0,27	rolnicza	Gmina
70.	Nowa Wieś	110	3,38	las	Gmina
71.	Nowa Wieś	139	0,50	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	obręb	działka nr	pow.[ha]	użytki	właściciel
72.	Nowa Wieś	201	0,16	rolnicza	Gmina
73.	Nowa Wieś	213/3	3,43	Ba-tereny produkcyjne=3,43ha	gmina
74.	Nowa Wieś	241/2	2,28	las	Gmina
75.	Nowa Wieś	341/2	0,09	rolnicza zabudowana	Gmina
76.	Nowa Wieś	341/3	0,47	las/rolnicza zabudowana	Gmina
77.	Nowa Wieś	354/9	2,50	las/rolnicza	Gmina
78.	Nowa Wieś	406/1	0,61	rolnicza zabudowana/Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
79.	Nowa Wieś	450/2	0,25	rolnicza zabudowana	Gmina
80.	Nowa Wieś	463/3	0,02	Tereny różne Tr	gmina
81.	Nowa Wieś	595/1	0,21	rolnicza	Gmina
82.	Nowa Wieś	635/2	1,47	las	Gmina
83.	Nowa Wieś	645	0,03	rolnicza zabudowana	Gmina
84.	Nowa Wieś	649	0,04	rolnicza	gmina
85.	Nowa Wieś	683	0,03	rolnicza zabudowana	Gmina
86.	Nowa Wieś	686	0,04	rolnicza zabudowana	Gmina
87.	Parski	167	0,49	rolnicza zabudowana	os-fiz-gmina
88.	Parski	190	0,18	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
89.	Parski	212/4	0,01	Ba-tereny przemysłowe	gmina
90.	Parski	212/5	0,09	rolnicza	gmina
91.	Parski	68	0,50	rolnicza	gmina
92.	Piaski	1	0,83	rolnicza	gmina
93.	Piaski	160	0,18	rolnicza zabudowana	gmina
94.	Piaski	2	0,21	rolnicza	gmina
95.	Piaski	20	1,52	Rolnicza/Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
96.	Piaski	27/1	0,43	rolnicza	gmina
97.	Piaski	29	0,39	rolnicza zabudowana	gmina
98.	Piaski	3	0,58	łąka	gmina
99.	Piaski	30	0,15	rolnicza zabudowana	gmina
100.	Piaski	46/2	1,11	las/rolnicza/Bi-inne tereny zabudowane	gmina
101.	Piaski	51	0,74	rolnicza	gmina
102.	Piaski	79/6	0,27	rolnicza zabudowana	gmina
103.	Pieńki Królewskie	85	0,05	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
104.	Rozgarty	78	1,44	rolne, zabudowane	Gmina
105.	Ruda	72	0,26	rolne, zabudowane	Gmina
106.	Ruda	95	1,38	rolne, zabudowane	Gmina
107.	Skarszewy	121	1,30	rolnicza	Gmina
108.	Skarszewy	125	0,64	rolnicza	Gmina
109.	Skarszewy	20/12	0,15	tereny mieszkaniowe	os-fiz-gmina
110.	Skarszewy	30/1	1,34	rolnicza	gmina
111.	Skarszewy	30/15	0,50	rolnicza	gmina
112.	Skarszewy	45/5	0,03	rolnicza	gmina
113.	Skarszewy	62/1	1,09	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
114.	Skarszewy	7/36	0,48	Bi-inne tereny zabudowane	Gmina
115.	Skarszewy	91	0,29	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe/rolnicza	gmina

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	obręb	działka nr	pow.[ha]	użytki	właściciel
116.	Sosnówka	141/3	0,07	rolnicza zabudowana	gmina
117.	Sosnówka	149	0,49	las/tereny rolnicze zabudowane	Gmina
118.	Sosnówka	161/1	0,53	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
119.	Sosnówka	40/11	0,71	rolnicza zabudowana	os-fiz-gmina
120.	Stary Folwark	36/1	0,32	rolnicza zabudowana	gmina
121.	Stary Folwark	42	2,01	rolnicza	Gmina
122.	Stary Folwark	84/1	0,27	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
123.	Stary Folwark	85/1	0,09	Bi-inne tereny zabudowane	Gmina
124.	Stary Folwark	87/1	0,77	nieużytek	Gmina
125.	Sztynwag	10	0,31	rolnicza	Gmina
126.	Sztynwag	13	0,43	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
127.	Sztynwag	82/6	0,19	rolnicza	gmina
128.	Szynych	112	2,00	rolnicza	Gmina
129.	Szynych	131/17	0,71	rolnicza zabudowane	Gmina
130.	Szynych	146/1	0,53	rolnicza zabudowana	gmina
131.	Szynych	18/3	1,30	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
132.	Szynych	73	0,24	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
133.	Szynych	74/1	0,28	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
134.	Świerkocin	107	0,16	las	Gmina
135.	Świerkocin	133/3	0,11	Bi-inne tereny zabudowane/Rolnicze	Gmina
136.	Świerkocin	136/13	0,10	rolnicza	gmina
137.	Świerkocin	170	0,08	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
138.	Świerkocin	259/3	0,06	rolna zabudowana	Gmina
139.	Świerkocin	260	0,17	rolnicza	Gmina
140.	Świerkocin	265/5	0,09	tereny mieszkaniowe	os-fiz-gmina
141.	Świerkocin	265/6	0,17	tereny mieszkaniowe	gmina
142.	Świerkocin	271/4	0,26	rolnicza zabudowana	Gmina
143.	Świerkocin	271/5	0,09	rolnicza zabudowana	Gmina
144.	Świerkocin	301/3	0,24	tereny mieszkaniowe	os-fiz-gmina
145.	Świerkocin	35/1	0,0013	Tereny różne Tr	gmina
146.	Świerkocin	42/2	0,13	rolnicza	Gmina
147.	Świerkocin	69/3	0,23	rolnicza	Gmina
148.	Turznice	264	0,16	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
149.	Turznice	110/2	0,08	Bi-inne tereny zabudowane	Gmina
150.	Turznice	173/6	1,50	rolnicza zabudowana	Gmina
151.	Turznice	216	0,64	rolnicza /Bi-inne tereny zabudowane	gmina
152.	Turznice	218	0,79	rolnicza/Bi-inne tereny zabudowane	Gmina
153.	Turznice	231	0,58	las	gmina
154.	Waldowo Szlacheckie	197	1,63	rolnicza zabudowana	gmina
155.	Waldowo	231	0,58	las	Gmina

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	obręb	działka nr	pow.[ha]	użytki	właściciel
	Szlacheckie				
156.	Wałdowo Szlacheckie	87/6	0,49	rolnicza	Gmina
157.	Wałdowo Szlacheckie	88	0,35	rolnicza	Gmina
158.	Wałdowo Szlacheckie	92/2	1,70	rolnicza zabudowana, las, tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
159.	Węgrowo	122	3,76	rolnicza	gmina
160.	Węgrowo	109	1,58	Bi-inne tereny zabudowane/rolnicza	gmina
161.	Węgrowo	167/5	0,06	rolnicza	gmina
162.	Węgrowo	171/1	0,07	tereny mieszkaniowe	Gmina
163.	Węgrowo	179	0,45	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
164.	Węgrowo	190/34	0,01	rolnicza zabudowana	Gmina
165.	Węgrowo	204/24	0,23	rolnicza	gmina
166.	Węgrowo	205/19	0,13	rolnicza/droga	gmina
167.	Węgrowo	252/6	0,02	Ba-tereny przemysłowe	gmina
168.	Węgrowo	29/4	0,42	rolnicza zabudowana	gmina
169.	Węgrowo	5/2	0,42	rolnicza zabudowana	Gmina
170.	Węgrowo	55/4	0,43	rolnicza zabudowana	Gmina
171.	Węgrowo	9/18	1,76	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	Gmina
172.	Węgrowo	9/7	0,10	Bi-inne tereny zabudowane	Gmina
173.	Wielki Welcz	187	1,26	Rolnicza	Gmina
174.	Wielki Welcz	191	0,12	Bi-inne tereny zabudowane	Gmina
175.	Wielki Welcz	194/1	0,31	rolnicza zabudowana	Gmina
176.	Wielki Welcz	194/2	0,04	Bi-inne tereny zabudowane	Gmina
177.	Wielki Welcz	194/5	0,42	Rolnicza	gmina
178.	Wielki Welcz	197/1	0,69	Bi-inne tereny zabudowane/rolnicza	Gmina
179.	Wielki Welcz	303	0,09	las	Gmina
180.	Wielki Welcz	381	0,71	rolnicza zabudowana/Bi-inne tereny zabudowane	os-fiz-gmina
181.	Wielki Welcz	386	0,50	rolnicza	Gmina
182.	Wielki Welcz	394/13	0,21	rolnicza	gmina
183.	Wielki Welcz	538	1,02	łąka	Gmina
184.	Wielkie Lniska	44/3	0,08	rolnicza	Gmina
185.	Wielkie Lniska	48/11	2,49	Bi-inne tereny zabudowane/Rolnicza	Gmina
186.	Wielkie Lniska	49/2	0,24	rolnicza zabudowana	Gmina
187.	Wielkie Lniska	49/4	0,15	rolnicza zabudowana	Gmina
188.	Wielkie Lniska	55/2	0,42	rolnicza zabudowana	Gmina
189.	Wielkie Lniska	55/4	0,43	rolnicza zabudowana	gmina
190.	Wielkie Lniska	56/18	0,05	droga	Gmina
191.	Wielkie	85/9	0,03	rolnicza	Gmina

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	obręb	działka nr	pow.[ha]	użytki	właściciel
	Lniska				
192.	Zakurzewo	127/1	0,01	Tereny różne Tr	gmina
193.	Zakurzewo	130/2	0,002	Tereny różne Tr	gmina
194.	Zakurzewo	242/1	0,138	tereny mieszkaniowe	gmina
195.	Zakurzewo	242/2	0,70	rolnicza	os-fiz-gmina
196.	Zakurzewo	246	0,38	Bz-tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	gmina
197.	Zakurzewo	259	0,41	Bi-inne tereny zabudowane/rolnicza	gmina
198.	Zakurzewo	261	1,58	rolnicza	gmina
199.	Zakurzewo	99/5	0,01	Tereny różne Tr	gmina

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Urzędu Gminy Grudziądz

2.3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Zestawienie obowiązujących na terenie gminy uchwał w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego przedstawia tabela poniżej.

Tabela 11. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

lp	uchwała Rady Gminy w sprawie przystąpienia		miejscowość	nr działek	pow.terenu objętego planem [ha]	uchwała Rady Gminy w sprawie przyjęcia mpzp		publikacja w dzienniku urzędowym (numer i pozycja)	data dziennika urzędowego	przeznaczenie terenu
	numer uchwały	data uchwały				numer uchwały	data uchwały			
1	XXXIII/204/98	18.06.1998	Pieńki Król.	76/9	0,74	III/12/98	21.12.1998	Dz. Urz. Nr 8 poz. 35	3.02.1999	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna z obszarem leśnym
2	XXXIII/203/98	18.06.1998	Ruda	21/1-cz.działki	4,60	III/13/98	21.12.1998	Dz. Urz. Nr 8 poz. 36	3.02.1999	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
3	XXVIII/135/97	17.04.1997	Biały Bór	35, 36, 37/1, 37/2, 38, 39, 40, 43/1, 44, 46, 49, 54/1	21,00	III/14/98	21.12.1998	Dz. Urz. Nr 28 poz. 189	28.04.1999	zabudowa produkcyjna, składów i magazynów
4	III/11/98	21.12.1998	Skarszewy	7/35 2-części	45,15	XI/92/99	26.11.1999	Dz. Urz. Nr 8 poz. 47	9.02.2000	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
5	VII/56/99	26.04.1999	Mały Rudnik	94/3, 99/1	0,98	XI/93/99	26.11/1999	Dz. Urz. Nr 8 poz. 48	9.02.2000	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
6	VIII/71/99	28.06.1999	Węgrowo	177/1	0,54	XIV/118/2000	24.02.2000	Dz. Urz. Nr 57 poz. 469	25.08.2000	zabudowa usługowa, handlowa, gastronomiczna z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	uchwała Rady Gminy w sprawie przystąpienia		miejscowość	nr działek	pow.terenu objętego planem [ha]	uchwała Rady Gminy w sprawie przyjęcia mpzp		publikacja w dzienniku urzędowym (numer i pozycja)	data dziennika urzędowego	przeznaczenie terenu
	numer uchwały	data uchwały				numer uchwały	data uchwały			
7	XXXI/176/98	31.03.1998	Nowa Wieś	-	0,98	XIV/120/2000	24.02.2000	Dz. Urz. Nr 59 poz. 488	31.08.2000	lokalizacja radiolatarni służącej do zabezpieczenia ruchu lotniczego
8			Nowa Wieś/ Parski	Kilkadziesiąt działek	95,00	XVI/234/2000	28.04.2000	Dz. Urz. Nr 35 poz. 326	30.06.2000	oczyszczalnia ścieków, tereny rolnicze, lasy, drogi
9			Mały Rudnik	8/1	0,21	XXIV/288/2001	30.05.2001	Dz. Urz. Nr 52 poz. 1108	16.08.2001	usługi komunikacyjne z przeznaczeniem na zakład prowadzący naprawy samochodów i działalność handlową oraz stacje paliw
10			Mokre	143/17	0,72	XXIV/287/2001	30.05.2001	Dz. Urz. Nr 52 poz. 1107	16.08.2001	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
11			Wielkie Lniska	85/1-część	1,78	XXIX/329/2001	20.12.2001	Dz. Urz. Nr 39 poz. 741	17.05.2002	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
12			Nowa Wieś	113/2- cz.działki	0,18	III/17/2002	12.12.2002	Dz. Urz. Nr 8 poz. 139	10.02.2003	zabudowa rzemieślniczo-składowa
13			Mały Rudnik	46/1, 46/2	2,06	III/18/2002	12.12.2002	Dz. Urz. Nr 8 poz. 140	10.02.2003	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
14			Węgrowo	269/1, 46, 273/3, 44, 42, 39, 150/1, 150/2, 273/5	3,80	III/19/2002	12.12.2002	Dz. Urz. Nr 8 poz. 141	10.02.2003	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	uchwała Rady Gminy w sprawie przystąpienia		miejscowość	nr działek	pow.terenu objętego planem [ha]	uchwała Rady Gminy w sprawie przyjęcia mpzp		publikacja w dzienniku urzędowym (numer i pozycja)	data dziennika urzędowego	przeznaczenie terenu
	numer uchwały	data uchwały				numer uchwały	data uchwały			
15			Węgrowo; Mokre	8/31, 8/32 125/3	6,61	III/20/2002	12.12.2002	Dz. Urz. Nr 8 poz. 142	10.02.2003	Węgrowo – zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, Mokre – zabudowa mieszkaniowo jednorodzinna oraz las
16			Kobylanka	214/3, 212/3, część 191/39	2,50	XXXI/344/2002	26. 03.2002	Dz. Urz. Nr 59 poz. 1123	13.06.2002	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, las z oczkiem wodnym
17			Dusocin	142	0,84	XXXII/348/2002	26.04.2002	Dz. Urz. Nr 69 poz. 1455	21.06.2002	usługowo- rzemieślnicze
18			Skarszewy	11/4	3,49	XXXVI/376/2002	23.09.2002	Dz. Urz. Nr 137 poz. 2598	22.11.2002	zabudowa usługowo- rekreacyjna oraz z eksploatacją i wykorzystaniem złóż lecniczych, wód hipertermalnych chlorkowo-sodowych, bromkowych, jodkowych, borowych
19			Ruda	skrzyż drogi 55 i dr. 4413057	0,27	XXXVI/377/2002	23.09.2002	Dz. Urz. Nr 137 poz. 2599	22.11.2002	zabudowa produkcji usług
20			Skarszewy	12, 11/1	0,40	VII/47/3003	25.04.2003	Dz. Urz. Nr 58 poz. 967	16.05.2003	zabudowa przemysłowa
21			Mokre	158/20	2,50	VIII/57/2003	23.05.2003	Dz. Urz. Nr 86 poz. 1259	8.09.2003	zabudowa rzemieślniczo- składowa z terenem izolacyjnym

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	uchwała Rady Gminy w sprawie przystąpienia		miejscowość	nr działek	pow.terenu objętego planem [ha]	uchwała Rady Gminy w sprawie przyjęcia mpzp		publikacja w dzienniku urzędowym (numer i pozycja)	data dziennika urzędowego	przeznaczenie terenu
	numer uchwały	data uchwały				numer uchwały	data uchwały			
22			Węgrowo	8/30,36/4,18/1	3,77	VIII/58/2003	23.05.2003	Dz. Urz. Nr 86 poz. 1260	8.09.2003	zabudowa przemysłu przetwórczego i składów, zieleni parkowa o funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej
23	XXXI/195/2005	8.12.2005	Węgrowo	199/2;	2,90	IV/25/2007	19.02.2007	Dz. Urz. Nr 36 poz. 537	27.03.2007	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna z usługami
24	XXIX/176/2005	30.06.2005	Lisie Kąty	143/1, 143/3, 143/5, 145/1, 145/2	3,54	XXIX/176/2005	30.06.2005	Dz. Urz. Nr 9 poz.144	22.01.2007	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, produkcyjno-usługowa, tereny zagrożone powodzią
25			Wałdowo Szlacheckie	90/11	0,59	XXXX/228/2006	27.09.2006	Dz. Urz. Nr 152 poz. 2194	1.12.2006	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
26			Węgrowo	204	2,84	XXXX./229/2006	27.09.2006	Dz. Urz. Nr 152 poz. 2195	1.12.2006	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
27	XXXI/196/2005	8.12.2005	Mały Rudnik	48/2, 48/3	4,06	XLI/233/2006	24.10.2006	Dz. Urz. Nr 174 poz. 2891	29.12.2006	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna z usługami (2,2ha), tereny leśne (1,2ha)
28	XXX/184/2005	30.09.2005	Nowa Wieś	166/2	2,29	XLI/235/2006	27.10.2006	Dz. Urz. Nr 174 poz. 2892	29.12.2006	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, usługowo-handlowa

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	uchwała Rady Gminy w sprawie przystąpienia		miejscowość	nr działek	pow.terenu objętego planem [ha]	uchwała Rady Gminy w sprawie przyjęcia mpzp		publikacja w dzienniku urzędowym (numer i pozycja)	data dziennika urzędowego	przeznaczenie terenu
	numer uchwały	data uchwały				numer uchwały	data uchwały			
29	XXXI/197/2005	8.12.2005	Pieńki Król.	82/3,82/6, 82/10	5,49	VI / 40 / 2007	25. 04. 2007	Dz. Urz. nr 92 poz. 1444	31.07.2007	zabudowa usług turystyczno-rekreacyjnych, zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna oraz zieleń urządzona
30	XXXV/207/2006	26.04.2006	Biały Bór	3040/7	2,83	IV/23/2007	19.02.2007	Dz. Urz. Nr 42 poz. 628	5.04.2007	zabudowa rekreacyjno-wypoczynkowa
31	XXXV/206/2006	25.04.2006	Piaski	21/1	0,59	V/24/2007	19.02.2007	Dz. Urz. Nr 36 poz. 536	27.03.2007	zabudowa usług nieuciążliwych z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej (historyczny budynek - dawna karczma)
32	XLI/236/2006	27.10.2006	Mokre	46/36	1,20	XV/88/2007	20.12.2007	Dz. Urz. Nr 79 poz. 1298	30.05.2008	zabudowa przemysłowo-usługowo-składowa, zabudowa mieszkaniowo-usługowa, rzemiosła produkcyjnego
33	XLI/234/2006	27.10.2006	Skarszewy	30/2, 45/2	2,20	XII/68/2007	27.10.07	Dz. Urz. Nr 127 poz. 1927	22.11.2007	zabudowa zagrodowa
34	II/13/2006	6.12.2006	Biały Bór	470	2,20	X/60/2007	28.09.2007	Dz. Urz. Nr 153 poz. 2738	27.12.2007	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	uchwała Rady Gminy w sprawie przystąpienia		miejscowość	nr działek	pow.terenu objętego planem [ha]	uchwała Rady Gminy w sprawie przyjęcia mpzp		publikacja w dzienniku urzędowym (numer i pozycja)	data dziennika urzędowego	przeznaczenie terenu
	numer uchwały	data uchwały				numer uchwały	data uchwały			
35	III/17/2006	28.12.2006	Węgrowo	170/4	2,71	X/61/2007	28.09.2007	Dz. Urz. Nr 153 poz. 2739	27.12.2007	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
36	V/33/2007	29.03.2007	Biały Bór	Kilka działek	7,96	XVIII/111/2008	26.06.2008	Dz. Urz. Nr 122 poz. 1951	22.10.2008	zabudowa usługowa, handlowa, zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
37	VI/42/2007	25.04.2007	Skarszewy	45/3, 45/4	7,41	XIII/78/2007	6.12.2007	Dz. Urz. Nr 35 poz. 485	3.03.2008	zabudowa zagrodowa
38	VI/43/2007	25.04.2007	Węgrowo	146,148	1,08	XIII/79/2007	6.12.2007	Dz. Urz. Nr 47 poz. 703	25.03.2008	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
39	VIII/52/2007	27.06.2007	Sztynwag	83/1, 83/2	1,70	XVI/97/2008	22.02.2008	Dz. Urz. Nr 60 poz. 968	16.04.2008	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
40	XXVIII/222/2006	29.06.2006	Skarszewy	10/1, 10/2	1,70	VI/41/2007	25.04.2007	Dz. Urz. Nr 95 poz. 1492	7.08.2007	zabudowa pensjonatowa usług związanych z obsługą zespołu sanatoryjno-uzdrowiskowego "Mariusza"
41	X/59/2007	28.09.2007	Ruda	26/2, 26/3	2,51	XVII / 102 / 2008	28. 04. 2008	Dz. Urz. Nr 87 poz. 1429	23.06.2008	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
42	XII/76/2007	6.12.2007	Mokre	296/5	1,33	XVIII/113/2008	26.06.2008	Dz. Urz. Nr 107 poz.1705	13.08.2008	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
43	XII/77/2007	8.12.2007	Wałdowo Szlacheckie	85/3, 85/4, 87/4	0,44	XVIII / 112/ 2008	26.06.2008	Dz. Urz. Nr 107 poz. 1704	13.08.2008	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, rzemiosła produkcyjnego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	uchwała Rady Gminy w sprawie przystąpienia		miejscowość	nr działek	pow.terenu objętego planem [ha]	uchwała Rady Gminy w sprawie przyjęcia mpzp		publikacja w dzienniku urzędowym (numer i pozycja)	data dziennika urzędowego	przeznaczenie terenu
	numer uchwały	data uchwały				numer uchwały	data uchwały			
44	XVI/96/2008	22.02.2008	Linarczyk	204	2,90	XX/133/2008	24.09.2008	Dz. Urz. Nr 131 poz. 2075	20.10.2008	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, tereny leśne
45	XVI/98/2008	22.02.2008	Lisie Kąty	143/1, 143/5	0,58	XX/134/2008	24.09.2009	Dz. Urz. Nr 139 poz. 2184	20.10.2008	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
46	XVIII/110/2008	26.06.2008	Biały Bór	246	1,27	XXX/190/2009	30.07.2009	Dz. Urz. Nr 95 poz. 1609	29.09.2009	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
47	XX/131/2008	24.09.2008	Linarczyk	81/1, 201/1	1,70	XXX/186/2009	30.07.2009	Dz. Urz. Nr 93 poz. 1597	23.09.2009	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
48	XX/132/2008	24.09.2008	Mokre	113/7	2,30	XXX/187/2009	30.07.2009	Dz. Urz. Nr 95 poz. 1606	29.09.2009	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
49	XX/130/2008	24.09.2008	Grabowiec	1 i 3	4,40	XXX/185/2009	30.07.2009	Dz. Urz. Nr 93 poz. 1596	23.09.2009	zabudowa zagrodowa, tereny leśne
50	XX/129/2008	24.09.2008	Pieńki Król. Biały Bór	95, 96;	0,20	XXX/188/2009	30.07.2009	Dz. Urz. Nr 95 poz. 1607	29.09.2009	parking przykościelny, tereny infrastruktury technicznej (wodociąg, kanalizacja)
51	XVII/103/2008	28.04.2008	Ruda	24/1	1,31	XXI / 140 / 2008	30.10.2008	Dz. Urz. Nr 154 poz. 2374	28.11.2008	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
52	XXI/139/2008	30.10.2008	Stary Folwark	12/1	2,09	XXX/189/2009	30.07.2009	Dz. Urz. Nr 95 poz. 1608	29.09.2009	zabudowa zagrodowa

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	uchwała Rady Gminy w sprawie przystąpienia		miejscowość	nr działek	pow.terenu objętego planem [ha]	uchwała Rady Gminy w sprawie przyjęcia mpzp		publikacja w dzienniku urzędowym (numer i pozycja)	data dziennika urzędowego	przeznaczenie terenu
	numer uchwały	data uchwały				numer uchwały	data uchwały			
53	XVII/105/2008	28.04.2008	Biały Bór; Mały Rudnik	Biały Bór 292/12, Mały Rudnik 127, cz-124/9	1,20	XXVII/167/2009	21.04.2009	Dz. Urz. Nr 59 poz. 1008	8.06.2009	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
54	XXVI/159/2009	24.03.2009	Skarszewy	cz.dz. 2/12	5,30	XXXIII / 212 / 2009	02.12.2009	Dz. Urz. Nr 16 poz. 199	27.01.2010	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
55	XXVI/160/2009	24.03.2009	Węgrowo	82/4	0,40	XXXII / 202/ 2009	28. 10. 2009	Dz. Urz. Nr 142 poz. 2614	27.01.2010	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
56	XXVI/161/2009	24.03.2009	Kobylanka	420/5, 421/2, 422/1	2,95	XXXII/201/2009	28. 10.2009	Dz. Urz. Nr 142 poz. 2613	30.12.2009	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
57	XXVIII/177/2009	03.06.2009	Mały Rudnik	29	1,31	XXXVI/232/2010	19. 03. 2010	Dz. Urz. Nr 85 poz. 1003	11.05.2010	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
58	XXXII/203/2009	28.10.2009	Skarszewy	2/1, 2/2	0,82	XIII/55/2011	27.10.2011	Dz. Urz. poz. 413	29.02.2012	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
59	XXXII/204/2009	28.10.2009	Ruda	188/2	2,30	XL/246/2010	29.06.2010	Dz. Urz. Nr 133 poz. 1688	20.08.2010	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
60	XXXII/205/2009	28.10.2009	Ruda	26/5, 26/6, 26/7, 26/8, 26/9	1,53	III/8/2010	28.12.2010	Dz.Urz. Nr 68 poz. 476	18.03.2011	Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
61	XXXII/206/2009	28.10.2009	Węgrowo	242/4	2,44	XL/247/2010	29.06.2010	Dz. Urz. Nr 133 poz. 1689	20.08.2010	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	uchwała Rady Gminy w sprawie przystąpienia		miejscowość	nr działek	pow.terenu objętego planem [ha]	uchwała Rady Gminy w sprawie przyjęcia mpzp		publikacja w dzienniku urzędowym (numer i pozycja)	data dziennika urzędowego	przeznaczenie terenu
	numer uchwały	data uchwały				numer uchwały	data uchwały			
62	XXXIV/215/2009	29.12.2009	Ruda	23/1	2,70	XLIII/271/2010	28.10.2010	Dz. Urz. Nr 56 poz. 373	08.03.2011	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
63	XXXV/223/2010	12.02.2010	Ruda	254	0,19	XLIII/272/2010	28.10.2010	Dz. Urz. Nr 55 poz. 359	08.03.2011	zabudowa rzemiosła produkcyjnego z dopuszczeniem funkcji magazynowej,
64	XL/245/2010	29.06.2010	Ruda	46	2,00	VIII/35/2011	12.05.2011	Dz. Urz. Nr 164 poz. 1384	25.07.2011	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
65	VII/24/2011	10.03.2011	Mokre	89/7	2,00	XVI/75/2011	29.12.2011	Dz. Urz. poz.118	26.01.2012	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
66	VIII/34/2011	12.05.2011	Świerkocin	134/15	1,03	XIX/86/2012	7.05.2012	Dz. Urz. poz. 1038	7.05.2012	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
					suma	298,58				

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Urzędu Gminy w Grudziądzu.

Według stanu na dzień 30.04.2012r. obszar gminy dla którego obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zajmuje 298,58 ha, tj. około 1,79% powierzchni gminy. Znaczne obszary objęte planem miejscowym są w miejscowości Biały Bór (35ha), Skarszewy (66ha), Węgrowo (20ha), Ruda (17 ha) oraz Nowa Wieś (95 ha w okolicach oczyszczalni ścieków wraz z oczyszczalnią).

Obszary objęte miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego oznaczone zostały na *rysunku Studium*, numeracja według w/w tabeli.

2.5. Uchwały o przystąpieniu do opracowania planu miejscowego

Gmina przystąpiła do opracowania planów miejscowych, zgodnie z tabelą poniżej.

Tabela 12. Uchwały Rady Gminy w sprawie przystąpienia do opracowania planu miejscowego

lp	uchwała Rady Gminy w sprawie przystąpienia		miejscowość	nr działek	pow.terenu objętego planem [ha]
	numer uchwały	data uchwały			
1.	XLIII/270/2010	28.10.2010	Gać	155/12; 155/8;	7,06
2.	VII/23/2011	10.03.2011	Węgrowo	272/4	3,52
3.	VIII/34/2011	12.05.2011	Świerkocin	134/15	1,03
4.	IX/37/2011	02.06.2011	Biały Bór	155/6	1,02
5.	XII/46/2011	29.09.2011	Węgrowo	122	3,76
6.	XIII/53/2011	27.10.2011	Węgrowo	12	6,66
7.	XIII/54/2011	27.10.2011	Nowa Wieś	442/2	7,38
8.	XIV/64/2011	28.11.2011	Węgrowo	231, 232;	3,96
9.	XIV/65/2011	28.11.2011	Węgrowo	142	1,50
10.	XV/73/2011	20.12.2011	Biały Bór	506/1; 507/1; 508/1;	2,19
11.	XVI/76/2011	29.12.2011	Węgrowo	143	1,83
12.	XX/98/2012	16.05.2012	Skarszewy	30/11; 30/12; cz.30/15;	0,70
13.	XXI/103/2012	25.06.2012	Pieńki Królewskie	95, cz.3057/8	0,30
14.	XXI/104/2012	25.06.2012	Mały Rudnik	46/11	0,30
					42,74

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Urzędu Gminy

Obszary objęte uchwałą w sprawie przystąpienia do opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oznaczone zostały na *rysunku Studium*.

2.6. Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu

Na terenie Gminy zmiany sposobu użytkowania budynków oraz wprowadzenie nowej zabudowy i zagospodarowania terenu w większości określają decyzje administracyjne: decyzja o warunkach zabudowy lub decyzja o lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Tabela 13. Decyzje o warunkach zabudowy

Wydane decyzje lokalizacyjne na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym											
		Jednostka miary	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
1	decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego ogółem wydane na podst. art. 50 ustawy	szt	3	7	3		15	17	22	7	12
2	decyzje o ustaleniu warunków zabudowy ogółem wydane na podst. art. 59 ustawy	szt	119	196	227		209	228	227	303	303
2.1	decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	szt	-	-	-		146	165	179	261	-
2.2	decyzje dotyczące zabudowy usługowej	szt	-	-	-	-	-		12	24	-
2.3	decyzje dotyczące zabudowy innej	szt	-	-	-	-	-		36	18	-
2.4	wydane ostateczne decyzje odmowne	szt	10	6	6	4	2		-	-	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji z Urzędu Gminy Grudziądz oraz banku danych lokalnych WWW.stat.gov.pl

W roku 2011 Wójt Gminy Grudziądz ustalił lokalizację inwestycji celu publicznego polegającej na budowie składowiska odpadów wraz z infrastrukturą towarzyszącą na działkach nr 413/2, 413/3, 413/4 i 413/6 z obrębu Zakurzewo.

3.STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY

Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym przez ład przestrzenny należy rozumieć takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania i wymagania funkcjonalne, społeczno-gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno-estetyczne.

W takim ujęciu ład przestrzenny jest jednostką niewymierną, a ocena może przyjąć formę, że coś jest „ładne – brzydkie”, „estetyczne – nieestetyczne”. Do narzędzi kształtowania ładu przestrzennego w gospodarce przestrzennej zaliczamy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zaś w przypadku braku planów będą to decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego. Mając na uwadze te czynniki ocenia się, że ład przestrzenny w gminie jest na średnim poziomie: wynika to z niskiego stopnia objęcia planami powierzchni gminy, zaś wysoki stopień porządkowania przestrzeni za pomocą decyzji o warunkach zabudowy. Decyzje o warunkach zabudowy dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej są rozproszone na obszarze całej gminy. Można zauważyć, że wydając warunki zabudowy dla „osiedli mieszkaniowych” nie zostały zabezpieczone tereny komunikacyjne – powstają wąskie drogi – dojazdy do zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, a sama zabudowa powstaje na wniosek inwestora w zasadzie bez ograniczeń.

Studium gminy poprzez wskazanie kierunków i zasad kształtowania poszczególnych elementów ładu przestrzennego: wskazanie zasad ochrony środowiska, ochrony dóbr kultury, zasady kompozycji przestrzennej poszczególnych funkcji, jest jednym z instrumentów, które mogą posłużyć do ochrony ładu przestrzennego.

4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

4.1. Warunki fizyczno-geograficzne

4.1.1. Położenie fizyczno-geograficzne

Opierając się na fizyczno – geograficznej regionalizacji Polski, opracowanej przez J. Kondrackiego (w układzie dziesiętnym) obszar gminy Grudziądz w przeważającej części leży w mezoregionie Kotliny Grudziądzkiej (314.82 – zwanej też Basenem Grudziądzkim), która stanowi środkową, najszerszą część makroregionu Doliny Dolnej Wisły (314.8). Północno-wschodni skraj gminy leży w mezoregionie Pojezierza Chełmińskiego (315.11), makro-regionie Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego (315.1), a południowo-wschodnim Pojezierza Iławskiego (314.9). Makroregiony te wchodzą w skład podprovincji Pojezierza Południowobałtyckiego (315.).

4.1.2.Rzeźba terenu

Powierzchnia terenu gminy Grudziądz ukształtowała się w wyniku procesów geologicznych i rzeźbotwórczych, które miały miejsce w czwartorzędzie, a w szczególności w plejstocenie, w czasie zlodowacenia bałtyckiego. Najważniejszymi procesami były: egzaracyjna i akumulacyjna działalność lądolodu, erozja i akumulacja wód lodowcowych i rzecznych, denudacja, procesy deflacyjne i działalność człowieka.

Rzeźba omawianego obszaru jest młoda i charakteryzuje się dużą różnicą wysokości bezwzględnej, która dochodzi do 75,0 m. Maksymalne wysokości bezwzględne osiągają tereny położone na wysoczyźnie morenowej w miejscowościach Wielkie Lniska (87,0 m n.p.m.) i Gogolinie (89,0 m n.p.m.). Najniżej położonymi obszarami są dna dolin Wisły i Osy, gdzie rzędne schodzą poniżej 15,0 - 16,0 m n.p.m.

Pod względem geomorfologicznym formą dominującą jest kotlinowate rozszerzenie doliny Wisły, zwane Kotliną Grudziądzką lub Basenem Grudziądzkim. Dolina Dolnej Wisły wytworzyła się pod koniec fazy pomorskiej zlodowacenia Bałtyckiego (około 50 tys. lat temu), a Kotliną Grudziądzką powstała w miejscu spływu kilku dolin fluwioglacjalnych, jej powierzchnia wynosi około 240 km², maksymalna długość dochodzi do 20 km a szerokość do 18 km. Otoczona jest wysoczyzną morenową o wysokości średnio od 70,0 do 90,0 m n.p.m., która od strony południowo – wschodniej nachyla się w kierunku doliny Wisły. Krawędzie wysoczyzny rozcinają liczne dolinki erozyjne i denudacyjne, tworząc półwyspowe i wyspowe ostańce erozyjne, terasy kemowe, osuwiskowe (związane z ruchami masowymi). U wylotu tych dolinek oraz dolinek rzecznych utworzyły się stożki napływowe. Największe z nich rozpościerają się na powierzchni teras nadzalewowych IV, III i II. Są to stożki: Maruszy, Turznicy i Młynówki. Charakterystyczną cechą Basenu są ostańce wysoczyznowe (morenowe), zwane kępami. Na prawym brzegu Wisły, położone są : na północy Kępa Forteczna – największa (86,0 m n. p.m., o powierzchni 20 km²) oraz na południu Kępa Strzemięcińska (79,0 m n. p. m.). Po zachodniej stronie rzeki leży Kępa Górnej Grupy. W obrębie gminy Grudziądz leży tylko część Kępy Fortecznej (teren Nowej Wsi). Stoki kęp od strony rzeki są bardzo strome, różnica wysokości między dnem doliny a wierzchołkami kęp dochodzi do 70,0 m. Największą powierzchnię Basenu zajmują terasy rzeczne. Wg R. Galona oraz E. Drozdowskiego występuje tu 9 teras następujących wysokościach (w metrach n. p. m.):

- terasy górne: IX – od 60,0 do 61,0 m; VIII – od 54,0 do 55,0 m; VII – od 50,0 do 51,0 m,
- terasy środkowe: VI – od 46,0 do 48,0 m; V – od 33,0 do 36,0 m
- terasa dolna: IV – od 30,0 do 31,0 m
- terasy nadzalewowe: III – od 27,0 do 28,0 m; II – od 24,0 do 25,0m
- terasa zalewowa: I – od 21,0 do 22,0 m

Terasy górne znajdują się w otoczeniu Kępy Górnej Grupy i Kępy Strzemięcińskiej. Największe i ciągle przestrzenie w dnie doliny Wisły zajmuje dolina zalewowa. Jest ona wzniesiona o około 1,5 m ponad średni poziom wody w rzece i w całości została uformowana w holocenie. Nachyla się ona w kierunku północnym około 0,18 m/km (od około 23,0 m n. p. m. w rejonie Świecia do 10,0 m n. p. m. koło Wielkiego Wełcza).

W obrębie Basenu Grudziądzkiego występują również formy pochodzenia glacyjogenicznego, powstałe w procesie wytapiania się brył martwego lodu. Należą do nich terasy kemowe występujące na wschodnim stoku Kępy Fortecznej w Nowej Wsi, zboczowe moreny martwego

lodu występujące na odcinku od Turznic do Maruszy. Zbocze na tym odcinku stanowi strefę krawędziową o szerokości dochodzącej maksymalnie do 3 km. Wysoczyzna morenowa obniża się urozmaiconym, falistym skłonem (od około 95 do 30 m n. p. m.). Na terasach rzecznych występują niecki związane z wytopieniem się brył martwego lodu, wypełnione wodą. Są to niecki jezior: Rudnickie Wielkie i Rudnickie Małe. W nieckach tego typu oraz na równinie zalewowej powstały także rozległe równiny torfowe. Największe z nich występują w środkowej i południowej części basenu. Do tej grupy form należą także zagłębienia rynnowe, przy czym największe z nich to Rynna Fletnowska i jeziora Tarpno. Ponadto występują formy antropogeniczne: wały przeciwpowodziowe, rowy melioracyjne, wyrobiska po wyeksploatowanych glinach i iłach, żwirownie i doły potorfowe.

W północnej części analizowanego obszaru, rzeźbę terenu ożywia ujściowy odcinek Doliny Osy, która oddziela wysoczyznę morenową od Kępy Fortecznej. Dolina Osy jest tu szeroka, o małym spadku, z zaznaczonymi fragmentami teras Wisły. Występujące w obrębie gminy fragmenty wysoczyzny, to morena denna, falista o wysokościach względnych 2,0 – 5,0 m i nachyleniu zboczy 3 – 10 %. **Góry Łosiowe** to zalesiona wysoczyzna morenowa na północ od Grudziądza w miejscowości Zakurzewo. Najwyższe wzniesienie osiąga wysokość 88 m n.p.m. Widać stąd miasto Grudziądz, a przy dobrej pogodzie Kwidzyn. Góry Łosiowe wrzynają się trójkątem w Basen Grudziądzki opierając się północno – zachodnim krańcem o rzekę Wisłę.

Rzeźba gminy Grudziądz jest bardzo urozmaicona, ze względu na występowanie różnorodnych form genetycznych. Szczególnie istotne różnice wysokości względnej i nachylenia zboczy występują w strefie krawędziowej Basenu Grudziądzkiego i wysoczyzny morenowej oraz na zboczach kęp wysoczyznowych. Na tych obszarach występuje największe zagrożenie erozją oraz ruchami masowymi (osuwiska). Zagrożenie procesami niszczącymi rzeźbę zwiększa niewłaściwa działalność człowieka, głównie eksploatacja kruszyw do celów budowlanych. Niewielkie zagrożenia erozją występuje na wysoczyźnie morenowej oraz na zboczach teras rzecznych. Na pozostałych, bardziej połogach obszarach (głównie dnach dolin rzecznych), zagrożenie erozją na większą skalę nie występuje, a kierunki przemieszczania drobin wymywanych z gleby są zgodne z kierunkiem spływu powierzchniowego.

4.1.3. Budowa geologiczna

Według tektonicznego podziału Polski rejon grudziądzki leży w obrębie synklinorium brzeżnego, który jest podłużnym obniżeniem o osi przebiegającej z północnego-zachodu na południowy-wschód. Jest to strefa przejściowa pomiędzy prekambryjską platformą wschodnioeuropejską, a antyklinorium środkowopolskim. Fragment synklinorium brzeżnego na którym leży między innymi gmina Grudziądz ma tendencję do niewielkich ruchów wznoszących.

Najstarszymi, rozpoznanymi utworami są osady sylurskie, czyli szare i szarozielone iłowce. Na nich zalegają permskie, solonośne utwory cechsztyńskie o miąższości 600 metrów. Powyżej znajdują się triasowe wapienie i piaskowce o miąższości 700 metrów. Na nich zalegają piaskowce, mułowce oraz iłowce z okresu jury o miąższości 500 metrów. Powyżej utwory kredowe reprezentują: piaskowce glaukonitowe, margle, wapienie oraz opoki o miąższości 1000 metrów. Podsumowując profil mezozoiku przekracza 2000 metrów.

Powyżej znajdują się osady trzeciorzędowe reprezentowane przez: paleoceńskie gezy piaszczyste i wapienne o miąższości 100 metrów, oligoceńskie ily i mułki i miocene warstwy piaszczyste oraz węglowe, sporadycznie występują pliocenieńskie ily pstre.

Osady czwartorzędowe mają bardzo urozmaiconą budowę geologiczną i reprezentują bogate zjawiska geologiczne. Jest to spowodowane sąsiedztwem dwóch jednostek geomorfologicznych: wysoczyzny polodowcowej oraz doliny dużej rzeki. Miąższość warstwy czwartorzędowej waha się od kilkunastu do 200 metrów.

Najniżej położoną warstwą osadów czwartorzędowych są gliny polodowcowe zlodowacenia południowopolskiego, które wykazują dwudzielność w dolinie dolnej Wisły. Pomiędzy dwoma warstwami glin znajdują się: piaski i żwiry fluwioglacjalne oraz ropy i mułki zastoiskowe. Podczas interglacjału mazowieckiego działalność rzek przyczyniła się do powstania wielu głębokich dolin rzecznych. Osadami pochodzącymi z tego interglacjału są osady rzeczne i jeziorne o różnej granulacji. Powyżej znajdują się osady pochodzące z kolejnych zlodowaceń środkowopolskich, są to gliny polodowcowe pomiędzy którymi znajdują się rzeczne osady piaszczysto-żwirowe. Osady pochodzące z ostatniego zlodowacenia – bałtyckiego to: gliny zwałowe tworzące trzy poziomy i odsłaniające się w wysokich zboczach Wisły. Pierwszy poziom glin ma miąższość od 1 do 3 metrów, powyżej niego leży warstwa fluwioglacjalno-piaszczysto-żwirowa o miąższości 15-20 metrów. Drugi poziom glin ma miąższość 15 metrów, a kolejny najmłodszy – 6 metrów. Cały profil czwartorzędowy zlodowacenia bałtyckiego osiąga miąższość powyżej 70 metrów.

Przedstawicielem osadów plejstoceniowych są zlepieńce grudziądzkie – scementowane osady piaszczysto-żwirowe, które odsłaniają się w zboczach dolin Wisły i jej dopływów, najlepiej uwidocznione są na zboczach Kępy Fortecznej w Nowej Wsi.

Na powierzchni terenu odsłaniają się osady holoceniowe oraz skały najmłodszego plejstocenu. Najmłodsze osady na terenie rejonu grudziądzkiego to holoceniowe osady den dolin rzecznych i zagłębień bezodpływowych są to gytie, torfy, namuły torfiaste, namuły piaszczyste i osady piaszczyste. Osady te znajdują się w dolinach rzek; Wisły, Osy, Maruszy, Młynkówki, Kanału Głównego oraz w dolinach innych dopływów Wisły.

Większa część doliny Wisły jest zbudowana z osadów piaszczystych tworzących terasy rzeczne. Na terasach znajdują się również osady piaszczyste pochodzenia eolicznego oraz osady pochodzenia organicznego. Na powierzchni obszarów wysoczyznowych oraz na Kępach wysoczyznowych występują gliny polodowcowe. Stoki wysoczyznowe zbudowane są z osadów piaszczystych i mułkowych pochodzenia wodnolodowcowego i eolicznego oraz osadów deluwialnych.

Na tle wielkich jednostek tektonicznych krystalicznego podłoża Polski (Pożaryski 1974) rozpatrywany obszar Gminy Grudziądz położony jest w większej części w granicach tzw **synklinorium brzeżnego**, podłużnego tektonicznego obniżenia osi przebiegającej z północnego-zachodu na południowy-wschód stanowiącego strefę przejściową pomiędzy prekambryjską platformą wschodnioeuropejską na wschodzie i antyklinorium środkowopolskim na zachodzie. Od północnego wschodu synklinorium brzeżne graniczy z syneklizą perybałtycką, będącą obniżoną częścią peryferyjną prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej. Jednostka ta wykazuje stałą tendencję do obniżania się. Obszary położone na południe, a zwłaszcza na wschód od niej – tendencję do podnoszenia się (Rühle 1955, Drozdowski 1973). Efekty tych zróżnicowanych ruchów tektonicznych odzwierciedlone są m. In. w istnieniu stoku 20 – 40 m wysokiego o charakterze strukturalnym w podłożu czwartorzędu (Makowska 1982, Lamparski 1983). Stok ten, przebiegający przez północną część Basenu Grudziądzkiego, oddziela od siebie wymienione wyżej jednostki tektoniczne, cechujące się odmiennym reżymem tektonicznym i w związku z tym odmiennym w swoich konsekwencjach oddziaływaniem na rozwój procesów erozyjnych i sedymentacyjnych.

Najstarsze utwory skalne, stwierdzone za pomocą wierceń w granicach dzisiejszej doliny dolnej Wisły sięgają okresu sylurskiego i wykształcone są jako szare i szarozielone iłowce. Wiercenia miały miejsce w otworze badawczym Instytutu Geologicznego w Maruszy przy wschodniej granicy Basenu Grudziądzkiego na głębokości 3000m p. p. m. Dane pochodzą z Materiałów Archiwum Wierceń Zakładu Geologii Struktur Wgłębnych Niżu (1972r). Stwierdzono wówczas występowanie utworów solonośnych permu o miąższości 588m, ponad nimi – piaskowce i wapień muszlowy z okresu triasowego o miąższości 726 m, jeszcze wyżej – piaskowce, iłowce i mułowce oraz wapienie muszlowe okresu jurajskiego, rozwinięte jako piaskowce glaukonitowe, margle wapienne, wapienie margliste, jasnoszare opoki oraz iłowce i mułowce wapniste. Łączna miąższość tych skał wynosiła 959m.

Profil trzeciorzędu jest niepełny. Najniższe warstwy trzeciorzędu, stwierdzone w otworze badawczym w Maruszy, tworzą osady paleocenu, wykształcone głównie jako gezy piaszczysto – wapniste o miąższości 90 m. powyżej występują oligoceńskie ciemnoszare ropy i mułki o miąższości 10 m oraz osady miocenu, rozwinięte w postaci piasków kwarcowych z domieszką drobnego żwiru, 15 – metrowej warstwy węgla brunatnego oraz ciemnobrunatnych ropy i mułków o miąższości 20m. Osady miocenu stanowią bezpośrednio podłoże czwartorzędu w dnie doliny Wisły, jak też w przylegającej do doliny od zachodu wysoczyźnie morenowej. Na południowy-wschód od basenu Grudziądzkiego na osadach miocenu stwierdza się sporadycznie ropy pstre, zwane również poznańskimi, a należące do pliocenu. Całkowita miąższość osadów trzeciorzędowych waha się na rozpatrywanym terenie w granicach od kilkunastu do około 150 m. różnice te należy przypisać głównie efektom erozji wód rzecznych i rzeczno – lodowcowych w plejstocenie, jak również erozji lodowcowej (egzaracji) i działalności tektonicznej łądolodów (glacjotektonice). Te ostatnie procesy odegrały szczególnie ważną rolę w powstaniu rozszerzenia kotlinnego doliny Wisły pod Grudziądzem .

4.1.4. Klimat

Gmina Grudziądz, podobnie jak cała Polska, położona jest w umiarkowanej strefie klimatycznej. Strefa ta leży pomiędzy obszarem o typowo morskim klimacie charakterystycznym dla Europy Zachodniej, a obszarem o klimacie kontynentalnym charakterystycznym dla Europy Wschodniej. Napływ różnorodnych mas powietrza – od podzwrotnikowego do arktycznego – powoduje dużą zmienność pogody oraz duże wahania stanu pogody w kolejnych latach i porach roku. Ponadto na specyficzny „mikroklimat” rejonu grudziądzkiego wpływa szereg uwarunkowań o charakterze lokalnym i regionalnym. Najważniejszym z nich jest położenie w kotlinalnej formie geomorfologicznej, jaką stanowi Kotlina Grudziądzka. Ważnym elementem klimatotwórczym jest położenie na granicy wysoczyzny polodowcowej oraz doliny rzeki Wisły. Lokalizacja ta powoduje występowanie bardzo zróżnicowanego krajobrazu, a co za tym idzie dużych różnic wysokości w poszczególnych częściach rejonu. Innymi czynnikami wpływającymi na lokalny charakter i przebieg pogody są zbiorniki wody płynącej i stojącej oraz antropogeniczne zagospodarowanie przestrzeni. Wszystkie wymienione wyżej aspekty razem decydują o dużej różnorodności poszczególnych parametrów pogody w różnych punktach rejonu grudziądzkiego.

W klimatycznym podziale Polski, Grudziądz znajduje się w dzielnicy bydgoskiej, której klimat ma cechy przejściowe między Dzielnicą Pomorską (chłodniejszą i o większej rocznej sumie opadów), a dzielnicą Środkową (cieplejszą i suchszą). Pogodę każdego obszaru można scharakteryzować kilkoma parametrami pogodowymi, do których należą:

–temperatura,

- nasłonecznienie,
- zachmurzenia,
- opady atmosferyczne,
- wiatry,
- wilgotność powietrza

Temperatura powietrza

Średnia roczna temperatura z wielolecia waha się od 7,8 do 7,9 °C. Widać zatem, że roczne wahania temperatury są niewielkie. Dopiero w latach dziewięćdziesiątych zauważa się wzrost temperatur o 0,7°C. Natomiast analiza temperatury powietrza w odniesieniu do poszczególnych miesięcy znacznie się różni. Wahania temperatury w poszczególnych latach są wysokie i wynoszą nawet kilka stopni. Najcieplejszym miesiącem roku jest lipiec, w którym temperatura wieloletnia wykazuje wahania od 17,6°C do 18,9°C. W latach 90 – tych temperatury lipca wykazują większe zróżnicowanie – od 16,4 do 20,3° C. Najzimniejszym miesiącem roku jest styczeń (temperatury wieloletnie: od – 3,7 do + 0,4°C) oraz grudzień (temperatury wieloletnie: od – 2,0 do +0,5°C) przy czym ostatnie lata wykazują na tendencję wzrostu temperatury poszczególnych miesięcy roku.

Porównując dane meteorologiczne stwierdzić można niewielkie różnice temperatur pomiędzy terenami położonymi w dolinie Wisły, a terenach wysoczyzny polodowcowej. W dolinie Wisły notuje się wyższe wieloletnie wartości temperatury o około 0,3 do 0,7°C. Jest to spowodowane nie tylko kilkudziesięciometrową różnicą wysokości, ale także przepływem wzdłuż doliny Wisły cieplejszego powietrza morskiego (Wójcik, Marciniak 1987). Z ciekawym zjawiskiem atmosferycznym zwanym inwersją klimatyczną stykamy się, gdy chłodniejsze powietrze z wysoczyzny sphywa do doliny tworząc tzw. zastoiska chłodu. Dzieje się tak szczególnie w pogodne i bezchmurne noce. Temperatury średnie wieloletnie pokazują, że w rejonie grudziądzkim jest 119 dni z temperatura poniżej 0°C (choć w latach dziewięćdziesiątych ta liczba nie przekracza 100). Pierwsze przymrozki notuje się z reguły w połowie października, choć oczywiście są lata, w których pierwszy przymrozek zanotowano pod koniec maja. Okres wegetacyjny z temperaturą powyżej 5°C w rejonie grudziądzkim trwa 213 – 218 dni.

Tabela 14. Temperatury notowane w rejonie grudziądzkim (dane IGWiM Słupsk)

Okres	Miesiące												Rok
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1951 – 1960	-2,3	-1,6	7,8	7,2	12,8	16,2	18,4	17,3	13,4	8,0	3,0	-0,5	
1961 – 1970	-3,7	-2,6	1,3	7,7	12,6	17,8	18,2	17,2	13,8	9,2	3,8	-2,0	7,8
1971 – 1980	-2,1	-1,0	2,4	6,5	12,6	16,5	17,6	17,2	12,7	7,6	3,9	0,5	7,9
1990	2,5	5,0	6,3	8,4	13,4	16,6	16,9	17,6	11,4	9,1	4,6	0,3	9,3
1991	0,4	-3,4	4,1	8,0	9,6	14,5	18,7	18,1	14,3	8,1	3,9	-0,2	8,0
1992	-0,7	1,9	3,3	7,3	13,7	18,4	20,0	20,3	12,9	5,6	4,1	0,1	8,9
1993	0,7	-0,2	1,6	9,0	17,0	15,5	16,3	16,4	11,7	7,8	-1,8	1,8	8,0
1994	1,8	-3,6	3,5	9,2	11,8	15,5	21,6	18,7	14,3	6,9	3,8	1,7	8,8
1995	-1,5	3,3	3,2	7,5	13,9	16,1	19,8	17,6	13,5	10,3	0,8	-4,8	8,1
1997	-0,8	2,3	3,8	3,6	12,4	17,6	19,1	20,2	13,7	7,1	2,9	0,8	8,6
1998	1,1	2,6	1,5	9,5	15,7	17,1	17,6	16,3	13,6	8,1	-1,3	-1,2	8,4

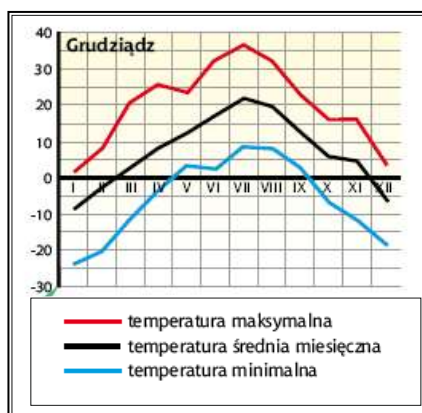
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

1990 - 1998	0,4	1,0	3,2	7,8	13,4	16,4	18,8	18,2	13,2	7,9	2,1	0,2	8,5
-------------	-----	-----	-----	-----	------	------	------	------	------	-----	-----	-----	-----

Źródło: IGWiM Słupsk

Wg Raportu o stanie środowiska województwa kujawsko – pomorskiego w 2010 r, sporządzonego przez WIOŚ w Bydgoszczy, najniższa średnia temperatura z miesięcy zimowych w Grudziądzu wyniosła w styczniu minus 8,0°C, natomiast z miesięcy letnich najwyższa wyniosła w lipcu plus 22°C. Jeżeli chodzi o najniższą temperaturę w miesiącach zimowych to miała ona miejsce w styczniu i wyniosła minus -28°C, natomiast najwyższa zmierzona w lipcu plus 37°C.

Rys. nr 6. Roczny rozkład temperatury powietrza dla Grudziądza w 2010r

Źródło: „Raport o stanie środowiska województwa kujawsko – pomorskiego w 2010 roku”

Nasłonecznienie

Nasłonecznienie rozumiane jest jako ilość energii cieplnej dostarczanej na dany obszar i decyduje w sposób znaczący o innych elementach pogody. Średnie roczne dzienne nasłonecznienie waha się od 4 do 5 godzin. Największe jest w maju (7 – 8 godzin), a najmniejsze w grudniu (1,3 godziny). Roczna ogólna ilość godzin ze słońcem wynosi około 1600. Obserwuje się znaczne różnice w poszczególnych latach np. w 1962 roku było ich tylko 1290, a w 1969 roku aż 1856 godzin. W 1998 zanotowano nasłonecznienie w wysokości 1384,5 godziny, z tego największe w maju 210,3 godziny, a najmniejsze w listopadzie – 32,1 godziny.

Zachmurzenie

Zachmurzenie określa się jako stopień pokrycia nieba. Służy do tego skala od 0 do 10. Za dni pogodne uważa się dni o zachmurzeniu poniżej 2, a za pochmurne dni o zachmurzeniu powyżej 8. Średnie roczne dla rejonu grudziądzkiego wahają się od 6,2 do 8,1. Największe zachmurzenie notuje się jesienią i zimą, natomiast najmniejsze – latem.

Tabela 15. Liczba dni charakterystycznych pod względem termicznym w stacji Grudziądz w 2010r.

Liczba dni	Grudziądz
Przymrozkowe ($t_{\min} \leq 0^{\circ}\text{C}$)	121
Mroźne ($t_{\max} \leq 0^{\circ}\text{C}$)	69
Bardzo mroźne ($t_{\max} \leq -10^{\circ}\text{C}$)	5
Gorące ($t_{\max} \geq 25^{\circ}\text{C}$)	49
Upalne ($t_{\max} \geq 30^{\circ}\text{C}$)	17

Źródło: „Raport o stanie środowiska województwa kujawsko – pomorskiego w 2010 roku”

Opady atmosferyczne

Średnioroczne opady atmosferyczne dla Grudziądza wykazują wartość około 450 – 500 mm. Jednak jest to parametr pogody o dużym rocznym i miesięcznym wahaniu, np. w 1953 roku suma opadów wynosiła tylko 295 mm, a w 1960 natomiast 757 mm. W poszczególnych miesiącach wahania są także znaczne i np. w lipcu wynoszą od 8 mm (1994) do 250 mm (1980), przy czym największy opad dobowy zanotowano 27 lipca 1960 roku i wynosił 73,5 mm. Występują także długie okresy pozbawione opadów (1970 rok – 32 dni). Średnia roczna liczba dni z opadami wynosi około 140. Jednak rozkład częstości opadów w roku jest dość wyrównany: liczba dni z opadami waha się od 9 w kwietniu i maju do 15 w lipcu. Średnio 10 razy do roku notuje się duże opady pochodzenia burzowego, w których suma opadów przekracza 10 mm.

Specyficznym zjawiskiem dla rejonu grudziądzkiego jest mgła, którą notuje się 30 dni w roku.

Dla rolnictwa bardzo ważne są opady śniegu. Liczba dni z pokrywą śnieżną waha się od 26 (1961r) do 99 (1970r) przy rocznej około 60. Niestety pokrywa śnieżna Kotliny Grudziądzkiej pojawia się i znika kilkakrotnie w czasie zimy. Także wielkość opadów atmosferycznych świadczy o podziale na tereny położone w dolinie Wisły i na wysoczyźnie. Tereny położone na wysoczyznach, narażone na działanie morskich mas napływających z północnego – zachodu otrzymują aż kilkadziesiąt opadów więcej niż tereny leżące w dolinie Wisły.

Tabela 16. Opady notowane w rejonie grudziądzkim w okresie wielolecia 1961– 1998.

Okres	Miesiące												Rok
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1961 - 1970	30	24	31	32	57	59	62	61	42	28	53	33	512
1971 – 1980	24	18	19	24	45	71	92	54	43	40	36	29	495
1990	12	14	20	21	39	65	92	65	73	38	66	26	521
1991	8	13	13	53	45	107	57	34	19	16	31	46	442
1992	9	9	34	17	47	40	43	18	53	18	31	33	352
1993	35	7	36	12	24	61	57	36	79	0	28	24	399
1994	41	17	38	20	47	26	8	46	68	27	32	46	416
1995	26	29	22	11	25	27	10	52	107	17	19	17	362
1997	2	34	17	32	102	21	151	90	16	41	7	27	540
1998	21	22	8	43	35	73	52	78	53	63	32	36	516
1990 – 1998	19	18	24	26	46	53	59	51	59	28	31	32	446

Źródło: Dane z IGWiW Słupsk

W 2010 r. roczna suma opadów na terenie omawianej Gminy Grudziądz wyniosła około 700 – 720 mm. Na północy gminy. Natomiast na południu spadło łącznie około 740 – 760 mm. (wg *Raport 2010r – WIOŚ Bydgoszcz*)

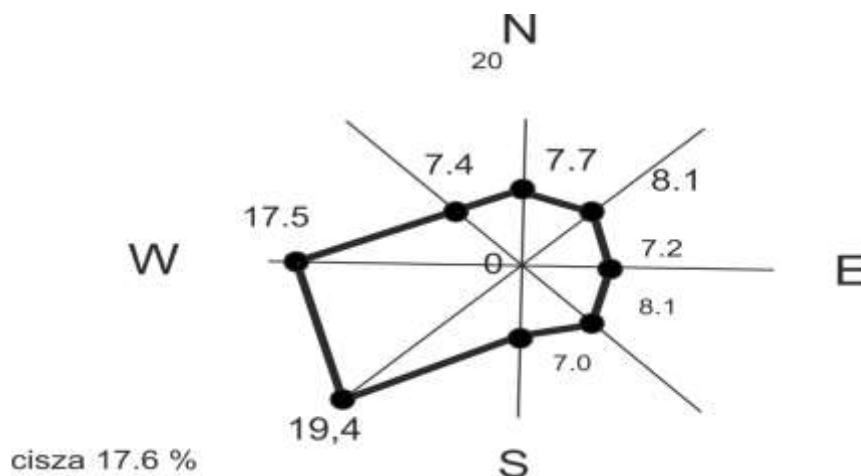
Według Planu zagospodarowania przestrzennego woj. kujawsko – pomorskiego (2003) przeważająca, głównie południowo – wschodnia część gminy Grudziądz leży w obszarze o korzystnych uwarunkowaniach dla rozwoju rolnictwa, jednakże są to również obszary niedoboru wody w okresie wegetacji.

Wiatry

Wiatry są jednym z najważniejszych elementów klimatotwórczych. Warunki anemometryczne mają także podstawowe znaczenie przy analizie rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń powietrza. W Kotlinie Grudziądzkiej najczęściej są to wiatry zgodnie z ukierunkowaniem doliny Wisły, czyli południowo – zachodnie (19,4 %), przy czym wiatry z zachodu stanowią 17,5 %. Wraz z nimi napływają wilgotne masy powietrza atlantyckiego, ciepłe w zimie, chłodne w lecie. Natomiast z wiatrami wschodnimi (7,2 %) wiąże się suchość pogody i małe opady. Duży udział w „róży wiatrów” dla rejonu Grudziądza mają okresy bezwietrzne (17,6 % w skali roku). Występowanie ciszy oraz małe prędkości wiatrów sprzyjają tworzeniu się koncentracji zanieczyszczeń powietrza. Wiatry wiejące z pozostałych stron świata stanowią 7 – 8 % rozkładu kierunku wiatrów. Prędkość wiatrów wiejących w rejonie Grudziądza jest niewielka. Średnia roczna wieloletnia wynosi około 3m/s, przy czym największe średnie prędkości notuje się w lutym i marcu (3,3 – 3,5 m/s), a najmniejsze w miesiącach letnich - lipcu i sierpniu (2,1 m/s). Często zdarzają się odstępstwa od średnich wieloletnich, np. w 1998 roku największą prędkość wiatry osiągały w październiku (3,9 m/s), a najmniejszą w listopadzie (1,6 m/s).

W Grudziądzu ze względu na duże różnice lokalnych warunków terenowych (różnice wysokości, zabudowa itp.) można zaobserwować duże zróżnicowanie warunków cyrkulacji powietrza.

Rys. nr 7. Średni rozkład kierunków wiatrów w rejonie Grudziądza

Wilgotność powietrza

Średnia roczna wieloletnia wilgotność powietrza wynosi 80%, największą notuje się w grudniu (87%), najmniejszą w maju (67%). Średnie roczne potrafią znacznie odbiegać od średniej wieloletniej. W 1998 roku wynosiła ona 84%, największą zanotowano w grudniu (95%), najmniejszą w maju (72%).

Tabela 17. Inne parametry pogodowe rejonu grudziądzkiego zanotowane w 1998 r.

Miesiąc	Usłonecznienie (h)	Zachmurzenie	Prędkość wiatru (m/s)	Wilgotność maksymalna	Wilgotność minimalna	Wilgotność średnia
Styczeń	58,1	6,2	2,3	98	74	93
Luty	51,9	6,7	2,5	100	54	89
Marzec	142,3	5,4	2,4	100	34	85
Kwiecień	150,2	5,2	2,6	99	38	75
Maj	270,3	4,0	2,2	100	35	72
Czerwiec	171,1	4,4	1,7	98	39	76
Lipiec	62,6	4,2	2,3	98	39	77
Sierpień	186,3	4,5	2,3	99	40	79
Wrzesień	147,3	5,0	2,2	100	22	84
Październik	78,8	5,3	3,9	97	54	86
Listopad	32,0	5,8	1,6	100	79	94
Grudzień	33,6	6,0	2,9	100	70	95

Źródło: dane IMiGW w Słupsku w: „Raport o stanie środowiska gminy miasta Grudziądza 1992 – 2004 r.”

4.1.5. Warunki geologiczno-inżynierskie

Gmina Grudziądz ma urozmaiconą rzeźbę terenu, więc mogą występować obszary potencjalnych zagrożeń ruchów masowych ziemi. Osuwanie się mas ziemnych stanowi element zjawiska ruchów masowych ziemi. Są to zjawiska geologiczne, związane przede wszystkim z działaniem sił przyrody, takich jak gwałtowne opady deszczu, intensywne topnienie śniegu, podnoszenie się poziomu wód gruntowych oraz wezbrania rzek i potoków. W coraz większym stopniu do ich powstawania przyczynia się działalność człowieka. Sprzyja im podcinanie zboczy przy budowie m.in. obiektów infrastrukturalnych, a także wycinki drzew na stokach. Ruchy osuwiskowe mogą powodować degradację gleb oraz rozległe zniszczenia terenów rolnych i leśnych.

Na obszarze gminy potencjalne obszary osuwiskowe dotyczą zwłaszcza odcinków krawędzi głęboko wciętej doliny rzeki Wisły i Osy oraz rynien jeziornych, a także stromych wzniesień moreny czołowej (występującej w północnym i południowym obszarze gminy). W związku z powyższym na terenach o spadkach 10° - 15° przed przystąpieniem do realizacji obiektów budowlanych właściwym byłoby wykonać szczegółowe badania geologiczne, a teren w zasadzie wyłączony jest z zabudowy. Warunki takie występują w miejscowościach: częściowo Zakurzewo, Parski, Węgrowo

Innym terenem potencjalnie zagrożonym ruchami masowymi ziemi mogą być tereny górnicze, sposób zabezpieczenia uwzględnia plan zagospodarowania obszaru i terenu górniczego.

Istotnym elementem fizjograficznym, decydującym o rozwoju osadnictwa oraz rolniczym użytkowaniu terenu, są nachylenia – spadki terenu. Zbyt duże nachylenia utrudniają, a nawet uniemożliwiają zabudowę, a w rolnictwie są powodem erozji wodnej gleb. Na terenie gminy Grudziądz znaczne spadki terenu towarzyszą rejonom strefy krawędziowej Basenu Grudziądzkiego. Dotyczy to m.in. rejonu Nowej Wsi, Parsk, Wielkich Lnisk, Węgrowa, Maruszy, Turznic, Wałdowa Szlacheckiego i Gogolina.

Występowanie poziomu wód gruntowych o głębokości powyżej 2 - 5m stanowi poważne utrudnienie w posadowieniu jakiegokolwiek zabudowy, szczególnie obiektów inwestycji mogących potencjalnie i zawsze znacząco oddziaływać na środowisko (zagrożenie zanieczyszczeniem wód podziemnych). Na terenie gminy do rejonów o płytkich wodach gruntowych zalicza się: tereny wzdłuż rzeki Osy w Mokrem, Zakurzewie i Świerkocinie oraz tereny w okolicach Gaci, Węgrowa, Maruszy, Piask, Białego Boru, Sztynwagu, Rudy oraz tereny w pobliżu rzeki Wisły: Sosnówki i Brankówki.

W części gminy na wysoczyźnie morenowej, gdzie na powierzchni występują gliny zwałowe lub piaski, a wody gruntowe zalegają poniżej 2,0 m głębokości, istnieją dobre warunki do posadowienia obiektów budowlanych. Do terenów tych zalicza się: Dusocin, Nowa Wieś, Wielkie Lniska, częściowo Węgrowo, Stary Folwark, Skarszewy, Turznice,

Również występowanie innych gruntów nośnych (równiny sandrowe, kemy, terasy) wskazuje rejony o dobrych warunkach geologicznych dla zabudowy. Są to tereny: Wielkiego Wełcza, częściowo Mokrego, Świerkocin, Linarczyka, Szynychu, Piask, Wałdowa Szlacheckiego.

4.2.Hydrografia – uwarunkowania

4.2.1.Wody powierzchniowe i ich jakość

Wody płynące

Gmina Grudziądz posiada bogatą sieć hydrograficzną, co uwarunkowane jest położeniem jej w obrębie Basenu Grudziądzkiego. Rozwinięciu się różnych form wód powierzchniowych sprzyjała zróżnicowana budowa geologiczna, urozmaicona rzeźba terenu oraz działalność człowieka.

Wisła (główna rzeka badanego terenu) oraz pozostałe ciek Kotliny Grudziądzkiej posiadają śnieżno – deszczowy typ ustroju charakteryzujący się dwoma maksimumami: wiosennym (roztopowym, spowodowanym topnieniem śniegów) oraz letnio – jesiennym (opady). Niżówki występują głównie latem, rzadziej zimą. W okresie średnich i niskich stanów wody na Wiśle następuje odpływ z wód z Basenu do rzeki, natomiast podczas stanów wysokich – infiltracja wód wiślanych przez wały ochronne, retencjonowanie ich na zawału oraz nadmierne uwilgocenie gleb. Obszar ten charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem gęstości sieci wodnej uwarunkowanym zmienną przepuszczalnością powierzchniowych. Na terenach o dużej przepuszczalności sieć wód powierzchniowych jest uboga głównie górne terasy Wisły), a bogata na równinach zalewowych. Tam, gdzie w pobliżu występują utwory nieprzepuszczalne, utworzyły się jeziora, mokradła, torowiska, wykopano również rowy melioracyjne.

W podziale Polski na regiony hydrograficzne (dokonanym przez K. Dębskiego) Basen Grudziądzki położony jest w hydrograficznym nr 34, którego bilans wodny charakteryzuje się wskaźnikami: opad – 500 mm, odpływ – 71 mm i zużycie gospodarcze – 427 mm.

Obszar Basenu Grudziądzkiego leży w obrębie zlewni Wisły – I rzędu oraz czterech zlewni II rzędu: Osy (wraz ze zlewnią III rzędu Kanału Trynka), Maruszy (Rudniczanki – Mniszka i Kanału Głównego), Rowu Hermana oraz Mątawy.

Wisła

Wszystkie wody powierzchniowe Basenu Grudziądzkiego i otaczającej go wysoczyzny spływają do rzeki Wisły, która stanowi główną oś hydrograficzną tego obszaru. Jej długość w granicach Basenu wynosi 21,8 km, szerokość pod Grudziądzem od 350,0 do 400,0 m, a przeciętna głębokość od 3,0 do 5,0 m. Charakterystyczną cechą Wisły jest duża zmienność stanów wody, a zwłaszcza wielka rozpiętość między stanami wysokimi a niskimi. Najwyższy poziom wody w okolicy Grudziądza wystąpił w dniu 26.III.1877r. i wynosił 1053 cm, a najniższy 115 cm (9.XII.1959 r.) przy amplitudzie wahań wynoszącej 938 cm. Wysokie stany wody na Wiśle trwają średnio 44 dni w roku.

Stan wody w poziomie podstawy wezbrań, czyli tzw. wodę przyborową osiąga Wisła przy 488 cm, natomiast całkowite wypełnienie koryta (wody brzegowe) występują przy 544 cm. Średni roczny przepływ wody w Wiśle wynosi 1012 m³/s w czasie przyboru wzrasta nawet do 8000 m³/s, a okresie niskiej wody spada do 240 m³/s. wezbrania Wisły powodują wysokie stany cieków lokalnych (podparcie wód).

Osa

Drugim największym ciekim omawianego obszaru jest płynąca w północnej części gminy rzeka Osa, prawobrzeżny dopływ Wisły. Powierzchnia dorzecza Osy wynosi 1605 km², a długość rzeki – 103 km. Rzeka bierze swój początek z jez. Perkun (woj. warmińsko – mazurskie). W dolnym odcinku, na 10,7 km przed ujściem, spiętrzona jest jazem, gdzie następuje rozdział wód. Część z nich odpływa naturalnym korytem, uchodzi do Wisły pod Zakurzewem, część natomiast kierowana jest do Wisły kanałem Trynka poprzez jezioro Tarpno i miasto Grudziądz. Jej średni spadek wynosi 0,86 %, współczynnik rozwinięcia rzeki wynosi 1,16 i dolinny 1,66. Reżim hydrologiczny rzeki określa się jako nie wyrównany z wezbraniem letnimi, a typ zasilania jako deszczowo – gruntowo – śnieżny.

Według danych IMGW na wodowskazie w Lisnowie strefę stanów średnich na rzece Osie określa się na 48 – 138 cm, a wartość średnich przepływów na 3,97 – 0,83 m³/s (lata 1971 – 1975), a na wodowskazie w Rogóźnie w latach w 1 latach 1966 – 1975 średni stan wynosił 93 cm i średni przepływ 4,6 m³/s. Osa na przeważającej długości, silnie meandrując, płynie w głęboko wciętej dolinie, przyjmując większe i mniejsze dopływy, tj.: Gardeja (Gardęga), Pręczawa i Łasinka. Zlewnia Osy ma charakter typowo rolniczy.

Ważną rolę w sieci hydrograficznej gminy odgrywają kanały i rowy. W południowo – zachodniej części gminy płynie Kanał Główny o długości 22,4 km. Bierze on swój początek z Jeziora Bielawki koło Chełmna, w dolnym biegu płynie równoległe z Młynówką (koryto o szerokości 10 m), następnie od zachodu omija Jezioro Rządź, by na jego północnym krańcu połączyć się z Rudniczanką. Oba ciek do miejsca złączenia się mają prawie tę samą długość, jednak z uwagi

na to, że kanał Główny ma większy przepływ niż Rudniczanka, uznaje się go za ciek podstawowy.

Kanał Główny

Kanał Główny jest ciekami sztucznym, odwadniającym pradolinę Wisły, między Chełmnem a Grudziądzem. Jego długość wynosi 23,5 km, a powierzchnia zlewni, położona na terenie powiatów chełmińskiego i grudziądzkiego – 459,2 km². Kanał zasilany jest wodami gruntowymi oraz dopływami płynącymi z Wysoczyzny Chełmińskiej, wśród nich Strugą Żaki i Maruszą (Rudniczanką). W ujściowym odcinku Kanał płynie przez zarastające jezioro Rządź. Zlewnię Kanału podzielono na 3 jednolite części wód.

Badania monitoringowe prowadzono na stanowisku ujściowym Kanału oraz powyżej Jeziora Rudnickiego (*Raport WIOŚ za 2010r*). Kanał Główny na stanowisku ujściowym monitorowano jedynie w zakresie fizykochemicznym. Stwierdzono potencjał poniżej dobrego z powodu długotrwałego obniżenia natlenienia wód w okresie letnim. Stan bakteriologiczny oceniono jako niezadowolający. W porównaniu z badaniami z lat 2007 i 2008 stwierdzono niewielki wzrost zanieczyszczenia w zakresie fizykochemicznym, jak i bakteriologicznym.

Marusza

Marusza jest dopływem Kanału Głównego o długości 26,4 km i powierzchni zlewni 138,0 km². W górnej części Marusza położona jest na Wysoczyźnie Chełmińskiej i przepływa przez jeziora Duże, Wilczak oraz Skąpe. W dolnym odcinku wpływa do Basenu Grudziądzkiego w pradolinie Wisły, zasilając Jezioro Rudnickie Wielkie. Administracyjnie zlewnia Marusza położona jest na terenie powiatu grudziądzkiego.

Wieloletnie odprowadzanie ścieków z cukrowni Mełno spowodowało poważną degradację jezior Skąpe i Rudnickie Wielkie. Od roku 2003 cukrownia zaprzestała produkcji. Obecnie Marusza nie jest odbiornikiem ścieków, jednak prowadzi podwyższone ładunki związków biogenych pochodzenia rolniczego, podtrzymując wysoką eutrofizację wód Jeziora Rudnickiego Wielkiego. Marusza, na odcinku od źródeł do Jez. Rudnickiego Wielkiego stanowi jednolitą część wód. Badania jakości prowadzono w zakresie monitoringu operacyjnego na zamknięciu Jednolitych Części Wód w Linarczyku. Stwierdzono umiarkowany potencjał ekologiczny, o czym zdecydowały wskaźniki utlenialności i natlenienia wód. W zakresie biologicznym analizowano wskaźniki MIR i IO, spełniające wymogi dobrego stanu – II klasa. Pod względem bakteriologicznym wody Maruszy oceniono jako złe. W porównaniu z wcześniejszymi badaniami od roku 2002, wartości średnioroczne analizowanych wskaźników wykazywały wzrost stężenia związków biogenych, zwłaszcza azotanów i fosforanów. Poprawił się natomiast stan sanitarny wód. (*Raport WIOŚ za 2010r*)

Środkowe obszary wschodniej części gminy odwadnia głównie Rów Hermana, którego początek znajduje się na gruntach wsi Pastwiska, a do Wisły uchodzi w nabrzeżu basenu portu rzecznoego w Grudziądzu. Jego długość wynosi około 7,9 km, a przepływ 0,14 m³/s. Rów ten jest prawdopodobnie zmeliorowanym odcinkiem dawnego cieku Gać. Zasilają go wody dwóch rowów melioracyjnych (z rejonu Tuszewa i Węgorzewa).

W sieci hydrograficznej gminy Grudziądz jeziora odgrywają niewielką rolę z uwagi na stosunkowo małe powierzchnie. Mają przy tym różną genezę oraz sytuację geomorfologiczną –

położone są na terasie nadzalewowej II (Mały Rudnik, jezioro w rejonie Hanowo), na równinie zalewowej – w okolicy Sosnowki, na wysoczyźnie morenowej w Wielkich Lniskach, Nowej Wsi, Skarszewach.

Według danych z Kujawsko – Pomorskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych, Biuro Terenowe w Chełmnie, na terenie gminy Grudziądz występują urządzenia melioracji wodnych podstawowych, w stosunku do których prawa właścicielskie wykonuje marszałek województwa. Według przeprowadzonej ewidencji są to:

- Kanał Palemona w kilometrze 18+500÷20+700;
- Kanał Jajło V w kilometrze 2+300÷4+900;
- Kanał Główny Miejskiej Niziny Chełmińskiej w kilometrze 0+000÷9+500;
- Kanał Łunawski w kilometrze 0+000÷0+800;
- Marusza w kilometrze 9+055÷12+800;
- Młynówka w kilometrze 0+000÷8+400;
- Osa w kilometrze 0+000÷9+250;
- Pręczawa w kilometrze 0+000÷0+700;
- Kanał Jajło IV w kilometrze 5+100÷6+200;
- Kanał Stary Głównik w kilometrze 0+000÷2+057;
- Turznica w kilometrze 0+000÷3+730;
- Rurociągi o śr >0,6 m o łącznej długości 816m;
- Wał P/pow Miejskiej N. CH. W kilometrze 36+000÷43+765 o łącznej długości 7760 m;
- Wał P/pow Parski – Zakurzewo w kilometrze 0+000÷2+700 o łącznej długości 2700 m;
- Lewy wał wsteczny Osy w kilometrze 0+000÷4+100 o łącznej długości 4100 m;
- Prawy wał wsteczny Osy w kilometrze 0+000÷3+940 o łącznej długości 3940 m;
- Wał Wielki Wełcz w kilometrze 0+000÷3+1000 o łącznej długości 3100m.

Do inwestycji w zakresie ochrony przeciwpowodziowej planowanej do realizacji w najbliższych latach na terenie gminy Grudziądz, zarządca zaliczył regulację rzeki Młynówki w km 0+000÷8+400.

4.2.2.Wody stojące

Jeziora

Jeziora aktualnie nie posiadają większego znaczenia rekreacyjnego, ulegając powolnemu zanikowi w wyniku zamulania, zarastania i niewłaściwej gospodarki ludzkiej.

Jezioro Rudnik Wielkie - położone w południowej części miasta Grudziądza (przylegające do granic gminy Grudziądz), o genezie polodowcowej wytopiskowej o powierzchni 160,9 ha, objętości 7.026,6 tys. m³ i głębokości maksymalnej 11,9 m. Jezioro jest zbiornikiem przepływowym dla rzeki Maruszy. Pośrodku jeziora znajduje się zadrzewiona wyspa o powierzchni 0,3 ha, będąca miejscem lęgowym ptaków.

Do znaczących zjawisk hydrograficznych na omawianym terenie należą mokradła stałe lub okresowe, występujące wzdłuż cieków, wokół starorzeczy i w dnach obniżeń lokalnych.

Tabela 18. Ocena stanu czystości wód Jeziora Rudnickiego Wielkiego

lata badań	klasa czystości wód Jeziora Rudnickiego Wielkiego
1972	-
1986	-
1993	poza klasą
2000	poza klasą
2005	poza klasą

Źródło: www.wios.bydgoszcz.pl (przeprowadzone badania według Kudelska D., Cydzik D., Soszka H., 1994, Wytyczne Monitoringu podstawowego jezior, Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska, Warszawa)

4.3. Gleby

Gleba stanowi element środowiska, w którym dokonuje się przemiany materii organicznej w mineralną i odwrotnie. Ustawa Prawo ochrony środowiska wprowadza definicję powierzchni ziemi, przez co należy rozumieć naturalne ukształtowanie terenu, glebę oraz znajdującą się pod nią ziemię do głębokości oddziaływania człowieka, przy czym pojęcie, gleba oznacza górną warstwę litosfery, złożoną z części mineralnych, materii organicznej, wody, powietrza i organizmów, obejmującą wierzchnią warstwę gleby i podglebie. Funkcja, jaką spełnia gleba w środowisku, stawia je w ogólnej klasyfikacji warunków naturalnych w pozycji pośredniej między abiotycznymi (fizycznymi) a biotycznymi (organicznymi) elementami środowiska.

Basen Grudziądzki prezentuje duże zróżnicowanie typologiczne, rodzajowe i gatunkowe gleb, uwarunkowane głównie cechami budowy geologicznej, rzeźby terenu oraz stosunków wodnych. Powoduje to duże zróżnicowanie bonitacyjne gleb.

Na wysoczyźnie morenowej zbudowanej z gliny morenowej rozwinęły się gleby brunatnoziemne, natomiast piaszczyste terasy pokryte są glebami bielicoziemnymi. Wśród gleb o charakterze strefowym występują w dnach obniżeń terenowych, zwłaszcza w dolinie Wisły, gleby międzystrefowe, w powstaniu których decydującą rolę odegrały lokalne czynniki glebotwórcze, zwłaszcza warunki wodne i rodzaj skały macierzystej.

Gleby brunatnoziemne wykształciły się pod wielogatunkowymi lasami liściastymi i mieszanymi. Na terenach wysoczyzny morenowej falistej i pagórkowej wytworzył się w tym rzędzie typ gleb brunatnych. Ich skałą macierzystą są najczęściej gliny morenowe lub piaski gliniaste, zawierające węglan wapnia lub glinokrzemiany zasobne w wapń. Największe zwarte obszary gleb brunatnych otaczają wschodnią Basenu Grudziądzkiego, na obszarach zaś leżących na północ i południe od kotliny oraz na Kępach Strzemięcińskiej występują płatami. Należą one do gleb wysokiej jakości – pszennych, zaliczanych do II i III klasy bonitacyjnej. Gleby płowe, zwane dawniej, pseudobielicowymi (Prusinkiewicz 1973), zajmują obszary o mniej zróżnicowanej rzeźbie – wysoczyznową morenę denną i lekko falistą zbudowaną zwykle przy powierzchni z piaszczystych glin, podlegających okresowemu zawodnieniu przez wody wierzchówkowe. Większe płaty tych gleb występują w sąsiedztwie gleb brunatnych, m. in. na kępach Fortecznej i Górnej Grupy.

Gleby bielicoziemne powstały głównie z piasków i żwirów różnego pochodzenia, porośniętych lasami iglastymi, częściowo mieszanymi. Z ubogich w składniki pokarmowe piasków wytworzyły się gleby bielicowe, natomiast z piasków zasobniejszych w glinokrzemiany – gleby skryto bielicowe i rdzawe. Gleby glejobielicowe i bielicowo – murszaste kształtowały się przy współdziałaniu wód gruntowych w obniżeniach terenowych. W sąsiedztwie wymienionych gleb występują często regosole i rankery – gleby będące w początkowych stadiach rozwoju procesu glebowego. Gleby bielicoziemne występują dużymi zwartymi obszarami na wyższych poziomach teras rzecznych w obrębie Basenu Grudziądzkiego i na sandrze Mątwy. Należą one do gleb żytio – ziemniaczanych i żytio – łubinowych. Na znacznych połaciach zostały zalesione.

Równinę zalewową Wisły wraz z pierwszym stopniem terasy nazalewowej oraz dolinę Osy pokrywają przeważnie mady. Mady należą do rzędu gleb napływowych, wytworzonych z aluwii rzecznych. Pod względem uziarnienia są bardzo urozmaicone. W zależności od zawartości części spławianych dzielą się na ciężkie, bardzo ciężkie, średnie oraz lekkie i bardzo lekkie. Mady średnie i ciężkie są glebami żyznymi, zasobnymi w składniki pokarmowe, toteż są one zaliczane do kompleksu pszennego do rolniczej przydatności gleb. Mogą jednak sprawiać trudności w uprawie. O ich zawartości użytkowej decydują warunki wodne, stopień uwilgotnienia. Gdy jest on odpowiedni, gleby te stanowią I i IV klasę gruntów ornych, gdy nadmierny, należą one do V – tej klasy lub zajęte są pod użytki zielone. Mady lekkie są zbyt suche, ubogie w składniki pokarmowe i mieszczą się na ogół w V klasie bonitacyjnej.

Rząd gleb bagiennych obejmuje typy gleb torfowych, murszowo – torfowych oraz mułowo – torfowych. Gleby torfowe wytworzyły się w warunkach stałego nadmiernego uwilgotnienia. Głównym ich składnikiem jest masa organiczna nagromadzona z obumarłych roślin, niecałkowicie jeszcze rozłożonych. Gleby murszowo – torfowe powstały na skutek obniżenia wody gruntowej w profilu torfowym, czyli w wyniku przejścia z procesu torfotwórczego w proces murszotwórczy. Oba typy gleb spotyka się na wysoczyźnie, jak i Basenie w obniżeniach terenowych, zwłaszcza w wytopiskach przy silnym przepływie wody, torfowa zaś przy powolnym lub całkowitym ustaniu przepływu. Gleby te wykorzystywane są przeważnie jako trwałe użytki zielone i bonitacyjne zaliczane są do klasy III lub IV. Występują w dolinie Maruszy i Rudnianki, w zlewniach górnego i środkowego Rowu Hermana oraz Małej Strugi.

W rzędzie gleb pobagiennych znajdują się gleby murszowo – mineralne i czarne ziemie. Gleby murszowo – mineralne (murszaste, murszowate) tworzą się zwykle na podłożu luźnych piasków w płytkich zatorfieniach, w których pokład torfowy w swojej miąższości został objęty procesem murszenia. Występują w rozproszeniu, w niedużych wklęsłościach terenu. Większy płat przylega do prawego brzegu Strugi Wałdowskiej w okolicach Białego Dworu i Białego Boru. Czarne ziemie powstały w warunkach znacznej wilgotności na terenach płaskich o słabym lub zahamowanym odpływie zasobnych w węglan wapnia skał macierzystych przy udziale roślinności trawiastej. Cechują się profilem mineralno – próchnicznym, z zawartością substancji organicznej 2 – 5 %, którego miąższość przekracza nieraz 40 cm (Bednarek, Prusinkiewicz 1984). Gleby tego typu należą do urodzajnych (klasy II i III). Ich kompleks przydatności rolniczej określany jest jako zbożowo – pastewny – mocny. Większe połacie tych gleb występują w okolicach Tuszewa, Węgrowa, Kobylanki, Turznicy i Fletnowa.

Przedstawione typy gleb zostały wyróżnione według kryterium ich naturalnych cech genetycznych.

Wśród użytków rolnych przeważają gleby klasy IV oraz klasy III. Największe ich powierzchnie występują na glinach wysoczyzny morenowej w sołectwach: Wielkie Lniska, Węgrowo, Dusocin i

Nowa Wieś. Natomiast niewielkie powierzchnie gleb najlepszych rozwinęły się w dolinie Wisły i Osy, są to mady I i II klasy i występują w sołectwach: Parski, Rozgarty, Wielki Wełcz i Zakurzewo. Wśród użytków zielonych, dominują gleby klasy IV, ale i znaczny jest udział gleb słabych klasy V.

Tabela 19. Dane dotyczące kompleksów rolniczej przydatności gleb

Kompleksy rolniczej przydatności gleb	ha	%
Grunty orne:		
1. pszenno-bardzo dobry	52	0,7
2. pszenno-dobry	1698	22,8
3. pszenno-wadliwy	597	8,0
4. żytni-bardzo dobry	753	10,1
5. żytni-dobry	886	11,9
6. żytni-słaby	1289	17,3
7. żytni-bardzo słaby	1564	21,0
8. zbożowo-pastewny mocny	387	5,2
9. zbożowo-pastewny słaby	223	3,0
Razem grunty orne	7449	46,5
Użytki zielone		
1z bardzo dobre i dobre	89	3,8
2z średnie	1766	75,2
3z słabe i bardzo słabe	493	21,0
Razem użytki zielone	2348	14,7
Razem użytki rolne	9797	61,2

Źródło: studium gminy Grudziądz – uchwała z 2000 roku (tekst na podstawie IUNG Puławy 1983r.)

Tabela 20. Powierzchnia gruntów gminy Grudziądz

GRUNTY NA TERENIE GMINY	Powierzchnia (ha)	
	stan na dzień 01.01.2005r	stan na dzień 01.01.2011r
Grunty orne	7680	7533
Sady	155	144
Łąki trwałe	1608	1528
Pastwiska trwałe	1054	981
Grunty orne zabudowane	337	346
Grunty pod stawami	109	108
Grunty pod rowami	153	183
RAZEM użytki rolne	11096	10773
Lasy	3850	4012
Grunty zadrzewione i zakrzewione	191	156
RAZEM grunty leśne	4041	4168

GRUNTY NA TERENIE GMINY	Powierzchnia (ha)	
	stan na dzień 01.01.2005r	stan na dzień 01.01.2011r
Użytki ekologiczne	56	68
Nie użytki	195	194
Tereny różne	208	154
RAZEM		30348

Źródło: Starostwo Powiatowe w Grudziądzu

Powierzchnia gminy wynosi ogółem 16693 ha. Użytki rolne stanowią 64,4 %. W użytkowaniu gospodarstw indywidualnych jest 8626 ha, w tym użytki rolne stanowią 89% powierzchni, a w użytkach rolnych grunty orne stanowią 66,8% i trwałe użytki zielone 31,3%. Na ogólną liczbę gospodarstw indywidualnych wynoszącą ok. 1483 stanowią gospodarstwa o powierzchni do 2 ha stanowią 36,3%, a gospodarstw o powierzchni 2-5 ha jest 22,1%. Średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi zatem 5,82 ha. Pod względem bonitacyjnym największe obszary zajmują gleby klasy IV, V, VI. Następnie powierzchnie zajmują gleby klasy III. Gleby klasy I na terenie gminy nie występują. Gleby słabe V i VI klasy stanowią 36,8%. Wśród kompleksów przydatności rolniczej gleb dominują kompleksy: żytnej dobrej i żytnej słabej, pszennej wadliwej i pastewnej. Trwałe użytki zielone występują na glebach mułowo-torfowych, madach i murszowo-mineralnych. Produkcja rolna w Gminie Grudziądz jest wielokierunkowa, dostosowana do potrzeb rynku zbytu. Małe gospodarstwa dla zapewnienia dochodu ukierunkowują swoją produkcję roślinną na uprawę tytoniu, warzyw gruntowych, warzyw w szklarniach, pod osłonami foliowymi oraz sadownictwo. W większych gospodarstwach dominuje produkcja zbóż, ziemniaków, buraków, roślin przemysłowych i pastewnych. Hodowla bydła prowadzona jest głównie w tych gospodarstwach, które posiadają dużą powierzchnię trwałych użytków zielonych.

Na terenie gminy funkcjonują trzy duże gospodarstwa rolne powstałe na bazie zakładów rolnych Państwowego Gospodarstwa Rolnego:

- we wsi Dusocin – Produkcyjno - Handlowo-Uslugowa spółka z o.o. „Graminis”
- we wsi Wielkie Lniska – Rolno-Produkcyjna spółka z o.o. „Solanum”
- we wsi Marusza – Rolno-Produkcyjna spółka z o.o. „Arenda”

W związku z tym, że Gmina Grudziądz otacza swoimi gruntami miasto Grudziądz, sfera produkcji i przetwórstwa rolno-spożywczego usytuowana jest w mieście Grudziądzu, gdzie rolnicy z terenu gminy zbywają swoje produkty. Na terenie gminy istnieją mniejsze zakłady przetwórcze typu masarnie, ubojnie.

Użytki rolne klasy I,II,III objęte są ochroną na podstawie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. 2004r. nr 121, poz. 1266, ze zm.). Zgodnie z ustawą zmiana przeznaczenia na cele nierolnicze, nieleśne zwartego obszaru gruntów rolnych stanowiących użytki rolne klas I-III o powierzchni przekraczającej 0,5 ha wymaga uzyskania zgody Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz dokonuje się jej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

W gminie Grudziądz występują znaczące zwarte obszary gruntów rolnych klasy III.

4.4.Lasy

Lasy zajmują znaczny obszar gminy i spełniają poważną funkcję gospodarczą, jak i nie mniej ważną rolę pozaprodukcyjną o charakterze ochronnym, klimatycznym, zdrowotnym i estetycznym.

Stan powierzchniowy lasów na terenie gminy wynosi łącznie 4.012ha, w tym;

a) lasy własności Skarbu Państwa 3450 ha tj. 20,7% ogólnej powierzchni gminy. Panującym rodzajem gatunkowym jest sosna (65%) następnie świerk, dąb i olsza. Gospodarzem lasów jest Nadleśnictwo Jamy wchodzące w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. Bezpośredni nadzór nad lasami sprawują leśniczowie leśnictwa: Rudnik, Biały Bór, Marusza, Białochowo i Wielki Welcz,

b) lasy niebędące własnością Skarbu Państwa - własność osób fizycznych, prawnych, obejmują 666ha użytków leśnych, panującym gatunkiem jest sosna.

Tabela 21. Lasy niestanowiące własności Skarbu Państwa

I. p.	Miejscowość	Przeważający siedliskowy typ lasu	Gatunek główny (PANUJĄCY)	Powierzchnia (ha)
1.	Biały Bór	bór świeży	sosna	33,08
2.	Brankówka	bór mieszany świeży	sosna	8,47
3.	Dusocin	bór mieszany świeży	sosna	7,65
4.	Gogolin	las mieszany świeży	sosna	28,83
5.	Grabowiec	las mieszany świeży	sosna	20,19
6.	Kobylanka	bór świeży	sosna	9,82
7.	Leśniewo	las mieszany świeży	sosna	17,48
8.	Lisie Kąty	las mieszany świeży	sosna	6,73
9.	Mały Rudnik	bór mieszany świeży	sosna	24,39
10.	Mokre	bór mieszany świeży	sosna	42,28
11.	Nowa Wieś	las mieszany świeży	sosna	40,64
12.	Parski	las mieszany świeży	sosna	3,01
13.	Piaski	bór świeży	sosna	19,67
14.	Pieńki Królewskie	bór mieszany świeży	sosna	21,72
15.	Ruda	las mieszany świeży	sosna	105,88
16.	Skarszewy	las wilgotny	dąb	2,56
17.	Sosnówka	bór mieszany świeży	sosna	3,35
18.	Stary Folwark	ols	olcha	0,8
19.	Świerkocin	bór mieszany świeży	sosna	17,24
20.	Sztynwag	ols	olcha	1,21
21.	Szynych	ols	olcha	2,32
22.	Turznice	ols	olcha	50,9
23.	Wałdowo Szlacheckie	bór mieszany świeży	sosna	128,76
24.	Wielki Welcz	bór mieszany świeży	sosna	42,37
25.	Wielkie Lniska	las mieszany świeży	sosna	6,48
26.	Zakurzewo	las mieszany świeży	sosna	21,0

I. p.	Miejscowość	Przeważający siedliskowy typ lasu	Gatunek główny (PANUJĄCY)	Powierzchnia (ha)
			RAZEM:	666.89

Źródło: „Uproszczony plan urządzenia lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa oraz inwentaryzacja stanu lasu gmina Grudziądz” stan na 2008.06.30, Okres obowiązywania 2009.01.01. – 2018.12.31

NADLEŚNICTWO JAMY

Lasy będące własnością Skarbu Państwa położone są w Nadleśnictwie Jamy. Nadleśnictwo Jamy przynależy administracyjnie do Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych Toruń.

Nadleśnictwo Jamy zaliczone zostało do dwóch krain Przyrodniczo-Leśnych:

- część północna do Krainy Bałtyckiej (I), dzielnicy Pojezierza Iławsko - Brodnickiego (I.8), mezoregionów: Doliny Kwidzyńskiej, Pojezierza Iławskiego i Garbu Lubawskiego oraz Pojezierza Brodnickiego,
- część południowa do Krainy Wielkopolsko – Pomorskiej (III), dzielnicy Pojezierza Chełmińskiego – Dobrzyńskiego (III.3), mezoregionów: Kotliny Grudziądzkiej i Wysoczyzny Dobrzyńsko – Chełmińskiej.

Obszar nadleśnictwa w przeważającej części (62%) ukształtowany został w okresie plejstoceniowym, podczas zlodowacenia bałtyckiego (około 70 do 10 tys. lat temu). Z bezpośrednią działalnością lodowca związane są takie formy geomorfologiczne, jak: równiny dennomorenowe, moreny czołowe, pola sandrowe, pagórki ozów i kemów oraz plejstoceniowe doliny rzeczne. W następnym okresie geologicznym – holocenie, który rozpoczął się około 10 tys. lat temu uformowane zostało pozostałe 38% powierzchni, w tym czasie powstają utwory eoliczne (wydmy śródlądowe), formy denudacyjne, współczesne doliny rzeczne, a także torfy, mursze i gytie. Utwory starsze niż czwartorzędowe można spotkać niekiedy w dolinach rzek Osy i Gardęgi, gdy w wyniku osuwania się zboczy odsłaniane zostają trzeciorzędowe skały węglanowe. Dominują piaski luźne i słabo gliniaste, niepodścielone do dwóch metrów głębokości, żadnymi utworami mocniejszymi, występują one na obszarze około 9800 ha, tj. 52% powierzchni.

Na terenach leśnych Nadleśnictwa Jamy przeważają gleby historycznie leśne - występują one na powierzchni 13217,19 ha, zaś gleby porolne na powierzchni 4283,52 ha. Ślady użytkowania przemianego (rolniczo - leśnego) wykazują nieliczne gleby (rzędu kilkudziesięciu ha). Na podstawie prac glebowo-siedliskowych wykonanych w latach 1996-1997 wyróżniono 24 typy i 55 podtypów gleb. Dominują gleby wytworzone z piasków luźnych i słabo gliniastych, najczęściej spotykane są gleby rdzawe, występują one na powierzchni 11727 ha (62,43%), kolejnych pod względem zajmowanego obszaru – gleb płowych jest tylko 1336 ha (7,13%), a brunatnych 1240 ha (6,62%).

Rys nr 8. Obszar Nadleśnictwa Jamy

Źródło: <http://www.torun.lasy.gov.pl>

Odzwierciedleniem warunków przyrodniczych są siedliskowe typy lasu. W Nadleśnictwie Jamy dominują siedliska lasów mieszanych (LMśw), zajmują 6963 ha (40%), rośnie na nich sosna pospolita z udziałem dębu szypułkowego i bezszypułkowego niekiedy buka, świerka, ciekawostką florystyczną jest jarzab brekinia. Lasy mieszane w sposób naturalny sąsiadują z borami mieszanymi świeżymi (BMśw), które zajmują - 4203 ha (24%), najliczniej rośnie tam sosna zwyczajna z niewielką domieszką dębu bezszypułkowego oraz brzozy. Znaczną powierzchnię zajmują także mieszane lasy liściaste (Lśw, Lw), razem 3592 ha (22%), które należą do najbogatszych pod względem składu gatunkowego. Rosną w nich głównie: dąb szypułkowy, buk zwyczajny, lipa drobnolistna, klon jawor i klon pospolity, grab pospolity oraz bardzo rzadko dzika czereśnia, jabłoń płonka i dzika grusza. W dolinach rzek i strumieni występują siedliska lasów łęgowych (Lł) i olsów jesionowych (Olj) 694 ha, (4%) w których spotykamy dąb szypułkowy, jesion wyniosły, wiązy: polny i szypułkowy, klon polny (paklon), topole: czarna i biała, wierzba krucha. Bezodpływowe obniżenia terenu (zabagnione) zajmują, tzw. olsy (Ol), są siedliskiem olszy czarnej oraz szarej, występują na 299 ha (1,71%) powierzchni. Bory suche (Bs) i bory świeże (Bśw) 1102 ha, (6,3%) to siedliska typowo sosnowe, gdzie sośnie pospolitej towarzyszy głównie brzoza brodawkowata i jałowiec. Bory mieszane bagienne wykształciły się na torfowiskach przejściowych, zajmują – 133 ha, rosną tutaj sosna pospolita i brzoza omszona. Siedliska tzw. żyzne zajmują ogółem 70% powierzchni.

Tabela 22. Produkcja drewna na obszarze Nadleśnictwa Jamy.

leśnictwo	Powierzchnia leśnictwa (ha)	Rozpiętość leśnictwa (km)	Ilość kompleksów	Średnioroczne Pozyskiwanie grubizny w latach 2007 – 2016 (m ³)
Biały Bór – obręb Chełmno	1525	17	25	6534
Marusza - obręb Chełmno	1111	22	32	5734
Zakurzewo – obręb Jamy	1576	8,5	12	5207
Dusocin - obręb Jamy	1213	11	16	5567
Razem	5425	58,5	85	23042

Źródło: <http://www.torun.lasy.gov.pl>

Lasy Nadleśnictwa Jamy pełnią szereg różnorodnych funkcji, które możemy podzielić na dwie zasadnicze grupy: funkcje naturalne, które wynikają z samego istnienia lasu oraz funkcje kształtowane, czyli wzmagane w określonym kierunku metodami gospodarki leśnej.

Funkcje naturalne występują najczęściej jednocześnie, tworząc się i wypełniając automatycznie. Ze względu na sposób ich świadczenia wyróżnia się funkcje biotyczne, ochronne oraz produkcyjne i reprodukcyjne. Lasy Nadleśnictwa Jamy spełniają następujące funkcje naturalne:

- Funkcje biotyczne mające swe źródło w procesach życiowych lasu polegające na wiązaniu węgla atmosferycznego i tlenków azotu w masie organicznej, uwalnianiu tlenu, pary wodnej, fitoncydów i zapachów, a przez to wypełnianie funkcji klimatycznych, rekreacyjnych, turystycznych i retencyjnych;
- Funkcje ochronne polegające na ochronie leśnych i nieleśnych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych przed degradacją, zanieczyszczeniem lub szkodliwym działaniem czynników zewnętrznych. Pełnienie tych funkcji odbywa się poprzez ochronę różnorodności biologicznej, bogactwa genetycznego, krajobrazu naturalnego oraz wody przed zanieczyszczeniem, gleb przed erozją, jak też całości środowiska naturalnego przed hałasem, wiatrem i przemieszczaniem się zanieczyszczeń. W ramach funkcji ochronnych ujmuje się także funkcje historyczne, kulturowe i estetyczne.
- Funkcje produkcyjne i reprodukcyjne zapewniające tworzenie i odnawialność materii organicznej oraz trwałość lasu jako ekosystemu. Najważniejsze funkcje produkcyjne to: produkcja biomasy (drewno i użytki uboczne), akumulacja energii, tworzenie majątku, dochodu i miejsca pracy.

Funkcje kształtowania lasów są zidentyfikowane w planie urządzeniowym na podstawie przepisów prawa i zarządzeń na poziomie lokalnym, wojewódzkim lub krajowym, a realizowane w ramach prowadzonej gospodarki leśnej. Podział lasów Nadleśnictwa Jamy ze względu na pełnione funkcje wynika z zapisów ustawy o lasach, instrukcji zarządzania lasu, zarządzeń powołujących rezerwy przyrody i lasy ochronne oraz inne przepisów prawnych. W ramach

planu urządzenia lasu wyróżnia się, w zależności od pełnionych funkcji lasu trzy główne grupy lasów: rezerwatowe, ochronne i gospodarcze.

- Lasy rezerwatowe – obejmujące lasy na terenach istniejących rezerwatów przyrody ścisłych i częściowych powołanych odpowiednimi zarządzeniami i rozporządzeniami;
- Lasy ochronne – obejmujące lasy o powierzchni i lokalizacji ujętej w Zarządzenia nr 52 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 24 grudnia 1996r.
- Lasy gospodarcze (wielofunkcyjne) – obejmujące pozostałe lasy Nadleśnictwa Jamy chronione ogólnie na mocy ustawy o lasach. Celem gospodarki w tych lasach jest zachowanie warunków do trwałej wielofunkcyjności lasów, ich wszechstronnej użyteczności oraz kształtowania środowiska przyrodniczego.

Największe obszary leśne na terenie gminy występują na południu - w miejscowości Biały Bór, Mały Rudnik, Ruda, Wałdowo Szlacheckie, Turznice, a na północy w Wielkim Wałczu i Parskach oraz Mokrem i Zakurzewie, w sąsiedztwie Białochowa i Leśniewa.

Na terenie gminy występują lasy ochronne, na podstawie Zarządzenia nr 52 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z 30 kwietnia 1996 r. w sprawie uznania za ochronne lasów stanowiących własność Skarbu Państwa będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe Nadleśnictwo Jamy. Zlokalizowane są na obszarze całej gminy w kilkunastu kompleksach, i stanowią około 90% wszystkich lasów Skarbu Państwa na terenie Gminy Grudziądz. Lasy „prywatne” nie zostały objęte specjalną ochroną.

Grunty leśne objęte są ochroną na podstawie ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. 2004r. nr 121, poz. 1266, ze zm.). Zgodnie z ustawą zmiana przeznaczenia na cele nierolnicze, nieleśne gruntów leśnych stanowiących własność skarbu Państwa wymaga uzyskania zgody Ministra Ochrony Środowiska, zaś pozostałych gruntów leśnych wymaga uzyskania zgody Marszałka województwa – oraz dokonuje się jej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

4.5. Świat roślinny i zwierzęcy

Basen Grudziądzki jest miejscem występowania charakterystycznej roślinności stepowej (kserotermicznej), która najczęściej występuje na stromych, nieporośniętych południowych zboczach. Roślinność ta pochodzi z czasów schyłku zlodowacenia Wisły lub przywędrowała ze stepów Europy i Azji. Dla gatunków tych należy zaliczyć: ostnica włosowata (*Stipa capillata*) i ostnica Jana (*S. joannis*), miłek wiosenny (*Adonis vernalis*), wężymord stepowy (*Socrzonera purpurea*), goryczka krzyżowa (*Gentiana cruciata*), ostrolódka kosmata (*Oxytropis pilosa*), zawilec wielkokwiatowy (*Anemone sylvestris*).

Basen Grudziądzki i jego okolice stanowią granicę zasięgu:

- północno-wschodnia granica zasięgu
- topola biała (*Populus alba*)
- topola czarna (*Populus nigra*)
- śnieżyczka przebiśnieg

- wschodnia granica
- turzyca piaskowa
- turzyca loarska
- wilżyna ciernista
- północno-zachodnia granica
- goryczka krzyżowa
- kokorycz pełna (*Corydalis solida*)
- południowa granica zasięgu:
- buk zwyczajny (*Fagus sylvatica*),

Szata roślinna pozostałych terenów zurbanizowanych została praktycznie zmieniona mocno zmieniona w wyniku urbanizacji i uprzemysłowienia terenu. Dlatego też dominującą rolę wśród flory odgrywają zbiorowiska sztuczne - synantropijne. Występują one jako siedliska ruderalne. Cechuje je duża jednorodność flory i niewielkie zróżnicowanie.

Walory krajobrazowe wzbogacają pomniki przyrody, które są cennymi i osobliwymi obiektami przyrodniczymi, wymagającymi ochrony. W rejonie Grudziądza są to pojedyncze drzewa, skupiska drzew oraz szczególnie interesujące wychodnie zlepieńców plejstoceniowych, uformowanych na zboczu Kępy Fortecznej i niedaleko Nowej Wsi. Najbardziej rozpowszechniona formą indywidualnej ochrony pojedynczych obiektów przyrodniczych jest uznawanie ich za pomniki ochrony przyrody.

„**Góry Łosiowe**” Obiekt położony jest między Zakurzewem i Welczem, na północ od Grudziądza. Obejmuje on cypel wysoczyzny oddzielającej Basen Grudziądzki od Doliny Kwidzińskiej. Występują tu zespoły leśne, zaroślowe i murawowe z licznymi rzadkimi gatunkami ciepłolubnymi, a wśród nich znaleźć można: chondrillę sztywną, lepnicę zielonkawą i tatarską, zawilca wielkokwiatowego, astra gawędkę, oleśnika górskiego, ciemiężyka biało-kwiatowego, zarzę zwyczajną, dzwonka syberyjskiego, ostrołódkę kosmatą, sasankę łąkową i otwartą, goździka piaskowego, łyszczca baldachogronowego i inne (Rutkowski 1996).

O charakterze fauny decyduje szereg czynników topograficznych, hydrograficznych, klimatycznych i antropogenicznych Basenu Grudziądzkiego. Basen jest miejscem bytowania i ważnym korytarzem ekologicznym dla wielu gatunków zwierząt. Duża liczba rzek i jezior sprzyja bogatemu życiu w wodach. Ponadto koryto Wisły stanowi korytarz, którym ryby mogą przemieszczać się w górę rzeki na tarło. Na odcinku Wisły występują gatunki chronione: różanka (*Rhodeus sericeus*), koza (*Cobitis taenia*), śliz (*Noemacheilus barbatulus*) i piskorz (*Misgurnus fossilis*). W ichtiofaunie na omawianym odcinku, podobnie jak w całej polskiej ichtiofaunie, dominują ryby karpiowate, wśród których największy udział ma ukleja, płoć (*Rutilus rutilus*), leszcz (*Abramis brama*) i krąp (*Blicca bjoerkna*), wzdręga (*Scardinius erythrophthalmus*). Gatunki typowo rzeczne jak jaź (*Leuciscus idus*), kleń (*Leuciscus cephalus*), boleń (*Aspius aspius*) stanowiły od 0,25 do 2,85 % udziału. Spotyka się także ryby drapieżne: miętus (*Lota lota*), węgorz (*Anguilla anguilla*), sandacz (*Stizostedion lucioperca*). Spotyka się także troć (*Salmo trutta*) czy poławiana sporadycznie certa (*Vimba vimba*) oraz łosoś (*Salmo salar*).

Fauna płazów i gadów jest poznana niedostatecznie. Brak jest danych pozwalających na ocenę liczebności poszczególnych gatunków, ich rozmieszczenie siedliskowe, trendy liczebności oraz rozprzestrzenienie. Poniżej przedstawiono spis gatunków przypuszczalnie w rejonie Basenu Grudziądzkiego (są to wszystkie gatunki występujące na Niżu Polskim):

- traszka zwyczajna *Triturus vulgaris* (gatunek chroniony),

- traszka grzebieniasta *Triturus cristatus* (gatunek chroniony),
- kumak nizinny *Bombina bombina* (gatunek chroniony),
- ropucha szara *Bufo bufo* (gatunek chroniony),
- ropucha zielona *Bufo viridis* (gatunek chroniony),
- ropucha paskówka *Bufo calamita* (gatunek chroniony),
- rzekotka drzewna *Hyla arborea* (gatunek chroniony),
- grzebiuszka ziemna *Pelobates fuscus* (gatunek chroniony),
- żaba jeziorkowa *Rana lessonae* (gatunek chroniony),
- żaba wodna *Rana esculenta* (gatunek chroniony),
- żaba śmieszka *Rana ridibunda* (gatunek chroniony),
- żaba moczarowa *Rana arvalis* (gatunek chroniony),
- żaba trawna *Rana temporaria* (gatunek chroniony),
- jaszczurka zwinka *Lacerta agilis* (gatunek chroniony),
- jaszczurka żyworodna *Lacerta vivipara* (gatunek chroniony).

Na terenie Basenu Grudziądzkiego kilkadziesiąt gatunków ptaków wśród nich są gatunki chronione oraz zagrożone wyginięciem. Siedliska ptaków są związane z korytem Wisły, tarasami zalewowymi i oraz skarpami wysoczyzn. Te trzy podstawowe elementy przestrzeni zawierają szereg siedlisk mających istotne znaczenie dla awifauny w aspekcie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym. Piaszczyste ławice w korycie, stanowią jedno z najważniejszych siedlisk ptaków w dolinie rzeki. Jest także bardzo ważnym terenem dla wędrownych i przelotnych ptaków wodnoblotnych. Najważniejsze znaczenie dla ptaków mają tarasy zalewowe doliny rzecznej. W tej części doliny rzecznej istotne znaczenie dla zwierząt mają zalewne łąki i pastwiska, starorzecza, zwłaszcza te, które są trwale połączone z rzeką, nadrzeczne zarośla wierzbowe oraz lasy łęgowe. Z gatunków tu gniazdujących należy szczególnie podkreślić liczne gniazdowanie cyranki – gatunku zagrożonego w skali Europy oraz liczne gniazdowanie derkacza - gatunku zagrożonego w skali światowej. Ważne dla ochrony siedliskowej są skarpy wysoczyzn stanowiące naturalne doliny Wisły, które są miejscem bytowania wielu gatunków.

Z gatunków występujących na terenie Basenu Grudziądzkiego podlegających ochronie należy wymienić:

- perkozek *Tachybaptus ruficollis* (gatunek chroniony)
- perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus* (gatunek chroniony)
- bocian biały *Ciconia ciconia* (gatunek chroniony)
- łabędź niemy *Cygnus olor* (gatunek chroniony),
- cyranka *Anas querquedula* (gatunek chroniony),

Z wyspami w korycie Wisły związane są ptaki:

- siweczka obroźna *Charadrius hiaticula*
- siweczka rzeczna *Charadrius dubius*

- sieweczka morska *Charadrius alexandrinus*
- mewa pospolita *Larus canus*
- mewa srebrzysta *Larus argentatus*
- mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*
- rybitwa rzeczna *Strena hirundo*
- ostrygojad *Haematopus ostralegus*
- rybitwa białoczelna *Sterna albifrons*
- kulon *Burhinus oedicephalus*
- brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*.

Z terenami zalewowymi na terenie doliny Wisły związane są następujące gatunki ptaków:

- cyranka *Anas querquedula*
- rożeniec *Anas acuta*
- krwawodziób *Tringa totanus*
- czajka *Vanellus vanellus*
- kszyc *Gallinago gallinago*
- derkacz *Crex crex*
- pliszka żółta *Motacilla flava*
- pokląskwa *Saxicola rubetra*
- słowik szary *Luscinia luscinia*
- świerszczak *Locustella naevia*
- strumieniówka *Locustella fluviatilis*
- łożówka *Acrocephalus palustris*
- cierniówka *Sylvia curruca*
- piecuszek *Phylloscopus trochilus*
- remiz *Remiz pendulinus*
- dziwonia *Carpodacus erythrinus*
- potrzos *Emberiza schoeniclus*
- perkozek *Tachybaptus ruficollis*
- krzyżówka *Anas platyrhynchos*
- czernica *Aythya fuligula*
- kokoszka wodna *Gallinula chloropus*
- łyska *Fulica atra*.

Tabela 23. Siedliska chronione na terenie Nadleśnictwa Jamy

Nr obiektu Obręb, oddz., pododdz. powierzchnia	Siedliskowy typ lasu, Zespół roślinny	Gatunki charakterystyczne, Gatunki chronione i rzadkie	Położenie i ogólna charakterystyka	Podstawa prawna ochrony
3. Chelmno, 24 a, b, 25 a, d, 6,78 ha	OIJ, OIJ, Lw, Łęg olszowo- jesionowy Fraxino- Alnetum, miejsc.: ols porzeczkowy Ribo nigri-Alnetum i łęg wiązowo-jesionowy Ficario-Ulmetum minoris	F-A: Frangula alnus*, Chrysosplenium alternifolium, Rn-A: Calamagrostis canescens, Carex acutiformis, Solanum dulcamara, Scutellaria galericulata, F-U , Ribes nigrum* Acer pseudoplatanus, Rubus caesius, Stellaria nemorum, Ranunculus ficaria	Południowo- wschodnia część uroczyska Marusza, dolina Maruszy w okolicach Pokrzywna, Lasy glebochronne,	Zarządzenia nr 24 dyrektora RDLP w Toruniu z 5 listopada 2003 roku.
8. Jamy, 75 a, c, 9,02 ha	BMb, Brzezina bagienna Vaccinio uliginosi- Betuletum pubescentis, Bór bagienny Vaccinio uliginosi- Pinetum, postać żyzna	Moilinia coerulea, Vaccinium uliginosum, , Ledum palustre, Lycopodium annotinum**, Sphagnum palustre*, Frangula alnus*, Andromeda palifolia,	Fragment uroczyska Kompleks Główny bory bagienna na obrzeżu środoleśnych zabagnień przy drodze z Dusocina do Gardei, lasy wodochronne	
9. Jamy, 79 h, i, j 101 b, 9,69 ha	BMb Brzezina bagienna Vaccinio uliginosi- Betuletum pubescentis, Bór bagienny Vaccinio uliginosi- Pinetum, postać żyzna	Dryopteris dilatata, Vaccinium uliginosum, V. myrtilus, Pteridium aquilinum, Trientalis europaea, Sphagnum palustre*, Moilinia coerulea, , Sphagnum palustre, Ledum palustre*, Lycopodium annotinum**, Frangula alnus*,	Fragment uroczyska Kompleks Główny po zachodniej stronie drogi z Dusocina do Gardei, w pobliżu leśniczówki Zarośle, Lasy wodochronne,	

Źródło: Plan urządzenia lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, Nadleśnictwo Jamy.

4.6.ZAGROŻENIA

4.6.1.Zagrożenia i ochrona wód podziemnych

Użytkowy poziom wodonośny dla mieszkańców gminy Grudziądz w wielu miejscach pozbawiony jest izolacji od powierzchni terenu. Tylko na wysoczyznach w rejonie Nowej Wsi izolacja ta jest pełna i wystarczająca, natomiast w południowej części terenu izolacja ta jest połowiczna (rejon na południe od Jeziora Rudnickiego), z uwagi na brak lub lokalnie niedostateczna izolacje od powierzchni terenu.

Bardzo wysoki stopień zagrożenia wydzielono lokalnie w północnej części gminy w rejonie Mokrego. Główny użytkowy poziom wodonośny jest tu również pozbawiony warstwy izolacyjnej i przez to podamy jest na antropopresję, a w wodach podziemnych stwierdzono wysokie zawartości siarczanów, amoniaku i azotynów, świadczące o istniejącym już zanieczyszczeniu tych wód.

Na obszarze gminy Grudziądz małe zagrożenie występuje na obszarze wysoczyzny, natomiast duże występuje w obrębie Basenu Grudziądzkiego. Ze względu na strukturę gospodarczą w części północno-zachodniej występują potencjalne źródła zagrożeń związane z koncentracją zakładów przemysłowych, natomiast na pozostałym obszarze wiążą się z intensywną produkcją rolniczą i jej przetwórstwem. Na obszarze omawianej gminy zagrożenia stwarzają:

- składowisko odpadów w Zakurzewie,
- ścieki komunalne i przemysłowe odprowadzane bezpośrednio do gruntu lub cieków powierzchniowych,
- nawożenie i stosowanie środków ochrony roślin,
- magazynowanie produktów naftowych,
- magazynowanie innych substancji toksycznych,
- emisja pyłowa i gazowa.

Przy określaniu stopnia zagrożenia wód podziemnych głównego użytkowego poziomu wodonośnego wzięto pod uwagę następujące czynniki:

- litologię i przepuszczalność utworów powierzchniowych,
- głębokość występowania stropu poziomu użytkowego,
- dynamikę wód podziemnych, tj. ich prędkość i kierunki przepływu,
- obecność, rodzaj, koncentrację i wielkość ognisk zanieczyszczeń.

Do potencjalnych ognisk zanieczyszczeń na tym terenie można zaliczyć:

- komunalne składowisko odpadów w Zakurzewie,
- nieczynne składowiska odpadów np.: Parskach,
- stację paliw płynnych w Maruszy,
- Odlewnię Żeliwa w Lisich Kątach,
- tereny kopalni.

Do oczyszczalni dowożone są również ścieki z przydomowych zbiorników bezodpływowych. Osad pozostały po oczyszczaniu ścieków z oczyszczalni ścieków częściowo wykorzystywany jest rolniczo, częściowo wywożony na gminne składowiska odpadów.

Obornik i gnojowica z hodowli zwierząt (z gospodarstw rolnych) wykorzystywane są rolniczo.

W Zakurzewie zlokalizowane jest miejsko- gminne składowisko odpadów, przeznaczone głównie do gromadzenia odpadów komunalnych z Grudziądza. Jego powierzchnia docelowa (według stanu na początku 2012r.) wynosi około 13 ha. Prawdopodobnie na terenie gminy występują miejsca składowania różnych odpadów, najczęściej zlokalizowane są w nieczynnych wyrobiskach żwiru, nie posiadają żadnych zabezpieczeń i nie są monitorowane. W Lisich Kątach zlokalizowany jest nieczynny już mogilnik. W zbiornikach zbudowanych z kręgów betonowych, posadowionych w gruncie oraz bezpośrednio w gruncie, było zdeponowanych 1200 m³ odpadów, były to opakowania po środkach ochrony roślin, środki weterynaryjne, itp. W 2011r. zgodnie z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko – Pomorskiego nastąpiła jego likwidacja i rekultywacja.

Emisja pyłów i gazów jest rozproszona, związana głównie z lokalnymi kotłowniami oraz paleniskami domowymi, więc z uwagi na niewielkie ilości – nie stwarzają zagrożenia.

Obszar Basenu Grudziądzkiego jest w wysokim stopniu potencjalnie zagrożony zanieczyszczeniem lub nawet skażeniem poziomu wodonośnego ze względu na płytkie zaleganie użytkowej warstwy wodonośnej, brak ciągłego izolującego nadkładu, małą miąższość strefy aeracji, koncentrację źródeł zanieczyszczeń w związku z lokalizacją licznych zakładów przemysłowych. Obiekty potencjalnie uciążliwe dla wód podziemnych przedstawiono w tabeli nr 7.

Tabela 24. Obiekty potencjalnie uciążliwe dla środowiska na terenie gminy Grudziądz

L.p.	Obiekt/ Miejscowość	Potencjalny rodzaj uciążliwości	Zapobieganie potencjalnym zanieczyszczeniom środowiska
1.	Miejsko – gminne składowisko odpadów w Zakurzewie	Odory, gaz składowiskowy, hałas	odpowiednio zaprojektowana i użytkowana instalacja
2.	Komunalna Oczyszczalnia ścieków w Nowej Wsi	Odory, zanieczyszczenia mikrobiologiczne	odpowiednio zaprojektowana i użytkowana instalacja
3.	Odlewnia Żeliwa „Lisie Kąty” w Lisich Kątach	Hałas, zanieczyszczenia wody, gleby, powietrza	podczyszczania ścieków przyzakładowa, przegrody przeciwhałasowe,
4.	Rolno – produkcyjna Spółka z o. o. „Solanium” w Wielkich Lniskach	Niewłaściwa gospodarka odpadami i ściekami rolniczymi	właściwa gospodarka nawozami i środkami ochrony roślin
5.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe WEGA w Turznicach (produkcja świec, zniczy)	Hałas, zanieczyszczenie gleby, wody i powietrza	podczyszczania ścieków przyzakładowa, przegrody przeciwhałasowe,
6.	„Arenda” Rolniczo-Produkcyjna Sp. z o. o. w Maruszy	Niewłaściwa gospodarka odpadami i ściekami rolniczymi	właściwa gospodarka nawozami i środkami ochrony roślin
7.	„Graminis” rolniczo-produkcyjna Sp. z o. o. w Dusocinie	Niewłaściwa gospodarka odpadami i ściekami rolniczymi	właściwa gospodarka nawozami i środkami ochrony roślin
8.	Odlewnia Żeliwa „SOLIDUS” w Wałdowie Szlacheckim	Hałas, zanieczyszczenia wody, gleby, powietrza	instalacja do oczyszczania ścieków zakładowa, przegrody przeciwhałasowe,
9.	ELGRO Sp. z o.o Produkcja okien i drzwi w Białym Borze	Hałas, zanieczyszczenia wody, gleby, powietrza	odpowiednio zaprojektowana i użytkowana instalacja
10.	BONA Zakład produkcyjny okien i drzwi w Rudzie	Hałas, zanieczyszczenia wody, gleby, powietrza	odpowiednio zaprojektowana i użytkowana instalacja
11.	Zakład Przetwórstwa Mięsnego w Maruszy	Odory, zanieczyszczenie mikrobiologiczne powietrza, wody i gleby	instalacja do podczyszczania ścieków przyzakładowa

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

L.p.	Obiekt/ Miejscowość	Potencjalny rodzaj uciążliwości	Zapobieganie potencjalnym zanieczyszczeniom środowiska
12.	MAXIVISION Systemy aluminiowe w Białym Borze	Hałas, zanieczyszczenie gleby, wody i powietrza	odpowiednio zaprojektowana i użytkowana instalacja
13.	MULLER Fabryka Świec SA w Białym Borze	Hałas, zanieczyszczenie gleby, wody i powietrza	przykładowa podczyszczalnia ścieków, przegrody przeciwhałasowe,
14.	Stacja paliw płynnych w Maruszy	Zanieczyszczenia wód, gleby, powietrza	odpowiednio zaprojektowana i użytkowana instalacja
15.	Zakład Przetwórstwa Mięsa „AR-WO” w Rudzie	Odory, zanieczyszczenie mikrobiologiczne powietrza, wody i gleby	przykładowa instalacja do podczyszczania ścieków
16.	Rafpol produkcja folii w Rudzie	Hałas, zanieczyszczenie gleby, wody i powietrza	przykładowa podczyszczalnia ścieków, przegrody przeciwhałasowe,
17.	ZAKŁAD PRZETWÓRSTWA MIĘSA Eko-Mas w Starym Folwarku	Odory, zanieczyszczenie mikrobiologiczne powietrza, wody i gleby	przykładowa instalacja do podczyszczania ścieków
18.	Superplast w Lisich Kątach	Hałas, zanieczyszczenie gleby, wody i powietrza	odpowiednio zaprojektowana i użytkowana instalacja

Źródło: Opracowano własne

4.6.2. Obszary zagrożenia powodziowego

Gmina Grudziądz położona jest w dorzeczu rzeki Wisły, w związku z tym występują tutaj obszary zagrożenia powodziowego. Obszary zagrożenia powodziowego to obszary znajdujące się w zasięgu wielkich wód danej rzeki niezależnie od tego czy są one zalewane czy też chronione przed zalaniem. Obszary zagrożenia powodziowego stanowią stosunkowo niedużą powierzchnię gminy. Są to obszary położone wzdłuż rzeki Wisły – raczej niezabudowane, obszary położone po obu stronach rzeki Osy, gdzie znajduje się zabudowa wsi Lisie Kąty, Świerkocin, Mokre i Zakurzewo. Tereny zalewowe rzeki Osy sięgają, aż do drogi krajowej nr 55 prowadzącej do Kwidzyna.

W czasie wysokich wezbrań Wisły następują cofki w jej dopływach, co powoduje lokalne podtopienia. Przy długo utrzymujących się wysokich stanach wody w rzece, woda infiltruje powodując nadmierne zwilgocenie gleby. W celu osuszenia gleb wybudowano stacje pompowni. Pompownie znajdują się na Rudniczance przy ujściu Wisły, na Rowie Hermana przy ul. Łąkowej oraz na Rowie Hermana przy ujściu do Wisły.

Tabela 25. Zestawienie rzędnych zwierciadła wody dla przepływów o prawdopodobieństwie występowania (przewyższenia) $p=1\%$ i $p=10\%$ rzeki Wisły

Nazwa obiektu	Kilometraż	Pow. Zlewni	Qmaxp 1%	Qmaxp 10%	SSQ	SNQ
	[km]	[km ²]	[m ³ /s]	[m ³ /s]	[m ³ /s]	[m ³ /s]
Wodowskaz Grudziądz	835	190291	7880	5420	1027	394

Źródło: Wyznaczenie granic obszaru bezpośredniego zagrożenia powodzią w celu uzasadnionego odtworzenia terenów zalewowych dla rzeki Wisły. Opracowanie wykonano w Oddziale Morskim IMGW w Gdyni na zlecenie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku 2003 – 2004

Tabela 26. Zestawienie rzędnych zwierciadła wody dla przepływów o prawdopodobieństwie występowania (przewyższenia) $p=1\%$ i $p=10\%$ rzeki Osy

Nr przekroju	Kilometraż [km]	Rzędna zww dla Q _{1%} [m n.p.m.]	Rzędna zww dla Q _{10%} [m n.p.m.]	gmina	Miejscowość
1	0.480	22.61	20.80	Grudziądz	Zakurzewo
2	1.010	22.61	20.80	Grudziądz	Zakurzewo
3	3.960	22.61	20.80	Grudziądz	Mokre
4	4.700	22.86	20.97	Grudziądz	Mokre
5	7.290	22.99	22.35	Grudziądz	Lisie Kąty
6	8.780	25.23	24.21	Grudziądz	Lisie Kąty
7	9.610	25.31	24.85	Grudziądz/Rogóžno	Kłódka
8	10.350	26.76	26.70	Grudziądz/Rogóžno	Kłódka

Źródło: Wyznaczenie granic obszaru bezpośredniego zagrożenia powodzią w celu uzasadnionego odtworzenia terenów zalewowych dla rzeki Osy – etap II. Opracowanie wykonano w Oddziale Morskim IMGW w Gdyni na zlecenie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku 2003 – 2004

Obszary zagrożenia podtopieniami

Zgodne z informacjami uzyskanymi z Gminnego Centrum Zarządzania Kryzysowego w Grudziądzu do obszarów zagrożonych podtopieniami zaliczamy;

-obszary położone po obu stronach Kanału Głównego, Rudniczanki i rzeki Młynówki – znajduje się tam zabudowa należąca do wsi Szynych oraz droga powiatowa prowadząca ze wsi Szynych do wsi Pieńki Królewskie i drogi gminne.

4.6.3.Pole elektromagnetyczne

Wpływ pola elektromagnetycznego na człowieka i środowisko uzależniony jest od wielkości natężenia (lub gęstości mocy) oraz częstotliwości drgań. Pomiary natężenia pola elektrycznego i pola magnetycznego wykonane przez WIOŚ Bydgoszcz na terenie województwa kujawsko – pomorskiego w roku 2011, przeprowadzone w Grudziądzu, przedstawia tabela poniżej.

Tabela 27. Pomiary natężenia pola elektrycznego i pola magnetycznego

Nr punktu	Nazwa jednostki terytorialnej, na obszarze której jest zlokalizowany punkt pomiarowy	Średnia arytmetyczna zmierzonych wartości skutecznych natężeń pól elektrycznych promieniowania elektromagnetycznego dla zakresu częstotliwości co najmniej od 3 MHz do 3000 MHz uzyskanych dla punktu pomiarowego [V/m]
83OM.	Grudziądz ul. Warszawska 15	< 0,3

Źródło: <http://www.wios.bydgoszcz.pl>

Pomiary wykonano miernikiem pola elektromagnetycznego NARDA NBM-550 z sondą pomiarową EF0931 o zakresie częstotliwości 100kHz – 3GHz. Na podstawie przeprowadzonych pomiarów nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych poziomów natężenia pola elektromagnetycznego w żadnym punkcie pomiarowym.

Na terenie gminy Grudziądz źródłem emisji pola elektromagnetycznego są linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110kV, 220kV, 400kV.

4.6.4. Hałas

Zgodnie z Prawem Ochrony Środowiska „ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, między innymi poprzez utrzymanie hałasu poniżej poziomu dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie oraz przez zmniejszenie poziomu hałasu, co najmniej do dopuszczalnego, w przypadku, gdy nie jest on dotrzymany”.

Na terenie gminy Grudziądz występują punktowe źródła hałasu potencjalnie uciążliwego. Dotyczy to głównie zakładów przemysłowych.

Uciążliwości związane z emisją hałasu komunikacyjnego dotyczą dróg krajowych, wojewódzkich, emitowanego w ciągu całego roku, natomiast lokalnych: gminnych i powiatowych, szczególnie w sezonie letnim. Ze względu na występowanie kopalni można zauważyć zwiększony hałas w okolicach Sztynwagu, zaś na drodze powiatowej w kierunku Zakurzewa – związany z ruchem ciężarówek przywożących odpady.

Do liniowych źródeł hałasu można zaliczyć również autostradę A1. Ponadto w przypadku ruchu na linii kolejowej mogą wystąpić uciążliwości hałasu. Jednak nie są one aż tak uciążliwe, jak w przypadku poprzednich.

4.7.Zasoby energii odnawialnej

4.7.1.Energia z odpadów komunalnych – biogaz

Biogaz o dużej zawartości metanu może być użyty jako paliwo w turbinach gazowych do produkcji energii elektrycznej oraz w jednostkach (agregatach) do produkcji energii elektrycznej i ciepłej w cyklu skojarzonym, bądź tylko do wytwarzania energii ciepłej, zastępując gaz ziemny lub propan-butan. Ciepło uzyskane z biogazowi może być przekazywane do instalacji centralnego ogrzewania, lub komór fermentacyjnych dla przyspieszenia procesu fermentacji. Elektryczność może być wykorzystywana na potrzeby własne (np. do napędu pomp w oczyszczalni obniżając zużycie energii elektrycznej z sieci, wentylatorów wspomagających procesy spalania) lub sprzedawana do sieci.

Systemy produkcji (odzyskiwania) biogazu posiadają: składowisko odpadów w Zakurzewie, oraz oczyszczalnia ścieków w Nowej Wsi.

4.7.2.Energia z biomasy

W energetycznym wykorzystaniu biomasy kryją się nieograniczone możliwości oparte na odzysku energii zawartej w:

- słomie;
- odpadach drzewnych (produkt uboczny w gospodarce leśnej);
- roślinach energetycznych.

Pod względem energetycznym 2 tony biomasy równoważne są 1 tonie węgla kamiennego, jednak pod względem ekologicznym biomasa jest paliwem czystszy niż węgiel. Podczas spalania w odpowiednio zaprojektowanym do tego celu urządzeniu charakteryzuje się mniejszą emisją związków szkodliwych do atmosfery np.: SO₂. Biomasa jest zatem bardziej przyjazna środowisku niż węgiel i jest odnawialna w procesie fotosyntezy. jako nawóz.

Biomasa szybko rosnących wierzb krzewiastych pozyskiwanych z plantacji polowych, może być wykorzystywana do bezpośredniego spalania lub przetwarzania w przyszłości na paliwo płynne (metanol). Coraz częściej praktykuje się współspalanie zrębków wierzbowych w mieszance z miazem węglowym. Wartość energetyczna biomasy porównywalna jest do miazgu węglowego i waha się od 18,6-19,6GJ/t. s. m.

Tabela 28. Zestawienie potencjału wybranych form biomasy na terenie gminy Grudziądz

Rodzaj biomasy	Potencjał [GJ]	Potencjał [GWh/rok]
Lasy	27 945	7,76
Słoma	267 619	74,34
Wierzba Salix	190 625	52,95
Suma		135,05

Źródło: „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Grudziądz”

4.7.3. Energia wiatru

Jedną z perspektywicznych źródeł pozyskiwania tzw „czystej” energii jest energia pochodząca z wiatru. Energetyka wiatrowa stała się najdynamiczniej rozwijającym się sektorem odnawialnych źródeł energii. Gmina Grudziądz posiada dostateczne warunki atmosferyczne (tj. liczbę dni wietrznych w ciągu roku), by można wykorzystywać energię wiatru.

Wg podziału kraju na strefy o określonych warunkach anemologicznych gmina Grudziądz leży w strefie korzystnej dla lokalizacji siłowni wiatrowych.

4.7.4. Energia słoneczna

Możliwość wykorzystania energii promieniowania w polskich warunkach są zróżnicowane, z uwagi na bardzo specyficzne warunki klimatyczne związane z położeniem geograficznym Polski. Średni okres nasłonecznienia dla polski wynosi 1.600 godzin, przy czym maksymalna liczba godzin słonecznych w roku występuje nad morzem, a wartość minimalna na Dolnym Śląsku.

Warunki nasłonecznienia na terenie Polski przedstawia poniższy rysunek:

Rys. nr 9. Warunki słoneczne na terenie Polski

Źródło: „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Grudziądz”

Na terenie gminy Grudziądz występują niezbyt korzystne warunki nasłonecznienia. Możliwe jest zastosowanie kolektorów słonecznych do podgrzewania powietrza np. do suszenia siana (prosty okres zwrotu wynosi 2 lata przy cenie produkowanego ciepła na poziomie 20 zł/GJ).

Na terenie gminy brak dużych obiektów wyposażonych w kolektory, są to jedynie małe obiekty typu budynki mieszkalne jednorodzinne.

4.7.5. Energia wodna

Energia wodna to znana i już wypróbowana technologia, jest konkurencyjna dla pozostałych źródeł zarówno alternatywnych jak i tych tradycyjnych. Generalnie potencjał energetyczny polskich wód ocenia się na 12 TWh rocznie. Małe elektrownie wodne mogą być uruchomiane przy bardzo małych środkach finansowych, zwłaszcza dla małych czyli wiejskich oraz izolowanych instalacji.

Obecnie Polska wykorzystuje swoje zasoby hydroenergetyczne jedynie w 12%, co stanowi 7,3% mocy zainstalowanej w krajowym systemie energetycznym. Liderem i niedoścignionym wzorcem w tej dziedzinie jest Norwegia, uzyskuje z energii spadku wody 98% energii elektrycznej.

Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego zgodnie z danymi Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego istnieje ok. 50 elektrowni wodnych (6 dużych i 44 małe) (stan na rok 2009). Żadna z w/w elektrowni wodnych nie znajduje się na terenie gminy Grudziądz.

4.7.6. Energia geotermalna

W Polsce wody geotermalne mają na ogół temperatury nieprzekraczające 100° C. Wynika to z tzw. Stopnia geotermicznego, który w Polsce waha się od 10 do 110 m, a na przeważającym obszarze kraju mieści się w granicach 35 – 70 m. Generalnie zasoby ciepłne wód geotermalnych na terenie Polski oszacowane zostały na około 4 mld Mg tpu (4 miliony ton paliwa umownego).

Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego występują wody geotermalne, których temperatura w wypływie z odwiertu wynosi co najmniej 20°C zgromadzone w sześciu zbiornikach: dolnokredowym, środkowojurajskim, dolnojurajskim, górnójurajskim, dolnotriasowym. Wody takie udokumentowano w Ciechocinku, Janiszewie k/Lubrańca, Rzadkiej Woli w rejonie Brześcia Kujawskiego oraz najcieplejsze w Maruszy (Gm.Grudziądz) oraz pod Toruniem. Wody termalne do celów leczniczych i rekreacyjnych wykorzystuje się od 1932 r. w Ciechocinku i od 2001 r. w Maruszy.

W Maruszy solanka pobierana jest z głębokości około 1630 metrów, a jej temperatura waha się od 42° do 44°C. Złoża pochodzą z okresu dolnojurajskiego. Oszacowano, iż zasoby są praktycznie niewyczerpalne; przy wydobyciu 20 tysięcy ml na godzinę, tj. prawie pół miliona litrów na dobę, solanki wystarczy na co najmniej 1000 lat. Żadne z wyszczególnionych złóż w chwili obecnej nie jest wykorzystywane jako źródło energii odnawialnej (np. w systemach ciepłowniczych).

Rys. nr 10. Określenie położenia ujęcia wód geotermalnych na terenie gminy Grudziądz

Źródło: „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Grudziądz”

4.7.7. Pompy ciepła

Pompy ciepła są urządzeniami wykorzystującymi ciepło niskotemperaturowe i odpadowe do ogrzewania, przygotowania ciepłej wody użytkowej. Może wykorzystywać między innymi:

- powietrze atmosferyczne,
- wodę (powierzchniową i podziemną),
- glebę (gruntowe wymienniki ciepła),
- słońce (kolektory słoneczne).

Jej działanie polega na przekazywaniu energii cieplnej ze źródła dolnego do parowacza nośnikiem (woda, glikol). Poważnym ograniczeniem w zastosowaniu pomp ciepła są wysokie koszty inwestycyjne tego typu urządzeń i instalacji.

Obecnie rynek proponuje szeroką gamę począwszy od urządzeń o mocy grzewczej 5 – 20 kW dla potrzeb domów jednorodzinnych, do urządzeń o mocy 50 – 500 kW dla dużych obiektów do przygotowania ciepłej wody użytkowej, ogrzewania, chłodzenia, klimatyzacji.

5. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków określa Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

Na terenie gminy wyróżnia się następujące obiekty objęte ochroną konserwatorską:

1. Wsie o zachowanym historycznym układzie przestrzennym i zabudowie o wartościach kulturowych, są to najstarsze części wsi, skupione wokół charakterystycznych obiektów typu kościół, szkoła, praktycznie każda jednostka osadnicza posiada zachowany układ przestrzenny;

Ochronie podlegają elementy historycznej struktury przestrzennej: układ przestrzenny, zabudowa o cechach tradycyjnych, budowle sakralne, tereny cmentarzy oraz charakterystyczne elementy naturalnego krajobrazu - tworzące kompozycję architektoniczno-krajobrazową.

2. Obiekty architektury i budownictwa - Kościoły i kaplice, pałace i dwory, zespoły dworsko-parkowe, plebanie, budynki mieszkalne, szkolne, leśniczówki, poczty i inne – o wartościach historycznych i architektonicznych

3. Zespół twierdzy grudziądzkiej – Cytadela, forty oraz pozostałe obiekty militarne, ochronie podlegają poszczególne obiekty, jak i założenia przestrzenne, z zakazem przekształceń;

4. Obiekty techniki i kultury materialnej - Obiekty przemysłowe jak: młyny wodne i mechaniczne, gorzelnie, mleczarnie, kuźnie, obiekty kolejnictwa tj. zespoły budynków i budowli (wieże ciśnień) stacji kolejowych oraz strażnice drogowe, o wartościach historycznych i architektonicznych.

5. Obiekty sakralne - Kościoły, kaplice oraz cmentarze wszystkich wspólnot wyznaniowych, czynne i zamknięte – obiekty o wybitnej wartości zabytkowej i walorach, jako dominanty architektoniczne, a cmentarze jako miejsca pamięci.

6. Zespoły dworsko-parkowe i pałacowo-parkowe – dwory, pałace, parki, zespół zabudowań gospodarczych, zespół czworaków oraz pozostałe obiekty i elementy zagospodarowania terenu jak rządcówki, tereny dawnych sadów, układ dróg, ogrodzenia i bramy; ochrona układu przestrzennego i charakterystycznych elementów.

7. Stanowiska archeologiczne – przed przystąpieniem do realizacji inwestycji należy dokonać badań archeologicznych.

W ustaleniach kierunków rozwoju przestrzennego Studium należy wyznaczyć strefy ochrony konserwatorskiej dla w/w obiektów, które to należy stosować w planowaniu przestrzennym.

5.1. Obiekty w rejestrze zabytków nieruchomych

1. Dusocin – zagroda wiejska (obiekt na działce ewidencyjnej nr 75/9 z obrębu Dusocin):

- Zagroda wiejska-dom mieszkalny; czas powstania: poł. XIX w.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 03.07.1993r.; nr rejestru woj.kuj-pom. A/136/1;
- Zagroda wiejska-obora; czas powstania: poł. XIX w.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 03.07.1993 r.; nr rejestru woj.kuj-pom. A/136/2;

- Zagroda wiejska-podwórze gospodarcze z otaczającą je zielenią; czas powstania: poł. XIX w.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 03.07.1993 r.; nr rejestru woj.kuj-pom. A/136/3;

2.Mokre (obiekt na działce ewidencyjnej nr 122/4 z obrębu Mokre): Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny; czas powstania: 1641 r.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 13.07.1936 r.; nr rejestru woj.kuj-pom. A/298;

3.Szynych (obiekt na działce ewidencyjnej nr 141 z obrębu Szynych): Kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja z urządzeniem wnętrza; czas powstania: 1742r.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 30.11.1929 r.; nr rejestru woj.kuj.-pom. A/297;

4.Węgrowo (obiekt na działce ewidencyjnej nr 3012/6, 8/30 z obrębu Węgrowo); Park krajobrazowy o pow. 3,5 ha; czas powstania: poł. XIX w.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 25.11.1986 r.; nr rejestru woj.kuj-pom. A/300;

5.Wielkie Lniska (obiekt na działce ewidencyjnej nr 56/21 z obrębu Wielkie Lniska); Park dworski o pow. 1,26 ha; czas powstania: pocz. XIX w.; decyzja o wpisie do rejestru z dnia 24.11.1986 r.; nr rejestru woj.kuj-pom. A/299;

6.Fort Grupowy Wielka Księżna Góra (obiekt na działkach ewidencyjnych nr 28, nr 32 z obrębu Wielkie Lniska):

- Fort Wielka Księżna Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/1; dawny nr woj. toruńskiego A/709/1.
- Fort Wielka Księżna Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/2; dawny nr woj. toruńskiego A/709/2.
- Fort Wielka Księżna Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/3; dawny nr woj. toruńskiego A/709/3.
- Fort Wielka Księżna Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/4; dawny nr woj. toruńskiego A/709/4.
- Fort Wielka Księżna Góra - schron amunicyjny; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/5; dawny nr woj. toruńskiego A/709/5.
- Fort Wielka Księżna Góra - schron sanitarny; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/6; dawny nr woj. toruńskiego A/709/6.
- Fort Wielka Księżna Góra - bateria pancerna; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/7; dawny nr woj. toruńskiego A/709/7;
- Fort Wielka Księżna Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/8; dawny nr woj. toruńskiego A/709/8.
- Fort Wielka Księżna Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/9; dawny nr woj. toruńskiego A/709/9.

- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/10; dawny nr woj. toruńskiego A/709/10.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/11; dawny nr woj. toruńskiego A/709/11.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/12; dawny nr woj. toruńskiego A/709/12.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/13; dawny nr woj. toruńskiego A/709/13.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/14; dawny nr woj. toruńskiego A/709/14.
- Fort Wielka Książa Góra - bateria ziemna; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/15; dawny nr woj. toruńskiego A/709/15.
- Fort Wielka Książa Góra - 5 podwójnych stanowisk pancernych wieżyczek przewoźnych; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r.) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/16; dawny nr woj. toruńskiego A/709/16.
- Fort Wielka Książa Góra - dom walmistrza; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/17; dawny nr woj. toruńskiego A/709/17.
- Fort Wielka Książa Góra - formy ziemne: wał piechoty, nasyp osłonowy, krata forteczna z pasem zasieków i drogi łączące obiekty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru woj.kuj.-pom. A/7/1-17; dawny nr woj. toruńskiego A/709/1-17.

Obiekty w/w zostały orientacyjnie oznaczone na *rysunku Studium*.

Proponuje się wpisanie do rejestru zabytków następujące obiekty:

- 1) Wielkie Lniska - Fort grupowy Mała Książa Góra wewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, zbudowany w l. 1889-1903
- 2) Fort Parski Południowy, Fort Parski Północny, Fort Nowa Wieś i Fort Świerkocin wewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, zbudowane w l. 1889-1903
- 3) Parski/Nowa Wieś - Bateria Północna (w sąsiedztwie fortu Parski) wewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, zbudowana w l. 1889-1903
- 4) Parski/Nowa Wieś - Lunety III i IV na przedpolu Cytadeli, zbudowane w pocz. XIX w.
- 5) Wielki Welcz – Cmentarz mennonicki, założony w końcu XVIII w., nieczynny
- 6) Szynych - Cmentarz przykościelny parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Mikołaja

- 7) Szynych - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny
- 8) Stary Folwark - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny
- 9) Sosnówka - Cmentarz mennonicki, założony w 1691 r., nieczynny
- 10) Skarszewy - Cmentarz ewangelicki, założony w 2 poł. XIX w., nieczynny
- 11) Ruda - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny
- 12) Ruda - Zespół młyński nad Młynówką (młyn, dwór i park) z XVIII/XIX w.
- 13) Parski - Cmentarz mennonicki, założony w poł. XIX w., nieczynny
- 14) Nowa Wieś - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny
- 15) Mokre - Cmentarz przykościelny parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP, założony w XIV w., nieczynny
- 16) Mokre - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny
- 17) Gać - Cmentarz ewangelicki, założony w 2 poł. XIX w., nieczynny
- 18) Dusocin - Cmentarz ewangelicki, założony w I poł. XIX w., nieczynny
- 19) Zespół dworsko-parkowy w Maruszy, dwór 1863r., park założony w pocz.XIXw., kompleks zabudowań folwarcznych z lat 1863-1890 (w tym wieża zielarska), młyn wodny pocz.XIXw.

5.2.Rys historyczny oraz ewidencja obiektów zabytkowych

5.2.1. Obiekty w wojewódzkiej ewidencji zabytków - stanowiska archeologiczne.

Na terenie gminy Grudziądz znajduje się wiele stanowisk archeologicznych (będących śladami materialnej działalności ludzkiej w przeszłości), które podlegają ochronie konserwatorskiej. Stanowiska archeologiczne nie są eksponowane w terenie, posiadają dużą wartość poznawczą, lecz w niektórych przypadkach są już zniszczone (np.: zabudowane). Stanowiska wyznaczone zostały na podstawie Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) i znajdują się one w Ewidencji Nieruchomych Zabytków Archeologicznych prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu (w ewidencji obiektów zabytkowych), przedstawiono je na *rysunku studium*.

Stanowiska archeologiczne zlokalizowane są na obszarze całej gminy, przeciętnie zajmują powierzchnie około 500m²-2000m², dosyć znaczna ilość jest w Piaskach i Białym Borze, największym zlokalizowanym stanowiskiem jest znajdujące się w Zakurzewie w rejonie ujścia Osy do Wisły, o powierzchni łącznie około 30ha.

Pod względem pełnionych funkcji obiektów zakwalifikowano je najczęściej jako punkty osadnicze i osady, w mniejszym stopniu występują obozowiska, ślady osadnicze; pojedynczy

obiekt to cmentarzysko. Występują stanowiska pojedyncze jak i złożone (składające się z kilku warstw historycznych).

Odkryte znaleziska historyczne datowane są na okresy: pradzieje, epoka kamienia, mezolit, neolit, epoka brązu, halsztat-laten, okres rzymski, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze, czasy nowożytne.

5.2.2. Obiekty w wojewódzkiej ewidencji zabytków w poszczególnych miejscowościach.

Zamieszczone niżej obiekty określone jako w wojewódzkiej ewidencji zabytków obejmują obiekty wpisane, lub postulowane do wpisu - wymagają weryfikacji (ze względu na źródło jakim jest wykaz wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz tekst uchwały nr XIV/117/2000 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 24 lutego 2000 r.), a mający podstawę prawną wykaz powinien się znaleźć w gminnej ewidencji zabytków dla Gminy Grudziądz.

Przedstawiony rys historyczny dla poszczególnych miejscowości został zacytowany z uchwały Nr XIV/117/2000 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 24 lutego 2000 r. w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grudziądz.

5.2.2.1. BRANKÓWKA

1) Rys historyczny

Dawne nazwy: Brankowy, niem. Jamerau

Położenie: W dolinie Wisły, ok. 15 km na północny wschód od Chełmna, po południowej stronie drogi z Grudziądza do Chełmna przez Podwiesk.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś założona w 1628 r. na gruntach należących do m. Chełmna, zasiedlona przez osadników holenderskich - mennonitów, sprowadzonych przez radę miejską Chełmna.

W 1880 wieś obejmowała 1040 mórg gruntów, dzierżawionych na podstawie długoterminowych kontraktów.

Przynależność do parafii: mennonickiej w Sosnowce, katolickiej w Chełmnie, ewangelickiej w Wielkich Łunawach.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1880, 1905 i 1921 j. niżej:

1880 - 13 domów mieszkalnych i 112 mieszkańców (kat. 4)

1905 - 26 domów mieszkalnych i 163 mieszkańców (kat. 5; ewang. 132; menn. 26)

1921 - 27 domów mieszkalnych i 163 mieszkańców (kat. 38; ewang. 125)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej, z zagrodami rozmieszczonymi na wyniesieniach terenu (naturalnych i sztucznych).

2) Dobra kultury

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- chata nr 1, drewn., 2 poł. XIX w.,
- dom nr 3, mieszkalno-inwentarski, drewniano-murowany, I ćwierć XX w.,

- dom nr 6, mieszkalno-inwentarski, mur., k. XIX w.,
- dom nr 8, mieszkalno-inwentarski, mur., ok. 1900,
- dom nr 10, drewn., 2 poł. XIX w., pierw. mieszkalno-inwentarski, część inwentarska - murowana została rozebrana,
- chata nr 11, mieszkalno-inwentarski, drewniano-murowany, 2 poł. XIX w.,
- dom nr 12, mieszkalno-inwentarski, mur., 1935/36,
- chata nr 14, drewn., 1 ćwierć XIX w., (prawd, nie istnieje)
- dom nr 16, mur., 1936, nr ewid. działki 66/1,
- budynek inwentarski przy domu nr 16, mur. ok. 1900,
- budynek inwentarski przy domu nr 16, mur., 1906,
- dom nr 17, mur. 1916, nr ewid. działki 39/2,
- budynek inwentarski przy domu nr 17, mur., 1 ćwierć XX w.,

5.2.2.2. BIAŁY BÓR

1) Rys historyczny.

Dawne nazwy: Biali Bór, Weisse Heide, niem. Weissheide

Położenie: Na skraju kompleksu leśnego na południe od jez. Rudnik, w Basenie Grudziądzkim, w odległości ok. 10 km na południe od centrum Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś i leśnictwo; pierwsza wzmianka w wizytacjach bpa Strzesza z lat 1667-1672, który opisał B. jako niezamieszkałe tereny leśne, należące do biskupstwa chełmińskiego.

W 1762 bp chełmiński wydał lasy w miejscowości Bialibór w długoterminową dzierżawę (na okres 40 lat) nadwornemu łowczemu Waławowi Ziółkowskiemu, który obok pełnienia obowiązków leśniczego, miał również prawo poboru czynszów, warzenia i wyszynku piwa, etc.

W 1784 Waław Ziółkowski sprzedał mająteczek B. ze wszystkimi budynkami (domem mieszkalnym, browarem, szopą, stajnią, wozownią, kaplicą za 2500 flor. Janowi Mallon.

W 1797 nieduży majątek, obejmujący 296 mórg nabył Jan Schroder, który w 1804 r. otrzymał go w wieczystą dzierżawę.

W 1829 wdowa po nim otrzymała 2 włóki w B. za czynszem 14 talarów na własność, również inni dzierżawcy gruntów otrzymali je w latach 1818/29 na własność.

W 2 poł. XIX w. grunty leśnictwa obejmowały 1154,3 ha i należały do nadleśnictwa Jamy, a administratorem był wówczas Jan Kreklau. W XIX w. obie oddzielne dotąd jednostki administracyjne Biały Bór i Biały Dwór zostały połączone w jedną.

W 1885 r. wieś obejmowała 106,0 ha obszaru, najbliższa stacja pocztowa znajdowała się w Mniszku, parafia katolicka w Samowie, ewangelicka w Piaskach-Rudniku.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 j. niżej:

1885 - 75 domów mieszkalnych i 346 mieszkańców (kat. 54; ewang. 292)

1905 - 55 domów mieszkalnych i 295 mieszkańców (kat. 24; ewang. 271)

1921-57 domów mieszkalnych i 287 mieszkańców (kat. 85; ewang. 202)

Układ historyczny: wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej, z zagrodami na

wyniesieniach terenu.

Biały Dwór obecnie część wsi Biały Bór

Dawne nazwy: 1387 Weissenhof, Wyssenhof, Wiesenhof, 1587 Weysendorf alias Byalidwor, niem. Weisshof

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, przy granicy wsi Wałdowo Szlacheckie, ok. 11 km na południe od centrum Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

W czasach krzyżackich folwark, własność Zakonu, wymieniany w dokumentach od 1387 roku. W 1565 własność biskupstwa chełmińskiego, w 1578 bp Piotr Kostka wydał Danielowi Plemięckiemu miejscowość Byalidwor, graniczącą ze wsiami Ruda i Wałdowo Król., w długoterminową dzierżawę (na 30 lat). Po konfiskacie majątków kościelnych, rząd pruski wydał dobra w 1879 r. osadnikom przyległych miejscowości z obowiązkiem płacenia 100 talarów rocznego czynszu i odszkodowania spadkobiercom po biskupie Leskim.

W 1829 we wsi było 12 gospodarstw chłopskich i 17 gospodarstw dzierżawców.

W 1885 r. wieś obejmowała 165,0 ha gruntów, najbliższa stacja pocztowa znajdowała się w Gorzuchowie, szkoła w miejscu, parafia katolicka w Sarnowie, ewangelicka w Piaskach-Rudniku (od 1900 r.).

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 j. niżej

1885 - 48 domów mieszkalnych i 308 mieszkańców (kat. 86; ewang. 222)

1905 - 49 domów mieszkalnych i 243 mieszkańców (kat.59; ewang. 182; in.chrz.2)

1921 - 48 domów mieszkalnych i 209 mieszkańców (kat.98; ewang.110; in.chrz.1)

Układ historyczny: wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej z zagrodami usytuowanymi na wyniesieniach terenu, z dojazdami do poszczególnych zagród od lokalnej drogi zbiorczej na osi północ-południe.

2)Dobra kultury

Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

-Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa, mur., pocz. XX w. (Biały Dwór)
- dawna szkoła podstawowa, mur., XIX/XX w.
- dom dróżnika przy linii kolejowej Chełmża-Grudziądz, mur., k. XIX w.
- leśniczówka Biały Bór, mur., pocz. XX w. (Biały Dwór)
- leśniczówka Rudnik, mur., pocz. XX w.
- leśniczówka Zielony Grunt, mur., pocz. XX w.

-Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

Cmentarz ewangelicki założony w poł. XIX w., powierzchni 0,26ha, rozszerzony na pocz.XX w., nieczynny. Zachowany układ przestrzenny, tumby nagrobne i starodrzew (lipy, klony, dąb o rozmiarach pomnika przyrody), także krzewy lilaka. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.3.DUSOCIN

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1285 Duschezin, 1437 Ubitz, Uswitz, Auswitz, 1526 Dusocin, Duszoczino, 1796 Doszoczyn, niem. Schontal

Położenie: Na wysoczyźnie, w odległości 11 km na północny-wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1285 r., w czasach krzyżackich wieś i folwark (wymieniony w dokumentach w 1434 r.), własność Zakonu w komturstwie grudziądzkim.

W 1438 wieś o 66 łanach, w tym 63 łany osiadłe, pozostałe opustoszałe, karczmarz płacił 1 i 1/2 grzywny czynszu.

W 1511r. sołectwo we wsi Dusocin należało do Bartłomieja Łunawskiego.

W 1526r. król Zygmunt I odnowił przywilej sołtysowi wsi D. Pawłowi, z 60 włók osadzonych na prawie chełmińskim czynsz wynosił 15 szkojców od włóki, 6 włók sołtysa było zwolnionych z opłat, ponadto sołtys miał prawo połowu ryb w małym jeziorze, leżącym na włókach sołeckich.

W 1570 wieś o 43 łanach, 10 zagrodnikach, 3 rzemieślnikach i karczmie stanowi własność królewską powiecie chełmińskim, starostwie grudziądzkim.

W 1664 wyludniona, jak szereg innych wsi po 2 wojnie szwedzkiej, sołectwo nie było obsadzone, karczma zaginęła, także folwark Ubice był opustoszały.

Ponownie zasiedlona w końcu XVII w., osadnicy otrzymali grunty w długoterminową dzierżawę (na okres 40lat), także karczma była wydana w dzierżawę na 40 lat.

W 1779 założona została we wsi szkoła.

W 1832 zakończono separację gruntów, prawo własności otrzymali dotychczasowi dzierżawcy w 1839 r., roczny czynsz od 2.839 mórg wynosił 279 talarów.

W r. 1881 do wsi należało 3.044 mórg obszaru, w 1905 - 774,5 ha.

Parafia katolicka i ewangelicka w Mokrem.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1881, 1905 i 1921 jak niżej:

1881-120 budynków mieszkalnych i 600 mieszkańców (kat. 53, ewang. 547)

1905 – 68 budynków mieszkalnych 485 mieszkańców (kat. 28, ewang. 457)

1921- 66 budynków mieszkalnych 402 mieszkańców (kat.182, ewang. 220)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie skupionej w typie przydrożnicy, z zagrodami usytuowanymi po obu stronach drogi z Grudziądza do Kwidzyna

Białochówko obecnie część wsi Dusocin

Dawne nazwy: 1324, 1411 Schillingsdorf, 1570 Białachówko, niem. Klein Bialochowo

Położenie: Na wysoczyźnie, w odległości 6 km na północny-wschód od Grudziądza i 2 km na północny-zachód od majątku. Białochowo, po północnej stronie drogi ze wsi Mokre do wsi Zakurzewo, w sąsiedztwie leśniczówki Białochowo.

Podstawowe dane historyczne:

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1324 r. W czasach krzyżackich własność Zakonu w komturstwie grudziądzkim.

W 1411 Mikołaj z S. uczestniczył w pertraktacjach pokojowych Zakonu z Polską także w 1422 r. pośredniczył przy zawieraniu pokoju w Mielnie.

W 1424 w.m. Paweł Rusdorf wystawił Mikołajowi z Białochówka przywilej na prawie chełmińskim dla wsi Białachowo i Białachówko z sądownictwem niższym i wyższym i obowiązkiem I służby w zbroi lekkiej wyprawach Zakonu.

W 1445r. wsie Białachowo, Białachówko, Kłódka i Sapoty odmawiają oddawania czynszu w zbożu powołując się na swe przywileje.

W 1482 kupił B. Hojko ze Smołąga, a już w 1484 właścicielami byli Paschke i Gunter v. Damerau. Od XVI w. Białochowo i Białachówko należą do rodziny Białochowskich.

W 1777 Paweł Dąbski, kasztelan brzeski, ówczesny właściciel B. sprzedał dobra białochowskie królowi pruskiemu Fryderykowi II za 101 tyś. talarów.

W 1800r. Henryk Klingraf otrzymał B. w wieczystą dzierżawę, w 1848 prawnie zamienioną we własność prywatną.

Przynależność do parafii: katolickiej i ewangelickiej w Mokrem.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1905 i 1921 (Białachówko spisano łącznie z Białochowem jako obszar dworski):

1905 - 1 dom mieszkalny i 8 mieszkańców (przynależność wyznaniowa - brak danych)

1921 – 1 dom mieszkalny i 5 mieszkańców (ewang. 5)

Układ historyczny: Folwark z budynkiem mieszkalnym i gospodarczymi (nie istniejącymi).

2) Dobra kultury

-Obiekty w rejestrze zabytków

- Dusocin Zagroda wiejska złożona z: 1) domu mieszkalnego, murowanego z 2. ćwierci XIX w., 2) obory murowanej z 3. ćwierci XIX w., 3) podwórza gospodarczego i sadu, która w latach 1844-1853 należała do rodziców słynnego chirurga doktora Ludwika Rydygiera. Wpisana do rej. zabytków decyzją Nr A/637/1-3 z dnia 3.07.1993 r.

-Obiekty postulowane do wpisu do rejestru zabytków

- Dusocin - Cmentarz ewangelicki, założony w I poł. XIX w., nieczynny

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa, mur., k. XIX w.
- dom nr 4, mur., XIX/XX w.,
- dom nr 6, mur., XIX/XX w.,
- dom nr 20, mur., 1908, ob. Poczta
- chata nr 28 (d. nr 34), drewn., 1 poł. XIX w.,
- chata nr, drewn., 2 poł. XIX w.,
- dom nr 39, mur., 2 ćwierć XIX w., działka ewid. nr 75/9
- obora przy domu nr 39, mur., 3 ćwierć XIX w.,
- zespół podworski, powstały po 1875r. – założenie przestrzenne

Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz ewangelicki założony w 1 poł. XIX w., powierzchni 0,27ha, nieczynny. Zachowany układ przestrzenny, liczne tumby nagrobne i mogiły, najstarsze zachowane

nagrobki z 1848, 1878, okazały starodrzew (lipy, kasztanowce, klony, jesiony), także krzewy, w runie bluszcz i barwinek. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu z wpisem do rejestru zabytków. (czy to jest działka nr 195/5)

5.2.2.4.GRABOWIEC

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: inaczej Grabowice, niem. Grabowitz, 1939 Grabenau

Położenie: W strefie przykrawędziowej Doliny Wisty (Basenu Grudziądzkiego), około 7,5 km na wschód od Grudziądza, przy drodze z Nicwałdu do Owczarek.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś założona w 1606 r. na gruntach należących do starostwa pokrzywieńskiego.

W dokumencie z 1606 r. dotyczącym przeniesienia dzierżawy opustoszałych terenów w Grabowcu z Wincentego Schmidta, mieszczanina grudziądzkiego, na szlachcica Adama Wybczyńskiego. Schmidt otrzymał te tereny w długoterminową dzierżawę (na okres 40 lat) z rąk starosty pokrzywieńskiego Ludwika Mortangena, prawdopodobnie przed 1600 r.

Wg lustracji starostwa pokrzywieńskiego z 1765 r. grunty o powierzchni 9 włók w Grabowcu dzierżawili, wymienieni po nazwisku, chłopci: Buchau, Kremin, Rottman, Nass i Schwenke. Termin dzierżawy, upływający w 1771 r. został im przedłużony na 40 lat przez ówczesnego starostę pokrzywieńskiego Otto v. Keyserlincka. Łącznie dzierżawcy płacili roczny czynsz w wysokości 500 guldenów.

Wg topografii Goldbecka w 1789 r. Grabowiec był wsią o 6 dymach, własnością królewską, wydawaną w wieczystą dzierżawę.

W 1829r. dotychczasowi dzierżawcy zostali uwłaszczeni.

W 1896r. wieś obejmowała 274 ha gruntów, w miejscu była szkoła, najbliższa stacja pocztowa była w Grudziądzu. Przynależność do parafii: katolickiej w Okoninie, ewangelickiej w Mokrem.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1881, 1905 i 1921 j. niżej:

1881 - 20 domów mieszkalnych i 154 mieszkańców (kat. 6, ewang. 148)

1905 - 20 domów mieszkalnych i 138 mieszkańców (kat. 52, ewang. 82, inn.chrz. 4)

1921 - 18 domów mieszkalnych i 112 mieszkańców (kat. 55, ewang. 57)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej.

2)Dobra kultury

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej: obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej):

- schron piechoty I 15 zewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądzkiej, 1914/15
- schron piechoty I 16 zewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądzkiej, 1914/15
- schron - stacja wody zewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądzkiej, 1914/15

5.2.2.5.GOGOLIN

1) Rys historyczny

Dawne nazwy: 1364, 1396 Gogelin, Gogolin, niem. Gogolin

Położenie: Na krawędzi doliny Wisty, w odległości 11 km na południowy-zachód od Grudziądza, przy drodze z Grudziądza do Chełmna przez Łunawy.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś i folwark, własność m. Chełmna, wymieniona w dokumencie z 1396 r., dotyczącym układu kapituły chełmińskiej z m. Chełmnem o biskupi korzec z posiadłości miasta.

Od końca XV w. Gogolin wraz ze Sztynwagiem stanowił uposażenie Akademii Chełmińskiej, na mocy przywileju rady miejskiej Chełmna z 1489 r., która nadała wsie Gogolin i Sztynwag zgromadzeniu Braci Wspólnego Życia na potrzeby prowadzonej przez nich szkoły.

W 1519 r. biskup chełmiński Jan Konopacki zatwierdził wsie Gogolin i Sztynwag, odebrane braciom przez miasto, kościołowi parafialnemu w Chełmnie. W 1525 r. po długotrwałym procesie, spór o posiadanie Gogolina i Sztynwagu między miastem a Szkołą został rozstrzygnięty na korzyść Szkoły. Miasto, wyrokiem sądu, odstąpiło obie wsie na wieczne czasy Szkole.

Od XVII w. wieś Gogolin jest w części zamieszkała przez osadników holenderskich.

Przynależność do parafii: katolickiej w Sarnowie, ewangelickiej w Wielkich Łunawach, mennonickiej w Sosnowce.

W danych spisowych z lat 1905 i 1921 Gogolin występuje jako gmina wiejska a folwark spisany jest odrębnie jako obszar dworski.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wsi i obszaru dworskiego j. niżej:

Wieś:

1905 - 19 domów mieszkalnych i 138 mieszkańców (kat. 8, ewang. 121, inn. chrześc. 9)

1921 - 18 domów mieszkalnych i 110 mieszkańców (kat. 2, ewang. 87)

Obszar dworski:

majątek liczący 137 ha, w 1921 r. własność Drobińskiej, poprzedni właściciel Klaucke

1905 - 3 domy mieszkalne i 41 mieszkańców (kat. 2, ewang. 39)

1921 - 5 domów mieszkalnych i 41 mieszkańców (kat. 27, ewang. 14)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki

2) Dobra kultury

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa, mur., ok. 1900

Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz ewangelicki założony w poł. XIX w., powierzchnia 0,72 ha, nieczynny. Czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego, zachowane relikty mogił (nagrobki usunięte), okazały starodrzew (dęby w wieku ponad 120 lat) w pełnym rozwoju. Ochrona układu przestrzennego i drzewostanu bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.6.KOBYLANKA

1)Rys historyczny

Pod nazwą Kobylanka kryją się odrębne niegdyś jednostki osadnicze: Kobylanka Wielka i Kobylanka Panieńska

Kobylanka Wielka

Dawne nazwy: 1796 Kablunken, niem. Gr. Kabilunken

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, przy lokalnej drodze ze wsi Piaski do wsi Marusza, w odległości 8 km na południowy wschód od Grudziądza i 2,5 km na wschód od jeziora Rudnik.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś wymieniana w dokumentach poczynszy od 1664 r., własność królewska w starostwie pokrzywnieńskim. Od 1732r. dzierżawił ją starosta pokrzywnieński książę Radziwiłł, kontrakt dzierżawy przedłużono w 1762 r.

W 1766 wieś została wydana w długoterminową dzierżawę (na 40 lat) przez starościnę pokrz. Jadwigę hrabinę Dąbską. Wieś obejmowała wówczas 7 włók, wydanych w dzierżawę 9 osadnikom. W wizytacji z 1765 r. wymienieni zostali dzierżawcy: Jan, Michał i Jakub Strehl; Hermann Schwerdtfeger, Jakub Kilmann, Dawid Schroeder, Dawid Fencki, Tomasz Nickel, Jan Dau i Jerzy Stolmach.

Osadnicy mieli prawo wyboru sołtysa.

W 1789 Kobylanka była wsią o 12 dymach, własność królewska.

W 1829 dotychczasowi dzierżawcy, w liczbie 9-ciu, zostali uwłaszczeni otrzymując łącznie 7 włók i 7 mórg gruntów, z których czynsz roczny wynosił 194 talary.

W 1883 r. do wsi należało 506 mórg, w miejscu była szkoła, najbliższa stacja pocztowa w Grudziądzu.

Przynależność do parafii: katolickiej w Okoninie, ewangelickiej w Piaskach (od 1900 roku)

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1883, 1905 i 1921 j. niżej:

1883 - 14 domów mieszkalnych i 100 mieszkańców (kat. 1, ewang. 99)

1905 - 14 domów mieszkalnych i 93 mieszkańców (kat. 7, ewang. 86)

1921 - 16 domów mieszkalnych i 101 mieszkańców (kat. 29, ewang. 70, inn.chrz.2)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie skupionej wzdłuż drogi lokalnej z Piasków do Maruszy, w typie ulicówki

Kobylanka Panieńska

Dawne nazwy: Nonnenkabilunken, niem. Kl. Kabilunken

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego w odległości 8 km na południowy wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Osada założona na gruntach starostwa pokrzywieńskiego w połowie XVII w., niemal jednocześnie

z Kobyłanka Wielką. Przed 1700 r. należała do klasztoru benedyktynek w Grudziądzu, do których należały 3 i 3/4 włóki wydawane w dzierżawę.

Po 1772 r. grunty stały się własnością skarbu państwa pruskiego, wydawaną w dzierżawę i obejmowały 3 parcele. W 1833 dzierżawców uwłaszczono.

W 1883 r. wieś obejmowała 440 mórg, w 1905 - 162,0 ha, najbliższa szkoła znajdowała się w Piaskach, stacja pocztowa i kolejowa w Grudziądzu.

Przynależność do parafii: katolickiej w Błędowie, ewangelickiej w Piaskach (po 1900).

W 1939 Kobyłanka Wielka i Kobyłanka Panieńska zostały administracyjnie połączone pod nazwa Gross Stutwiesen.

Liczba domów mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1883, 1905 i 1921 j. niżej:

1883 - 4 domy mieszkalne i 43 mieszkańców (kat. 1, ewang. 42)

1905 - 10 domów mieszkalnych i 63 mieszkańców (kat. 1, ewang. 66)

w tym w osadzie Borowo 3 domów mieszkalnych i 21 mieszkańców.

1921-10 domów mieszkalnych i 70 mieszkańców (kat. 10, ewang. 60)

w tym w osadzie Borowo 1 dom mieszkalny i 5 mieszkańców (kat. 1, ewang. 5)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej.

2) Dobra kultury

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- szkoła, 1900r., działka ewid. nr 371

Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Kobyłanka Cmentarz ewangelicki, założony w pół. XIX w., powierzchnia 0,12ha, nieczynny. Czytelny układ przestrzenny w pierwotnych granicach, zachowane nieliczne tumby nagrobne i relikty bramy głównej – 2 murowane słupy i metalowe zwieńczenie, starodrzew (przerzedzony) i krzewy lilaka. Ochrona układu przestrzennego, zachowanych sepulkraliów, drzewostanu i reliktyw bramy bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.7. LINARCZYK

Dawne nazwy: 1796 Linarczek, niem. Conradsfelde, Konradsfelde

Położenie: W Basenie Grudziądzkim, przy ujściu Maruszy do jeziora Rudnik, na skraju kompleksu leśnego, łączącego się z lasem Rudnickim, w odległości 7 km na południowy-wschód od Grudziądza

1) Podstawowe dane historyczne:

Wieś nowo założona około połowy XVIII w. na gruntach należących do starostwa grudziądzkiego.

Wg zapisu w lustracji starostwa grudziądzkiego z 1765 r. dzierżawcy: Jan Jeszke, Herman Hey i Piotr Karzmin płacili łącznie czynsz w wysokości 25 florenów i 24 gr. W 1768 osadzono tu czwartego dzierżawcę.

W latach 1781, 1803 i 1828 poszczególne gospodarstwa wydawano w wieczystą dzierżawę, a w 1838 wszyscy dzierżawcy zostali uwłaszczeni.

W 1884 r. wieś obejmowała 171 mórg gruntów, w 1905 - 103,1 ha, najbliższa szkoła znajdowała się w Piaskach, agencja pocztowa i stacja kolejowa - w Grudziądzu.

W 1939 r. nowa osada wraz ze starszymi wsiami Linarczykiem i Piaskami została administracyjnie połączona pod nazwą Konradsfelde.

Przynależność do parafii: katolickiej w Błędowie, ewangelickiej w Piaskach.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1884, 1905 i 1921 j. niżej:

1884 - 7 domów mieszkalnych i 38 mieszkańców (ewang. 38)

1905 - 17 domów mieszkalnych i 83 mieszkańców (ewang. 83)

1921-18 domów mieszkalnych i 81 mieszkańców (kat. 10, ewang. 71)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie skupionej w typie rzędówki liniowej.

2) Dobra kultury

-obiekty w ewidencji konserwatorskiej

- Cmentarz ewangelicki w Linarczyku, założony w poł. XIX w., powierzchnia 0,07 ha, nieczynny. czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego, zachowane nieliczne nagrobki, najstarsze z lat 1898, 1904 i okazały starodrzew (dęby, jesiony, robinie) i krzewy. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.8. LEŚNIEWO

1) Rys historyczny

Dawne nazwy: niem. Walddorf

Położenie: Na wysoczyźnie, na urzeźbionych, lesistym terenie strefy przykrawędziowej doliny Wisły (Basenu Grudziądzkiego), w odległości ok. 9,0 km na północny-wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś nowa założona w latach 20-tych XIX w. na gruntach leśnych, należących do nadleśnictwa Jamy.

W 1821r. sprzedano karczmarzowi Chrystianowi Hinz parcelę, wydzieloną z lasu Jamy.

Przynależność do parafii: katolickiej i ewangelickiej w Mokrem.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1905 i 1921 we wsi Leśniewo (miejscowość spisano w obszarze nadleśnictwa Jamy) j. niżej:

1905 – 46 domów mieszkalnych i 264 mieszkańców (brak danych odn. Przynależności wyznaniowej)

1921 – 41 domów mieszkalnych i 213 mieszkańców (kat. 55, ewang. 158)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie skupionej, w typie przydrożnicy, z zagrodami usytuowanymi w pewnej odległości od siebie, po obu stronach lokalnej drogi.

2) Dobra kultury

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- schron piechoty I 29 zewn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron piechoty I 30 zewn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron – stacja wodna zewn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15

Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz ewangelicki, założony w końcu XIX w., pow. 0,27 ha, nieczynny. Czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego, zachowane nieliczne tumby nagrobne i mogiły oraz starodrzew (przerzedzony), krzewy, w runie - barwinek. Ochrona układu przestrzennego, starodrzewu i sepulkraliów bez wpisu do rejestru zabytków.
- Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., pow. 0,34 ha, nieczynny. Czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego, zachowany starodrzew w 50% (9 lip, 1 dąb, 4 sosny i 1 świerk), liczne tumby nagrobne, najstarszy nagrobek z 1892r. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i starodrzewu bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.9.LISIE KĄTY

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: Lisie Katki, Fosswinkel, 1796 Foswinkel, niem. Fuchswinkel, Vosswinkel

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego i doliny rzeki Osy, około 7 km na północny-wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś z młynem wodnym, założona w XVIII w. na gruntach majątku Białochowo. W 1776r. obejmowała 21 włók, wydanych 10-ciu osadnikom w dzierżawę na 10 lat.

W 1779 właścicielką młyna zbudowanego na rzece Osie, na zachód od ujścia Pręczawy do Osy, była wdowa Block, po niej syn Jan Block.

W 1802 major Klingraf, właściciel dóbr białochowskich, zawarł z dzierżawcami gruntów w Lisich Kątach nowe kontrakty dzierżawne, potwierdzone przez rząd pruski w 1834r. Uwłaszczenie nastąpiło w 1852r.

W 1884r. wieś obejmowała 2.290 mórg, w 1905r. – 585,4ha, we wsi była szkoła, najbliższa stacja pocztowa znajdowała się w Grudziądzu.

W 1905 przynależność do parafii: katolickiej i ewangelickiej w Mokrem.

W okresie międzywojennym powstało w Lisich Kątach lotnisko sportowe, znane w Polsce i świecie z urządzonych tu zawodów szybowcowych.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1884, 1905 i 1921 jak niżej:

1884 – 22 domy mieszkalne i 176 mieszkańców (kat. 7, ewang. 169)

1905 – 26 domów mieszkalnych i 172 mieszkańców (kat. 36, ewang. 136)

1921 – 26 domów mieszkalnych i 155 mieszkańców (kat. 39, ewang. 116)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie skupionej w typie rzędówki bagiennej.

2)Dobra kultury

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dom, 1 ćw. XX w., działka ewid. nr 244/8,
- aeroklub, 2 ćw. XX w., działka ewid. Nr 73/1,
- dawna szkoła podstawowa, mur., ok. 1900,
- schron piechoty I 20 zewn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron piechoty I 21 zewn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron – stacja wodna zewn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15

Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., powierzchni 0,24 ha, nieczynny. Czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego, zachowane liczne tumbry nagrobne, najstarsze nagrobki z 1878r., starodrzew (dęby, jesiony, robinie), krzewy i runo. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.10.MAŁY RUDNIK

1)Rys historyczny.

Dawne nazwy: 1796 Adamsdorf, niem. Adamsdorf

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, w odległości 10 km na południe od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Osada, założona w końcu XVII w. na terenach, położonych między Rudnikiem a Rudą, jako wybudowanie do wsi Rudnik, na nowo zasiedlonej w 1681 r. przez osadników holenderskich - mennonitów, sprowadzonych tu przez starostę grudziądzkiego Marcina Borowskiego.

W 1840 r. mieszkał tu Jan Kreklau, należący do znanej w powiecie grudziądzkim rodziny nauczycielskiej, ewangelickiej.

W 1885 r. wieś obejmowała 286 ha gruntów (181 roli, 81 łąk i 2 lasu) i 439 mieszkańców. W 1905 r. występuje jako odrębna osada pod nazwą Adamsdorf, zaś Mały Rudnik, liczący 7 budynków mieszkalnych i 18 mieszkańców, został spisany łącznie ze wsią Rudnik.

Obie jednostki administracyjne zostały połączone zapewne przed 1921 r., bowiem w danych ze spisu wówczas przeprowadzonego, występuje już tylko jednostka - Mały Rudnik.

W 1905 r. we wsi była szkoła, a mieszkańcy należeli do parafii: katolickiej w Sarnowie, ewangelickiej w Piaskach-Rudniku.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 j. niżej:

1885 - 84 domy mieszkalne i 439 mieszkańców (kat. 37, ewang. 384, dyssyd. 18)

1905 - 82 domy mieszkalne i 427 mieszkańców (kat. 10, ewang. 405, inn.chrz. 12)

1921 - 78 domy mieszkalne i 363 mieszkańców (kat. 105, ewang. 258, -)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej.

2) Dobra kultury:

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa, mur., pocz. XX w., działka ewid. nr 63/1
- dawna szkoła podstawowa, mur., pocz. XX w., działka ewid. nr 31/6
- dróżnicówka przy linii kolejowej Chełmża-Grudziądz, mur. k. XIX w. działka ewid. nr 145
- dom z budynkiem gospodarczym nr 6, pocz. XX w., działka ewid. nr 40/2
- chata nr 18, mieszk. inwentarska, murowano-drewniany, 1759,
- chata nr 36, mieszk. inwentarska, drewniano-murowany z XVIII/XIX w.,
- chata nr 15, drewniano-murowany, 2 pół. XIX w.,
- chata nr 16, mur., 2 pół. XIX w.,
- chata nr 23, mur., k. XIX w.,
- chata nr 24, mur. k. XIX w.,
- chata nr 68, drewniano-murowany, I pół. XIX w., działka ewid. nr 117/7
- chata nr 86, mur., XIX/XX w.,
- chata nr 99, mur., XIX/XX w.,

Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz ewangelicki, założony w końcu XIX w., nieczynny. Zachowane relikty mogił i zadrzewienia. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.11. MARUSZA

1) Rys historyczny

Dawne nazwy: 1425, 1446 Marusche, 1570 Marusza. 1796 Marusch Muchle, niem. Marusch Muchle

Położenie: W Basenie Grudziądzkim, w strefie przykrawędziowej, nad rz. Marusza, w odległości 5 km od jej ujścia do jeziora Rudnik, około 8 km na południowy wschód od Grudziądza

Podstawowe dane historyczne:

Młyn wodny na strudze Maruszy w pobliżu Pokrzywna, wymieniany w dokumentach od 1425 r., własność Zakonu, wójtostwa rogozińskiego.

W 1425 r. wójt rogoziński Jan Bychau nadał Hansowi Wenzel młyn w Maruszy, od dawna opuszczony, z czynszem w postaci 2 łasztów zboża i obowiązkiem bezpłatnego przemiału zboża i słołu dla zamku w Pokrzywnie, za co otrzymał w użytkowanie 2 morgi łąki, drewno na opał, zagrodę i prawo rybołówstwa w stawie młyńskim.

Ponownie opuszczony i zrujnowany młyn, wraz należącą do niego rolę, otrzymał w 1446 r. Jakub Schotzen, który go odbudował.

W 1570 młyn o 2 kołach w Maruszy był własnością królewską, starostwa pokrzywieńskiego, w 1592 król Zygmunt III nadał go Bartłomiejowi Dubskiemu. W 1664 starosta pokrzywieński Jan Działyński wydał młyn w Maruszy, zniszczony po raz kolejny w czasie drugiej wojny szwedzkiej, Andrzejowi Duchenau i jego spadkobiercom w wieczystą dzierżawę z obowiązkiem odbudowy wraz z tamami i śluzami oraz budowy tartaku. Po nim objął młyn jego zięć. Paweł Jaschke.

W latach 1726-1766 młyn należał do Jakuba i Sary Racht.

W 1830 młyn, do którego należał znaczny obszar gruntów, został zatwierdzony jako własność.

Przed 1871 r. właścicielem młyna był Gottfried Mehriein, po nim syn Gustaw.

W 1885 dobra obejmowały 316,36 ha obszaru i zaliczały się do dużych majątków.

W 1890 właścicielem liczącego 217 ha majątku był Willy Woggon, w 1903 kupił dobra August Ventzki, właściciel fabryki maszyn rolniczych w Grudziądzu (późn. "Unia"), do którego należały do 1921 r. Od 1921 r. właścicielką była Wanda Donimirska. W latach 1939-45 dobra były pod zarządem państwowym niemieckim, po 1945 utworzono tu PGR.

Przynależność do parafii: katolickiej w Okoninie, ewangelickiej w Piaskach.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców w obszarze dworskim Marusza wg danych spisowych z lat 1868, 1905 i 1921 jak niżej:

1868 - 3 domy mieszkalne i 43 mieszkańców (kat. 29, ewang. 13, inn. chrz. I)

1905 - 7 domów mieszkalnych i 100 mieszkańców (kat. 63, ewang. 36, inn. chrz. I)

1921 - 6 domów mieszkalnych i 106 mieszkańców (kat. 80, ewang. 24, inn. chrz. 2)

Układ historyczny: Osada folwarczna, złożona z 3 kompleksów: dworu z parkiem o układzie krajobrazowym, zespołu zabudowań gospodarczych i kolonii mieszkaniowej (zespołu czworaków)

2) Dobra kultury

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

-Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dwór, mur., 1863 r./ pałac, 3 ćw. XIX w. działka ewid. nr 7/42
- magazyn zbożowy w zespole podworskim, mur., 1890r.
- spichrz w zespole dworskim, mur., 1890, przebud. w l. 70. XX w.
- obora w zespole dworskim, mur. 1863
- owczarnia w zespole dworskim, ob. chlewnia, mur. 1870, 3 ćw. XIX w., działka ewid. nr 7/42
- wieża zielarska w zespole dworskim, ob. archiwum, mur., 1861
- młyn wodny, mur., pocz. XX w., działka ewid. nr 7/42
- mleczarnia, mur., k. XIX w.
- zespół podworski, powstały w latach 1860-1936r., - założenie przestrzenne

-Zespoły dworsko-parkowe

- Zespół w Maruszy złożony z dworu murowanego, zbudowanego w 1863 r. na zrębach wcześniejszego, otoczonego okazałym parkiem o układzie krajobrazowym, założonym w początku XIX w., kompleksu zabudowań gospodarczych, z których zachowały się murowane: magazyn z 1890 r., spichrz z 1890 r., obora z 1863 r., owczarnia z 1870 i wieża zielarska z 1861 r. oraz młyn wodny z pocz. XX w.; kolonii mieszkaniowej, usytuowanej po zachodniej stronie drogi z Grudziądza do Okonina. Zespół o znacznych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych, a park również przyrodniczych.

5.2.2.12.MOKRE

1) Rys historyczny

Dawne nazwy: 1323 Mucker, Mockere, Mockeraw, Mocker, 1570 Mokre, niem. Mockrau

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, około 7,5 km na północny wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś, własność Zakonu w komturstwie grudziądzkim, po raz pierwszy wymieniona w dokumentach źródłowych w 1323r. W 1324 komtur grudziądzki Sieghard ze Schwarzburga rozszerzył wcześniejsze przywileje wsi: do pierwotnego obszaru 30 łanów dodał 7 łanów bagien, do sołtysa należało 5 i 1/2 łana z obowiązkiem 1 służby konnej na wezwanie Zakonu, uposażenie kościoła parafialnego wynosiło 6 łanów.

W 1438 wieś, własność Zakonu, obejmowała 19 i 1/2 łana, w tym do sołtysa należały 4 łany. W 1505r. wymieniona jest karczma należąca do Stefana Króla.

W 1565 wieś była własnością królewską w starostwie grudziądzkim i liczyła 29 łanów, w tym 4 i 1/2 łana sołtysich, 6 łanów kościelnych, 18 i 1/2 łana chłopskich.

Istniejąca we wsi karczma nazywała się Osa.

Wg wizytacji kan. Strzesza z lat 1667-72, wojska Gustawa Adolfa zniszczyły w 1628r. część wsi z kościołem parafialnym pw. Wniebowzięcia NMP, którego odbudowę rozpoczęto w 1650r.

W 1662r. do wyludnionej wsi sprowadzono osadników holenderskich.

Wg lustracji starostwa grudziądzkiego z 1765r. na podstawie długoterminowych kontraktów (na 40 lat) w dzierżawie było 21 włók i 15 mórg.

W 1830 w Mokrem było sołectwo, karczma, młyn, probostwo, 11 gburskich posiadłości w wieczystej dzierżawie i dwie szkoły. Dotychczasowi dzierżawcy zostali uwłaszczeni w 1833r.

W 1889r. do wsi należało 2.680,44 mórg, był kościół parafialny rzymsko-katolicki i szkoła katolicka, najbliższa stacja pocztowa - w Grudziądzu.

W 1903r. gmina ewangelicka wybudowała we wsi kościół, dom pastora, dom starców i salę zebrań na gruncie ofiarowanym na ten cel przez Karola Horsta, jednego z większych posiadaczy ziemskich. Ostatnimi właścicielami tego majątku, w 1939r. liczącego 125ha obszaru byli synowie Willy Horsta. Do przodków W. Horsta należał Jerzy Zick, syn Michała, dzierżawiącego grunty w Mokrem na podstawie kontraktu z 1765r. Obecnie kościół wraz przyległościami został przyjęty przez parafię rzymsko-katolicką. Przynależność do parafii: katolickiej i ewangelickiej w Mokrem.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1885 – 35 domów mieszkalnych i 379 mieszkańców (kat. 79, ewang. 300)

1905 – 45 domów mieszkalnych i 379 mieszkańców (kat. 135, ewang. 243, żyd. 1)

1921 – 45 domów mieszkalnych i 327 mieszkańców (kat. 129, ewang. 198)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie skupionej w typie rzędówki, z zagrodami w pewnej odległości od siebie po obu stronach drogi w kierunku wsi Parski.

2) Dobra kultury

-Obiekty w rejestrze zabytków

- Kościół parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP, murowany z pocz. XIV w., odbudowany 1641-1650. Wpisany do rej. zabytków decyzją Nr A/174/84 z dnia 13.07.1936r.

-Obiekty postulowane do wpisu do rejestru zabytków

- Mokre - Cmentarz przykościelny parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP, założony w XIV w., nieczynny
- Mokre - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- plebania parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP, mur. XVIII/XIX w., działka ewid. nr 122/4
- organistówka przy kościele pw. Wniebowzięcia NMP, od 1985 – muzeum parafialne, mur., k. XIX w., działka ewid. nr 122/4
- kościół ewangelicki, od 1984 filialny pw. Miłosierdzia Bożego parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP w Mokrem, mur., 1895
- dawna pastorówka, nr 20, mur., 1870, działka ewid. nr 143/13
- szkoła podstawowa, ob. punkt biblioteczny, mur., k. XIX w. działka ewid. nr 140/17,
- dwór, nr 43, mur. k. XIXw., działka ewid. nr 173/9
- dom z budynkiem gospodarczym nr 9, przełom XIX/XX w., działka ewid. nr 9,
- dom nr 29, 1 ćw. XX w. działka ewid. nr 3/1,
- budynek gospodarczy, 1 ćw. XX w. działka ewid. Nr 122/4,
- budynek gospodarczy, k. XIX w. działka ewid. Nr 122/4,
- budynek gospodarczy, k. XIX w. działka ewid. Nr 122/4,
- budynek gospodarczy, 1 ćw. XX w. działka ewid. Nr 173/10,
- budynek gospodarczy, 3 ćw. XIX w.
- budynek gospodarczy w zespole dworskim, przy domu nr 43, mur., k. XIX w.
- leśniczówka „Białochowo”, mur., k. XIX w.
- budynek gospodarczy przy leśniczówce „Białochowo”, mur., k. XIX w.
- dom nr 52, mur., XIX/XX w.,
- poczta, mur., k. XIX w.
- dawna karczma, mur., XIX/XX w.
- zespół podworski, powstały w końcu XIXw – założenie przestrzenne

-Zespoły dworsko-parkowe

- Zespół w Mokrem złożony z: okazałego, murowanego budynku mieszkalnego – dworu, nr 43, zbudowanego w k. XIX w., z niewielkiego założenia ogrodowego z tegoż czasu, zespołu murowanych budynków gospodarczych z k. XIX w., usytuowanych po południowej stronie dworu. Zespół o znacznych walorach historycznych i krajobrazowych (dominanta architektoniczna), postulowana restytucja parku z odtworzeniem zieleni wysokiej w celu podkreślenia wartości krajobrazowych zespołu.

-Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., powierzchnia 0,13 ha, nieczynny.

Czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego, zachowane murowane mauzoleum rodziny Borsch z 1881r., nagrobek Wilhelminy Horst z 1867r., liczne nagrobki z 2 poł. XIX i pocz. XX w., okazały starodrzew (dęby, lipy, klony, robinie i krzewy lilaka). Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i starodrzewu z wpisem do rejestru zabytków.

- Cmentarz parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP, założony w 2 poł. XIX w., powierzchnia 0,56 ha, czynny. Zachowany czytelnie układ przestrzenny alejowo-kwaterowy w pierwotnych granicach (4 kwatery), nieliczne stare nagrobki i drzewa. Ochrona układu przestrzennego, zachowanych nagrobków i drzew bez wpisu do rejestru zabytków.
- Cmentarz przykościelny parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP, założony w XIV w., powierzchnia 0,27 ha, nieczynny. Zachowane murowane ogrodzenie cmentarza,

nagrobek proboszcza z 1899r., nieliczne drzewa, wśród których lipa pomnika przyrody. Ochrona układu przestrzennego terenu przykościelnego, starodrzew z wpisem do rejestru zabytków.

5.2.2.13.NOWA WIEŚ

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1438 Segersberge, Sigarthsberg, 1565 Nowa Wieś, 1613 Nowa Wieś seu. Sigarth, 1796 Neudorf, niem. Neudorf

Położenie: W północnej części Kępy Fortecznej, 3 km na północny wschód od Grudziądza

Podstawowe dane historyczne:

Wieś o metryce średniowiecznej, lokowana w pocz. XIV w., własność Zakonu w komturstwie grudziądzkim.

W 1438 wieś czynszowa, obejmująca 38 i 1/2 łanów chłopskich, w tym 11 i 1/2 łana opustoszałe.

1565 wieś, własność królewska o 53 łanach, w tym 5 łanów sołtysa, 42 łany chłopskie na których 18 chłopów; pisarz posiadał 2 łany czynszowe i 4 łany dożywotnio, 6 łanów opustoszałych. 1570 wieś, własność królewska o 43 łanach, karczma, 9 zagrodników, 2 luźni.

W 1613 król Zygmunt III odnowił Maciejowi Goszczyńskiemu przywilej na sołectwo.

Wg lustracji z 1664 r. wieś spustoszona w czasie wojen szwedzkich - zarówno 28 włók chłopskich, jak i włóki Lemańskie leżały odłogiem.

W latach 1748, 1759 i 1765 w długoterminowej dzierżawie było 26 i 1/2 włóki, wydanych 17 chłopom za czynszem rocznym 830 florenów. Sołectwo, obejmujące 5 włók i złączone z nim lemaństwo (2 włóki) należało do małżeństwa Gaworzewskich, karczmę miał w dzierżawie na 30 lat Marcin Miller, trzy włóki dzierżawili mieszkańcy wsi Parski.

Po 1772r. sołectwo i lemaństwo, obejmujące 12 włók zostały wydane w wieczystą dzierżawę z rocznym czynszem 174 talary i obowiązkiem osadzenia 2 rodzin chłopskich z działem po 6 mórg dla każdej oraz licznymi, innymi świadczeniami.

Po separacji gruntów, przeprowadzonej tu w 1810 r., włościanie otrzymali dzierżawione grunty na własność w 1821 r.

W 1905r. wieś obejmowała 800,4 ha, mieszkańcy należeli do parafii: katolickiej i ewangelickiej w Grudziądzu.

Liczba domów mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1883, 1905 i 1921 j. niżej:

1883 - 53 domy mieszkalne i 431 mieszkańców (kat. 93, ewang. 337)

1905 - 88 domów mieszkalnych i 901 mieszkańców (kat. 244, ewang. 646, inn.chrz. 11)

1921 - 113 domów mieszkalnych i 880 mieszkańców (kat. 478, ewang. 395, inn.chrz. 7)

(spisano łącznie Nową Wieś fort i wieś, Parski fort i Świerkocin fort)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie skupionej w typie ulicówki, z zagrodami usytuowanymi po obu stronach drogi.

2)Dobra kultury:

-Obiekty postulowane do wpisu do rejestru zabytków;

- Nowa Wieś - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny
- Forty Parski pld., Nowa Wieś i Świerkocin wewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, zbudowane w l. 1889-1903
- Bateria Północna (w sąsiedztwie fortu Parski) wewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, zbudowana w l. 1889-1903
- Lunety III i IV na przedpolu Cytadeli, zbudowane w pocz. XIX w.

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

- Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej) szkoła podstawowa, obecnie biblioteka publiczna, mur., ok. 1900
- dom, ul. Grudziądzka 23, mur., k. XIX w.,
- chałupa, ul. Grudziądzka 25, mur., k. XIX w.,
- dawny dwór, ul. Grudziądzka 39, mur., k. XIX w.,
- dom, ul. Grudziądzka 45, mur., k. XIX w.,
- fort Parski Pld. wewnętrzn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1889-1903
- fort Nowa Wieś wewnętrzn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1889-1903
- fort Świerkocin wewnętrzn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1889-1903
- bateria północna wewnętrzn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1889-1903
- luneta III wewnętrzn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, I poł. XIX w.
- luneta IV wewnętrzn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, I poł. XIX w.
- radiostacja forteczna, pocz. XX w.
- schron - stacja wodna wewn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron amunicyjny wewn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- 2 schrony fortyfikacji linii Osy z 1939 r.

-Zespoły dworsko-parkowe

- Zespół złożony z murowanego budynku mieszkalnego - dworu, nr 39, zbudowanego w k. XIX w. i reliktyw niewielkiego parku z tegoż czasu, przylegającego do dworu od strony północno-wschodniej. Zespół o walorach historycznych i krajobrazowych, postulowana rewaloryzacja parku z odtworzeniem zieleni wysokiej w celu podkreślenia wartości krajobrazowych zespołu.

-Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz parafii rzymskokatolickiej pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Tarpnie, przy ul. Poniatowskiego, założony w 1935 r., powierzchnia 1,3410 ha, nieczynny (zamknięty) oraz część czynna. Zachowany układ przestrzenny alejowo-kwaterowy, nagrobki w większości powojenne, drzewostan w pełnym rozwoju. Ochrona układu przestrzennego, starych nagrobków i drzewostanu bez wpisu do rejestru zabytków.
- Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., powierzchnia 0,77 ha, nieczynny. Zachowany układ przestrzenny alejowo-kwaterowy, murowane mauzoleum rodziny Wirth z 2 poł. XIX w. (neogotyckie) na osi głównego wejścia, liczne nagrobki i mogiły, okazały starodrzew w wieku ponad 100 lat, krzewy lilaka i jaśminowca. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu z wpisem do rejestru zabytków.

5.2.2.14.PARSKI

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1618 Ostrów, 1796 Parschken, niem. Parsken

Położenie: Na skraju doliny Osy u jej ujścia do Wisły, przy północnym skraju Kępy Fortecznej, w

odległości ok. 4km północ od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś założona w 1618 r. na gruntach należących do starostwa grudziądzkiego, zasiedlona przez osadników holenderskich - mennonitów.

W 1618r. starosta grudziądzki Jakub Szczepański wydał pastwisko pn. Ostrów, przy granicy z Zakurzewem, obejmujące 8 włók, 5-ciu holendrom w dzierżawę na 30 lat. W wizytacjach kan. Strzesza 1667 r. Parski są wymienione jako wieś o 7 łanach.

W 1706 sołtysem wsi Parski był Isaak Barthelson. W lustracji starostwa grudziądzkiego z 1765 r. wymienieni są osadnicy: Jerzy Harm, Piotr Ketler, Abraham Bartel, Henryk Frank i Jan Nickel, dzierżawiący łącznie 4 włóki, z których czynsz roczny wynosił 150 florenów.

W 1772r. w Parskach było 6 dzierżawców, w tym 5 mennonitów. Po regulacji gruntów, przeprowadzonej w l. 1817-22, otrzymali dzierżawione grunty na własność. Około 1817 na gruntach wsi Parski powstał przysiółek - wybudowanie.

W 1868 do wsi Parski należało 1.112,66 mórg, do wybudowania - 14,68 mórg, w 1905 r. wieś łącznie z wybudowaniem obejmowała 288,8 ha, we wsi była szkoła, a najbliższa stacja pocztowa znajdowała się w Grudziądzu.

Przynależność do parafii: katolickiej i ewangelickiej w Grudziądzu, mennonickiej w Wielkim Wełczu.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1868, 1905 i 1921 (spisy z l. 1905 i 1921 podają łącznie wieś z wybudowaniem) j. niżej:

1868 – 5 domów mieszkalnych i 42 mieszkańców (kat. 2, ewang. 23)

wybud. 24 domów mieszkalnych i 155 mieszkańców (kat. 9, ewang. 141)

1905 - 38 domów mieszkalnych i 297 mieszkańców (kat. 13, ewang. 283, inn. chrz. 1)

1921 - 37 domów mieszkalnych i 205 mieszkańców (kat. 33, ewang. 172)

Układ historyczny: Wieś w części o zabudowie skupionej w typie ulicówki, osadnictwo w dolinie Wisły – zabudowa rozproszona w typie rzędówki.

2) Dobra kultury

- Obiekty postulowane do wpisu do rejestru zabytków

- Parski - Cmentarz mennonicki, założony w poł. XIX w., nieczynny
- Fort Parski płn. wewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, zbudowany ok. 1903 r.

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa, mur., k. XIX w.
- fort Parski płn. wewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1889-1903
- 2 schrony fortyfikacji linii Osy z 1939 r.

b) Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz mennonicki, założony w poł. XIX w., nieczynny.

Zachowany czytelny układ przestrzenny alejowo-kwaterowy (na trzech tarasach), liczne nagrobki,

najstarszy z 1887 r., relikty bramy, starodrzew (przerzedzony), krzewy lilaka. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i starodrzewia bez wpisu do rejestru zabytków.

- Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny.

Czytelny zarys granicy cmentarza, układ jednokwaterowy. Zachowane nieliczne tumby nagrobne i gęste zakrzaczenie lilaka oraz podrost robinii. Ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.15.PIASKI (oraz Hanowo i Daszkowo)

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: niem. Sandfelde

Położenie: Na terenie Basenu Grudziądzkiego, w odległości około 8 km na płd. wschód od Grudziądza i 1,5 km na północny zachód od Turznic.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś założona między r. 1773 a 1787 na gruntach majątku Turznice, po sekularyzacji dóbr klasztornych (majątek T. należał od 1637 r. do klasztoru benedyktynek w Grudziądzu).

W 1788 r. osadnicy dzierżawili obszar 4 włók za czynszem 15 talarów od włóki i tzw. łąkę młynarską za 2 talary i 10 srebrników czynszu.

Wg topografii Goldbecka w 1789 r. Piaski były wsią o 4 dymach, własność królewska. W k. XIX w. do wsi należało 471,71 mórg obszaru, w 1905 r. - 120,2 ha.

W r. 1900 na gruntach wsi zbudowano kościół oraz założono duży cmentarz dla gminy ewangelickiej, obejmującej mieszkańców sąsiednich wsi: Biały Bór, Kobylanka, Pastwisko, Skarszewy i inne. We wsi znajdowała się szkoła ewangelicka, karczma, najbliższa stacja pocztowa była w Grudziądzu. Po 1939 r. wsie Piaski i Linarczyk zostały administracyjnie połączone pod wspólną nazwą Conradsfelde.

Przynależność do parafii katolickiej w Błędowie.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1868, 1905 i 1921 j. niżej

1868 - 13 domów mieszkalnych i 98 mieszkańców (kat. -, ewang. 98)

1905 - 16 domy mieszkalne i 105 mieszkańców (kat. 8, ewang. 97)

1921 - 16 domy mieszkalne i 105 mieszkańców (kat.26, ewang. 79)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej

Daszkowo in. Daszkowo Młyn obecnie część wsi Piaski

Dawne nazwy: ok. 1423-4 Daske, 1796 Dasznowo, niem. Daszkowe Muhle

Położenie: Młyn wodny na Turznicy, dopływie Maruszy, uchodzącej do jez. Rudnik, w odległości ok. 1,5 km na południowy zachód od Turznic, a 10,5 km na płd. wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Okolo 1423-4 własność rycerska w komturstwie pokrzywnieńskim, z obowiązkiem I służby w zbroi

lekkiej w wyprawach Zakonu.

W 1422-41 w.m. Paweł Russdorf nadał młyn wodny w Daszkowie Hansowi Legendorf z zastrzeżeniem, że Zakon może go odkupić za 170 grzywien.

W XVI w. młyn był własnością Turznickich, w 1637 dobra Turznice (wraz z młynem w D.) nabyły benedyktynki z Grudziądza.

W 1773 r. majątek Turznice, jako dobra klasztorne został przejęty przez skarb państwa pruskiego i w r. 1790 sprzedany Janowi Reichel.

W 1892 młyn w Daszkowie, wchodzący w skład dóbr turznickich był własnością spadkobierców Jana Reichel. Przed I wojną światową młynarzem w Daszkowie był Czarski.

Mieszkańcy osady młyńskiej należeli do parafii: katolickiej w Błędowie, ewangelickiej w Grudziądzu (następnie w Piaskach - 1900 r.)

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 (w l. 1905 i 1921 osada młyńska spisana przy wsi Hanowo) j. niżej:

1885 - 2 domy mieszkalne i 16 mieszkańców (brak danych odn. wyznania)

1905 - 2 domy mieszkalne i 14 mieszkańców (jak wyżej)

1921 - domy mieszkalne i 7 mieszkańców (kat. 1, ewang. 6)

Układ historyczny: Osada młyńska złożona z młyna wodnego, domu mieszkalnego młynarza i zabudowań gospodarczych

Hanowo obecnie część wsi Piaski

Dawne nazwy: niem. Hannowo, Hannenwalde

Położenie; na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, w jego południowo-wschodniej części w odległości 10 km na południowy wschód od Grudziądza i 2 km na zachód od majątku Turznice, na skraju dużego kompleksu leśnego.

Podstawowe dane historyczne:

Hanowo jest osadą założoną w końcu XVIII w. na gruntach majątku Turznice, od 1637 r. stanowiącego własność klasztoru benedyktynek w Grudziądzu.

Po sekularyzacji dóbr klasztornych, reprezentujący skarb państwa pruskiego komisarz Reichel w 1785 r. wydał w dzierżawę siedmiu osadnikom grunt, położony między karczmą w Hanowie a młynem w Daszkowie, z czynszem płaconym do dworu w Turznicach.

Wg topografii Goldbecka w 1789 r. Hanowo było wsią o 5 dymach i z karczmą.

W 1821 istniały tu 22 parcele o powierzchni około 20 mórg każda, z których czynsz roczny w wysokości 63 talarów oraz inne powinności świadczone do dworu w Turznicach. Teren wsi powiększony został przez zakup gruntu należącego do Białego Boru.

W nowszych czasach do Hanowa zostało przyłączone Daszkowo.

W 1905 r. wieś obejmowała 84,4 ha gruntów.

Przynależność do parafii: katolickiej w Błędowie, ewangelickiej w Grudziądzu (od 1900 r. - w Piaskach).

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1905 i 1921 j. niżej

1905 - 30 domów mieszkalnych i 166 mieszkańców (kat. 4, ewang. 162)

1921 - 29 domów mieszkalnych i 144 mieszkańców (kat.26, ewang. 118)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki liniowej, z zagrodami po zachodniej stronie drogi z Wałdowa w kierunku Linarczyka

2)Dobra kultury

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- Daszkowo młyn wodny, drewniano-murowany, 1875 r.

Piaski

- kościół ewangelicki, od 1949 r. filialny pw. Matki Bożej Królowej Polski parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Józefa w Turznicach, mur., 1900
- d. szkoła podstawowa, mur., pocz. XX w.
- poczta, mur., pocz. XX w.
- chata nr 12, drewniano-murowany, pocz. XIX w.

-Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Hanowo Cmentarz ewangelicki, założony w pół. XIX w., powierzchni 0,22 ha, nieczynny. Zachowany czytelnie układ przestrzenny w pierwotnych granicach, nieliczne tumby nagrobne i starodrzew (lipy i dęby) pełnym rozwoju, zakrzewiony, w runie konwalia. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu bez wpisu do rejestru zabytków.
- Piaski Cmentarz ewangelicki, założony w końcu XIX w., powierzchnia 0,50 ha, nieczynny. Czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego, zachowane liczne tumby nagrobne i mogiły, najstarszy datowany nagrobek z 1895 r., krzewy lilaka i trzmieliny, podrost robinii i klonu. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.16.PIENKI KRÓLEWSKIE

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1796 Pientki, niem. Koeniglich Pientken

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, na obszarze ograniczonym drogą z Grudziądza do Stolna od wschodu, z Grudziądza do Chełmna przez Szynych od południa, drogą do dawnego folwarku Rządź od zachodu i rz. Rudniana- od północy, w odległości ok. 8 km na południe od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś założona w 1756 r. na gruntach należących do starostwa grudziądzkiego, przez Ludwika Karczewskiego. Przywilej lokacyjny został potwierdzony przez króla Augusta III w 1761 r.

Wg lustracji starostwa grudziądzkiego z 1765 r. wieś obejmowała 4 włóki, wydane w dzierżawę 5 osadnikom o nazwiskach: Chrystian Mallon, Chrystian Meller, Dawid Fintę, Michel Lewart i Peter Luft, za czynszem rocznym 72 floreny.

W topografii Goldbecka z 1789 r. Pientki są wymienione jako wieś o 4 dymach, własność królewska.

W 1896 wieś obejmowała 123,0 ha obszaru i liczyła 42 mieszkańców.

Przynależność do parafii katolickiej i ewangelickiej w Grudziądzu. W 1911 r. zbudowano dla mieszkańców wyznania ewangelickiego niewielki kościół, w którym raz w miesiącu pastor z Grudziądza odprawiał nabożeństwo. Obecnie jest to kościół parafii rzymsko-katolickiej pw. Św. Andrzeja Boboli w Mniszku, do której należą też miejscowości Białą Bór II, Mały Rudnik, Pieńki Królewskie i Sztynwag.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1868, 1905 i 1921 j. niżej:

1868 - 4 domy mieszkalne i 27 mieszkańców (kat. I, ewang. 26)

1905 - 12 domów mieszkalnych i 64 mieszkańców (kat.10, ewang. 53, inn. chrz. I)

1921 - 12 domów mieszkalnych i 69 mieszkańców (kat.34, ewang. 35)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej, w typie rzędówki bagiennej

2)Dobra kultury:

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

- Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- Kościół ewangelicki, od 1948 r. katolicki, od 1958 r. parafialny dla Mniszka, pw. Św. Andrzeja Boboli, mur., 1911

- Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz wojenny żołnierzy radzieckich, poległych w 2 wojnie światowej, założony w 1946 r., zamknięty o powierzchni 0,07ha. Pomnik w formie obelisku na osi głównej, rzędy mogił, w których złożono ciała 578 żołnierzy 65 armii 2 Frontu Białoruskiego i zieleń - murawa. Ochrona układu przestrzennego, mogił i zieleń bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.17.ROZGARTY

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1802 Rosgarten, niem. Rossgarten Culmisch

Położenie: W dolinie Wisty, w odległości około 7,5 km na południowy zachód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś założona w 1590 r. na gruntach należących do miasta Chełmna, zasiedlona przez osadników holenderskich - mennonitów, sprowadzonych przez radę miejską Chełmna. W 1888 r. należało do wsi 334,0 ha gruntów, w tym: 17 ha lasu, 26 ha łąk i 207 ha gruntów ornych. We wsi była szkoła podstawowa, dwuklasowa, najbliższa stacja pocztowa znajdowała się w Grudziądzu.

Przynależność do parafii: katolickiej w Szynychu, ewangelickiej w Grudziądzu (następnie w Wielkich Łunawach), mennonickiej - w Sosnowce.

Większa własność ziemska w Rozgartach w 1921 r.:

Goertz Ernest, mennonita - 70,0 ha

Unrau Jan, ewangelik - 54,0 ha

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1868, 1887, 1905 i

1921 j. niżej:

1868 - 10 domów mieszkalnych i 90 mieszkańców (kat. 4, ewang. 69, menn. 17)

1887 - 13 domów mieszkalnych i 132 mieszkańców (kat. 22, ewang. 79, menn. 31)

1905 - 12 domów mieszkalnych i 95 mieszkańców (kat. 7, ewang. 68, menn. 20)

1921-19 domów mieszkalnych i 114 mieszkańców (kat. 59, ewang. 52, menn. 3)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej.

2) Dobra kultury

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej: obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa, mur., k. XIX w. działka ewid. nr 59/1
- dom z budynkiem gospodarczym, 1 ćw. XX w. działka ewid. nr 65
- dom nr 5, mur., 1897

5.2.2.18. RUDA

1) Rys historyczny.

Dawne nazwy: 1222 Ruth ?, 1251 Rude, Ruden, Rawden, 1570 Ruda, niem. Ruda

Położenie: W Basenie Grudziądzkim, po wschodniej stronie drogi z Grudziądza do Stolna, w odległości 11 km na południe od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś nadana w 1222 r. biskupowi Chrystianowi przez Konrada Mazowieckiego.

W 1336 wieś o 28 i 1/2 łana z młynem i karczmą, własność Zakonu w komturstwie grudziądzkim. W 1438 było we wsi 27 i 1/2 łanów chłopskich osiadłych, 1 łan sołtysa, karczma i młyn.

W 1565 wieś, własność królewska, starostwa grudziądzkiego, położona przy gościńcu toruńskim, na terenach w połowie piaszczystych, w połowie leśnych; liczyła 33 i 1/2 łana, w tym 3 i 1/2 łana sołtysa, 22 łany chłopskie na których było 8 chłopów, 8 łanów opustoszałych, karczmę i młyn o kole na "zdrojowiskach".

W 1670 r., z nadania króla Michała, karczmę z 3 włókami roli i 40 mórg łąki zwanych Bindugą otrzymał na prawie chełmińskim Tomasz Kierszkowicz, czynsz wynosił 40 florenów. Maciej Kierszkowicz (syn ?) nabył też młyn i sołectwo. Po nim odziedziczyli ten majątek Jakub i Anna Kierszkowicz, w 1765 Marcin, po nim Wojciech Kierszkowicz, po śmierci, którego dobra podzielono między 3 dzieci.

Wg topografii Goldbecka w 1789 Ruda obejmowała 3 wolne sołectwa (lemaństwa) i młyn, razem 20 dymów.

W 1888 r. wieś obejmowała 104,0 ha gruntów, we wsi była szkoła ewangelicka, najbliższa stacja pocztowa - w Trzebiełuchu.

W 1905 r. do wsi należało 550,0 ha gruntów (ponieważ została spisana łącznie z Rudą Szlachecką).

W 1921 r. właścicielem młyna wodnego w Rudzie był Fryderyk Marohn, do którego ponadto

należało 85 ha gruntów. Większa własność ziemską w rękach polskich wynosiła 75 ha gruntów, należących do Józefa Kowalskiego.

Przynależność do parafii: katolickiej w Samowie, ewangelickiej w Wielkich Łunawach.

liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1868, 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1868 - 25 domów mieszkalnych i 172 mieszkańców (kat. 36, ewang.136)

1885 - 23 domów mieszkalnych i 119 mieszkańców (kat. 25, ewang. 94)

1905 - 76 domów mieszkalnych i 394 mieszkańców (kat. 120, ewang.263, inn.chrz. 1)

(spisano łącznie z Rudą Szlachecką)

1921 - 81 domów mieszkalnych i 407 mieszkańców (kat.180, ewang.227)

(spisano łącznie z gajówką Ruda - ob. leśnictwo Rudnik w soł. Biały Bór)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej.

Ruda Szlachecka

Dawne nazwy: niem. Adlig Ruda

Położenie: W Basenie Grudziądzkim, po zachodniej stronie drogi z Grudziądza do Stolna, w odległości 11 km na południowy zachód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Dobra, w 1885 r. obejmujące 440 ha gruntów, w tym 33 ha lasu, 21 ha łąk i 354 roli ornej; razem z folwarkami Średnią Rudą (2 domy mieszk. 19 mieszkańców) i Górną Rudą (1 dom mieszk. i 10 mieszk.) liczące 30 domów mieszkalnych i 211 mieszkańców.

W 1667 r. dwór w Rudzie dawał mesznego I korzec żyta i tyleż owsa.

Dobra zapewne rozparcelowane między rokiem 1885 a 1905. W spisie z 1905 r. widoczny znaczny wzrost liczby domów, mieszkańców i obszaru wsi Ruda, ponieważ spisano łącznie obie jednostki administracyjne.

Układ historyczny:

Nie zachowały się w terenie ślady założenia dworsko-parkowego, innego niż zespół młyna wodnego nad Młynówką, złożony z dworu drewnianego z k. XVIII w., otoczonego parkiem założonym w tymże czasie, z okazałym różnogatunkowym drzewostanem w wieku ponad 200 lat oraz budynku młyna wodnego, wzniesionego na wcześniejszych zrębach w 1921 r.

2)Dobra kultury:

-Obiekty postulowane do wpisu do rejestru nabytków

- Ruda - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny
- Ruda - Zespół młyński nad Młynówką (młyn, dwór i park) z XVIII/XIX w.

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa, mur., k. XIX w., działka ewid. nr 31/7
- młyn wodny nad Młynówką, mur., 1921 (zbud. na zrębach wcześniejszego budynku)
- dom młynarza nr 8, mur., drewn., otynkowany, k. XVIII w., rozbud. Ok. 1918r.

- dom z budynkiem gospodarczym, 1 ćw. XX w. działka ewid. nr 60/1
- budynek gospodarczy przy młynie, mur., pocz. XX w.
- dom nr 51, mur., ok. 1900
- zespół pomłyński, powstały w 1 poł.XIXw.-1ćw.XXw. – założenie przestrzenne

Zespoły dworsko-parkowe

- Zespół młyński, jedyny zachowany z trzech młynów (Ruda, Wałdowo i Szynych), nad rz. Młynówką, położony po wschodniej stronie drogi z Grudziądza do Stolna. Z zespołu zachowały się: murowany budynek młyna, zbudowanego w 1921 r. na zrębach wcześniejszego obiektu, mieszkalny, drewniany z k. XVIII w., rozbudowany w I ćwierci XX w., dwa budynki gospodarcze z pocz. XX w., znacznie przebudowane oraz założenie ogrodowe z okazałym, różnogatunkowym drzewostanem (grab, lipy, klony, świerki, tuje etc.), w którym najstarsze drzewa są w wieku ponad 200 lat oraz aleja kasztanowców przy drodze prowadzącej do młyna od drogi Grudziądz-Stolno na osi której usytuowany jest budynek mieszkalny - dwór. Założenie o znacznych walorach historycznych - młyn wodny funkcjonował w tym miejscu od końca XIII w. - oraz krajobrazowych i przyrodniczych (park) postulowane wpisu w rejestr zabytków. Wszelkie przedsięwzięcia inwestycyjne, zmiany własności, remonty, adaptacje dotyczące terenu zespołu i znajdujących się na nim budynków, także rewaloryzacja parku wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

- Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Miejsce Pamięci Narodowej - pomnik w formie obelisku, wzniesiony w 1968 r. w hołdzie ofiarom hitlerowskiego barbarzyństwa, powierzchnia 0,01 ha. Ochrona bez wpisywania do rejestru zabytków.
- Cmentarz ewangelicki, założony w pół. XIX w., nieczynny. Zachowany czytelnie układ przestrzenny w pierwotnych granicach, liczne tumby nagrobne i mogiły (92 obiekty), okazały starodrzew (36 dębów, brzozy, robinie), luźne zakrzewienie lilaka i czarnego bzu, relikty kaplicy murowanej w pół. wschodniej części cmentarza. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i starodrzewia z wpisem do rejestru zabytków.

5.2.2.19.SKARSZEWY

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1414 Skchasschaw, Karssau, Cossaw, 1521 Skoschewo, Skarzewo, 1667 Skaszewo, 1796 Skarszewen, niem.

Skarszewo

Położenie: Na urzeźbionym terenie strefy krawędziowej Basenu Grudziądzkiego, w odległości około 10,5 km na południowy wschód od Grudziądza, przy lokalnej drodze z Maruszy do Dębieńca

Podstawowe dane historyczne:

W I 414-16 wieś o 37 łanach, z karczmą, własność Zakonu w komturstwie pokrzywnieńskim. Ok. 1423-4 ma obowiązek jednej służby w zbroi lekkiej w wyprawach Zakonu.

W 1435 wieś o 43 łanach chłopskich, w tym 6 łanów należało do sołtysa, 1 łan opustoszały, istniała karczma.

W 1442 r. było 37 łanów chłopskich, z czego 7 opustoszałych.

W 1521 r. Ludwik Mortęski otrzymał od króla Zygmunta I wsie S. i inne w ziemi chełmińskiej " in feudum".

W 1570 wieś o 34 łanach, 5 zagrodnikach i 2 komornikach, własność królewska, starostwa pokrzywieńskiego, w powiecie chełmińskim.

W 1667 r. w wizytacjach bpa Strzesza odnotowano, że wieś zamieszkiwali ołędrzy. W lustracjach starostwa grudziądzkiego z 1765r. wymienieni są dzierżawcy, w rękach których pozostawało 29 i 1/2 łana, czynsz roczny wynosił łącznie 707 florenów. W tym samym roku, starościna pokrzywieńska Jadwiga Teresa Dębska, wydała 30 łanów w S. w długoterminową dzierżawę, na 40 lat, z czynszem rocznym 36 florenów od łana. W 1768 r. wojewoda Podoski potwierdził ten kontrakt. Dotychczasowi dzierżawcy zostali uwłaszczeni w 1830 r. W 1885 do wsi należało 703 ha, w tym 553 roli, 78 łąk i 13 lasu, najbliższa stacja pocztowa znajdowała się w Wiewiórkach.

Przynależność do parafii: katolickiej w Okoninie, ewangelickiej w Piaskach-Rudniku.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 j. niżej:

1885 - 29 domów mieszkalnych i 235 mieszkańców (kat. 10, ewang. 221, dyss.4)

1905 - 27 domów mieszkalnych i 214 mieszkańców (kat. 48, ewang. 166)

w tym folwarku S. - 1 dom mieszkalny i 7 mieszkańców

1921 - 23 domy mieszkalne i 182 mieszkańców (kat. 78, ewang. 104)

w tym folwarku S. - 3 domy mieszkalne i 38 mieszkańców (kat.5, ew.33)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej, w typie rzędówki bagiennej.

2)Dobra kultury

-Obiekty postulowane do wpisu do rejestru zabytków

- Skarszewy - Cmentarz ewangelicki, założony w 2 poł. XIX w., nieczynny

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa nr 23, mur., pocz. XX w. działka ewid. nr 125
- dwór, k. XIX w.
- dom nr 24A, pocz. XX w. działka ewid. nr 107
- dom nr 22, 3 ćw. XIX w., działka ewid. nr 138
- leśniczówka nr 1a, k. XIX w.
- stajnia w zespole podworskim, k. XIX w.
- d. karczma, mur., k. XIX w.
- zespół podworski, powstały w końcu XIXw. – założenie przestrzenne

-Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

Cmentarz ewangelicki, założony w 2 pół. XIX w., powierzchnia 0,27 ha, nieczynny. Zachowany układ przestrzenny w pierwotnych granicach, liczne mogiły i nagrobki, z których najstarszy datowany z 1890 r., głąz z tablicą inskrypcyjną, upamiętniającą mieszkańców wsi, poległych w czasie 1 wojny światowej, okazały starodrzew (kasztanowce, jesiony, dąb) w formie rzędów na obrzeżu i pojedynczych drzew we wnętrzu cmentarza, zakrzewienie śnieguliczką i bzem czarnym, w runie - barwinek. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i starodrzewia z wpisem do rejestru zabytków.

5.2.2.20.SOSNÓWKA

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1796 Schonsee, niem. Schonsee

Położenie: W dolinie Wisły ok. 15 km. na północny wschód od Chełmna, po północnej stronie drogi z Grudziądza do Chełmna przez Podwiesk.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś, założona w 1595 r. na gruntach należących do m. Chełmna przez, sprowadzonych przez Radę Miejską Chełmna, osadników holenderskich - mennonitów. W r. 1667 odnotowano, że wieś Sosnówka zamieszkała jest przez Holendrów (Olędrów).

W 1880 r. do wsi należało 454 ha gruntów, w tym: 28 lasu, 32 łąk i 297 ha roli.

Sosnówka była drugim, obok Wielkiego Węlcza ośrodkiem mennonickim w dolinie Dolnej Wisły. We wsi był dom modlitwy z domem mieszkalnym kaznodziei i przytułkiem oraz duży cmentarz. Kaznodzieją gminy mennonickiej w 1921 r. był Jan Bartel.

Przynależność do parafii innych grup wyznaniowych: katolickiej w Chełmnie, ewangelickiej w Wielkich Łunawach.

Większa własność ziemska w Sosnówce w 1921 r.:

Bartel Jan, mennonita - 73,0 ha

Franz Willy Ernest, mennonita - 65,0 ha

Kliwer Jan, mennonita - 54,0 ha

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 j. niżej:

1885 - 21 domów mieszkalnych i 193 mieszkańców (kat. 9; ewang. 134; menn. 50)

1905 - 20 domów mieszkalnych i 168 mieszkańców (kat. 3; ewang. 117; menn.48)

1921 - 21 domów mieszkalnych i 141 mieszkańców (kat. 30; ewang. 63; menn. 48)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej

2)Dobra kultury

-Obiekty postulowane do wpisu do rejestru zabytków

- Sosnówka - Cmentarz mennonicki, założony w 1691 r., nieczynny

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa nr 16, mur., pocz. XX w., działka ewid. nr 149
- dom z bud. gospodarczym, k. XIX w., działki ewid. nr 167/1, 168/5
- chałupa z budynkiem gospodarczym, 3 ćw. XIX w. działka ewid. nr 56
- dwór, 1 ćw. XX w., działka ewid. Nr 40/15
- obora, 1 ćw. XX w. działka ewid. Nr 158
- dom nr 1, mieszkalno-inwentarski, mur., ok. 1900,
- dom nr 6, mieszkalno-inwentarski, mur., ok. 1900,
- budynek inwentarski przy domu nr 8, mur., ok. 1900,

- dawna stodoła przy domu nr 11, ob. mieszkalno-inwentarski nr 10, mur., 1908, przebud.1920,
- dom nr 11, drewn., 2 poł. XIX w., (pomen.)
- dom nr 14, mieszkalno-inwentarski, mur., ok. 1900,
- dom nr 15, mur., ok. 1900,
- dom nr 21, mieszkalno-inwentarski, mur., 1 ćwierć XX w.,
- dom nr 29, mur., l. 30-te XX w., ,
- dom nr 30, murowano-drewniany, ok. 1900, (przy nie istniejącej kaplicy mennonitów)
- dom nr 31, mur., poł. XIX w. (1851 - data na zamku drzwi drewnianej werandy),
- budynek inwentarski przy domu nr 31, mur. 2 poł. XIX w.,
- budynek inwentarski przy domu nr 31, mur., 2 poł. XIX w., przebud.,
- dom nr 33, mieszkalno-inwentarski, mur., ok. 1900,
- zespół podworski powstały 1ćw. XXw. – założenie przestrzenne

b) Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

Cmentarz mennonicki, założony w 1691 r., powierzchnia 0,5130ha, nieczynny. Zachowany czytelnie układ przestrzenny, liczne nagrobki o wybitnej wartości historycznej (ponad 100 obiektów), najstarsze datowane z lat 1691, 1836, 1861 etc., relikty bramy głównej, nieliczne okazy starodrzewia, gęste zakrzewienie lilaka. Szereg nagrobków i innych elementów wyposażenia cmentarza przeniesiono we wrześniu 1992 r. na teren skansenu przy Muzeum Etnograficznym w Toruniu. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów, reliktyw bramy z wpisem do rejestru zabytków.

5.2.2.21.STARY FOLWARK

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1743 Folwark, 1796 Altvorwerk, niem. Altvorwerk

Położenie: Na urzeźbionym terenie strefy przykrawędziowej Basenu Grudziądzkiego, w odległości 8 km na południowy wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

W czasach krzyżackich stanowił część Nowej Wsi, własności Zakonu w komturstwie pokrzywnieńskim, wskutek wojen wyludniony i opuszczony, ponownie zasiedlony w I połowie XVIII w.

Jako odrębna osada występuje w dokumentach źródłowych od 1743 r. pod nazwą Folwark, od 1787 - pod nazwą Stary Folwark.

W 1771 r. starosta pokrzywnieński Jan Keyserling przedłużył dotychczasowy kontrakt dzierżawy 12 włók tu. Osadnikom na dalszych 30 lat z czynszem 40 florenów od włóki. Zgodnie z kontraktem osadnicy mieli prawo wyboru sołtysa, utrzymywania nauczyciela, powinni jednak płacić proboszczowi w Okoninie od chrztu, zapowiedzi i pogrzebu. W sprawach kryminalnych jurysdykcję miał jedynie starosta, który ją odstąpił sądowi miejskiemu w Grudziądzu.

Wg topografii Goldbecka w 1789 r. było tu 7 dymów (gospodarstw domowych).

W 1885 wieś obejmowała 302,0 ha obszaru, w tym 248,0 ha roli, najbliższa stacja pocztowa w Radzynie.

Przynależność do parafii: katolickiej w Okoninie, ewangelickiej w Radzynie.

W latach 20-tych XX w. do gruntów wsi Stary Folwark została przyłączona resztówka domeny w Pokrzywnie.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1885 - 12 domów mieszkalnych i 115 mieszkańców (kat. 10, ewang. 105)

1905 - 19 domów mieszkalnych i 150 mieszkańców (kat. 65, ewang. 85)

1921 - 18 domów mieszkalnych i 128 mieszkańców (kat. 79, ewang. 49)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej - zagrody samotnicze.

2) Dobra kultury

- Obiekty postulowane do wpisu do rejestru zabytków

- Stary Folwark - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- d. szkoła podstawowa, mur., pocz. XX w.

b) Cmentarze i miejsca pamięci narodowej: Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny. Zachowany czytelnie układ przestrzenny, liczne nagrobki, częściowo zniszczone, najstarsze z lat 1894 i 1900, starodrzew (klony, jesiony, dęby), zakrzewienie lilaka i czarnego bzu. Ochrony układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu z wpisem do rejestru zabytków.

5.2.2.22. SZTYNWAG

1) Rys historyczny

Dawne nazwy: 1364, 1409 Steinwege, Steynwege, Steinweg, Steinwegk, 1796 Steinwege, niem. Steinwage

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, w odległości 9 km na południowy zachód od Grudziądza, w środkowym biegu rz. Młynówki, uchodzącej do jez. Rządź.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś i folwark, własność m. Chełmna, wymieniona w dokumencie z 1396 r., dotyczącym układu kapituły chełmińskiej z miastem Chełmnem o korzec biskupi z posiadłości miasta.

Od k. XV w. (1489) folwark o 12 łanach w S. został nadany przez radę m. Chełmna zgromadzeniu Braci Wspólnego Życia na potrzeby prowadzonej przez nich szkoły tzw. Akademii Chełmińskiej.

W 1519 bp chełmiński Jan Konopacki potwierdził kościołowi parafialnemu w Chełmnie użytkowanie i dochody ze wsi Gogolin i Sztynwag. W 1525, po długotrwałym procesie, Rada Pruska rozstrzygnęła spór między miastem a szkołą chełmińską o posiadanie Gogolina i Sztynwagu na korzyść szkoły.

Od XVII w. wieś Sztynwag jest w części zamieszkała przez osadników holenderskich. W 1885 r. do wsi należało 247,0 ha gruntów, szkoła w miejscu.

Przynależność do parafii katolickiej w Sarnowie, ewangelickiej w Wielkich Łunawach, mennonickiej w Sosnowce.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1885 - 27 domów mieszkalnych i 178 mieszkańców (kat. 28, ewang. 147, menn. 3)

1905 - 32 domów mieszkalnych i 181 mieszkańców (kat. 18, ewang. 151, menn. 12)

1921 - 33 domów mieszkalnych i 164 mieszkańców (kat. 22, ewang. 142)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej, w typie rzędówki bagiennej.

2) Dobra kultury

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa, mur., pocz. XX w.
- chałupa z budynkiem gospodarczym, 3. ćw. XIX w.
- dom nr 1, mieszkalno-inwentarski, mur., ok. 1900

b) Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz katolicki, założony w pół. XIX w., powierzchnia 0,35 ha, nieczynny. Zachowany czytelnie układ przestrzenny, znaczna liczba tumb nagrobnych i mogił (88 obiektów), przerzedzony starodrzew, gęste zakrzewienie lilaka. Ochrona układu przestrzennego i sepulkraliów bez wpisu w rejestr zabytków.
- Cmentarz ewangelicki, założony w pół. XIX w., powierzchnia 0,58 ha, nieczynny. Czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego, nagrobki usunięto, drzewa wycięte, o istnieniu cmentarza świadczy gęste zakrzewienie lilaka. Ochrona i upamiętnienie miejsca bez wpisu w rejestr zabytków.

5.2.2.23. SZYNYCH

1) Rys historyczny

Dawne nazwy: 1402-16 Neuwekirche, ok. 1423-4 Schoneyche, 1588 Schymeth, 1667 Synych, 1802 Schoneich, niem. Schoneich

Położenie: W dolinie Wisły, w odległości 9 km na południowy zachód od Grudziądza, przy drodze z Chełmna do Grudziądza przez Nowe Dobra.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś w dobrach miasta Chełmna, po raz pierwszy wymieniona w dokumentach w 1340 r. Przywilej lokacyjny z 1364 r., wznowiony w 1472 r. na 80 łanów, z czego 64 łany nadano mieszkańom chełmińskim (po 4 łany dziedziczne na prawie chełmińskim), 4 łany otrzymał jako uposażenie kościoła. Z dokumentów 1423-4 wynika, że mieszkańcy Szynycha mają obowiązek I służby w zbroi lekkiej w wyprawach Zakonu.

W XVI w. własność m. Chełmna, w XVII w. zasiedlona częściowo osadnikami holenderskimi.

Parafia w Szynychu erygowana przed 1364 r., w 1445 w planie synodu laickiego biskupstwa chełmińskiego. Pierwszy kościół zniszczony w czasie wojen szwedzkich w XVII w., obecny pw. Św. Mikołaja wzniesiony w 1742 r.

W 1892 r. do wsi należało 652,0 ha gruntów, w tym: 277 ha roli, 98 ha łąk i 60 ha lasu.

Większa własność ziemska w r. 1921: Hermann Bartel, menn. - 57 ha. We wsi była szkoła i mleczarnia.

Przynależność do parafii: katolickiej w miejscu, ewangelickiej w Wielkich Łunawach, mennonickiej w Sosnowce.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak

niżej:

1885 - 58 domów mieszkalnych i 432 mieszkańców (kat.198, ewang. 201, menn. 33)

1905 - 67 domów mieszkalnych i 460 mieszkańców (kat.195, ewang. 241, menn. 24)

1921 - 65 domów mieszkalnych i 354 mieszkańców (kat. 193, ewang. 149, menn. 12)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie skupionej po obu stronach drogi z Chełmna do Grudziądza, część zabudowań rozproszona.

2) Dobra kultury

-Obiekty w rejestrze zabytków

- Kościół parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Mikołaja, murowany z 1742 r. wraz z urządzeniem wnętrza. Wpisany do rej. zabytków decyzją Nr A/22/20 z dnia 30.11.1929 r.

-Obiekty postulowane do wpisu do rejestru zabytków

- Szynych - Cmentarz przykościelny parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Mikołaja (starsza część)
- Szynych - Cmentarz ewangelicki, założony w pół. XIX w., nieczynny

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- kościół parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Mikołaja, mur., 1742
- plebania parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Mikołaja, mur., II poł. XIX w.
- mleczarnia nr 56, mur., k. XIX w., działka ewid. nr 146/1
- chata nr 1, mieszk.-inwent., drewn., 1797, dobud. stodoła 1827,
- chata nr 6, mieszk.-inwent., drewn., XVIII, XIX w.,
- chata nr 13, mieszk.-inwent., drewn., I poł. XIX w.,
- chata nr 16, mur., k. XIX w.
- chata nr 24 (d. nr 15 i 15a), drewn., XVII1/X1X w.,
- szkoła nr 36, mieszkalno-inwentarski, mur., k. XX w., działka ewid. nr 112,
- chata nr 49, mieszk.-inwent., drewn.glin., XIX w.
- dom nr 50, 1 ćw. XX w., działka ewid. nr 137,
- dom nr 55, (d. karczma ?), mur., 1 ćw. XX w.
- chałupa z budynkiem gospodarczym, XVIII/XIX w., działka ewid. nr 56

b) Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz przykościelny parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Mikołaja, założony w XIV w., powiększony w kierunku północno-zachodnim, o powierzchni 0,40 ha, czynny. Zachowany czytelnie układ przestrzenny alejowo-kwaterowy, liczne nagrobki z 2 poł. XIX i pocz. XX w., najstarsze z lat 1867, 1869, 1886 i n., starodrzew (lipy, klony, jesiony) w wieku ponad 100 lat, krzewy w formie żywopłotów oraz aleja lipowa od drogi z Grudziądza do Chełmna. Przy murze kościoła od strony wschodniej - kamień, wystawiony w dniu 8.06.1911r., upamiętniający fakt przekazania przez diakona gminy mennonickiej w Sosnowce, Abrahama Nickla, w dniu 8.XI.1806r. i królowi pruskiemu Fryderykowi Wilhelmowi III, pieniędzy zebranych przez gminy mennonickie Prus Wschodnich i Zachodnich, przeniesiony w latach 80-tych z Sosnowki, gdzie stał przy domu modlitwy (nie istniejącym). Ochrona układu przestrzennego starej części cmentarza, sepulkraliów i starodrzewia z wpisem do rejestru zabytków.
- Cmentarz ewangelicki, założony w pół. XIX w., powierzchnia 0,26 ha, nieczynny. Zachowany układ przestrzenny alejowo-kwaterowy, liczne nagrobki o dużej wartości historycznej i artystycznej, najstarsze z lat 1870, 1872, 1894, starodrzew (lipy i kasztanowce) w postaci alei i szpaleru przy północnej granicy cmentarza, krzewy lilaka. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu z wpisem do rejestru zabytków.

5.2.2.24.ŚWIERKOCIN

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1311 Świrkoczin, Swyrkoczzen, Swirkoczyn, Szwierkoczyno, Swirkotzyn, 1796 Swierkoczyn, niem. Tannerode.

Położenie: Na północno-wschodnim skraju Kępy Fortecznej, w odległości 4 km na wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś, ok. 1423-4 własność rycerska w komturstwie grudziądzkim, z obowiązkiem I służby w zbroi lekkiej w wyprawach Zakonu.

W 1481r. Maciej v. Markyn i Augustyn v. d. Laune (z Suchostrzyg) kupili 9 łąnów w S. za 40 grzywien, w 1501 wieś była własnością starosty grudziądzkiego Pawła Sokołowskiego, w 1560 - Melchiora Mortęskiego, starosty pokrzywnieńskiego, w 1570 - własność Działyńskich o 9 łąnach chłopskich.

W 1649 wieś należała do Czapskiego, kasztelana chełmińskiego, który dobra obejmujące wówczas 18 łąnów zapisał Franciszkanom w Chełmnie.

Wg topografii Goldbecka w 1789 r. Świerkocin liczył 18 dymów.

Po kasacie zakonu franciszkanów w 1806 r. Fryderyk Wilhelm III zapisał dobra klasztorne wraz ze Ś. siostrom miłosierdzia w Chełmnie, które je wydawały w dzierżawę. W 1806 było 10 dzierżawców, których uwłaszczono w 1824 r.

W 1885 wieś obejmowała 261 ha gruntów, w tym: 194 ha roli, 35 ha łąk i 5 ha lasu, najbliższa stacja pocztowa znajdowała się w Grudziądzu.

Przynależność do parafii: katolickiej w Grudziądzu, ewangelickiej w Mokrem.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1885 - 24 domy mieszkalne i 183 mieszkańców (kat. 36, ewang. 147)

1905 - 30 domów mieszkalnych i 260 mieszkańców (kat. 54, ewang. 203, inn. chrz. 3)

1921 - 30 domów mieszkalnych i 197 mieszkańców (kat. 83, ewang. 114)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie skupionej w typie ulicówki.

2)Dobra kultury:

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- 2 schrony fortyfikacji linii Osy z 1939 r.
- Fort Świerkocin

b) cmentarze i miejsca pamięci narodowej

- Cmentarz ewangelicki z 2 poł. XIX w., powierzchnia 0,10 ha, nieczynny. Czytelne granice układu przestrzennego, zachowane tumby nagrobne, starodrzew (kasztanowce, robinie, brzozy), zakrzewienie, lilaka i czarnego bzu. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu bez wpisu do rejestru zabytków.
- Cmentarz wojenny żołnierzy radzieckich, poległych w 2 wojnie światowej, założony w 1946 r., zamknięty o powierzchni 0,08 ha. Zachowany układ przestrzenny cmentarza z rzędami mogił, w których złożono ciała 361 żołnierzy 65 armii 2 Frontu Białoruskiego, pomnik z tablicą

inskrypcyjną, zieleń urządzona - murawa. Ochrona układu przestrzennego bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.25.TURZNICE

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1277 Turnitz, Thugirnicz, Tuwernitz, Thuemitz, Theuwernitz, Thoyernitz, Tewemitz, Tewernicz, Tuweminitcz, Turnitcze, Turenitz, 1796 Tursznitz, niem. Tursnitz.

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, w odległości 9,5 km na południowy wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

W 1277 gród T. oblegany przez Jaćwingów.

W czasach krzyżackich własność rycerska o 40 łanach w komturstwie grudziądzkim z obowiązkiem i służby w zbroi ciężkiej w wyprawach Zakonu.

W 1498 część wsi (2/3) jest własnością Jerzego Czedlitz a 1/3 należy do Szymona z T., którzy nadali młyn, zagrodę i prawo rybołówstwa w stawie młyńskim młynarzowi Wojtkowi za czynszem 2 i 1/2 łasztu mąki. W 1501 r. kontrakt anulowano.

W latach 1540-1572 własność Jana Turznickiego obejmująca 14 łanów chłopskich, 12 zagrodników, młyn i karczmę.

W 1601 oba młyny turznickie - duży i mały kupił młynarz Wysocki za 400 guldenów.

W 1637 dobra T. kupiły benedyktynki z Grudziądza. Po kasacie zakonu i sekularyzacji dóbr klasztornych, skarb państwa pruskiego sprzedał w 1790 r. dobra Janowi Reichel, którego potomkowie posiadali je do 1945 r.

W 1885 majątek obejmował 921 ha obszaru, karczmę, browar, gorzelnię, nad rzeką Maruszą folusz sukienny i 2 młyny, 2 jeziora i oprócz turznickiego folwarki Skrobacz i Hanowo oraz leśnictwo. Szkoła ewangelicka w miejscu, najbliższa stacja pocztowa w Wiewiórkach.

W 1913 majątek obejmujący 602 ha został sprzedany Pruskiej Komisji Kolonizacyjnej (do 1920 r. nie rozparcelowany).

Przynależność do parafii: katolickiej w Błędowie, ewangelickiej w Piaskach-Rudniku.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców w obszarze dworskim Turznice wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1885 - 18 domów mieszkalnych i 251 mieszkańców (kat. 155, ewang. 96)

w tym: w Brzezinach - 1 dom mieszkalny i 16 mieszkańców

w Daszkowskim Młynie - 2 domy mieszkalne i 16 mieszkańców

w Skrobaczu - 2 domy mieszkalne i 21 mieszkańców

1905 - 14 domów mieszkalnych i 211 mieszkańców (kat. 148, ewang. 63)

1921 - 18 domów mieszkalnych i 253 mieszkańców (kat. 228, ewang. 18, inn. chrz. 6)

(spisano łącznie z folwarkami Brzeziny i Skrobacz)

Układ historyczny: Osada folwarczna złożona z dworu z parkiem, kompleksu zabudowań

gospodarczych i zespołu czworaków.

2) Dobra kultury

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- kościół parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Józefa, drewn. otynkowany, 1936
- plebania, 1 ćw. XX w.
- dawna szkoła podstawowa, mur., pocz. XX w.
- młyn wodny, drewn., k. XIX w.
- d. karczma, mur., pocz. XX w.
- zespół podworski, pocz. XX w., - założenie przestrzenne

- Zespoły dworsko-parkowe

Założenie dworsko-parkowe, z którego zachowały się jedynie niektóre budynki gospodarcze dawnego folwarku oraz relikty parku, założonego w 2 połowie XIX w. w postaci elementów układu przestrzennego tj. rzeźby terenu, układu wodnego i drzewostanu z okazami drzew o rozmiarach pomnikowych. Zespół o niewielkich walorach kulturowo-krajobrazowych, postulowana restytucja parku ze względów historycznych i krajobrazowych a także jako regulatora lokalnych stosunków wodnych i klimatycznych.

- Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

Cmentarz parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Józefa, założony w 1936 r., powierzchnia 0,40 ha czynny. Zachowany układ przestrzenny, dwukwaterowy, liczne nagrobki z I i 2 połowy XX w., nieliczne drzewa (jesiony, robinie). Ochrona układu przestrzennego, starych nagrobków bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.26. WAŁDOWO SZLACHECKIE

1) Rys historyczny

Dawne nazwy: ok. 1423-4 Waldaw, 1570 Wałdowo, 1796 Wałdowo, niem. Waldau Adiiig.

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, w odległości 11,5 km na południowy zachód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś i młyn o metryce średniowiecznej, w czasach krzyżackich ok. 1423-4 wieś była własnością rycerską w wójtostwie lipienieckim z obowiązkiem I służby w zbroi lekkiej w wyprawach Zakonu, młyn w 1438 własność Zakonu prokuratorii papowskiej. W 1476 Kazimierz Jagiellończyk pozwolił Janowi Bażyńskiemu zastawić młyn w Wałdowie.

W 1505 okręg papowski łącznie z Wałdowem został nadany przez Aleksandra Jagiellończyka biskupowi chełmińskiemu.

W 1539 kapituła chełmińska nadała przywilej młynarzowi Janowi na młyn w W. kupiony przez niego od Jerzego Gorzechowskiego z prawem rybołówstwa w stawie młyńskim oraz posiadania roli, łąk i pastwisk przynależnych z dawna do młyna.

W 1570 młyn o 2 kołach jest własnością kapituły chełmińskiej, do Feliksa Męldzyńskiego należy 7,5 łąk chłopskich, 2 zagrodników, młyn ? we wsi W. w powiecie chełmińskim.

W 1885 właścicielem majątku, obejmującego 407 ha w tym 116 ha roli, 39 ha łąk i 222 ha lasu był

Piottuch-Koblicki, w większej części już rozparcelowanego.

We wsi była szkoła ewangelicka i stacja kolejowa przy linii kolejowej z Chełmży do Grudziądza, zbudowanej w 1882 r.

W 1921 r. właścicielem młyna był Otto Schilling.

Przynależność do parafii: katolickiej w Sarnowie, ewangelickiej w Wielkich Łunawach (od 1855 r.)

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1885 - 37 domów mieszkalnych i 455 mieszkańców (kat. 455, ewang. 5)

1905 - 66 domów mieszkalnych i 450 mieszkańców (kat. 280, ewang. 170)

1921 - 71 domów mieszkalnych i 403 mieszkańców (kat. 326, ewang. 77)

w tym: Wałdowo Młyn - 1 dom mieszkalny i 5 mieszkańców (kat. 1, ewang. 4)

Wałdowo st.kol. - 2 domy mieszkalne i 17 mieszkańców (kat. 17)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej

2) Dobra kultury:

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa, mur., pocz. XX w., działka ewid. nr 68/8
- stacja kolejowa przy linii Chełmża-Grudziądz, mur., k. XIX w., działka ewid. nr 56
- dróżnicówka nr 35 przy linii Chełmża-Grudziądz, mur., k. XIX w., działka ewid. nr 61
- d. dom młynarza, nr 109, mur., pocz. XX w.,

b) Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny. Cmentarz jednokwaterowy o czytelnym granicach, zachowane nieliczne nagrobki i mogiły, drzewostan wycięty, pozostały lipy i brzozy, podrost robinii z krzewami lilaka. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i drzewostanu bez wpisu do rejestru zabytków.

c) Miejsca pamięci narodowej

Miejsce Pamięci Narodowej w formie głazu z umieszczoną na nim tablicą inskrypcyjną, upamiętniające miejsce straceń Polaków w latach 1939-1945, ustawiony w 1946 r. Ochrona pomnika bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.27. WĘGROWO

1) Rys historyczny

Dawne nazwy: 1386, 1414-16 Weger, 1570 Węgrowo, 1625 Poln. Wangerau, Deutsch Wangerau, niem. Polnisch Wangerau, Deutsch Wangerau

Wieś o metryce średniowiecznej, w 1386 własność Zakonu w komturstwie pokrzywnieńskim. W 1435 r. wieś o 26 łanach chłopskich i 3 łanach, należących do sołtysa.

W 1521 nadana "in feudum" Ludwikowi Mortęskiemu przez króla Zygmunta I.

W 1570 wieś, własność królewska w powiecie chełmińskim, starostwie pokrzywnieńskim, 4 łany chłopskie, 4 zagrodników, 1 rzemieślnik, karczma.

Wieś, zniszczona w czasie wojny trzynastoletniej (1454-1466), w 1618 na nowo zasiedlona osadnikami holenderskimi - mennonitami, sprowadzonymi przez starostę grudziądzkiego Jana

Działyńskiego. Otrzymali oni grunty w długoterminową dzierżawę, na okres 40 lat, za czynszem rocznym 30 groszy od morgi. Podział na Węgrowo Polskie i Węgrowo Niemiecki nastąpił w 1625 r.

Węgrowo Polskie

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, w odległości 4,5 km na południowy wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

W 1725 w Węgrowie był dwór murowany, szachulcowy z zabudowaniami gospodarczymi.

W lustracji starostwa pokrzywnieńskiego z 1765 r. Węgrowo Polskie wymienione jest jako folwark, własność królewska, z 3 czynszownikami i 10 zagrodnikami.

W 1783 dobra, obejmujące 36 włók i 10 mórg oraz wszystkie budynki, zostały wydane Janowi Schroeder w wieczystą dzierżawę za rocznym czynszem 316 talarów i 16 groszy.

Wg topografii Goldbecka w 1789 r. Węgrowo było własnością królewską wydawaną w dzierżawę i obejmowało folwark i wieś o 26 dymach.

W 1811 dobra zostały odkupione przez miasto Grudziądz. Po reparacji gruntów, w 1829 uwłaszczono tu 16 gospodarzy.

W 1885 dobra, należące do Ferdynanda Temme, obejmowały 778 ha obszaru, gorzelnię i 16 domów mieszkalnych, do wsi należało 26 ha. W miejscu była szkoła, najbliższa stacja pocztowa i kolejowa w Grudziądzu. W 1905 dobra obejmowały 806 ha. W okresie międzywojennym część majątku rozparcelowano (w 1929 - 205 ha, w 1932 - 285 ha). Ostatnim właścicielem był Ryszard Temme. W 1946 dobra przeszły na własność skarbu państwa polskiego i utworzono tu PGR. Przynależność do parafii: katolickiej w Okoninie, ewangelickiej w Piaskach-Rudniku. Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1885 - 28 domów mieszkalnych i 312 mieszkańców (kat. 91, ewang. 221) w tym:

Wieś W. - 12 domów mieszkalnych i 89 mieszkańców (kat. 18, ewang. 71)

Folwark W.- 16 domów mieszkalnych i 223 mieszkańców (kat. 73, ewang. 150)

1905 - 25 domów mieszkalnych i 226 mieszkańców (kat. 100, ewang. 126) w tym:

folwark Węgrowo - 12 domów mieszkalnych i 165 mieszkańców

folwark Osiny - 1 dom mieszkalny i 5 mieszkańców

1921 - 22 domy mieszkalne i 234 mieszkańców (kat. 150, ewang. 81, inn. chrz. 3) w tym:

wieś Węgrowo i folwark Osiny - 11 domów mieszkalnych i 53 mieszkańców (kat. 15, ewang. 38)

folwark Węgrowo - 11 domów mieszkalnych i 181 mieszkańców (kat.135, ewang.43, inn.chrz. 3)

Układ historyczny:

Pierwotnie wieś o zabudowie skupionej w typie ulicówki z folwarkiem usytuowanym na wschodnim krańcu wsi, przekształcona w osadę folwarczną, złożoną z trzech kompleksów: dworu z parkiem, zespołu zabudowań gospodarczych i kolonii mieszkaniowej.

Węgrowo Niemieckie

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, w odległości ok. 4 km na południowy wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś nowo założona w 1625 r. na gruntach należących do starostwa pokrzywnieńskiego, zasiedlona osadnikami holenderskimi - mennonitami.

Wg lustracji z 1765 r. wieś obejmowała 4 włóki, wydawane w długoterminową dzierżawę. W 1829 dotychczasowi dzierżawcy w liczbie 16-tu zostali uwłaszczeni.

W 1885 do wsi należało 152 ha obszaru, najbliższa stacja pocztowa była w Grudziądzu.

Przynależność do parafii: katolickiej w Grudziądzu, ewangelickiej w Piaskach-Rudniku, mennonicka w Sosnówce.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1885 - 10 domów mieszkalnych i 86 mieszkańców (kat. 13, ewang. 73)

1905 - 10 domów mieszkalnych i 78 mieszkańców (kat. 15, ewang. 63)

1921-9 domów mieszkalnych i 76 mieszkańców (kat. 55, ewang. 20, inn.chrz. I)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej, w typie rzędówki bagiennej.

Gać obecnie część wsi Węgrowo

Dawne nazwy: Gacz, Gacia, Gatz, niem. Gatsch

Położenie: Na podmokłych terenach Basenu Grudziądzkiego, nad strugą Gać i jej zmeliorowanym odcinkiem pn. Rów Hermana, ok. 4,5 km na południowy wschód od Grudziądza

Podstawowe dane historyczne:

W 1614 r. starosta pokrzywnieński Ludwik Mortangen wydał mieszczaninowi grudziądzkiemu Christianowi Lindenauer grunt o pow. 2 i 1/2 włóki, położony nad rowem granicznym zwanym Gacią, w dzierżawę długoterminową, tj. na okres 40 lat.

W 1787 r. wymieniono w wizytacji wieś Gać, jako należącą do parafii Okonin.

Wg topografii Goldbecka w 1789 wieś o 14 dymach, własność królewska.

W 1829 r. Karol Hinz z towarzyszami, dzierżawiący 9 włók i 28 mórg na podstawie kontraktu z 1786 r. zostali uwłaszczeni.

Karczma we wsi była dzierżawiona na mocy odrębnie zawieranych kontraktów, ostatni pochodzi z 1822 r.

W 1881 r. do wsi należały 892 morgi obszaru, w 1905 - 226,4 ha, w miejscu była szkoła, najbliższa stacja pocztowa i kolejowa w Grudziądzu.

Przynależność do parafii: katolickiej w Okoninie, ewangelickiej w Grudziądzu.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1881, 1905 i 1921 jak niżej:

1881 - 21 domów mieszkalnych i 191 mieszkańców (kat. 5, ewang. 186)

1905 - 19 domów mieszkalnych i 151 mieszkańców (kat. 6, ewang. 141, menn. 4)

1921 - 21 domów mieszkalnych i 136 mieszkańców (kat.58, ewang. 72, menn. 6)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej, w typie rzędówki bagiennej, z zagrodami skomunikowanymi sięgaczami z drogą, biegnąc równolegle do Rowu Hermana.

2) Dobra kultury

- Obiekty w rejestrze zabytków

- Węgrowo Park dworski o powierzchni 3,5 ha o układzie krajobrazowym, założony w poł. XIX w. wpisany do rej. Zabytków decyzją Nr A/511 z dnia 25.11.1986r.

- Obiekty postulowane do wpisu do rejestru zabytków

- Gać - Cmentarz ewangelicki, założony w 2 poł. XIX w., nieczynny

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

Węgrowo

- budynek gospodarczy w zespole dworskim, mur., k. XIX w.
- owczarnia (ob. chlewnia) w zespole dworskim, mur., 1878, przebud. w I. 70. XX w.
- stodoła (ob. chlewnia) w zespole dworskim, mur., 1880
- stodoła w zespole dworskim, mur., 1880; przebud. 1980-81r.
- dom w zespole dworskim, mur., 1913
- dom w zespole dworskim, mur., 1914
- dom w zespole dworskim, mur., 1914
- owczarnia w zespole podworskim, 1878r.; przebud. L. 70 XX w.
- dawna szkoła podstawowa, mur., ok. XIX/ XX w., działka ewid. nr 108
- chata nr 43, drewn., XVIII/XIX w.,
- czworak, 1 ćw. XX w., działka ewid. nr 9/4
- czworak, 1 ćw. XX w., działka ewid. nr 9/6
- zespół podworski zał. XVIII w. – założenie przestrzenne
- schron piechoty I 8 zewnętrz. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron piechoty I 11 zewnętrz. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron piechoty I 12 zewnętrz. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron - stacja wodna zewnętrz. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15

b) Zespoły dworsko-parkowe

Węgrowo

- Założenie dworsko-parkowe złożone z trzech kompleksów: dworu, zbudowanego w końcu XVIII w., rozebranego w k. lat 70. XX w., z którego pozostały jedynie sklepienie kolebkowo piwnice i otaczającego go parku o układzie krajobrazowym, założonego w poł. XIX w., o powierzchni 3,50 ha; zespołu zabudowań gospodarczych, zgrupowanych wokół prostokątnego podwórza po południowej stronie dworu oraz kolonii mieszkaniowej, położonej po zachodniej stronie drogi w kierunku Grudziądza.

Zespół o znacznych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych a park również przyrodniczych (park został wpisany do rejestru zabytków dawnego województwa toruńskiego decyzją Nr A/511 z dnia 25.11.1986 r.)

c) Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

Gać

- cmentarz ewangelicki założony w 2 poł. XIX w., powierzchnia 0,32 ha, nieczynny.

Zachowany układ przestrzenny, alejowo-kwaterowy z aleją główną, obsadzoną klonami, liczne tumby nagrobne i mogiły, najstarsze nagrobki z 1884 r., okazały starodrzew (dęby), krzewy (lilak, głóg). Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i starodrzewu z wpisem do rejestru zabytków.

Węgrowo

▪ cmentarz ewangelicki, założony w pół. XIX w., powierzchnia 0,27 ha, nieczynny. Czytelne granice cmentarza, nagrobki usunięte, zachowany starodrzew (lipy i dęby), podrost robinii i dębów, w runie – bluszcz. Ochrona układu przestrzennego i starodrzewu bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.28.WIELKI WEŁCZ

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1294 Woltschicz, Wolcz, 1434 Wolfswald, Wolitcz, Hogewolitcz, 1501 Velcz, 1796 Wolz i Gross Wolz, niem. Klein Wolz i Gross Wolz

Położenie: Na podmokłych terenach Doliny Wisły, w odległości 12 km na północ od Grudziądza

Podstawowe dane historyczne:

Wieś, wymieniona w dokumentach źródłowych po raz pierwszy w 1294r., jako granicząca z dobrami biskupa pomezkańskiego. W 1394r. wielki mistrz Konrad v. Jungingen w porozumieniu z biskupem pomezkańskim Janem nakazał mieszkańcom w utrzymaniu tamy głównej i jej górnej części na ostrowie wzdłuż granicy wsi.

W 1434 w. m. Paweł v. Rusdorf wznowił przywilej lokacyjny dla wsi na 52 łany na prawie chełmińskim, w których sołtys otrzymał 4 łany oraz 1/3 opłat z sądownictwa, uposażenie kościoła stanowiły 2 łany.

W 1438 w księgach czynszowych komturstwa grudziądzkiego wymieniono: wieś W. o 45 łanach chłopskich z czynszem po ½ grzywny i 2 kury od łanu, 2 karczmy z czynszem po 3 grzywny i 20 grzywien od mieszkańców wsi zamiast szarwarku oraz wieś H. o 6 radłach opustoszałych.

W 1501 król Jan Olbracht zezwolił Pawłowi Sokołowskiemu na wykup wsi W. od rady miasta Grudziądza.

W 1564 wieś, niemal całkowicie opustoszała wskutek wojen i wylewów Wisły, zasiedlono sprowadzonymi z Holandii osadnikami – menonitami.

W 1565r. wieś była własnością królewską w starostwie grudziądzkim, obejmuje 52 łany średnich gruntów, z tego 4 łany należały do sołtysa, 36 łanów było opustoszałych, 12 łanów osiadłych, dzierżawionych przez osadników.

W 1604 starosta grudziądzki Maciej Konopacki wydał menonitom w Wełczu 39 włók (łanów) w długoterminową dzierżawę (na 40 lat) za opłatą 400 florenów rocznie i prawem pierwokupu gruntów po upływie terminu dzierżawy.

W wizytacjach z lat 1667-72 bp Strzesz odnotował, że w wielkim Wełczu było tylko 2 katolików a w Małym Wełczu sami menonici.

Wg topografii Goldbecka w 1789r. wieś liczyła 52 dymy.

Uwłaszczenie 38 osadników nastąpiło w 1833r. W 1893 wieś obejmowała 1169ha gruntów, w tym: 553ha roli ornej, 125ha łąk, 17ha lasu; we wsi była stacja pocztowa i szkoła. Tutejszy kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela, zniszczony w czasie wojen szwedzkich, od 1641

filialny kościoła parafii rzymsko-katolickiej w Mokrem, został odbudowany w 1737r. Przynależność do parafii: katolickiej w Mokrem, ewangelickiej w Nebrowie Wielkim (powiat Kwidzyn), mennonickiej w miejscu.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1885 - 159 domów mieszkalnych i 987 mieszkańców (kat. 112, ewang. 862, menn.13),

1905 – 172 domów mieszkalnych i 983 mieszkańców (kat. 90, ewang. 880, menn. 13),

1921 – 137 domów mieszkalnych i 742 mieszkańców (kat. 75, ewang. 667, menn. -).

Leśnictwo Wełcz spisane w l. 1905 i 1921 w obszarze dworskim nadleśnictwa Jamy liczyło w 1905 – 1dm i 6mk, w 1921 – 1dm i 1mk.

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej.

Reliktem osady lokacyjnej jest skupienie zabudowy w rejonie kościoła parafialnego.

Mały Wełcz, obecnie część wsi Wielki Wełcz

Dawne nazwy: niem. Klein Wolz

Położenie: Na podmokłych terenach Doliny Wisły, w odległości 13km na północ od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś założona w 1619r. na gruntach należących do starostwa grudziądzkiego przez sprowadzonych z Holandii osadników – menonitów. Wydano im grunty w dzierżawę długoterminową (na okres 40 lat) za czynszem 250 florenów rocznie. W lustracji starostwa grudziądzkiego z 1664r. zapisano, że w skutek wylewu Wisły musiano zniżyć czynsz do 160 florenów.

W 1754r. starosta grudziądzki Jerzy Mniszech wydał 4 włóki w Małym Wełczu w dzierżawę 4 osadnikom za czynszem 120 florenów rocznie.

Wg topografii Golbecka w 1789r. wieś liczyła 9 dymów.

Dotychczasowych dzierżawców uwłaszczono w 1833r. – na własność otrzymało grunty 5 włóścian.

W 1893 do wsi należało 165ha gruntów, w tym 84 roli ornej, 4 łąk i 2 lasu.

Przynależność do parafii: katolickiej w Mokre, ewangelickiej w Nebrowie Wielkim (pow. Kwidzyn). Siedziba parafii mennonickiej znajdowała się w Wielkim Wełczu.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1885 – 10 domów mieszkalnych i 92 mieszkańców (kat. 6, ewang. 86)

1905 – 11 domów mieszkalnych i 80 mieszkańców (kat. 2, ewang. 78)

1921 – 11 domów mieszkalnych i 53 mieszkańców (kat. 2, ewang. 51)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie rozproszonej w typie rzędówki bagiennej.

2)Dobra kultury

- Obiekty postulowane do wpisu do rejestru zabytków

Wielki Welcz – Cmentarz mennonicki, założony w końcu XVIII w., nieczynny

- Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- kościół filialny (od 1641) pw. Św. Jana Chrzciciela parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia NMP w Mokrem, mur., XIVw., odbud. 1737
- dom nr 8, 3 ćw. XIX w., działka ewid. nr 399/2
- dom nr 13, budynek mieszkalny, sala spotkań, XIX/XX w., działka ewid. nr 196/1
- dom nr 14, 1 ćw. XX w., działka ewid. nr 394/16
- dom nr 15, przełom XIX/XX w., działka ewid. nr 381
- dom nr 20, przełom XIX/XX w., działka ewid. Nr 379
- dom nr 21, przełom XIX/XX w., działka ewid. nr 380
- chata nr 31, mieszk. inwentarska, mur, glin., koniec XIX w., działka ewid. nr 390/9,
- chata nr 35, drewn., 1867, działka ewid. 347/3
- obora przy chacie nr 35, mur., poł. XIXw. (1867?)
- dom nr 36, 4 ćw. XIX w., działka ewid. nr 345/1
- dom nr 40, 3 ćw. XIX w., działka ewid. nr 366/1
- stodoła przy chacie nr 55, drewn., 1757 (prawdop. nie istnieje)
- chata nr 84, drewn., 1845,
- dawna szkoła podstawowa, mur., 1 ćw. XIX w., rozb. 4 ćw. XX w., działka ewid. nr 197
- chata nr, mieszk. Inwentarska, drewn., XVIII/XIX w.,
- zespół umocnień fortu rozproszonego Mała Księża Góra, 1891-1914r.
- schron piechoty I 32 zewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron piechoty I 33 zewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- 3 zbiorniki wodne w zewnętrznym obwodzie fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- 2 stacje wodne w zewnętrznym obwodzie fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron – wartownia w zewnętrznym obwodzie fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15

b) Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

Wielki Welcz

- Cmentarz przykościelny parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Jana Chrzciciela, założony w 1920r., o powierzchni 0,29ha, czynny. Zachowany układ przestrzenny alejowo-kwaterowy, najstarsze nagrobki z lat 1927, 1931 i 1939, nieliczne drzewa (lipy, kasztanowce, świerki). Ochrona układu przestrzennego, nagrobków sprzed 1945r. i drzewostanu bez wpisu do rejestru zabytków.
- Cmentarz mennonicki, założony w końcu XVIII w., powierzchnia 0,54 ha, nieczynny. Czytelne granice cmentarza, zachowany układ przestrzenny alejowo-kwaterowy (dwie kwatery), liczne nagrobki (stele nagrobne) z inskrypcjami, najstarsze z lat 1842, 1871, 1885, 1895, 1897, 1901-19, 1911 o dużej wartości historycznej, artystycznej oraz okazały starodrzew (klony, lipy) w wieku ok. 200 lat w rzędach wzdłuż alei głównej i granic cmentarza zakrzewienie lilaka. Ochrona układu przestrzennego, sepulkraliów i starodrzewu z wpisem do rejestru zabytków.

5.2.2.29.WIELKIE LNISKA

1)Rys historyczny

Wielkie Lniska lub Lniska Wielkie

Dawne nazwy: 1285 Einis, Grosse Elnischcz, Ellisch, Elnisch, Grosse Einis, Gros Elniss, 1565 Lnyska, niem. Gross Ellernitz

Położenie: Na urzeźbionym terenie strefy przykrawędziowej Basenu Grudziądzkiego, po wschodniej stronie zalesionych kęp Wielkiej i Małej Księżej Góry, w odległości 6 km na wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Osada wymieniona w dokumentach źródłowych po raz pierwszy w 1285 r. W czasach krzyżackich własność rycerska o 20 łanach w komturstwie grudziądzkim, z obowiązkiem I służby w zbroi lekkiej w wyprawach Zakonu.

W 1481 Barbara Wolff z E. sprzedała 6 łanów za 50 grzywien i 3 i 1/2 łana za 9 grzywien szlachcicom Lorenzowi i Andrzejowi, w 1498 Barbara z synami sprzedali pozostałe 24 łany miastu Grudziądz.

W 1514 rada miejska Grudziądza wydała w dzierżawę 18 łanów we wsi, sołtys otrzymał 2 łany wolne i 1 łan czynszowy, z łanów czynszowych opłata wynosiła po 2 grzywny i 2 kury od łanu. Proboszczowi w Grudziądzu należało się 1/2 korca zboża od łanu.

W 1545 rozpoczął się, trwający do końca stulecia, spór miasta Grudziądza ze szlachcicem Jerzym Gelwaldem o połowę wsi.

W 1624r. wicewojewoda chełmiński Michał Trzcziński odkupił wieś od m. Grudziądza, w 1615 tenże kupił pobliskie Małe Lniska od Ludwika Kozłowskiego.

W 1667 Wielkie i Małe Lniska należały do Jakuba Trzczińskiego, w 1768 jako właściciel jest wymieniony Michał Trzcziński, podkomorzy koronny.

Wg topografii Goldbecka, w 1789 r. Wielkie Lniska były własnością szlachecką o 13 dymach. W 1819 dobra, liczące 20 włók (ok. 400 ha) kupił właściciel majątku Ostromecko - Jakub Schoenbom. Jego spadkobiercy utworzyli ordynację, w skład której wchodził również majątek W. Lniska, potwierdzona przez króla pruskiego w 1845 r. Od 1880 majątek ostromecki był własnością Albrechta v. Alvenslebena, który wszedł w jego posiadanie przez małżeństwo córką J. Schoenborna.

Po pierwszej wojnie światowej na czele ordynacji ostromeckiej, składającej się z 7 samodzielnych majątków z licznymi folwarkami, w tym majątku W. Lniska, stał Joachim hr. v. Alvensleben-Schoenbom.

W latach 30-tych XX w. majątek W. Lniska został rozparcelowany a z resztówki po 2 wojnie światowej utworzono PGR.

Przynależność do parafii: katolickiej w Grudziądzu, ewangelickiej w Mokrem.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych obszaru dworskiego z lat 1884, 1905 i 1921 jak niżej:

1884 – 6 domów mieszkalnych i 149 mieszkańców (kat. 123, ewang. 26)

1905 – 7 domów mieszkalnych i 120 mieszkańców (kat. 83, ewang. 37)

1921 – 10 domów mieszkalnych i 172 mieszkańców (kat. 160, ewang. 12)

Układ historyczny:

Osada folwarczna złożona z trzech kompleksów: dworu z parkiem, zespołu zabudowań gospodarczych i kolonii mieszkaniowej (czworaków), usytuowanych po obu stronach drogi z Nicwałdu do Grudziądza.

Małe Lniska - sąsiedztwo wsi Wielkie Lniska

Dawne nazwy: 1341 Wenige Elentz, Cleyne Elnischcz, 1501 Lanysska, niem. Klein Ellernitz

Położenie: Na wysoczyźnie, w strefie przykrawędziowej Basenu Grudziądzkiego, w odległości 8 km na południowy wschód od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1341 r. W czasach krzyżackich własność rycerska o 17 łanach w komturstwie grudziądzkim, z obowiązkiem I służby w zbroi lekkiej w wyprawach Zakonu.

W 1414 własność Piotra i Ulryka, w 1570 Gotarda Lniskiego, który posiadał 6 łanów chłopskich i 4 zagrodników.

W 1615 własność Ludwika Kozłowskiego od którego majątek M. Lniska kupił wicewojewoda chełmiński Michał Trzeciński.

W posiadaniu rodziny Trzecińskich M.L. były do 1772 r. W 1772 r. własność Felicjana Ostrowskiego, który dał 10 wólk w zastaw na 20 lat kupcowi Chomse z Grudziądza.

Wg topografii Goldbecka w 1789 r. Małe Lniska były dobrami szlacheckimi o 13 dymach.

W latach 1880-1920 właścicielem dóbr obejmujących 282 ha obszaru był Franciszek Klettner, po nim syn Eugen. W rękach Klettner były M. Lniska do 1939 r. Po drugiej wojnie światowej majątek upaństwowiono i utworzono PGR.

Przynależność do parafii: katolickiej w Okoninie, ewangelickiej w Mokrem.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych obszaru dworskiego z lat 1884, 1905 i 1921 jak niżej:

1884 - 6 domów mieszkalnych i 96 mieszkańców (kat. 87, ewang. 9)

1905 - domów mieszkalnych i 127 mieszkańców (kat. 70, ewang. 57)

1921 - 5 domów mieszkalnych i 121 mieszkańców (kat. 111, ewang. 10)

Układ historyczny:

Osada folwarczna składająca się z trzech kompleksów: dworu z przylegającym do niego parkiem, zespołu zabudowań gospodarczych oraz kolonii mieszkaniowej (zachował się jedynie jeden czworak, pozostałe budynki zbudowane w I.50-tych XX w. na miejscu czworaków).

2) Dobra kultury

-Obiekty w rejestrze zabytków

Wielkie Lniska

- Park o pow. 1,26 ha; czas powstania: pocz. XIX w. (decyzja z dnia 24.11.1986 r.) – nr rejestru A/299; dawny nr woj. toruńskiego 510.
- Fort Wielka Książa Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/1; dawny nr woj. toruńskiego A/709/1.
- Fort Wielka Książa Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/2; dawny nr woj. toruńskiego A/709/2.

- Fort Wielka Książa Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/3; dawny nr woj. toruńskiego A/709/3.
- Fort Wielka Książa Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/4; dawny nr woj. toruńskiego A/709/4.
- Fort Wielka Książa Góra - schron amunicyjny; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/5; dawny nr woj. toruńskiego A/709/5..
- Fort Wielka Książa Góra - schron sanitarny; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/6; dawny nr woj. toruńskiego A/709/6.
- Fort Wielka Książa Góra - bateria pancerna; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/7; dawny nr woj. toruńskiego A/709/7;
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/8; dawny nr woj. toruńskiego A/709/8.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/9; dawny nr woj. toruńskiego A/709/9.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/10; dawny nr woj. toruńskiego A/709/10.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/11; dawny nr woj. toruńskiego A/709/11.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/12; dawny nr woj. toruńskiego A/709/12.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/13; dawny nr woj. toruńskiego A/709/13.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/14; dawny nr woj. toruńskiego A/709/14.
- Fort Wielka Książa Góra - bateria ziemna; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/15; dawny nr woj. toruńskiego A/709/15.
- Fort Wielka Książa Góra - 5 podwójnych stanowisk pancernych wieżyczek przewoźnych; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/16; dawny nr woj. toruńskiego A/709/16.
- Fort Wielka Książa Góra - dom walmistrza; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/17; dawny nr woj. toruńskiego A/709/17.
- Fort Wielka Książa Góra - formy ziemne: wał piechoty, nasyp osłonowy, krata forteczna z pasem zasieków i drogi łączące obiekty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/1-17; dawny nr woj. toruńskiego A/709/1-17.

-Obiekty postulowane do wpisu do rejestru zabytków: Wielkie Lniska Fort grupowy Mała Książa Góra wewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, zbudowany w l. 1889-1903.

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dwór, mur., ok. 1910
- budynek mieszkalny w zespole dworskim, mur., k. XIX w.

- czworaki w zespole dworskim, mur., pocz. XX w.
- chlewnia w zespole podworskim, mur., pocz. XX w.; przebud. L. 70-XX w.
- chlewnia w zespole podworskim, mur., pocz. XX w.; przebud. L. 70-XX w.
- chlewnia w zespole podworskim, mur., pocz. XX w.; przebud. L. 70-XX w.
- obora w zespole dworskim, mur., pocz. XX w.
- zespół podworski Wielkie Lniska – założenie przestrzenne, powstałe 2 poł.XIXw.-l.30.XXw.
- zespół podworski Małe Lniska – założenie przestrzenne, powstałe lata 1920-1930,
- schron piechoty I 13 zewnętrzzn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron piechoty I 14 zewnętrzzn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron piechoty I 15 zewnętrzzn. obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron dowódcy artylerii w zewnętrzzn. obwodzie fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- 2 stacje wodne w zewnętrzzn. obwodzie fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- Fort grupowy Wielka Księża Góra, zbudowany w l. 1890-1914
- Fort grupowy Mała Księża Góra, zbudowany w l. 1890-1914

b) Zespoły dworsko-parkowe

Małe Lniska

Zespół złożony z murowanego pałacu, zbudowanego w 1925 r. na zrębach wcześniejszego, z przylegającym od wschodu niewielkim parkiem, założonym w 3 ćwierci XIX w.; zabudowań gospodarczych po stronie zachodniej pałacu, zbudowanych w latach 20. XX w., z których zachowały się: obora, owczarnia, stodoła i wieża transformatorowa; kolonii budynków mieszkalnych po północnej stronie drogi z Grudziądza do Nicwałdu, z których zachował się jeden budynek, pozostałe wzniesione w końcu lat 50. XX w. na miejscu dawnych czworaków). Zespół o walorach kulturowo-krajobrazowych a park również przyrodniczych. Postulowana rewaloryzacja parku.

Wielkie Lniska

Założenie dworsko-parkowe złożone z trzech kompleksów: dworu murowanego, zbudowanego ok. 1910r. na wcześniejszych zrębach i otaczającego go parku, o układzie krajobrazowym, założonego w pocz. XXw., o powierzchni 1,30 ha; kompleksu budynków gospodarczych, murowanych z pocz. XX w., zgrupowanych wokół prostokątnego podwórza i kolonii mieszkaniowej, położonej po obu stronach drogi w kierunku Grudziądza. Zespół o znacznych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych a park również przyrodniczych.

c) Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

Wielkie Lniska Miejsce Pamięci Narodowej - pomnik w miejscu straceń ponad 500 mieszkańców powiatu i miasta Grudziądza oraz uczestników powstania warszawskiego, zamordowanych w Księżych Górach w latach 1939-1945, wzniesiony w 1945 r. Pomnik usytuowany na skraju lasu, rosnącego na stokach Wielkiej Księżej Góry, otoczony żywopłotem z karagany, symbole i napisy na pomniku nieczytelne. Ochrona miejsca bez wpisu do rejestru zabytków.

5.2.2.30.ZAKURZEWO

1)Rys historyczny

Dawne nazwy: 1323 Saxtenn, Sakerow, Sackeraw, 1565 Zakurzewo, 1796 Sakrau, niem. Sackrau

Położenie: w strefie przykrawędziowej Doliny Wisły (Basenu Grudziądzkiego), u ujścia rzeki Osy do Wisły, w odległości 8,5 km na północ od Grudziądza.

Podstawowe dane historyczne:

Wieś, w czasach krzyżackich własność Zakonu w komturstwie grudziądzkim. W 1323r. komtur grudziądzki Sighard ze Schwarzburga nadał niejakiemu Thicekomowi na osiedlenie wieś S. o 36 łanach na prawie chełmińskim, w tym dla sołtysa 3 i 1/2 łana i 3 morgi oraz 1/3 opłat z sądownictwa. W 1438 we wsi S. były 22 radła czynszowe osiadłe i 6 opustoszałych, czynsz wynosił 15 szkocjów z radła, karczmarz płaci czynsz, jak z radła. W 1565 własność królewska, starostwa grudziądzkiego obejmująca 1 łan sołtysa i 11 i 1/2 łana chłopskich, 6 zagrodników i karczmę; od zamku dzierżawili ponadto ostrów na Wiśle. W 1569 król Zygmunt August wydał nowy przywilej dla sołtysa w Z. na 2 łany z sądownictwem niższym i wyższym. W 1570 własność królewska o 13 i 1/2 łanach, 3 zagrodnikach i karczmie. Wg lustracji z 1664r. wieś obejmowała 14 i 1/2 włóki (łana). W 1671 król Michał odnowił przywilej na sołectwo Andrzejowi Meller i żonie Jego Mariannie z Bączkowskich.

Wg topografii Goldbecka w 1789r. wieś liczyła 27 dymów.

W 1895 do wsi należało 622ha obszaru, w tym 299 roli, 28 łąk i 71 lasu, w miejscu była ewangelicka; stacja pocztowa i kolejowa w Grudziądzu.

Przynależność do parafii: katolickiej i ewangelickiej w Mokrem.

Liczba budynków mieszkalnych i mieszkańców wg danych spisowych z lat 1885, 1905 i 1921 jak niżej:

1885 – 63 domy mieszkalne i 429 mieszkańców (kat. 43, ewang. 384, menn. 2)

1905 – 77 domy mieszkalne i 454 mieszkańców (kat. 55, ewang. 396, menn. 3)

1921 – 81 domy mieszkalne i 434 mieszkańców (kat. 89, ewang. 340, menn. 5)

Układ historyczny: Wieś o zabudowie skupionej przy lokalnej drodze, odchodzącej w kierunku zachodnim od drogi do Wielkiego Wełcza.

2) Dobra kultury

-Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

a) Obiekty architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej)

- dawna szkoła podstawowa, mur., pocz. XX w., działka ewid. nr 259
- budynki gospodarcze przy szkole, mur., pocz. XX w.
- chata nr 25, mieszk.-inwent., drewn. otynkowana, XIX w.,
- chata nr 29, szach. otynk., XIX w.,
- schron – stacja wodna w zewnętrznym obwodzie fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15
- schron – zbiornik wodny w zewnętrznym obwodzie fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, 1914/15

b) Cmentarze i miejsca pamięci narodowej

Cmentarz ewangelicki, założony w pocz. XIXw., powierzchnia 0,17 ha, nieczynny. Czytelne granice cmentarza, nie zachowane nagrobki, starodrzew (3 lipy, 2 wiązy, 1 dąb) o rozmiarach pomników przyrody, z czasów założenia cmentarza. Ochrona układu przestrzennego i starodrzewu bez wpisu do rejestru zabytków.

Cmentarz ewangelicki, zał. 2 poł. XIXw.

ZASADY OCHRONY

Obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków powinny być wprowadzone do gminnej ewidencji zabytków, ochrona zgodna z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gmina Grudziądz nie posiada gminnego programu ochrony zabytków.

Ponadto należałoby wpisać do wojewódzkiej i gminnej ewidencji obiektów zabytkowych: Zespół umocnień wojennej rozbudowy twierdzy Grudziądz w rejonie wsi Rudnik, Nowa Wieś, Parski, Owczarki, Węgrowo, Kłódka, Białochowo, Leśniewo oraz wzniesienia Gór Łosiowych.

Zgodnie z **Art. 8. ustawy o ochronie zabytków** :

- 1) Do czasu założenia gminnej ewidencji zabytków, decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do zabytków znajdujących się w wykazie, o którym mowa w art. 7 niniejszej ustawy.
- 2) Do czasu założenia gminnej ewidencji zabytków, decyzje o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzje o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzje o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego wydaje się po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków - w odniesieniu do zabytków znajdujących się w wykazie, o którym mowa w art. 7 niniejszej ustawy.
- 3) Do czasu założenia gminnej ewidencji zabytków, decyzję, o której mowa w art. 39 ust. 3 i art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane, wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do zabytków znajdujących się w wykazie, o którym mowa w art. 7 niniejszej ustawy.

Zgodnie z art. 53 w ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717, z późn. zm) uzgadnia się z wojewódzkim konserwatorem zabytków decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm) oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków".

5.3. Twierdza GRUDZIĄDZ

Cytadela

Pierwsze prace w 1776 r. wg projektu hr. d'Heinze (zastąpił go Paul von Gontzenbach). Niekorzystne warunki geologiczne wpłynęły na zmianę lokalizacji w rejon oddalonej o 1,5 km od miasta naturalnej platformy. Obszar ten od północy i wschodu, osłaniały wody rzeki Osy, a od południa wody kanału Trynka. Końcowym elementem cytadeli było – dzieło rogowe – z lat 1788-1807 r. Twierdza posiadała bramy: Górną - od południa i Dolną - od północy, oraz dwie Bramy Wodne. Od strony Wisły dziedziniec zamykał Wielki Magazyn, w którego przyziemi umieszczono pomieszczenia gospodarcze. Na główną linię obrony składało się pięć bastionów zlokalizowanych w fosie, a między nimi cztery raweliny. Po zewnętrznej stronie fosy biegła tzw. droga kryta z ośmioma lunetami - zewnętrzna linia obrony. Od naroża Bastionu I do naroża Bastionu V poprowadzono chodnik obiegowy. Twierdzę od południa osłaniało dzieło rogowe, a całość założenia obronnego o długości ok. 400 m obejmowało: Właściwe Dzieło Rogowe, I odcinek obrony, linię komunikacyjną, II odcinek obrony i umocnienia przeciwskarp. Twierdzę wzbogacano dodatkowo o nowe elementy systemu gospodarczego i obronnego: na terenie Bastionu II wybudowano młyn, a na skarpie wiślanej laboratorium i magazyn straży ogniowej (1811 r.). W 1812 r. dla obrony nowego szarńca na Kępie Lubieńskiej, w połowie skarpy wiślanej wybudowano baterię na 4 działa, w obrębie donżonu ludwisarnię, budynek komendantury, wielką remizę oraz 4 budynki koszarowe dla oficerów. Twierdzę rozbrojono 24 czerwca 1872 r., utrzymano jednak w niej siedzibę pruskiego garnizonu wraz z poligonem doświadczalnym. Po wybudowaniu mostu kolejowego na Wiśle przywrócono jej wartość bojową (1885-86), a obszar wokół starej Cytadeli otrzymał w latach 1889-1905 nowy obwód forteczny. 23 stycznia 1920 r. Armia Polska przejęła twierdzę.

Cytadela stanowi cenny przykład sztuki fortyfikacyjnej XVIII w. Z dawnej twierdzy zachował się donżon z pełnym obwodem wałów i kazamatami, obu bramami i jedną z czterech pochylni.

W obrębie donżonu najlepiej zachowany jest dwukondygnacyjny Wielki Magazyn oraz klasycystyczny budynek dawnej komendantury. W ruinie jest Dzieło Rogowe (w latach 1950-1960 uległo częściowej rozbiórce).

Twierdza przełomu XIX/XX w.

Zwiększenie zasięgu ostrzału artyleryjskiego spowodowało konieczność odsunięcia linii obrony miast twierdz o 4-6 km od ich rdzenia. Dotychczasowe dzieła bastionowe o zwartej bryle znane z realizacji szkoły staro- i nowopruskiej zastąpione zostały systemem obiektów rozproszonych, w których podstawową rolę odgrywały forty standardowe i pośrednie, uzupełnione systemem schronów, magazynów oraz stanowisk artyleryjskich. Pod koniec XIX w. konieczna stała się modernizacja twierdzy. Projekt zakładał ufortyfikowanie trzech punktów obronnych, usytuowanych wokół Basenu Grudziądzkiego: Księżych Gór, Kępy Strzemięcińskiej oraz rekonstrukcji cytadeli na Kępie Fortecznej.

Fortyfikacje Kępy Strzemięcińskiej

Wzniesione dla ochrony skarpy wiślanej oraz drogi do miasta od Szosy Toruńskiej. Fort Piechoty – 1891-1892 r.; wartownie – 1898 r.; bateria półpancerna, schron amunicyjny na zapolu - 1898 r.

Fortyfikacje Gór Księżych

Usytuowane na dwóch wyspach ostańcach wysoczyznowo-morenowych stanowiły najistotniejszy element systemu obronnego twierdzy, zabezpieczając jej przedpole oraz linię kolejową do Jabłonowa Pomorskiego. Są to jedyne forty grupowe wzniesione w pasie obronnym wschodniej granicy dawnego Cesarstwa Niemieckiego.

Wielka Księża Góra

Dwa schrony piechoty i schron amunicji – z lat 1890-1891; schron piechoty i bateria pancerna – z lat 1894–1896; schron piechoty – 1898 r.; całość otoczona płaskim wałem ziemnym z zasiekami i kratą forteczną. Dodatkowy element stanowiły betonowe stanowiska dla przewoźnych wież pancernych.

Mała Księża Góra

Schron piechoty – 1892 r.; schron piechoty – 1898 r.; ziemne baterie dla armat, wartownie w wale ziemnym, betonowe stanowiska dla przewoźnych wież pancernych; całość otoczona płaskim wałem ziemnym z zasiekami i kratą forteczną. Uzupełnieniem zespołu była bateria kolejowa z 1905 r.

Fortyfikacje Kępy Fortecznej

Jej system obronny utworzono, wznosząc pierścień dzieł obronnych u podnóża Kępy, przekształcając funkcjonalnie starą cytadelę w śródszańec. W skład zespołu fortyfikacji weszły: Fort Tarpno – schron piechoty i wartownie z lat 1896-1898; Fort Parski – fort piechoty, schron, wał ziemny – 1900 r.; Fort Świerkocin i Fort Nowa Wieś – schrony piechoty, wartownie z lat 1900-1902; Bateria Północna – ziemne stanowiska sześciu dział, schron – ok. 1900 r.

Dzieła uzupełniające

Celem domknięcia pierścienia obrony wzniesiono dzieła pośrednie.

Fortyfikacje południowego frontu nizinnego

W skład tej grupy weszły dzieła uzupełniające pas obrony pomiędzy Kępą Strzemięcińską a Księżymi Górami

- Fort Lasek Miejski oraz Fort Gać (z lat 1896-1898) – schrony piechoty, otoczone wałem ziemnym z fosą;

- Bateria półpancerna Leśny Dwór (z lat 1898 – 1899) – bateria z wieżami pancernymi, osłaniana przedpiersiem, otoczona wałem ziemnym z fosą i kratami fortecznymi; w przedpiersiu i poprzecznicach magazyny amunicyjne i schrony; na flankach stanowiska obserwacyjne – na lewej w nieruchomej wieży pancernej, na prawej odkryte;

- Fort Tuszewo (z lat 1905-1906) – schron piechoty, wartownie, otoczony wałem ziemnym;

- Fort Dąb (1907 r.) wzniesiony został celem uzupełnienia linii obrony pomiędzy Księżymi Górami a Kępą Forteczną. Składał się ze schronu piechoty otoczonego wałem ziemnym z wartowniami.

Umocnienia z okresu rozbudowy (lata 1914-1915)

W 1913 r. realizacja budowy nowego pierścienia obrony o promieniu ok. 13 km., uwzględniającego most kolejowy na Wiśle. Do rozpoczęcia wojny prace ograniczyły się do robót ziemnych i utwardzania dróg. W wyniku budowy dzieł fortecznych w latach 1914-1915 utworzono pierścień obejmujący oba brzegi Wisły. W jego skład weszły schrony piechoty oraz obiekty pomocnicze. W efekcie powstało około 50 dzieł.

Umocnienia z okresu II Rzeczypospolitej

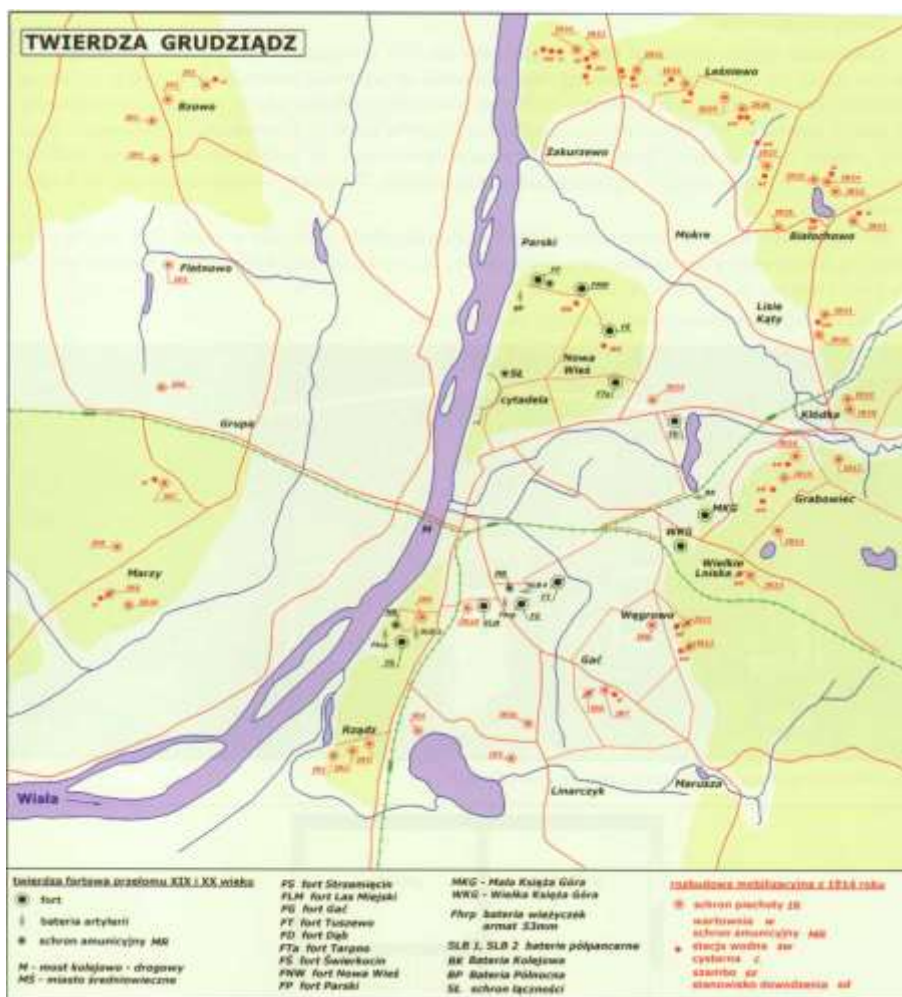
W 1939 r. wzdłuż linii rzeki Osy, na odcinku pomiędzy wsiami Parski i Kłódka, wzniesiono ok. 11 schronów bojowych. Schrony tradycyjne miały konstrukcję żelbetową, w zależności od rodzaju posiadały jedną lub dwie strzelnice.

Umocnienia z okresu II wojny światowej

W drugiej połowie 1944 r. strona niemiecka przystąpiła do wzmocnienia zdolności obronnej miasta tworząc pas umocnień, ciągnących się od wsi Rządź poprzez jezioro Rudnik, Księżę Góry, linię rzeki Osy do Wisły. Trzon linii stanowiła gęsta sieć gniazd broni maszynowej, transzeje, rowy przeciwpancerne i łącznikowe, pola minowe i inne.

Informacje na temat Twierdzy zawarte są m.in. w Załączniku do Uchwały Nr XXXIX/18/09 Rady Miejskiej Grudziądza z dnia 25 marca 2009 r. w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami dla miasta Grudziądza na lata 2009-2012 oraz publikacji „Twierdza Grudziądz” (Wydawnictwo Kalamarski Grudziądz 2010r.) autorzy: Jakub Franczak, Włodzimierz Grabowski, Piotr Nowiński, Mariusz Żebrowski.

Rys. nr 11. Plan Twierdzy Fortowej w Grudziądzu

Źródło: „Twierdza Grudziądz”, Wydawnictwo Kalamarski Grudziądz 2010r., autorzy: Jakub Franczak, Włodzimierz Grabowski, Piotr Nowiński, Mariusz Żebrowski; rysował Włodzimierz Grabowski.

Do dnia dzisiejszego po wielkiej twierdzy fortowej pozostałościami są obiekty zbudowane przed I wojną światową:

- sieć dróg rokadowych np.: ulica Południowa, Droga Graniczna, ulica Maciejkowa – miasto Grudziądz oraz droga Kłódka – Białochowo – Mokre, droga Dębieniec – Paparzyn ;
- sieć dróg dojazdowych do planowanych fortów np.: drogi w Leśniewie, droga Gać-wzgórze 80m n.p.m. powyżej Węgrowa (z charakterystycznym murem betonowym oporowym, droga Zakurzewo-Góry Łosiowe, droga Wiewiórki – Mgowo, droga Wielkie Lniska – Orle,
- słupki graniczne Fortyfikacji Grudziądz wyznaczające granice zakupionych terenów pod budowę dzieł (np.: słupki takie można spotkać zwłaszcza na terenie Gór Łosiowych i przy drogach do Leśniewa);

d) Forty na terenie Gminy Grudziądz – Fort Gać, Fort Świerkocin, Fort Nowa Wieś, Fort Parski, Fort Mała Księża Góra, Fort Wielka Księża góra, oraz na terenie miasta Grudziądz – Fort Strzemięcín, Fort Las Miejski, Fort Tuszewo, Fort Dąb, Fort Tarpno,

e) Bateria wieżyczek armat 53mm, baterie półpancerne, baterie artylerii, Bateria Kolejowa, Bateria Północna

- w/w tworzące centrum twierdzy składające się z obiektu Cytadeli, pierścienia wewnętrznego fortów i zewnętrznego pierścienia fortów.

W roku 1914 zbudowano schrony piechoty, wartownie, schrony amunicyjne, stacje wodne i stanowiska dowodzenia w pierścieniu od Leśniewa poprzez Białochowo, Kłódkę, Grabowiec, Wielkie Lniska, Węgrowo, Gać do Rządza.

6.UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA

6.1.Infrastruktura społeczna

Podstawowe informacje według stanu na dzień 31.12.2010r. o sytuacji społecznej w gminie Grudziądz przedstawia tabela poniżej.

Tabela 29.Wybrane dane statystyczne dotyczące infrastruktury społecznej

Informacje podstawowe	Gmina Grudziądz
Powierzchnia w ha	16533
Ludność	10915
W tym kobiety	5416
Ludność na 1km ²	66
Kobiety na 100 mężczyzn	98
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	53
Ludność w wieku:	
-przedprodukcyjnym	2443
-produkcyjnym	7124
-poprodukcyjnym	1348
Liczba szkół podstawowych	9
Liczba szkół gimnazjalnych	4
Liczba ludności na 1 zakład opieki zdrowotnej	3638
Liczba zakładów opieki zdrowotnej	3
Turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania	2
Mieszkania oddane do użytkowania	55
Liczba mieszkań na 1000 ludności	308
Pracujący na 1000 ludności	908

Informacje podstawowe	Gmina Grudziądz
Bezrobotni zarejestrowani	908
Stopa bezrobocia	26%
Ludność korzystająca z instalacji :	
-wodociąg	67%
-kanalizacja	18%
-gaz	3%
Liczba oczyszczalni ścieków	1
Ludność obsługiwana przez oczyszczalnię ścieków	13,4%

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2011, Gmina Wiejska Grudziądz (Urząd Statystyczny w Bydgoszczy), WWW.stat.gov.pl

Tabela 30. Liczba mieszkańców gminy

rok	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ogółem faktyczne miejsce zamieszkania na 31.XII.	9281	9760	10274	10423	10626	10697	10807	10915

Źródło: Bank Danych lokalnych ww.stat.gov.pl

Prognozy demograficzne zawiera diagnoza do strategii rozwoju gminy Grudziądz – ocenia się, że następuje stabilny niewielki wzrost mieszkańców gminy.

Na terenie gminy działa Zakład Opieki Zdrowotnej z siedzibą w Mokrem, powołany uchwałą nr II/8/98 Rady Gminy Grudziądz z dnia 10 listopada 1998r. (ze zm.), a do realizacji zadań służą ośrodki zdrowia w miejscowości Mały Rudnik, Mokre, Piaski.

Zadaniami opieki społecznej zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej z siedzibą w Grudziądzu przy ul. Wybickiego 38.

Stosownymi Uchwałami Rady Gminy powołano na terenie gminy jednostki kulturalno-oświatowe:

- Zespół Szkół w Wałdowie Szlacheckim, w skład której wchodzi Szkoła Podstawowa im. Stanisława Broniewskiego „Orszy” oraz Gimnazjum nr 3 im. Stanisława Broniewskiego „Orszy”
- Zespół Szkół im. Ks. Jana Twardowskiego w Mokrem, w skład wchodzi szkoła podstawowa i gimnazjum
- Zespół Szkół im. Szarych Szeregów w Piaskach, w skład wchodzi szkoła podstawowa i gimnazjum
- Zespół Szkół Szkoła Podstawowa i Gimnazjum im. Jana Pawła II w Rudzie
- Szkoła Podstawowa w Sosnowce
- Szkoła Podstawowa w Węgrowie

- Szkoła Podstawowa w Wielkim Węlczu
- Szkoła Podstawowa im. dra Ludwika Rydygiera w Dusocinie
- Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Nowej Wsi
- Gminne Przedszkole w Małym Rudniku
- Gminny Ośrodek Kultury z siedziba w Małym Rudniku
- Gminna Biblioteka Publiczna z siedziba w Małym Rudniku (posiada filię w Mokrem)

Działalność jednostek odbywa się na podstawie Statutu.

W ostatnich latach wybudowano w Mokrem Halę Sportową (przy szkole). Sale gimnastyczne lub boiska sportowe znajdują się przy szkole w Piaskach, Małym Rudniku. Ponadto na terenie gminy znajdują się świetlice wiejskie. W ostatnich latach współfinansowane z Funduszy Europejskich zostały następujące inwestycje :

-remont świetlicy w Skarszewach

-remont świetlicy w Sosnowce

-budowa świetlicy w Świerkocinie

-remont świetlicy w Turznicach

-budowa placu zabaw w Wielkim Węlczu

-remont Gminnego Ośrodka Kultury w Małym Rudniku.

Na terenie Gminy skorzystać można z bazy noclegowej i wypoczynkowej: na lotnisku w Lisich Kątach, w ośrodku wypoczynkowym Delfin nad jeziorem Rudnickim, miejsc noclegowych w „Domu weselnym” w Białym Borze lub Świerkocinie. Bazę wypoczynkową uzupełnia teren rekreacyjno-wypoczynkowy w Pieńkach Królewskich.

Na terenie gminy jest kilka parafii. Kościoły parafialne (lub kościoły filialne) znajdują się w Wielkim Węlczu, Mokrem, Wielkich Lniskach, Piaskach, Turznicach, Pieńkach Królewskich, Szynychu. Część mieszkańców poszczególnych wsi przynależy do parafii, obszarowo zlokalizowanych poza gminą Grudziądz, np.: mieszkańcy Nowej Wsi, wsi Gać i Węgrowo przynależą do parafii obejmującej część miasta Grudziądz.

Tabela 31. Korzystający z instalacji w gminie Grudziądz

Korzystający z instalacji w % ogółu ludności									
rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
wodociąg	40,3	42,4	42,6	43,0	51,2	51,2	65,8	66,8	66,8
kanalizacja	8,5	17,3	17,4	17,4	17,4	17,4	17,4	17,6	17,9
gaz	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	2,2	2,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych WWW.stat.gov.pl

6.2. Zasoby mieszkaniowe gminy

Tabela 32. Zasoby mieszkaniowe

ZASOBY MIESZKANIOWE	Jednostka miary	1995	2000	2003	2005	2009
Zasoby mieszkaniowe wg form własności						
ogółem						
mieszkania	mieszk.	2458	2504	2905	2998	3302
izby	izba	9184	9458	11610	12121	13868
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	170798	177690	235585	249012	294953
zasoby gmin						
mieszkania	mieszk.	137	150	145	144	-
izby	izba	342	340	328	324	-
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	5495	6041	5791	5751	-
zasoby zakładów pracy						
mieszkania	mieszk.	-	-	211	182	-
izby	izba	-	-	670	574	-
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	-	-	11371	9640	-
zasoby osób fizycznych						
mieszkania	mieszk.	-	-	2536	2659	-
izby	izba	-	-	10567	11178	-
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	-	-	217404	232602	-
zasoby pozostałych podmiotów						
mieszkania	mieszk.	-	-	13	13	-
izby	izba	-	-	45	45	-
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	-	-	1019	1019	-
Zasoby mieszkaniowe gmin (komunalne)						
mieszkania ogółem						
mieszkania	mieszk.	-	-	-	-	142
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	-	-	-	-	5084

Źródło: Bank danych lokalnych, WWW.stat.gov.pl

Zasoby mieszkaniowe gminy składają się z nieruchomości osób fizycznych (głównie budynki mieszkalne jednorodzinne), zakładów pracy (głównie budynki mieszkalne wielorodzinne) oraz zasobu komunalnego – własność Gminy Grudziądz.

Uchwała nr XXXVI/227/2010 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 19.03.2010r. w sprawie wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy określa zasady gospodarowania mieniem gminy (planowane remonty i modernizacje, sprzedaż lokali, polityka czynszowa). Gmina nie wydzieliła lokali socjalnych. Według uchwały gmina posiada 50

budynków, w których znajdują się 132 lokale mieszkalne. Lokale znajdują się na terenie gminy Grudziądz a jeden budynek mieszkalny wielorodzinny położony jest w Grudziądzu przy ul. Legionów.

6.3. Podmioty gospodarcze

Tabela 33. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze Regon

Podmioty zarejestrowane wg REGON w 2010 roku na terenie gminy ogółem	988
1. w tym W sektorze przemysłowym	112
budowlanym	117
usługowym	715
2. w tym w sektorze	
-publicznym	20
-prywatnym	968
3. według formy prawnej	
3.1. spółki handlowe	
-razem	26
-w tym z udziałem kapitału zagranicznego	8
3.2. spółki cywilne	26
3.3. spółdzielnie	1
3.4. fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	15
3.5. osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	880

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statystyczne Vademecum Samorządowca 2011, Gmina wiejska Grudziądz (Urząd Statystyczny w Bydgoszczy) oraz Województwo kujawsko-pomorskie. Podregiony, powiaty, gminy 2011. (Urząd Statystyczny w Bydgoszczy); WWW.stat.gov.pl

Przeprowadzony w roku 2010 Powszechny Spis Rolny 2010 wykazał, że na terenie gminy występuje 410 gospodarstw rolnych. Zestawienie przedstawia tabela poniżej.

Tabela 34. Gospodarstwa rolne

Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych	
ogółem	410
do 1 ha włącznie	219
powyżej 1 ha razem	191
1 - 5 ha	125
1 - 10 ha	161
1 - 15 ha	174
5 - 10 ha	36
5 - 15 ha	49
10 - 15 ha	13
5 ha i więcej	66
10 ha i więcej	30
15 ha i więcej	17

Źródło: bank danych lokalnych WWW.stat.gov.pl

Na terenie gminy funkcjonują trzy duże gospodarstwa rolne powstałe na bazie zakładów rolnych Państwowego Gospodarstwa Rolnego:

- we wsi Dusocin – Graminis Produkcyjno-Handlowo-Uslugowa spółka z o.o.
- we wsi Wielkie Lniska – Solanum Rolno-Produkcyjna spółka z o.o.
- we wsi Marusza – Arenda Rolno-Produkcyjna spółka z o.o.

Ważniejsze przedsiębiorstwa:

- Mueller Fabryka Świec S.A. w Białym Borze
- Maxivision systemy aluminiowe w Białym Borze
- Fabryka Okien BONA w Białym Borze
- odlewnia żeliwa "SOLIDUS" w Wałdowie Szlacheckim
- Ubojnia Zwierząt Rzeźnych w Rudzie
- warsztat samochodowy (w tym recykling pojazdów wycofanych z eksploatacji i demontaż sprzętu elektronicznego) w miejscowości Ruda,
- RAFPOL Zakład Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych i Foli w Grudziądzu, Zakład produkcyjny w Rudzie
- warsztat samochodowy wraz z lakiernią w miejscowości Mały Rudnik
- Zakład Piekarsko-Ciastkarski w miejscowości Mokre
- Ekoenergia z siedzibą w Grudziądzu, Zakład w Mokrem
- SUPERPLAST w Lisich Kątach
- Odlewnia Żeliwa Lisie Kąty w Lisich Kątach
- WEGA fabryka świec w Turznicach
- Przedsiębiorstwo Przemysłu Mięsnego w Maruszy
- Przedsiębiorstwo EKO-MAS w Starym Folwarku
- Kilka zakładów kamieniarskich np.: w Białym Borze, Wałdowie Szlacheckim, Węgrowie, Kobylance

7. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA

Do głównych zagrożeń bezpieczeństwa ludności zaliczyć można zagrożenia:

- powodziowe,
- pożarowe,
- komunikacyjne,
- chemiczne oraz awarie przemysłowe.

Od 1995 roku zaczął funkcjonować w Polsce, zorganizowany przez Państwową Straż Pożarną, krajowy system ratowniczo-gaśniczy, którego podstawowym celem jest ochrona życia, zdrowia, mienia lub środowiska poprzez: walkę z pożarami i innymi klęskami żywiołowymi, ratownictwo techniczne, chemiczne i od 1997 roku również poprzez ratownictwo ekologiczne i medyczne.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy (KSRG) stanowi integralną część bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, obejmującą w celu ratowania życia, zdrowia, mienia lub środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń.

Bezpieczeństwem przeciwpożarowym i przeciwpowodziowym (i nie tylko) w gminie zajmują się jednostki Straży Pożarnej:

- Ochotnicza Straż Pożarna Wielki Węlcz – w krajowym systemie ratownictwa gaśniczego
- Ochotnicza Straż Pożarna Szynych – w krajowym systemie ratownictwa gaśniczego
- Ochotnicza Straż Pożarna Ruda – w krajowym systemie ratownictwa gaśniczego
- Ochotnicza Straż Pożarna Dusocin
- Ochotnicza Straż Pożarna Piaski.

Zakłady o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii, o których mowa w art. 250 ust. 5 i 7 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, na terenie gminy nie występują. Obiekty takie stwarzają wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. Najbliżej znajdują się zakłady przemysłowe branży papierniczej: „Mondi Świecie SA” w Świeciu (woj.kujawsko - pomorskie) oraz International Paper Kwidzyn SA w Kwidzynie (woj.pomorskie).

Źródłem potencjalnego zagrożenia są znajdujące się na terenie gminy: gazociągi wysokiego ciśnienia (zagrożenie wybuchem), trasy komunikacyjne krajowe (nadmierny hałas, konieczność przewozu substancji niebezpiecznych), rzeki Wisła i Osa (zagrożenie powodzią), oczyszczalnia ścieków w Nowej Wsi oraz składowisko odpadów w Zakurzewie.

Bezpieczeństwem mieszkańców zajmuje się Komenda Miejska Policji w Grudziądzu, obsługuje rejon gminy Grudziądz.

8. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW

Tabela 35. Właściciele nieruchomości według grup rejestrowych ewidencji gruntów

	01.01.2005r.	01.01.2005r.	01.01.2011r.	01.01.2011r.
GRUPY	pow.ogólna [ha]	udział %	pow.ogólna [ha]	udział %
grupa 1 - Skarb Państwa, jeżeli nie występuje w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	5 369	32,44%	5 111	30,90%
grupa 2 - Skarb Państwa, jeżeli występuje w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	19	0,11%	36	0,22%
grupa 3 - jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, przedsiębiorstwa państwowe i inne państwowe osoby prawne,	1	0,01%	1	0,01%
grupa 4 - gminy i związki międzygminne, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	281	1,70%	316	1,91%

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

	01.01.2005r.	01.01.2005r.	01.01.2011r.	01.01.2011r.
GRUPY	pow.ogólna [ha]	udział %	pow.ogólna [ha]	udział %
grupa 5 - gminy i związki międzygminne, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	14	0,08%	13	0,08%
grupa 6 - jednoosobowe spółki jednostek samorządu terytorialnego i inne osoby prawne, których organami założycielskimi są organy samorządu terytorialnego,	0	0,00%	0	0,00%
grupa 7 - osoby fizyczne,	9 054	54,71%	9 238	55,86%
grupa 8 - spółdzielnie,	340	2,05%	332	2,01%
grupa 9 - kościoły i związki wyznaniowe,	163	0,98%	163	0,99%
grupa 10 - wspólnoty gruntowe,	0	0,00%	0	0,00%
grupa 11 - powiaty i związki powiatów, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	109	0,66%	110	0,67%
grupa 12 - powiaty i związki powiatów, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	0	0,00%	0	0,00%
grupa 13 - województwa, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	0	0,00%	0	0,00%
grupa 14 - województwa, jeżeli występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	0	0,00%	0	0,00%
grupa 15 - spółki prawa handlowego i inne podmioty ewidencyjne niewymienione w pkt 1-14.	1 199	7,25%	1 219	7,37%
razem pow.ewidencyjna	16 549	100,00%	16 539	100,00%

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Starostwa Powiatowego w Grudziądz

Wśród właścicieli nieruchomości na terenie gminy Grudziądz, dominują osoby fizyczne – 55%, dość znaczny udział posiada Skarb Państwa – 31%.

Tabela 36. Grunty Skarbu Państwa

podgrupy	pow.ogólna [ha]	udział %	pow.ogólna [ha]	udział %
	01.01.2005r.	01.01.2005r.	01.01.2011r.	01.01.2011r.
Grupa 1	5 369	32,44%	5 111	30,90%
1) podgrupa 1.1 - Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa,	848	5,12%	726	4,39%
2) podgrupa 1.2 - Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe,	3 464	20,93%	3 472	20,99%
3) podgrupa 1.3 - państwowe jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, z wyłączeniem Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe,	254	1,53%	585	3,54%
4) podgrupa 1.4 - organy administracji publicznej gospodarujące zasobem nieruchomości Skarbu Państwa,	132	0,80%	82	0,50%
5) podgrupa 1.5 - Agencja Mienia Wojskowego,	0	0,00%	0	0,00%
6) podgrupa 1.6 - Wojskowa Agencja Mieszkaniowa,	0	0,00%	4	0,02%
7) podgrupa 1.7 - osoby i jednostki organizacyjne niewymienione w pkt 1-6.	671	4,05%	242	1,46%

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji ze Starostwa Powiatowego w Grudziądzu

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Tabela 37. Sposób użytkowania gruntów będących własnością Gminy Grudziądz

GRUPY	pow.ogólna grupy/podgrupy		użytki rolne		grunty leśne oraz zadrz.i-zakrz.		grunty zabudowane i zurbanizowane		grunty pod wodami	użytki ekologiczne	nieużytki		tereny różne
	Jedn.	ha											
Rok	2005	2011	2005	2011	2005	2011	2005	2011	2005/2011	2005/2001	2005	2011	2005/2011
podgrupa 4.1 - organy gmin gospodarujące gminnymi zasobami nieruchomości,	139	222	49	69	4	13	84	137	0	0	2	3	0
podgrupa 4.2 - jednostki organizacyjne gmin i związków międzygminnych,	133	89	7	3	0	0	126	86	0	0	0	0	0
podgrupa 4.3 - osoby i jednostki organizacyjne niewymienione w pkt 4.1 i 4.2.	9	5	6	2	0	0	3	3	0	0	0	0	0
grupa 4 - gminy i związki międzygminne, jeżeli nie występują w zbiegu z użytkownikami wieczystymi,	281	316	62	74	4	13	213	226	0	0	2	3	0

Źródło: Informacje statystyczne ze Starostwa Powiatowego w Grudziądzu

9.OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Na podstawie przepisów odrębnych chronione są:

- zabytki na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - opisane w dziale ochrona dóbr kultury
- lasy ochronne na podstawie ustawy o lasach – opisane w dziale ochrony środowiska
- użytki rolne klas I-III oraz lasy na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych – opisane w dziale ochrony środowiska
- wody powierzchniowe wykorzystywane do kąpielii – kąpieliska, wyznaczone na podstawie ustawy Prawo Wodne
- strefy ochronne wokół ujęć wód podziemnych – ochrona na podstawie ustawy Prawo Wodne – opisane w dziale ochrony środowiska oraz gospodarki wodno-ściekowej
- udokumentowane złoża i tereny górnicze - ochrona na podstawie ustawy prawo geologiczne i górnicze
- obiekty i obszary przyrodnicze - chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody
- lotniska – wyznaczone strefy wokół lotniska w Lisich Kątach – ochrona na podstawie ustawy Prawo Lotnicze
- tereny zamknięte – ochrona na podstawie ustawy Prawo Geodezyjne

Formy ochrony przyrody

Na terenie gminy Grudziądz ustanowione są następujące formy ochrony przyrody: obszary sieci Natura 2000, Chełmiński Park Krajobrazowy, Nadwiślański Park Krajobrazowy, Obszar Chronionego Krajobrazu Strefy Krawędziowej Doliny Dolnej Wisły, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Osy i Gardęgi, użytki ekologiczne, stanowisko dokumentacyjne oraz około 40 pomników przyrody.

Tabela 38. Obiekty prawem chronione na terenie gminy Grudziądz

Forma ochrony przyrody	Jedn. miary	2006	2007	2008	2009	2010
Obszary prawnie chronione ogółem	ha	8488,8	8488,8	8488,8	8488,8	8488,8
parki krajobrazowe razem	ha	1615,0	1615,0	1615,0	1615,0	1615,0
rezerваты i pozostałe formy ochrony przyrody w parkach krajobrazowych	ha	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
obszary chronionego krajobrazu razem	ha	6867,0	6867,0	6867,0	6867,0	6867,0

Forma ochrony przyrody	Jedn. miary	2006	2007	2008	2009	2010
rezerваты i pozostałe formy ochrony przyrody na obszarach chronionego krajobrazu	ha	66,3	66,3	66,3	66,3	66,3
użytki ekologiczne	ha	69,3	69,3	69,3	69,3	69,3
stanowiska dokumentacyjne	ha	5,5	5,5	5,5	5,5	5,5
Pomniki przyrody ogółem	szt	41	41	39	26	26
Pomniki przyrody wprowadzone uchwałą rady gminy	szt	18	18	16	-	-

Źródło: Bank Danych Regionalnych WWW.gus.gov.pl

9.1. Obszary Natura 2000

Na terenie gminy Grudziądz istnieją trzy obszary sieci Natura 2000: obszar specjalnej ochrony ptaków „Dolina Dolnej Wisły” oraz specjalny obszar ochrony siedlisk „Cytadela Grudziądz” i specjalny obszar ochrony siedlisk „Dolina Osy”. System obszarów Natura 2000 ma na celu zachowanie bogactwa przyrodniczego Europy. Podstawę prawną tworzenia sieci Natura 2000 stanowi dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków, a także dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, które zostały transponowane do polskiego prawa, głównie do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Zgodnie z art. 25 ustawy z dnia 25 sierpnia 2009 roku o ochronie przyrody, sieć obszarów Natura 2000 obejmuje:

- 1) obszary specjalnej ochrony ptaków;
- 2) specjalne obszary ochrony siedlisk;
- 3) obszary mające znaczenie dla Wspólnoty.

Dolina Dolnej Wisły

Kod obszaru: PLB040003

Dolina Dolnej Wisły jest formą ochrony w ramach sieci Natura 2000: obszar specjalnej ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia). Obszar ten został wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U..Nr 229, poz. 2313). Aktualnie obowiązujący akt stanowiący to: Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. Nr 25, poz. 133). Status prawny: obowiązujący na podstawie prawa europejskiego oraz polskiego.

Obszar o powierzchni 34.909,2 ha, leżący na wysokość od 1 do 50 m n.p.m. Obejmuje dolinę Wisły na odcinku pomiędzy Włocławkiem (woj.kuj-pom), a Przegaliną (woj.pomorskie). Rzeka płynie w naturalnym korycie prawie na całym odcinku, z namuliskami, łachami piaszczystymi i wysepkami, w dolinie zachowane są starorzecza i niewielkie torfowiska

niskie; brzegi pokryte są mozaiką zarośli wierzbowych i lasów łęgowych, a także pól uprawnych i pastwisk. Miejscami dolinę Wisły ograniczają wysokie skarpy, na których utrzymują się murawy kserotermiczne i grądy zboczowe. Wisła przepływa w granicach obszaru przez kilka dużych miast, jak: Toruń, Bydgoszcz, Grudziądz, Tczew. Wody śródlądowe (stojące i płynące) zajmują 31% obszaru, siedliska łąkowe i zaroślowe zajmują 21%, a siedliska leśne 8%. Obszar jest wykorzystywany rolniczo - 38% powierzchni. Obszar jest ostoją ptaków o randze europejskiej. Mimo, że awifauna obszaru nie jest całkowicie poznana wiadomo, że gniazduje ok.180 gatunków ptaków. Teren stanowi także bardzo ważną ostoję dla ptaków migrujących i zimujących (zimowisko bielika). W okresie wędrówek ptaki wodno – błotne występują w koncentracjach do 50 000 osobników. Występują tu co najmniej 44 gatunki ptaków wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Szczególnie znaczenie mają populacje gatunków takich jak: bielik, gęś, nurogęś, ohar, rybitwa białoczelna, rybitwa rzeczna, zimorodek, ostrygojad, bielaczek. W stosunkowo wysokim zagęszczeniu występuje derkacz, mewa czarnogłowa, sieweczka rzeczna. Bogata fauna innych zwierząt kręgowych, bogata flora roślin naczyniowych (ok.1350 gatunków) z licznymi gatunkami zagrożonymi i prawnie chronionymi, silnie zróżnicowane zbiorowiska roślinne, w tym zachowane różne typy łągów, a także cenne murawy kserotermiczne.

Do najpoważniejszych zagrożeń ostoi zalicza się zanieczyszczenia wód pochodzenia rolniczego, przemysłowego i komunalnego. Istotne jest również niszczenie morfologicznej różnorodności międzywale, zabudowa brzegów i zalesianie muraw. Obserwuje się spontaniczną sukcesję roślinności wskutek zaprzestania lub zmniejszenia intensywności wypasu zwierząt w międzywale, a także zamianę użytków zielonych na pola orne w międzywale. Obszar podlega działaniom z zakresu ochrony przeciwpowodziowej.

W obrębie Grudziądza obszar obejmuje dolinę rzeki Wisły oraz skarpy nadwiślańskiej na całej długości miasta. Obszar ten jest ostoją ptasią o randze europejskiej E 39, występują co najmniej 44 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 4 gatunki z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK), gniazduje około 180 gatunków ptaków. Bardzo ważna ostoja dla ptaków migrujących i zimujących, obszar ten obejmuje korytarz ekologiczny o międzynarodowym znaczeniu powiązany jest z korytarzem ekologicznym rzeki Osy o znaczeniu regionalnym. Do ptaków spotykanych w lasach i parkach należą: kos, szpak, wilga, drozd, szczygieł, zięba, trznadel, słowik.

Ssaki reprezentowane są przez około 40 gatunków zamieszkujących głównie środowiska leśne – Las Rudnicki. Ssaki reprezentowane są przez 6 rzędów:

- owadożerne: kret, jeż, ryjówka,
- nietoperze: gacek wielkouch, nocek duży,
- zającokształtne: zając, królik,
- gryzonie: wiewiórka, piżmak, mysz, nornik,
- drapieżne: lis, tchórz, kuna, borsuk, wilk,
- parzystokopytne: dzik, sarna, jeleń, daniel.

Cytadela Grudziądz

Kod obszaru: PLH040014

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa).

Status obszaru: obszar zatwierdzony Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 13.11.2007r. i 12.12.2008r.

Cytadela Grudziądzka (położona na terenie miasta Grudziądza) to kompleks umocnień pochodzących z drugiej połowy XVIII w. W jej skład wchodzi zespół potężnych budowli

obronnych zbudowanych z cegły i kamienia, pod ziemią zaopatrzonych w liczne korytarze i chodniki minerskie. Ogólna długość wszystkich budowli wynosi (wg planów z 1840 r.) 12,7 km, obecnie dostępnych jest ok. 7 km (sporą część pozostałej części zajmuje Wojsko Polskie). W obiekcie stwierdzono ok. 2500 nietoperzy z 7 gatunków. W obszarze znajduje się zimowisko dwóch gatunków nietoperzy z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej (nocek duży i mopek). Najpoważniejszym zagrożeniem jest blokowanie otworów wejściowych, mikroklimatu i niepokojenie nietoperzy w okresie zimowym (okres hibernacji).

Czynną ochroną powinny być otoczone duże zimowiska mopka, w pierwszej kolejności największe, gromadzące powyżej 100 osobników. Polega ona na zamknięciu podziemi kratami lub wyraźnym ograniczeniu penetracji ludzkiej w okresie od listopada do marca. Działania inwestycyjne, mające na celu zabezpieczenie zimowisk, powinny być poprzedzone sporządzeniem planów ochrony. Ochrona schronień mopka w budynkach, np. kolonii rozrodczych występujących za okiennicami, powinna być realizowana w porozumieniu z użytkownikami obiektu. Należy uzgodnić pozostawienie okiennicy zamkniętej lub otwartej (w zależności od sytuacji, w jakiej ukrywają się tam nietoperze).

Dolina Osy

Kod obszaru: PLH040033

Forma ochrony w ramach sieci Natura 2000: specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa).

Status obszaru: obszar proponowany przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej; Zaakceptowane w 2011 roku Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10.01.2011r. w sprawie przyjęcia dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty .

Dolina Osy stanowiąca granicę pomiędzy Pojezierzem Chełmińskim i Pojezierzem Iławskim, ma charakter głębokiej do 40 – 50 m doliny erozyjnej o szerokości 300-500 metrów. W bezpośrednim otoczeniu ostoi znajdują się obszary wysoczyzn morenowych zbudowane z glin i piasków gliniastych. Są one prawie całkowicie pozbawione lasów. Na dobrych i bardzo dobrych glebach rozwinęło się intensywne rolnictwo towarowe, charakteryzujące się już od kilkudziesięciu lat wysoką mechanizacją i chemizacją. Nachylenie zboczy współczesnej doliny Osy przekracza 30°. Są one silnie urozmaicone i porozcinane dolinkami bocznymi. Wśród nich wyróżnić można płaskodenne dolinki peryglacialne i dolinki denudacyjne, a także młode (holocenijskie) dolinki erozyjne. Ich głębokość przekracza 25 m, długość ponad 1 km, a nachylenie zboczy dolinek bocznych dochodzi nawet do 60°. U ich wylotów znajdują się stożki napływowe. W dolnym biegu rzeki, w którym Osa płynie w głęboko wciętej dolinie (do 40 m) o szerokości do 500 metrów, w początkowej części znajduje się kilka rozległych starorzeczy. Są one w większości silnie zarośnięte, a woda widoczna jest jedynie w kilku miejscach wolnych od roślin. W sąsiedztwie starorzeczy znajdują się łąki (na terasie zalewowej), lub bardzo strome zbocza doliny z wielogatunkowymi drzewostanami (m.in. grądami, olsami i buczynami). Najczęstsze są tu fitocenozy łągu jesionowo-olszowego i łągu wiązowo-jesionowego. Łęg jesionowo-olszowy, preferujący siedliska wilgotniejsze, zajmuje niskie brzegi rzek. Łęg wiązowo-jesionowy charakterystyczny dla siedlisk, mniej zabagnionych, spotykany jest na skrajach dolin rzecznych, ale także tuż przy rzekach, na brzegach wyżej wyniesionych. Ols porzeczkowy związany z miejscami silnie zabagnionymi zajmuje zdecydowanie mniejszą powierzchnię niż oba łągi. Spotykany jest sporadycznie, głównie w dolinie Osy. Obok fitocenoz naturalnych wciąż dużą powierzchnię na opisywanym obszarze zajmują nasadzenia drzew szpilkowych – sosny zwyczajnej, świerka pospolitego i modrzewia europejskiego oraz nasadzenia brzozy. Zachowały się jednak w nich, zwłaszcza w dolnych warstwach lasu niektóre cechy zbiorowisk naturalnych. W miejscowości Słup-Młyn znajduje się stopień wodny stanowiący pozostałość po dawnym młynie, a do rzeki uchodzi

Łasinka – prawy dopływ Osy. Ciek ten wypływa z Jeziora Łasińskiego i ma charakter okresowy, a jego końcowy odcinek przepływa przez północną część obszaru. W drugiej części ostoi, poniżej miejscowości Słup – Młyn dolina Osy staje się węższa, brzegi trudno dostępne lub niedostępne, zbocza są bardzo strome (ich nachylenie przekracza 60°), rzeka silnie meandruje. W korycie rzeki zalegają pnie i konary drzew. Liczne są osuwiska lub ślady po nich. W bezpośrednim sąsiedztwie koryta, 2 – 3 m powyżej zwierciadła wody, występują liczne wycieki i wysięki, tworząc swoistą linię przecięcia warstwy wodonośnej. Teren jest silnie podmokły i grząski. W wielu miejscach utworzyły się niedostępne, silnie zarośnięte mokradła. Na tym odcinku do rzeki uchodzi kilka stałych i okresowych krótkich (0,5 – 1,5 km) cieków zasilanych wodami podziemnymi. Do najbardziej charakterystycznych cech Osy należy jej duży spadek, Wynosi on tutaj 0,88‰ i jest charakterystyczny dla rzek wyżynnych. Jeszcze większe spadki osiągają niewielkie dopływy Osy wykorzystujące głębokie wcięcia dolin erozyjnych. Spadki lokalne (tzn. na wybranych, krótkich odcinkach) wynoszą nawet do 3‰. Ta część obszaru charakteryzuje się ubóstwem wód stojących. Wynika to z nietypowego ukształtowania jego powierzchni, w której przeważają silnie nachylone zbocza rynien i jarów. W obszarze zidentyfikowano 8 typów siedlisk przyrodniczych, pokrywających ponad 45% obszaru. Do walorów obszaru należą także dwa gatunki ryb z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Głównym przedmiotem ochrony są siedliska leśne. Obszar wyróżnia się dużą powierzchnią stosunkowo naturalnych płatów lasów grądowych – grądu subkontynentalnego i grądu zboczowego. Do najcenniejszych fitocenoz można zaliczyć płaty grądu niskiego – kokoryczowego, rozwijające się na dnie jarów i u ich wylotu. W dużej części lasów liściastych w składzie dominuje buk zwyczajny, przez co nawiązują one do żyznej buczyny pomorskiej. Zespoły związane z siedliskami wilgotnymi i mokrymi zajmują mniejszą powierzchnię. Ich występowanie ogranicza się do wąskich, dolnych partii dolin rzecznych i obejmuje 2 typy łągów. Poza zbiorowiskami leśnymi na dnie dolin rzecznych występują łąki i pastwiska, urozmaicone niekiedy przez skupienia lub smugi zadrzewień i zakrzewień oraz szuwały. Ponadto, na wysokich pozbawionych drzew fragmentach zboczy wykształcają się ciepłolubne murawy i zbiorowiska okrajkowe. Wszystkie one mają jednak głównie znaczenie jedynie dla utrzymania lokalnej bioróżnorodności.

Największym zagrożeniem dla obszaru jest napływ biogenów z otaczających go terenów rolniczych. Jeżeli nie zmieni się struktura użytkowania terenu oraz formy i natężenie gospodarki (zwłaszcza leśnej) to inne zagrożenia są nieistotne.

Obszar Natura 2000 Dolina Osy na terenie gminy Grudziądz znajduje się w miejscowości Grabowiec.

9.2.Parki Krajobrazowe

Chełmiński Park Krajobrazowy został powołany rozporządzeniem nr 11/98 Wojewody Toruńskiego z dnia 15 maja 1998 r. w sprawie utworzenia Chełmińskiego Parku Krajobrazowego (Dz.Urz.Woj.Tor. Nr 16, poz. 89). Aktualnie obowiązującym aktem prawa miejscowego dla Parku jest:

- 1) Rozporządzenie nr 19/2005 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 8 września 2005 r. w sprawie Chełmińskiego Parku Krajobrazowego (Dz.U. Woj.Kuj.-Pom. nr 108, poz. 1873 z dnia 21.09.2005r.)
- 2) Rozporządzenie Nr 7/2009 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 13 maja 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie Chełmińskiego Parku Krajobrazowego (Dz.U. Woj.Kuj.-Pom. nr 52, poz. 1084 z dnia 19.05.2009r.)

Park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Park powołany został dla zachowania mozaikowatości krajobrazu prawobrzeżnej części Doliny Dolnej Wisły. Łącznie w Gminie Grudziądz, Park ten zajmuje 1600 ha (Gogolin, Brankówka, Szynych). Ochrona walorów przyrodniczych i historycznych jest gwarancją prawidłowego funkcjonowania tego korytarza ekologicznego, o randze europejskiej.

Krajobraz ukształtowany jest tutaj w trzech elementach rzeźby polodowcowej:

- dna doliny, gdzie znajdują się terasy zalewowa i nadzalewowa, położone 2-5 m. ponad średnim poziomem Wisły. Terasy zbudowane są z osadów rzecznych: mułków, piasków drobnoziarnistych i średnioziarnistych, z przewarstwieniami żwirów, na których podłożu rozwinęły się mady. Charakterystyczne dla tej części obszaru są starorzecza. Duże zmiany w krajobrazie dna doliny miały miejsce w XIX wieku w czasie regulacji Wisły.
- strefy zboczowej; zbocza dochodzą do 70 m (przeważnie 50-60 m) wysokości i duże nachylenie. W tych rejonach powstają obrywy i osuwiska. Występują tu gliny morenowe, przeważnie z odmiennych zlodowaceń (czterokrotne nasunięcie się lodowca) oraz osady piaszczysto-żwirowe z okresów cieplejszych (interstadialnych). Miejscami, w postaci wychodni na zboczach, występują osady zastoiskowe (mułki, ily, kreda jeziorna) oraz lokalnie wychodnie iłłów trzeciorzędowych (mioceńskich i plioceńskich).
- wysoczyzny morenowej (100 – 120 m. n.p.m.); ma ona charakter płaski, lokalnie falisty. Zbudowana jest z osadów gliniastych i gliniasto – piaszczystych. Przeważają na niej grunty orne. W okolicy Ostromecka występują również wyższe poziomy terasowe, silnie przekształcone eoliczne, z wysokimi wydmami śródlądowymi.

Nadwiślański Park Krajobrazowy o powierzchni ogólnej 33.306,50 ha utworzony rozporządzeniem nr 33/98 Wojewody Bydgoskiego z dnia 31 sierpnia 1998 r. w sprawie Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego (Dz.Urz.Woj.Bydg. Nr 54, poz. 256). Aktualnie obowiązującym aktem prawa miejscowego jest:

1) rozporządzenie nr 20/2005 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 8 września 2005 r. w sprawie Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego (Dz.U. Woj.Kuj.-Pom. nr 108 poz. 1874 z dnia 21.09.2005r.)

2) Rozporządzenie Nr 6/2009 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 13 maja 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego (Dz.U. Woj.Kuj.-Pom. nr 52, poz. 1083 z dnia 19.05.2009r.).

Park obejmuje śródlądowy fragment doliny dolnej Wisły i jest jednym z największych powierzchniowo parków krajobrazowych w Polsce. Na omawianym obszarze położony jest w zasadzie na części gmin Dragacz i Nowe, przy granicy z Gminą Grudziądz, którą jest rzeka Wisła.

Ochroną objęto naturalny krajobraz doliny Wisły z zachowanymi naturalnymi ekosystemami, przylegającymi do rzeki Wisły, starorzeczami, lasami łągowymi, stromymi skarpami, parowami porośniętymi grądami zboczowymi, roślinności kserotermiczną i zbiorowiskami

zaroślowymi. Dno doliny zajmują pola uprawne powstałe na terenach zalewowych zagospodarowane przez ludność pochodzenia holenderskiego (mennonitów). Osadnictwo tzw. olenderskie na terenach I Rzeczypospolitej rozciągało się od Żuław Gdańskich do miejscowości Otłoczyn położonej powyżej lewobrzeżnego Torunia.

Ogólnie na terenie parku stwierdzono ponad tysiąc gatunków, w tym wiele chronionych, np. rośliny kserotermiczne: ostnica Jana, wężymord stepowy, ostnica włochatka, miłek wiosenny, lilia złotogłów i inne.

Dolina Wisły jest miejscem bytowania, a szczególnie szlakiem wędrówek wielu gatunków ptaków. Licznie gniazduje tutaj ptactwo wodno – błotne.

Przez teren ten przebiega wyznaczony w ramach sieci NATURA 2000 obszar specjalnej ochrony ptaków Dolina Dolnej Wisły.

W gminie Grudziądz Nadwiślański Park Krajobrazowy obejmuje jedynie część terenu wsi Sosnówka, Szynych i niewielki skraj wsi Rozgarty po prawej stronie rzeki Wisły.

Według danych statystycznych znajdujących się na stronie Głównego Urzędu Statystycznego w 2008 roku park krajobrazowy w gminie Grudziądz zajmował powierzchnię 1615 ha.

9.3. Obszary chronionego krajobrazu

Zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnią funkcję korytarzy ekologicznych.

Na terenie gminy Grudziądz 34,5% gminy pokrywa Obszar Chronionego Krajobrazu Strefy Krawędziowej Doliny Wisły oraz niewielka część Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Osy i Gardęgi. Wymienione Obszary Chronionego Krajobrazu zostały powołane Rozporządzeniem nr 12/2005 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 9 czerwca 2005 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz.Urz.Woj.Kuj.-Pom. Nr 72, poz. 1376).

Aktualnie obowiązującym aktem prawa miejscowego jest: Uchwała nr VI/106/11 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 marca 2011 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Kuj.-Pom. Nr 99, poz. 793).

Obszar Chronionego Krajobrazu Strefy Krawędziowej Doliny Wisły obejmuje wschodnią część doliny Wisły wzdłuż granicy województwa powyżej Grudziądza i jest to fragment mezoregionu Dolina Fordońska. Powstała ona w związku ze zmianą kierunku spływu Prawisły do Bałtyku z zachodniego na północno-wschodni w Pradolinie Toruńsko – Eberswaldzkiej pod koniec plejstocenu. Dno doliny w zasadzie jest bezleśne, zachowały się jedynie fragmenty lasów łągowych i grądów.

Według danych statystycznych znajdujących się na stronie Głównego Urzędu Statystycznego w 2008 obszar chronionego krajobrazu zajmował 6867 ha powierzchni gminy Grudziądz.

Obszar rozciąga się ona na przestrzeni ok. 35 km. Poza strefą krawędziową basenów doliny Wisły: Chełmińskiego i Grudziądzkiego obszar obejmuje dodatkowo kompleks leśny otaczający Jezioro Rudnickie oraz znaczny kompleks leśny na północ od Dusocina (przy

granicy z województwem pomorskim). Obszar występuje na terenie 7 jednostek administracyjnych: 6 gmin i 1 miasta (Grudziądz). Przez obszar przebiega szereg dróg o znaczeniu krajowym, a także dwie linie kolejowe jednotorowe niezelektryfikowane: Toruń – Grudziądz – Kwidzyn i Jabłonowo – Grudziądz – Laskowice.

Powierzchnia obszaru charakteryzuje się dużą rozciągłością ze względu na strefę krawędziową doliny Wisły, jedynie w rejonie Grudziądza obszar znacznie rozszerza ponieważ włączono w jego zasięg kompleks lasu komunalnego Grudziądza wraz z Jeziorem Rudnickim.

Obszar charakteryzuje się znacznym pokryciem lasami 42%.

Według danych statystycznych znajdujących się na stronie Głównego Urzędu Statystycznego w 2008 obszar chronionego krajobrazu zajmował 6867 ha powierzchni gminy Grudziądz.

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Osy i Gardęgi zajmuje północny fragment Kotliny Grudziądzkiej, część Doliny Kwidzyńskiej oraz Pojezierza Iławskiego. Martwe zakola dolinne po wschodniej stronie współczesnej doliny zalewowej są wypełnione piaskami na których powstały wydmy i zabagnienia. Stary meander Wisły wykorzystuje Osa w swym dolnym biegu. Dorzecze Osy jest asymetryczne i charakteryzuje się dobrze rozwiniętą siecią hydrograficzną. Dolina jest bardzo malownicza, a jej fragment jest rezerwatem krajobrazowym. Znajduje się tu wiele drobnych jezior. Północna część obszaru porastają wielogatunkowe lasy liściaste m. in. buczyny pomorskie. Na tym obszarze znajdują się 2 rezerваты leśne (w gminie Rogóźno, Gruta, Łasin): Jamy – fragment buczyny pomorskiej z udziałem ponad 200 – letnich buków; Rogóźno Zamek – las liściasty z udziałem brekinii. Występują tu również 40 pomników przyrody i parków wiejskich.

W gminie Grudziądz Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Osy i Gardęgi zajmuje jedynie teren wsi Grabowiec.

9.4. Stanowisko dokumentacyjne

Na terenie wsi Mokre znajduje się fragment stanowiska dokumentacyjnego przyrody nieożywionej „Białochowo” uznanego Rozporządzeniem nr 9/98 Wojewody Toruńskiego z dnia 15 maja 1998 r. Stanowisko o powierzchni ogólnej 93,52 ha obejmuje zalesiony fragment strefy zboczowej Basenu Grudziądzkiego i wysoczyzny morenowej, pociętej licznymi źródłiskami i wąwozami z wychodnią skał plejstoceńskich. Na terenie gminy Grudziądz znajduje się część stanowiska o powierzchni 5,54 ha (oddziały leśne 176c, h, l, m leśnictwa Białochowo). Stanowi on ciekawy obiekt dydaktyki ekologicznej.

9.5. Pomniki przyrody

Art. 40. 1. Ustawy o ochronie przyrody z dnia 25 sierpnia 2009 roku mówi, że: pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywietrzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie.

Według danych statystycznych umieszczonych na stronie Głównego Urzędu Statystycznego na terenie gminy Grudziądz w 2010 roku znajdowało się 26 pomników przyrody.

Chronione są między innymi: drzewa pojedyncze, aleja drzew, wypływ artezyjski oraz nisze źródłiskowe, objęte ochroną ze względów naukowo-dydaktycznych na walory krajobrazowe.

Tabela 39. Pomniki przyrody na terenie gminy Grudziądz

Lp.	Numer rejestru wojewódzkiego	Obiekt chroniony lub pomnik przyrody	Wiek [lata]	Obwód [cm]	Wysokość [m]	Położenie	Podstawa prawna
1.	11	dąb	250	520	25	Wąldowo Szlacheckie, przy zabudowaniach gospodarczych p.Przanowskiego	Orzeczenie Prez. WRN w Bydgoszczy nr 29, Dz.U. WRN nr 2, poz.7 z 1955 r.
2.	43	dąb	600	610	19	Pastwiska	Orzeczenie Prez. WRN w Bydgoszczy nr 277, Dz.U. WRN nr 12, poz.92 z 1960 r.
3.	52	dąb	300	290	16	Kobylanka	Orzeczenie Prez. WRN w Bydgoszczy nr 306, (Dz.U. WRN nr 12, poz.92 z 1960 r.)
4.	68	dąb dwupienny	250	A – 310, B – 320	21	Linarczyk, 300 m od szosy Grudziądz-Piaski	Decyzja nr 381/RLop410/39/70 Wydz.Rol. I Leś. PWRN, (Dz.U. WRN nr 20 poz.208 z 1970r.)
5.	88	3 dęby	260, 200, 200	460, 350, 315	25, 26, 26	Węgrowo w parku PGR	Decyzja nr 381/RLop410/39/70 Wydz.Rol. I Leś. PWRN, (Dz.U. WRN nr 20 poz.208 z 1970r.)
		2 buki czerwone	120	260, 230	28, 25		
6.	93	dąb	300	340	20	Gogolin	Zarządzenie nr 5/78 Wojewody Toruńskiego z dnia 20.01.1978 r.
7.	94	wypływ artezyjski				Wąldowo Szl.	
8.	101	jałowiec	50	15	7	Wąldowo Szl.	Zarządzenie nr 55/78 Wojewody Toruńskiego z dnia 22.12.1978 r. (Dz.U. Nr 9, poz.68)
9.	118	dąb	260	377	26	Welcz, Leśnictwo Zarośle	Zarządzenie nr 28/81 Wojewody Toruńskiego z dnia 21.10.1981 r. (Dz.U. Nr 4, poz.57)

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Lp.	Numer rejestru wojewódzkiego	Obiekt chroniony lub pomnik przyrody	Wiek [lata]	Obwód [cm]	Wysokość [m]	Położenie	Podstawa prawna
10.	140	dąb szypułkowy	280	394	26	Biały Bór przy zabudowaniach	Zarządzenie nr 44/82 Wojewody Toruńskiego z dnia 25.08.1982 r.
11.	143	cis dwupienny	100	A – 40, B – 27	5,5	Leśnictwo Marusza	Zarządzenie nr 44/82 Wojewody Toruńskiego z dnia 25.08.1982 r.
12.	168	cis dwupienny	300	A – 145, B – 85	11	Marusza w parku PGR	Zarządzenie nr 66/83 Wojewody Toruńskiego z dnia 31.12.1983 r.
		olsza czarna	150	267	31		
		jesion wyniosły	200	388	22		
13.	193	nisza źródłiskowa (źródłowa), źródłisko w obniżeniu terenowym wśród lasu z przewagą sosny		0,66 ha		Mokre oddz. 162I, Leśnictwo Białochowo, Nadleśnictwo Jamy	
14.	194	nisza źródłiskowa (źródłowa), źródłisko porasta drzewostan olszowy				Turznice,	
15.	195	lipa drobnolistna	160	440	19	Mały Rudnik	
16.		lipa drobnolistna				Brak informacji	
17.		lipa drobnolistna	160	585	29	Uchwała Nr XIII/92/2003 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 11 grudnia 2003r	
18.		lipa drobnolistna	100	415	29	Uchwała Nr XIII/92/2003 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 11 grudnia 2003r	
19.		platan	100	260	30	Uchwała Nr XIII/92/2003 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 11 grudnia 2003r	
20.		klon jawor	130	413	27	Uchwała Nr XIII/92/2003 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 11 grudnia 2003r	
21.		klon jawor	130	351	22	Uchwała Nr XIII/92/2003 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 11 grudnia 2003r	

Źródło: Informacje z Urzędu Gminy Grudziądz.

Ponadto na terenie Gminy Uchwałą Nr XXXIII/202/98 Rady Gminy w roku 1998 uznana została jako pomnik przyrody aleja dębowa składająca się z 31 drzew pomnikowych (dębów o obwodzie w pierśnicy od 152 – 357 cm) we wsi Węgrowo.

Należy dokonać weryfikacji pomników przyrody.

9.6. Użytki ekologiczne

Użytki ekologiczne to zgodnie z Ustawą z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

Tabela poniżej przedstawia użytki ekologiczne na terenie gminy Grudziądz uznane Rozporządzeniami Wojewody Toruńskiego nr 1/2004 z dn. 19.01.2004r. oraz nr 27/2004 z dn. 25.08.2004 r.

Tabela 40. Użytki ekologiczne na terenie gminy Grudziądz

Lp	Nazwa	Leśnictwo	Oddz.	Obręb ewidencyjny	Nr działki	Pow. ha	Rodzaj użytku ekologicznego
1	2	4	5	6	7	8	9
1	Węgrowo I	Marusza	11 b	Węgrowo	3011/1	1,2400	bagno
2	Węgrowo II	Marusza	15 i	Węgrowo	3015/2	0,4900	bagno
3	Skarszewy I	Marusza	20 f	Skarszewy	3020	0,4300	bagno
4	Skarszewy II	Marusza	22 g	Skarszewy	3022/1	0,3100	bagno
5	Skarszewy II	Marusza	22 h	Skarszewy	3022/1	0,2800	bagno
6	Stary Folwark	Marusza	22 l	Stary Folwark	3022/2	1,1300	bagno
7	Stary Folwark	Marusza	22 j	Stary Folwark	3022/2	0,7900	bagno
8	Stary Folwark	Marusza	23 b	Stary Folwark	3023/5	1,3900	bagno
9	Skarszewy III	Marusza	23 o	Skarszewy	3023/4	0,2200	bagno
10	Stary Folwark	Marusza	23 i	Stary Folwark	3023/2	0,4500	bagno
11	Skarszewy VII	Marusza	24 a	Skarszewy	3024/2	2,2190	bagno
12	Skarszewy V	Marusza	25 b	Skarszewy	3025/5	3,3900	bagno
13	Skarszewy VI	Marusza	26 f	Skarszewy	3026/6	0,2000	bagno
14	Kobylanka I	Marusza	33 z	Kobylanka	3033/12	0,8840	mokra łąka
15	Biały Bór I	Biały Bór	45 b	Biały Bór	3045/1	4,6900	bagno
16	Biały Bór II	Biały Bór	45 d	Biały Bór	3045/1	2,7700	oczko wodne
17	Biały Bór III	Biały Bór	45 i	Biały Bór	3045/1	0,3600	bagno
18	Biały Bór IV	Biały Bór	46 l	Biały Bór	3046/5	0,4500	bagno
19	Biały Bór V	Biały Bór	46 m	Biały Bór	3046/5	0,4300	bagno
20	Biały Bór VI	Biały Bór	50 b	Biały Bór	3050	0,2700	bagno
21	Biały Bór VII	Biały Bór	50 c	Biały Bór	3050	0,4200	bagno
22	Biały Bór VIII	Biały Bór	50 f	Biały Bór	3050	0,4400	bagno
23	Biały Bór IX	Biały Bór	50 h	Biały Bór	3050	1,9600	oczko wodne
24	Biały Bór X	Biały Bór	50 j	Biały Bór	3050	3,0500	bagno
25	Biały Bór XI	Biały Bór	51 b	Biały Bór	3051	0,9200	bagno
26	Biały Bór XII	Biały Bór	51 c	Biały Bór	3051	1,0400	bagno
27	Biały Bór XIII	Biały Bór	52 d	Biały Bór	3052/1	0,4200	bagno

Lp	Nazwa	Leśnictwo	Oddz.	Obręb ewidencyjny	Nr działki	Pow. ha	Rodzaj użytku ekologicznego
28	Biały Bór XIII	Biały Bór	52 f	Biały Bór	3052/1	1,0000	bagno
29	Biały Bór XIV	Biały Bór	52 h	Biały Bór	3052/1	0,5400	bagno
30	Biały Bór XV	Biały Bór	56 f	Biały Bór	3056/1	0,7200	bagno
31	Biały Bór XVI	Biały Bór	61 b	Biały Bór	3061/3	3,0256	łąka
32	Biały Bór XVI	Biały Bór	61 f	Biały Bór	3061/3	0,6456	łąka
33	Biały Bór XVI	Biały Bór	61 k	Biały Bór	3061/3	2,0321	łąka
34	Biały Bór XVI	Biały Bór	61 n	Biały Bór	3061/3	0,7267	łąka
35	Biały Bór XVI	Biały Bór	61 o	Biały Bór	3061/2	6,5400	łąka
36	Biały Bór	Biały Bór	62 i	Biały Bór	3062/1	0,7400	bagno
37	Biały Bór XVII	Biały Bór	62 h	Biały Bór	3062/1	0,4000	bagno
38	Biały Bór XIX	Biały Bór	63 f	Biały Bór	3063/3	0,2600	bagno
39	Turznice II	Biały Bór	76 c	Turznice	3076/1	2,9900	mokra łąka
40	Turznice I	Biały Bór	82 f	Turznice	3082/2	0,8800	bagno
41	Turznice I	Biały Bór	83 j	Turznice	3083/1	0,3600	bagno
42	Biały Bór XX	Biały Bór	86 j	Biały Bór	3086/2	0,7400	łąka
43	Sosnówka	Łunawy	106 f	Sosnówka	3106/9	1,2400	bagno
44	Brankówka I	Łunawy	106 p	Brankówka	3106/1	0,4600	bagno
45	Brankówka II	Łunawy	106 l	Brankówka	3106/3	0,3200	bagno
46	Wielki Węlcz I	Zakurzewo	66A h	Wielki Węlcz	3066/16	0,4047	bagno
47	Wielki Węlcz	Zakurzewo	66A y	Wielki Węlcz	3066/7	0,3700	bagno
48	Wielki Węlcz	Zakurzewo	66A cx	Wielki Węlcz	3066/9	0,6300	mokra łąka
49	Wielki Węlcz	Zakurzewo	162A f	Wielki Węlcz	3162/4	9,4976	murawy
50	Wielki Węlcz	Zakurzewo	162A j	Wielki Węlcz	3162/4	0,0900	bagno
51	Mokre I	Dusocin	176 d	Mokre	3176/1	0,3300	bagno
52	Mokre II	Dusocin	176 g	Mokre	3176/1	0,3000	bagno
53	Mokre III	Dusocin	177 i	Mokre	3177/1	0,4100	bagno
54	Lisie Kąty I	Dusocin	184 i	Lisie Kąty	3184/1	0,5800	bagno

Źródło: www.bip.lasy.gov.pl

Rozmieszczenie poszczególnych użytków ekologicznych przedstawiono na *rysunku studium*.

9.7.Parki wiejskie

Na terenie gminy występują 2 parki, które są wpisane do rejestru zabytków: w Wielkich Lniskach oraz w Węgrowie. Ponadto według informacji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na terenie gminy występują zabytkowe parki i założenia zieleni komponowanej w miejscowości: Marusza (ok.3,20ha), Małe Lniska (ok.1,70ha), Mokre (ok.0,85ha), Nowa Wieś (ok.1,00ha), Pieńki Królewskie (ok.1,20ha), Ruda (ok.3,10ha), Turznice (ok.1,50ha).

W/w parki są częścią poszczególnych zespołów dworsko – parkowych na terenie gminy Grudziądz.

Parki wraz z zadrzewieniami przydrożnymi, śródpolnymi i nadwodnymi powstrzymują degradację gleb, mają znaczenie wodochronne i glebochronne. Układy wodne wewnątrz parków, pełniąc funkcję zbiorników retencyjnych, poprawiają uwilgotnienie gleby i wywołują korzystne zmiany mikroklimatyczne.

Oprócz parków w gminie występują niewielkie tereny ogrodów działkowych (ok. 10ha), w Białym Borze, Pieńkach Królewskich, Linarczyku, Węgrowie, Wielkich Lniskach.

9.8. Lotnisko Lisie Kąty

Lotnisko w miejscowości Lisie Kąty zlokalizowane jest przy drodze gminnej, zajmuje powierzchnię około 140ha (działka nr 73/1 z obrębu Lisie Kąty). Wykorzystywane jest głównie do prowadzenia lotniczej działalności statutowej sportowo-szkoleniowej, poprzez głównego użytkownika lotniska Aeroklub Nadwiślański – jednostkę terenową stowarzyszenia Aeroklubu Polskiego, który jest zarządzającym lotniska. Lotnisko powstało w roku 1955. Lotnisko Lisie Kąty w systemie nawigacyjnym znajduje się w strefie sektora FIS Gdańsk. Strefa ruchu lotniskowego ATZ EPGI znajduje się na okręgu w odległości 10km od lotniska. Współrzędne ARP (środka) lotniska 53°31'16"N oraz 018°46'53"E. (informacje ze strony WWW.fis.pansa.pl oraz z Aeroklubu Nadwiślańskiego).

Aeroklub prowadzi sekcje: szybowcowa, samolotowa, balonowa, modelarska. Corocznie w Lisich Kątach odbywają się Międzynarodowe Zawody Balonowe oraz Międzynarodowe Szybowcowe Mistrzostwa Polski (w roku 2012 - XI edycja).

Zgodnie z Prawem Lotniczym oraz dokumentacją rejestracyjną lotniska (1978 rok) na mapach w skali 1:5000 i 1:25000 określone zostały wyznaczone dla lotniska Lisie Kąty powierzchnie ograniczające wysokość zabudowy i obiektów naturalnych. Powierzchnie ograniczające i występujące w nich ograniczenia to:

a) powierzchnia stożkowa o nachyleniu 1:20, w której obowiązują zmienne, całkowite dopuszczalne wysokości zabudowy od 73 m n.p.m. do 128 m n.p.m. w zależności od miejsca ich lokalizacji (obiekty budowlane, w tym budynki z urządzeniami i obiektami zlokalizowanymi na dachu). Powierzchnia stożkowa ma zasięg okręgu o promieniu 3600m od ARP (środka) lotniska.

b) powierzchnia pozioma wewnętrzna, w której obowiązuje stała dopuszczalna całkowita wysokość obiektów budowlanych i naturalnych do rzędnej nieprzekraczającej 130 m n.p.m. Całkowita wysokość obiektów kubaturowych oznacza wysokość obiektów budowlanych, w tym budynku wraz z urządzeniami zainstalowanymi na dachu. Powierzchnia pozioma wewnętrzna ma zasięg okręgu o promieniu 2500m od ARP (środka) lotniska;

c) powierzchnia podejścia o nachyleniu 1:30 i powierzchnie przejściowe, boczne o nachyleniu 1:7, w których obowiązują zmienne dopuszczalne całkowite wysokości obiektów budowlanych i naturalnych (od 0 m n.p.m. do 73 m n.p.m., przy czym dopuszczalna całkowita wysokość uzależniona będzie od odległości obiektu od krawędzi zabezpieczenia pasa startowego, od której wyprowadzone są w/w powierzchnie). W płaszczyznach podejścia dodatkowo obowiązują ograniczenia wysokości dla obiektów trudno dostrzegalnych z powietrza (typu maszty, kominy wolnostojące, anteny, linie napowietrzne, słupy oświetleniowe i reklamowe itp.), które powinny być niższe o co najmniej 10m od dopuszczalnej wysokości zabudowy wyznaczonej przez te powierzchnie ograniczające.

W/w strefy oznaczone są na *rysunku Studium*. Obiekty budowlane, które stanowią przeszkody lotnicze (tzn. naruszają powierzchnie ograniczające), a także obiekty budowlane o wysokości 100m i większej, które zawsze stanowią przeszkody lotnicze ze względu na swoją wysokość, muszą być zgłoszone do Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego (zgodnie z przepisami ustawy Prawo Lotnicze) oraz oznakowane przeszkodowo zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2003r. w sprawie sposobu zgłaszania oraz oznakowania przeszkód lotniczych (Dz.U. nr 130 poz. 1193, ze zm.).

Powierzchnie ograniczające obejmują miejscowości: Lisie Kąty, Owczarki, Kłódka, Grabowiec, Nowa Wieś, Świerkocin, Mokre, Leśniewo, Białochowo, Dusocin.

Warunki techniczne dla obiektu lotniska zawarte są w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2003r. w sprawie warunków, jakie powinny spełniać obiekty budowlane oraz naturalne w otoczeniu lotniska. (Dz.U. nr 130 poz. 1192, ze zm.).

W otoczeniu lotniska, tj. w odległości do 5km od jego granicy zabrania się budowy lub rozbudowy obiektów budowlanych, które mogą stanowić źródło żerowania ptaków – zgodnie z Ustawą z dnia 3 lipca 2002r. Prawo lotnicze (Dz.U. nr 100 z 2006r., poz.696 , ze zm.).

Ponadto, w celu uwzględnienia przepisów, może zajść konieczność zmiany przeznaczenia terenów leśnych w otoczeniu lotniska, a także likwidacji niektórych obiektów, np.: masztów infrastruktury technicznej.

Lotnisko to może być powiększane, rozbudowywane bez ograniczeń – zgodnie z przepisami odrębnymi.

9.9. Tereny zamknięte

Na terenie Gminy Grudziądz występują tereny zamknięte, o których mowa w ustawie z dnia 17 maja 1989r. Prawo geodezyjne i kartograficzne, uznane na podstawie poniższych aktów:

- decyzja Nr 45 Ministra Infrastruktury z dnia 17 grudnia 2009 r. w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe, jako terenów zamkniętych (Dz.U.Min.Infr. nr 14 z dnia 30.12.2009r., ze zm.)

- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 18 lipca 2003 r. w sprawie terenów zamkniętych niezbędnych dla obronności państwa (Dz. U. z dnia 13 sierpnia 2003 r., Dz.U.Nr 141 poz.1368) – decyzje Ministra Obrony Narodowej w sprawie wyznaczenia poszczególnych terenów zamkniętych.

Według informacji Starostwa Powiatowego w Grudziądzu (stan na dzień 01.06.2011r.), w wykazie terenów zamkniętych znajdują się działki poniżej.

Tabela 41.Wykaz terenów zamkniętych

lp	obręb	działka nr	właściciel	użytkownik	funkcja	pow.[ha]
1.	Biały Bór	34/1	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	1,7391
2.	Biały Bór	34/2	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	0,1094
3.	Biały Bór	34/3	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	0,0415
4.	Mały Rudnik	114/1	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	1,1540
5.	Mały Rudnik	114/2	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	0,7660
6.	Mały Rudnik	145	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	0,0700
7.	Mały Rudnik	159	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	0,1200
8.	Ruda	33	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	0,0900
9.	Ruda	251	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	0,5600
10.	Ruda	252	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	0,3000
11.	Wąldowo Szlacheckie	30/1	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	2,6000
12.	Wąldowo Szlacheckie	56	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	0,7700
13.	Wąldowo Szlacheckie	61	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	0,1400
14.	Wąldowo Szlacheckie	156	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	6,8600
15.	Wąldowo	245	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	0,3000

lp	obręb	działka nr	właściciel	użytkownik	funkcja	pow.[ha]
	Szlacheckie					
16.	Węgrowo	48	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	2,5400
17.	Wielkie Lniska	18/1	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	1,2500
18.	Wielkie Lniska	35	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	3,5500
19.	Wielkie Lniska	57/1	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	2,8600
20.	Wielkie Lniska	70	Skarb Państwa	PKP SA	linia kolejowa	4,5800
21.	Parski	192	Skarb Państwa	MON	tereny wojskowe	3,7400
22.	Wielkie Lniska	48/14	Skarb Państwa	MON	tereny wojskowe	5,0800
						39,2200

Źródło: Starostwo Powiatowe w Grudziądzu.

Tabela 42. Tereny, które utraciły status terenów zamkniętych

lp	obręb	działka nr	właściciel	funkcja	pow. [ha]
1.	Nowa Wieś	243/2	Osoba fizyczna	tereny powojskowe w rejonie Cytadeli Grudziądz	7,0903
2.	Nowa Wieś	442/2	Osoba fizyczna	tereny powojskowe w rejonie Cytadeli Grudziądz	7,3885

Źródło: Starostwo Powiatowe w Grudziądzu

Dla terenów zamkniętych leżących na obszarze gminy Grudziądz, według dostępnych informacji, nie wyznaczono stref ochronnych.

Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w odniesieniu do terenów zamkniętych w miejscowym planie ustala się tylko ich granice oraz granice stref ochronnych; w strefach ochronnych ustala się ograniczenia w zagospodarowaniu i korzystaniu z terenów, w tym zakaz zabudowy. Przy czym przepisu tego nie stosuje się do terenów zamkniętych ustalanych przez ministra właściwego do spraw transportu.

9.10. Inne obszary

-Radiolatarnia typu VOR zaliczana do naziemnych urządzeń lotniczych, znajduje się w Nowej Wsi, położona jest na obszarze FIS Gdańsk. Prawne podstawy lokalizacji radiolatarni wynikają z ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze, ponadto zakładanie oraz utrzymywanie lotniczych urządzeń naziemnych jest celem publicznym w rozumieniu ustawy o gospodarce nieruchomościami.

-Na terenie gminy Grudziądz brak jest wyznaczonych kąpielisk, lub miejsc do kąpieli, o których mowa w ustawie Prawo Wodne.

10. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROZEŃ GEOLOGICZNYCH

Osuwiskiem nazywamy nagłe przemieszczenie się mas ziemnych, powierzchniowej zwietrzliny i mas skalnych podłoża spowodowane siłami przyrody lub działalnością człowieka (podkopanie stoku lub jego znaczne obciążenie). Jest to rodzaj ruchów masowych, polegający na przesuwaniu się materiału skalnego lub zwietrzelinowego wzdłuż powierzchni poślizgu (na której nastąpiło ścięcie), połączone z obrotem. Ruch taki zachodzi pod wpływem siły ciężkości. Osuwiska są szczególnie częste w obszarach o sprzyjającej im budowie geologicznej, gdzie warstwy skał przepuszczalnych i nieprzepuszczalnych występują naprzemiennie. Z uwagi, że gmina ma urozmaiconą rzeźbę terenu, więc mogą występować obszary potencjalnych zagrożeń ruchów masowych ziemi. Osuwanie się mas ziemnych stanowi element zjawiska ruchów masowych ziemi. Są to zjawiska geologiczne, związane przede wszystkim z działaniem sił przyrody, takich jak gwałtowne opady deszczu, intensywne topnienie śniegu, podnoszenie się poziomu wód gruntowych oraz wezbrania rzek i potoków. W coraz większym stopniu do ich powstawania przyczynia się działalność człowieka. Sprzyja im podcinanie zboczy przy budowie m.in. obiektów infrastrukturalnych, a także wycinki drzew na stokach. Ruchy osuwiskowe mogą powodować degradację gleb oraz rozległe zniszczenia terenów rolnych i leśnych.

Miejsca występowania osuwisk to naturalne stoki i zbocza dolin i zbiorników wodnych, obszary źródłowe rzek (gdzie erozja wsteczna zwiększa spadek terenu), skarpy wykopów i nasypów oraz wyrobisk.

Według danych uzyskanych ze Starostwa Powiatowego w Grudziądzu (zgodnie z art. 110a ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochronie środowiska Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.) na terenie gminy Grudziądz nie występują grunty zawarte w rejestrze terenów zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych.

Z kolei Departament Geologii i Koncesji Geologicznych Ministerstwa Środowiska w Warszawie przygotował opracowanie pt. „Rejestracja i inwentaryzacja naturalnych zagrożeń geologicznych (ze szczególnym uwzględnieniem osuwisk oraz innych zjawisk geodynamicznych) na terenie całego kraju”, w którym udokumentowano osuwisko – zbocze doliny rzecznej (skarpa przykorytowa) w miejscowości Zakurzewo.

Z danych podanych w karcie dokumentacyjnej naturalnego zagrożenia geologicznego grunty osuwiska w Zakurzewie (o nr ewidencyjnym – 345.21) są własnością Lasów Państwowych. Geograficzne współrzędne środka osuwiska wynoszą odpowiednio 53°33'47,64" szerokości geograficznej oraz 18°46'04,20" długości geograficznej. Generalnie nachylenie zbocza (skarpy), na którym wystąpiło osuwisko wynosi 42°, natomiast ekspozycja zbocza (skarpy), azymut pochylecia zbocza A = 265°. Długość maksymalna osuwiska wynosi 77,4 m, a szerokość 150m. Obszar osuwiska oznaczony został na *rysunku Studium*.

Geologicznie, rejon osuwiska tworzą warstwy gruntowe, o wieku czwartorzędowym. Warstwy stanowią gliny morenowe i piaski, które zalegają jednorodnie. Charakteryzuje je głównie obryw i zsuw. Nie stwierdzono przejawów występowania wód gruntowych i podziemnych. Osuwisko zaliczane jest do aktywnych o zmianach corocznych. Jeżeli chodzi o użytkowanie terenu to stok pokryty jest w całości lasem.

Przyczyną powstawania osuwiska w Zakurzewie jest naturalny czynnik: podcięcie erozyjne i infiltracja wód opadowych.

Szkodami wywołanymi przez powstanie osuwiska to głównie zniszczenie upraw leśnych. Do zagrożonych terenów należy odcinek brzegu rzeki Wisły. Z kolei intensywność ruchów gruntu na tym osuwisku zależy od ilości opadów oraz wielkości stanów wody na Wiśle.

11. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

Bardzo zróżnicowana budowa geologiczna Basenu Grudziądzkiego sprzyja występowaniu praktycznie wszystkich typów stałych kopalin pospolitych. Na terenie gminy Grudziądz prace terenowe udokumentowały występowanie kruszywa naturalnego grubego i drobnego (żwiru i piaski) oraz surowców ilastych ceramiki budowlanej.

W 1972 roku w czasie poszukiwań w Maruszy złóż bituminów natrafiono na bogate złoża solanki. W trakcie opróbowania otworu wiertniczego na poziomie skał należących do jury dolnej (głębokość 1630-1607 metrów pod powierzchnią terenu) uzyskano samo wypływ gorącej solanki o wysokości 13 metrów nad poziom terenu. Wydajność określono na 35 m³/h, a zmierzona temperatura osiągnęła wartość 44°C (stwierdzono przy tym tendencję rosnącą temperatury). Mineralizację solanki określono na poziomie 78,18 g/dm³. W czasie analiz chemicznych okazało się, iż solanka z Maruszy swoim składem przypomina solankę z Ciechocinka, przewyższając ją temperaturą oraz zawartością jodu i bromu. Na podstawie analiz uznano ją jako solankę 7,8%, bardzo gorącą (wg skali Iwanowa), chlorkowo – sodową, bromkową, jodkową, borową. Charakterystyka chemiczna kwalifikuje ją do wykorzystania rekreacyjno - balneologicznego, natomiast wartość temperatury solanki umożliwia wykorzystanie jej w celach geotermalnych (mając na uwadze stwierdzony w 1972 roku stały wzrost temperatury solanki można przyjąć, iż będzie ona mogła być wykorzystywana w pełnym procesie ogrzewania). Wykonany w 1987 roku drugi otwór wiertniczy potwierdził występowanie wód typu solankowego w skałach jury (głębokość 1672 – 1708 metrów pod powierzchnią terenu). Analizy chemiczne wykazały solankę chlorkowo-wapniową o temperaturze 48°C. Zawartość pozostałych jej składników była niższa od zawartości stwierdzonej w odwiercie w 1972 roku (źródło: strategia rozwoju gminy Grudziądz).

W 2011 r. dokonano na obszarze całej gminy Grudziądz badań dotyczących poszukiwania perspektywistycznych złóż gazu łupkowego, na podstawie koncesji wydanej przez Ministra Środowiska.

Tabela 43. Charakterystyka udokumentowanych złóż kopalin

L.p.	Nr MIDAS	Nazwa złoża	Kopalina	Data planowanego zakończenia koncesji	Organ koncesyjny	Stan zagospodarowania	Teren górniczy	Opis położenia
1.	12389	Sztynwag	KRUSZYWA NATURALNE - Złóża piasków budowlanych	Złóże wyeksploatowane	Wojewoda/Marszałek	złóże rozpoznane szczegółowo	Teren i obszar zniesiony	Sztynwag
2.	12049	Sztynwag I	KRUSZYWA NATURALNE	2014/02/25	Starosta	złóże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	Sztynwag
3.	12050	Sztynwag II	KRUSZYWA NATURALNE	2014/02/25	Starosta	eksploatacja złoża zaniechana	Teren i obszar zniesiony	Sztynwag dz nr 29/2
4.	12051	Sztynwag III	KRUSZYWA NATURALNE - Złóża piasków budowlanych	2014/02/25	Starosta	eksploatacja złoża zaniechana	Teren i obszar zniesiony	Sztynwag dz nr 51
5.	12445	Sztynwag IV	KRUSZYWA NATURALNE - Złóża piasków budowlanych	Złóże wyeksploatowane	Wojewoda/Marszałek	eksploatacja złoża zaniechana	Teren i obszar zniesiony	Sztynwag
6.	11868	Sztynwag 1	KRUSZYWA NATURALNE – Złóża piasków poza piaskami szklarskimi,	2013/12/15	Starosta	eksploatacja złoża zaniechana	Teren i obszar aktualny	Sztynwag dz. nr 48
7.	11917	Sztynwag 2	KRUSZYWA NATURALNE - Złóża piasków budowlanych	2013/12/31	Starosta	eksploatacja złoża zaniechana	Teren i obszar zniesiony	Sztynwag dz nr 58
8.	11918	Sztynwag 3	KRUSZYWA NATURALNE - Złóża piasków budowlanych	2013/12/31	Starosta	złóże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	Sztynwag
9.	11919	Sztynwag 4	KRUSZYWA NATURALNE - Złóża piasków budowlanych	2013/12/31	Starosta	złóże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	Sztynwag
10.	11920	Sztynwag 5	KRUSZYWA NATURALNE - Złóża piasków poza piaskami szklarskimi,	Złóże wyeksploatowane	Starosta	złóże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	Sztynwag dz nr 28/2

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

L.p.	Nr MIDAS	Nazwa złoża	Kopalina	Data planowanego zakończenia koncesji	Organ koncesyjny	Stan zagospodarowania	Teren górniczy	Opis położenia
11.	11869	Sztynwag 6	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	2013/12/15	Starosta	eksploatacja złoża zaniechana	Teren i obszar zniesiony	Sztynwag dz. nr 50/12
12.	12450	Sztynwag 7	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	2019/09/08	Starosta	złoże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	Sztynwag
13.	12451	Sztynwag 8	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	2019/10/08	Starosta	złoże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	Sztynwag
14.	13755	Sztynwag 9	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	2015/01/21	Starosta	złoże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	Sztynwag
15.	13725	Sztynwag 10	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	2015/02/04	Starosta	złoże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	Sztynwag
16.	13777	Sztynwag 11	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	2020/12/31	Wojewoda\ Marszałek	złoże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	Sztynwag dz. nr 25,27/1, 47, cz. dz. nr 28/2, 29/2
17.	14163	Sztynwag 12	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	Złoże wyeksploatowane	Starosta	złoże rozpoznane szczegółowo	-	Sztynwag dz. nr 94/2 (część)
18.	14380	Sztynwag 13	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków poza piaskami szklarskimi,	Złoże wyeksploatowane	Starosta	złoże rozpoznane szczegółowo	-	Sztynwag części dz. nr 62 i 127
19.	12395	Szynych I	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	2014/12/31	Wojewoda\ Marszałek	złoże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	
20.	12444	Szynych II	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	2014/07/31	Wojewoda\ Marszałek	złoże rozpoznane szczegółowo	Teren i obszar aktualny	Szynych

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

L.p.	Nr MIDAS	Nazwa złoża	Kopalina	Data planowanego zakończenia koncesji	Organ koncesyjny	Stan zagospodarowania	Teren górniczy	Opis położenia
21.	13453	Ruda I	KRUSZYWA NATURALNE – Złoża piasków budowlanych	2034/10/08	Starosta	złoże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	Ruda dz. nr 161/8, 162 163/4 (części działek)
22.	13455	Ruda II	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	2034/10/22	Starosta	złoże rozpoznane szczegółowo	Teren i obszar aktualny	Ruda dz. nr 163/4 (część)
23.	14624	Ruda III	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	Złoże wyeksploatowane	Starosta	złoże rozpoznane szczegółowo	-	Ruda dz. nr 170/5 (część)
24.	14762	Ruda IV	KRUSZYWA NATURALNE	Złoże wyeksploatowane	Starosta	złoże rozpoznane szczegółowo	-	Ruda dz. nr 170/5 (część)
25.	10090	Brankówka I	KRUSZYWA NATURALNE – Złoża mieszanek żwirowo – piaskowych	2010/06/30	Starosta	złoże rozpoznane szczegółowo	Teren i obszar aktualny	Brankówka dz.30/1,31/4
26.	13727	Stary Folwark I	KRUSZYWA NATURALNE - Złoża piasków budowlanych	2034/12/14	Starosta	złoże zagospodarowane	Teren i obszar aktualny	St. Folwark części dz. nr 31/12, 31/13
27.	9292	Marusza	WODY LECZNICZE	Złoże wyeksploatowane?	Minister	Wody termalne (cieplice)	Teren i obszar aktualny	Marusza dz.11/4
28.	2418	Świerkocin	Złoża glin ceramiki budowlanej pokrewnych	Złoże wyeksploatowane	Starosta	złoże wyeksploatowane	Teren i obszar zniesiony	Świerkocin
29.	4070	Świerkocin	KRUSZYWA NATURALNE	Złoże wyeksploatowane	Starosta	złoże wyeksploatowane	Teren i obszar zniesiony	Świerkocin

Źródło: Opracowane na podstawie danych z www.pgi.gov.pl

12. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

Według podziału Płochniewskiego (1998r.), gmina Grudziądz znajduje się w obrębie regionu Mazurskiego, rejonu Doliny Dolnej Wisły, natomiast według podziału Malinowskiego (1991r.) w obrębie makroregionu wschodniego Niżu Polskiego, regionu północnomazowieckiego. Na terenie gminy wyróżnia się trzy poziomy wodonośne, które są związane z utworami górnej kredy, trzeciorzędu i czwartorzędu.

Najniższa warstwa wodonośna – poziom kredowy obejmuje: margle oraz wapienie margliste i znajduje się 90 – 100 metrów pod powierzchnią terenu. Kolejny poziom wodonośny - trzeciorzędowy znajduje się na głębokości 70 – 120 metrów. W południowej części omawianego terenu poziom ten budują piaski i piaski mułkowate miocenu, a północną część terenu piaski i piaski mułkowate oligocenu. Jednak poziom ten nie tworzy ciągłej warstwy i występuje tylko lokalnie. Poziom ten nie ma dużego znaczenie gospodarczego, jest on jedynie eksploatowany przez studnie znajdującą się w wsi Mokre.

Główny poziom użytkowy – czwartorzędowy znajduje się 20 metrów, a na kępach wysoczyznowych nawet 60 metrów pod powierzchnią terenu. Jest to poziom o swobodnym zwierciadle wody, o miąższości 5-15 metrów, a lokalnie dochodzącej do 25 metrów. Poziom ten cechuje się dużą zmiennością. W zależności od budowy geologicznej i rzeźby terenu wyróżniamy trzy poziomy plejstoceny na wysoczyznach, dwa poziomy na równinach sandrowych oraz jeden poziom plejstoceny i jeden poziom holoceny w dnie kotliny.

W poziomie plejstoceny, który tworzy bardzo zasobne ilości wody pitnej wydzielono Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 129 Dolnej Osy. Jest to zbiornik otwarty do powierzchni, zasilany wodami opadowymi oraz wodami pochodzącymi z drenażu poziomów wodonośnych wysoczyzn, które otaczają zbiornik. GZWP nr 129 tworzy plejstoceny poziom wodonośny, który miejscami tworzy 2, 3 warstwy. Szacunkowy moduł zasobów dyspozycyjnych dla w/w zbiornika wynosi 8,27 l/sek/km², a wielkości obszarów najwyższej ochrony i wysokiej ochrony odpowiednio 112 km² i 114 km². Najintensywniej wykorzystywana jest warstwa wodonośna znajdująca się pomiędzy 19 – 34 metrem o miąższości 6 – 16 metrów. Średnia głębokość pierwszego wodonośnego poziomu użytkowego to 20 metrów, jednak miejscami poziom ten znajduje się znacznie głębiej np.: w okolicy Nowej Wsi w strefie krawędzi wysoczyznowych. Zbiornik ten jest narażony na zanieczyszczenia przedostające się z powierzchni ziemi, ponieważ nie posiada odpowiedniej izolacji. Jedynie na wysoczyznach i w okolicy Nowej Wsi izolacja ta jest wystarczająca, ponieważ poziom wód zalega głęboko.

Tabela 44. Dane dotyczące Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 129

Numer zbiornika	129
Powierzchnia zbiornika (km ²)	65
Miąższość poziomu wodonośnego (m)	0.5 - 33.8
Współczynnik filtracji k (m/h) k śr (m/h)	0.1 - 7.5 1.8
Wodoprzewodność T (m ² /h) T śr (m ² /h)	0,18-120 36
Wydajność z pojedynczych studni Q (m ³ /h)	2.5-90
Depresja s (m)	0.2-13.5
Wydajność jednostkowa (m ³ h/1 mS)	0.18 – 36

Źródło: Mapa hydrogeologiczna Polski w skali 1:50000, Arkusz Rudnik – nr 244, Państwowy Instytut Geologiczny, Przedsiębiorstwo Geologiczne „Polgeol”, Zakład w Gdańsku, Warszawa 1997,

Doliny rzeczne oraz międzymorenowe poziomy wodonośne to główne typy występujące na badanym obszarze. W części wysoczyznowej infiltracja jest ograniczona ze względu na występowanie powierzchniowych osadów słabo przepuszczalnych (gliny). Regionalną bazą drenażu dla obszaru gminy Grudziądz jest rzeka Wisła. Poziom wodonośny posiada odpływ w kierunku NW. Lokalnie poziom międzymorenowy jest beznaporowy. Za główny poziom wodonośny został uznany poziom, który stanowi zabezpieczenie ludności w wodę w ilościach o znaczeniu istotnym dla gospodarki komunalnej. Ma on rozciągłość regionalną. Jest to drugi poziom wodonośny, a jednocześnie pierwszy, który spełnia powyższe warunki.

Drugi poziom wodonośny stanowią osady stadiału sandomierskiego i interglacjału eemskiego pozostające lokalnie w kontakcie hydraulicznym. Wyżej leżące piaszczyste osady interstadiału Hrubieszowskiego są z reguły niezawodnione. Wody drugiego poziomu wodonośnego mają zwierciadło swobodne lub pod niewielkim ciśnieniem, średnio ok 50 kPa, poziom ten występuje na głębokości 40 – 50 m. Ma on miąższość 20 – 30 m, a w części południowo – wschodniej arkusza 10 – 20 m. Jest to główny poziom użytkowy na wysoczyźnie o wodoprzewodności wahającej się w granicach 100 – 500 m²/24 h. Trzeci poziom wodonośny na obszarze wysoczyzny występuje na głębokości około 80 m i związany jest z piaszczystymi osadami interglacjału mazowieckiego. W obrębie wysoczyzny nie jest on eksploatowany.

Na obszarze Basenu Grudziądzkiego pierwszy poziom wód podziemnych występuje na głębokości 2 – 5 m. Jest on eksploatowany przez studnie gospodarskie na obszarach niezwodociągowanych. Są to plejstoceńskie piaski rzeczne terasów nadzalewowych i stożków napływowych. Studnie głębinowe w obszarze Doliny Dolnej Wisły ujmują piaski i żwiry pojawiające się na głębokościach 10 – 20 m, stratygraficznie należące do interglacjału eemskiego i stadiału głównego zlodowacenia północno-polskiego. Miąższość ujmowanego poziomu wodonośnego na przeważającym obszarze wynosi 10 – 20 m, a w rejonie Grudziądza nawet do 30 m i charakteryzuje się wysoką wodoprzewodnością (500 – 1500 m²/24h). Piaski rzeczne stadiału głównego oraz piaski i żwiry rzeczne interglacjału eemskiego na rozległych obszarach stanowią jedną warstwę wodonośną. Rozdzielają je lokalnie płyty glin zlodowacenia Vistulianu. W obrębie Basenu Grudziądzkiego występuje przeważnie jeden poziom wodonośny. Wody podziemne drugiego i trzeciego poziomu wysoczyzny zasilają pierwszy poziom w Basenie Grudziądzkim. Woda ta przed spożyciem musi być uzdatniana, ponieważ zawiera ponadnormatywne ilości manganu i żelaza. Jest to woda bezzapachowa, bezsmakowa, wodorowęglanowo – wapniowa o odczynie słabo zasadowym lub obojętnym, średnio twarda lub twarda.

Powierzchnia piezometryczna czwartorzędowego użytkowego poziomu wodonośnego nachylona jest w kierunku NW ku dolinie Wisły zgodnie z regionalnym kierunkiem drenażu. W obrębie Basenu Grudziądzkiego w przeciwieństwie do obszaru wysoczyzny zlewnia podziemna jest w kontakcie ze zlewnią wód powierzchniowych. Z uwagi na budowę geologiczną oraz warunki hydrogeologiczne i hydrodynamiczne na obszarze arkusza Mapy Hydrogeologicznej (nr 245) wydzielono cztery jednostki zasobowe, dwie na obszarze wysoczyzny oraz dwie w obrębie Basenu Grudziądzkiego o następujących oznaczeniach: $1 \frac{cQ}{Tr}$, $2 \frac{cQ}{Tr}$, $III, 3 aQIII$, $4 aQIV$, zaś na arkuszu nr Rudnik – nr 244 wydzielona jest (w granicach gminy Grudziądz) jedna jednostka 5abQIII.

Jednostka hydrogeologiczna $1 \frac{cQ}{Tr}$ I

Znajduje się w obrębie wysoczyzny Pojezierza Chełmińskiego. Warstwa wodonośna

przeważnie prowadzi wody o napiętym zwierciadle i charakteryzuje się dobrą izolacją poziomu wodonośnego (dwie warstwy glin zwałowych). Występujące powyżej piaski zawodnione nie są ujmowane ze względu na małą miąższość. Średnia wodoprzewodność warstwy wynosi $205\text{m}^2/\text{d}$. Potencjalna wydajność na przeważającym obszarze pozostaje w przedziale $10\text{-}30\text{ m}^3/\text{h}$, lokalnie w rejonie Melna waha się $50\text{-}70\text{m}^3/\text{h}$. Średnia miąższość warstwy liczy 20 m. Moduł zasobów dyspozycyjnych wynosi $80\text{ m}^3/\text{d}/\text{km}^2$.

Jednostka hydrogeologiczna 2 $\frac{cQ}{Tr}$ III

Jednostka leży na wysoczyźnie Pojezierza Chełmińskiego. Ze względu na połączenie dwóch poziomów wodonośnych nastąpiło zwiększenie miąższości użytkowego poziomu wodonośnego. Średnia miąższość warstwy wodonośnej wynosi 25 m. Wodoprzewodność mieści się w przedziale od $100\text{ - }200\text{ m}^2/\text{d}$, a jej wartość średnia oscyluje wokół górnego zakresu przedziału. Wydajność potencjalna w południowej części jednostki mieści się w przedziale $30\text{ - }50\text{ m}^3/\text{h}$, na pozostałym obszarze waha się w granicach $10\text{ - }30\text{ m}^3/\text{h}$. Poziom jest izolowany od powierzchni terenu. Moduł zasobów dyspozycyjnych Tr wynosi $220\text{m}^3/\text{d}/\text{km}^2$.

Jednostka hydrogeologiczna 3 aQ III

Położona jest w obrębie Doliny Wisły. Potencjalne wydajności ujęcia mieszczą się w dwóch przedziałach $10\text{-}30$ i $30\text{-}50\text{m}^3/\text{h}$. Na obszarze jednostki występuje jedna warstwa wodonośna o średniej miąższości 13 m. Wodoprzewodność poziomu mieści się w zakresie $200\text{ - }500\text{ m}^2/24\text{h}$. Poziom ten jest nieizolowany od powierzchni terenu lub ma izolację częściową. Jest zatem bardzo wrażliwy na zanieczyszczenia z powierzchni terenu. Moduł zasobów dyspozycyjnych wynosi $210\text{ m}^3/\text{d}/\text{km}^2$.

Jednostka hydrogeologiczna 4 aQIV

Obejmuje fragment Doliny Wisły, część – Basenu Grudziądzkiego. Charakteryzuje się około dwukrotnym zwiększeniem miąższości w porównaniu z jednostką nr 3 aQIII. Średnia miąższość warstwy wodonośnej wynosi 20 m. Wodoprzewodność poziomu wynosi powyżej $500\text{ m}^2/24\text{h}$. Potencjalna wydajność ujęć lokalnie przekracza $120\text{ m}^3/\text{h}$, średnio $30\text{ - }50\text{ m}^3/\text{h}$. Poziom wodonośny ma izolację częściową. Jednostka kontynuuje się na arkuszu Rudnik i ma symbol 5 aQIV. Moduł zasobów dyspozycyjnych wynosi $390\text{ m}^3/\text{d}/\text{km}^2$.

(źródło: Mapa hydrogeologiczna Polski w skali 1:50000 Arkusz Grudziądz – nr 245, Państwowy Instytut Geologiczny, 1997)

Jednostka hydrogeologiczna 5abQIII

Związana jest z doliną Wisły, obejmuje zachodnią część omawianego obszaru. Główny poziom wodonośny, tak jak w jednostce nr 4, związany jest z czwartorzędowymi, eemskoholocenijskimi piaskami poziomu środkowego, zalegającymi na głębokości od poniżej 5 do 15 metrów, tylko w rejonie Grudziądza, w obrębie Kępy Fortecznej, głębokość ich zalegania schodzi poniżej 50 metrów. Miąższość warstwy zawodnionych piasków nie przekracza 20 metrów, a jej przewodność jest w granicach $300\text{ - }500\text{ m}^2/24\text{h}$. Mniejszą przewodność, około $150\text{ m}^2/24\text{h}$, stwierdzono jedynie na południu, w rejonie Wielkiego Tarpna i Owczarek. Wydajność potencjalna pojedynczej studni wynosi na ogół od 30 do $50\text{ m}^3/\text{h}$. Poziom nie posiada izolacji osadami słabo przepuszczalnymi od powierzchni terenu. Lokalnie, tylko w obrębie w/w Kępy Fortecznej, poziom wodonośny przykrywają osady słabo przepuszczalne miąższości do 40 metrów. Zwierciadło wody jest swobodne, lokalnie lekko napięte, i stabilizuje się tuż pod powierzchnią terenu, na rzędnych około 16-20 m n.p.m. Wody spływają w kierunku Wisły i w kierunku Osy. Moduł zasobów dyspozycyjnych poziomu głównego w dolinie Wisły oszacowano na $200\text{ m}^3/24\text{h}/\text{km}^2$. Na obszarze arkusza mapy wody z tego poziomu

eksploatowane są przez pojedyncze ujęcia użytkowników indywidualnych. Ujęcie komunalne w Nowej Wsi jest aktualnie nieczynne. Na ujęciu tym kontrolowana jest jakość wód podziemnych w ramach sieci monitoringu regionalnego województwa kujawsko – pomorskiego.

Jednostka hydrogeologiczna 3aQ III

Obejmuje południowo – zachodnią część Basenu Grudziądzkiego, po lewej stronie Wisły. Użytkowy poziom wodonośny wykształcony w postaci piasków aluwialnych i wodnolodowcowych zalega na głębokości od 5 do 15 m. Zwierciadło wody ma charakter swobodny lub lekko napięty i układa się na wysokości od 17,5 m npm do 20 m npm. Bazą drenażu jest Wisła. Zasilanie odbywa się drogą infiltracji i dopływu lateralnego od strony wysoczyzn. Wodonośność warstwy charakteryzują: miąższość od 10 do 20 m, współczynnik filtracji ok. 27 m/d, wydajność potencjalna typowej studni od 30 do 50 m³/h.

W obszarze jednostki występują rejon o korzystniejszych parametrach hydrogeologicznych do których należy rejon Podwieska [wydajność potencjalna 50 - 70 m/h] i rejon o mniej korzystnych warunkach [Biały Bór, Wałdowo Szlacheckie]. Nie wyklucza się możliwości występowania korzystniejszych warunków w innych rejonach doliny, na których brak rozpoznania. Poziom nie posiada izolacji, stopień zagrożenia bardzo wysoki w obszarach użytkowanych gospodarczo po lewej stronie Wisły i wysoki - po prawej stronie Wisły [brak ognisk zanieczyszczeń]. Suma zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych wynosi 288 m³/h [6924 m³/24 h].

Tabela 45. Monitoring wód podziemnych

Regionalny Monitoring Wód Podziemnych – punkt 05 - Według Klasyfikacji jakości zwykłych wód podziemnych dla potrzeb monitoringu środowiska (PIOŚ, 1993)	
lata badań	klasa czystości wód
2000	III
2001	III
2002	III
2003	III
2004	II

Źródło: www.wios.bydgoszcz.pl

13. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

13.1. System komunikacji

W układzie drogowym można wyróżnić drogi służące połączeniom ponadlokalnym, które zapewniają autostrada A-1, droga krajowa nr 55 (oraz dodatkowo droga krajowa nr 16, która przebiega tuż przy granicy z gminą Rogoźno), wojewódzka nr 534. Drogi te wiążą się w komunikacyjny system międzynarodowy.

Do drogi o znaczeniu lokalnym, zaliczają się pozostałe drogi powiatowe, drogi gminne oraz drogi wewnętrzne (będące własności gminy lub osób fizycznych).

Drogi powiatowe będące własnością Powiatu Grudziądzkiego na terenie Gminy Grudziądz zajmują 92,083 km długości. Zarządcą jest Powiatowy Zarząd Dróg, który został powołany uchwałą nr IV/4/99 Rady Powiatu Grudziądzkiego z dnia 29 stycznia 1999 r. Stan dróg powiatowych na dzień 06.12.2006r. przedstawia tabela poniżej.

Tabela 46. Wykaz dróg powiatowych na terenie Gminy Grudziądz

<i>lp</i>	<i>numer drogi powiatowej</i>	<i>nazwa drogi</i>	<i>długość km</i>	<i>rodzaj nawierzchni</i>
1.	1350C	granica województwa-Welcz-Białochowo	10,086	bitumiczna
2.	1351C	Zakurzewo-Mokre	8,326	bitumiczna
3.	1352C	Parski-Grudziądz	4,618	bitumiczna
4.	1354C	Dusocin-Zarośle	2,663	bitumiczna
5.	1356C	Dusocin-Skurgwy	3,485	bitumiczna
6.	1357C	Mokre-Kłódka	5,262	bruk, bitumiczna
7.	1358C	Białochowo-Lisie Kąty	2,920	bruk
8.	1378C	Grudziądz-Gać	4,725	bruk, bitumiczna
9.	1379C	Węgrowo-Marusza	3,160	łuczeń, gruntowa, bitumiczna
10.	1380C	Grudziądz-Nicwałd	5,558	bitumiczna
11.	1381C	Grudziądz-Grabowiec-Nicwałd	4,081	bruk, bitumiczna
12.	1393C	Grudziądz-Szynych	2,704	bitumiczna
13.	1394C	Sztynwag-Ruda	0,737	bitumiczna
14.	1395C	Biały Bór-Wałdowo-Ruda	7,719	bitumiczna
15.	1396C	Wałdowo Szlacheckie - Turznice	4,694	grunt, bitumiczna
16.	1397C	Grudziądz-Turznice-Dębieniec	7,748	bitumiczna
17.	1398C	Grudziądz-Kobylanka-Piaski	2,244	bitumiczna
18.	1399C	Marusza-Skarszewy-Turznice	5,431	bitumiczna
19.	1400C	Stary Folwark - Okonin	4,011	bitumiczna
20.	1621C	Chełmno-Mniszek	8,802	bitumiczna
21.	1622C	Chełmno-Sztynwag	5,900	bitumiczna
		łącznie	104,874	

Źródło: opracowano na podstawie www.bip.powiatgrudziadzki.pl

W ciągu dróg powiatowych znajdują się mosty żelbetowe: w Małym Rudniku na rzece Młynówce, w Kobylance na rzece Marusza, w Piaskach na rzece Turznica, w Brankówce na Kanale Melioracyjnym, w Szynychu na Kanale Głównym.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

W latach 2007-2010 wykonane zostały przez Powiat Grudziądzki następujące inwestycje:

- przebudowa drogi Zakurzewo-Mokre, m.in. budowa chodnika na odcinku 1300m.
- remonty dróg (nałożenie nowej nawierzchni metodą nakładki asfaltowej), na niewielkich (ok. 300m w każdej wsi) odcinkach w miejscowościach: Mokre, Gać, Wielkie Lniska, Wałdowo Szlacheckie, Marusza,
- remonty dróg (poprzez powierzchniowe utrwalenie), na ok. 1000m odcinku w każdej wsi : Węgrowo, Sztynwag, Ruda, Mały Rudnik;
- budowa chodników w Gaci, Szynychu, Wałdowie Szlacheckim, Sztynwagu.

Drogi gminne obejmują ciągi dróg publicznych, przyjętych uchwałą Rady Gminy w Grudziądzu, oraz pozostałe będące własnością Gminy. Stan dróg gminnych na dzień 31.12.2011r. przedstawia tabela poniżej.

Tabela 47. Wykaz dróg gminnych (własność gmina Grudziądz)

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40101	C	Wielki Welcz - Okrągła Łąka	Obręb Wielki Welcz	1,325
40102	C	Wielki Welcz – do dr. 4413001	Obręb Wielki Welcz	1,550
40103	C	Wielki Welcz –Dusocin	Obręb Wielki Welcz	1,800
40104	C	Mały Welcz – Dr. Leśna	Obręb Wielki Welcz	2,150
40105	C	Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	1,200
40106	C	Mokre - Dusocin	Mokre-Leśniewo - Dusocin	4,128
40107	C	Mokre -Białochowo	Obręb Mokre	1,640
40108	C	Białochowo -Mokre	Obręb Mokre	1,640
40109	C	Mokre Wieś – do dr.44101	Obręb Mokre	1,860
40110	C	Lisie Kąty –Owczarki	Obręb Lisie Kąty	1,045
40111	C	Świerkocin –sklep	ObrębŚwierkocin	0,250
40112	C	Owczarki – Parski	Owczarki –Świerkocin – Parski	2,820
40113	C	Parski – Zakurz.	Obręb Parski	3,000
40114	C	Parski – wał Wisły	Obręb Parski	1,380
40115	C	Parski – do dr. 013	Obręb Parski	2,450
40116	C	Nowa Wieś –Parski	Nowa Wieś –Leśna - Parski	2,200
40117	C	Nowa Wieś – do ul. Leśnej	Obręb Nowa Wieś	0,700
40118	C	Nowa Wieś – ul. 29 Października	Obręb Nowa Wieś	0,700
40119	C	Nowa Wieś – ul. Kościuszki	Obręb Nowa Wieś	1,450
40120	C	Nowa Wieś –ul. Świerkocińska	Obręb Nowa Wieś	1,320
40121	C	Nowa Wieś – Oś. 6 Marca	Obręb Nowa Wieś	0,750
40122	C	Nowa Wieś – ul. Piaskowa	Obręb Nowa Wieś	1,580
40123	C	Nowa Wieś – ul. Polna	Obręb Nowa Wieś	0,535
40124	C	Nowa Wieś – ul. Parowa	Obręb Nowa Wieś	1,220
40125	C	Nowa Wieś – ul. Grunwaldzka	Obręb Nowa Wieś	1,085
40126	C	Wielkie Lniska –Owczarki	Obręb Wielkie Lniska	1,280
40127	C	Wielkie Lniska –Węgrowo	Obręb Wielkie Lniska	2,560
40128	C	Węgrowo – dr. 027	Obręb Węgrowo	1,840
40129	C	Marusza –Nicwałd	Obręb Węgrowo	3,110
40130	C	Gać – Węgrowo	Obręb Węgrowo	2,000
40131	C	Skarszewy –P.G.R	Obręb Skarszewy	3,400
40132	C	Kobylanka – dr. 031	Obręb Kobylanka	1,150

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40133	C	Turznice – dr. 031	Obręb Turzni.	1,920
40134	C	Stary Folwark –Pokrzywno	Obręb Stary Folwark	0,520
40135	C	Stary Folwark –Plemięta	Obręb Stary Folwark	1,635
40136	C	Stary Folwark –dr. 035	Obręb Stary Folwark	0,785
40137	C	Skarszewy –Wiktorowo	Obręb Skarszewy	1,820
40138	C	Skarszewy –Dębieniec	Obręb Skarszewy	0,755
40139	C	Turznice –Brzeziny	Obręb Turzni.	1,550
40140	C	Turznice –Hanowo	Obręb Turzni.	1,725
40141	C	Piaski – Hanowo	Obręb Piaski	1,880
40142	C	Daszkowo –Hanowo	Obręb Piaski	3,845
40143	C	Piaski – Mniszek	Obręb Piaski	2,585
40144	C	Biały Bór –Mniszek	Obręb Biały Bór	1,525
40145	C	Pieńki Królew. –Biały Bór	Obręb Biały Bór	1,925
40146	C	Ruda – Biały Bór	Obręb Ruda	1,080
40147	C	Biały Bór – Mały Rudnik	Obręb Biały Bór	2,650
40148	C	Wałdowo – Biały Bór	Obręb Wałdowo	2,330
40149	C	Ruda – Wałdowo	Obręb Ruda	3,080
40150	C	Wałdowo –Pilewice	Obręb Wałdowo	2,250
40151	C	Pieńki Królewskie- Biały Bór	Obręb Pieńki Królewskie	0,665
40152	C	Szynych – Mały Rudnik	Ob. Szynych	0,820
40153	C	Pieńki Królew. –wieś	Obręb Pieńki Królewskie	0,735
40154	C	Pieńki Królew. –dr.053	Obręb Pieńki Królewskie	0,425
40155	C	Szynych – wał Wisły	Ob. Szynych	0,520
40156	C	Szynych – Kanał Główny	Ob. Szynych	0,750
40157	C	Gogolin – Ruda	Obręb Gogolin	1,370
40158	C	Szynych –Gogolin	Ob. Szynych	2,500
40159	C	Sosnówka –Gogolin	Obręb Sosnówka	2,150
40160	C	Gogolin – wieś	Obręb Gogolin	1,425
40161	C	Sosnówka –Gogolin	Obręb Sosnówka	2,650
40162	C	Gogolin –Trzebiełuch	Obręb Gogolin	0,645
40163	C	Sosnówka – łąki	Obręb Sosnówka	1,250
40164	C	Brankówka –wieś	Obręb Brankówka	2,450
40165	C	Sosnówka –Brankówka	Obręb Sosnówka	0,455
40166	C	Sosnówka-Brankówka	Obręb Sosnówka	0,475
40167	C	Sosnówka – wał Wisły	Obręb Sosnówka	1,050
40168	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	4,625
40169	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	2,020
40170	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	0,500
40171	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	1,140
40172	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	0,525
40173	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	0,960
40174	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	1,910
40175	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	1,520
40176	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	0,340
40177	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	1,300
40178	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	1,850
40179	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	1,840
40180	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	2,800
40181	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	0,720
40182	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	2,160
40183	C	W.Welcz - W.Welcz	Obręb Wielki Welcz	0,760

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40184	C	W.Wełcz - W.Wełcz	Obręb Wielki Wełcz	0,730
40185	C	Zakurzewo -Wielki Wełcz	Obręb Wielki Wełcz	8,720
40186	C	W.Wełcz - W.Wełcz	Obręb Wielki Wełcz	0,485
40187	C	W.Wełcz - W.Wełcz	Obręb Wielki Wełcz	0,500
40188	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	0,500
40189	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	1,100
40190	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	1,200
40191	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	0,220
40192	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	1,685
40193	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	1,700
40194	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	1,700
40195	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	1,450
40196	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	0,360
40197	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	0,900
40198	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	1,370
40199	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	2,650
40200	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	1,520
40201	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	0,940
40202	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	0,095
40203	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	0,048
40204	C	Zakurzewo - Zakurzewo	Obręb Zakurzewo	0,060
40205	C	Parski - Parski	Obręb Parski	0,335
40206	C	Parski - Parski	Obręb Parski	0,790
40207	C	Parski - Parski	Obręb Parski	0,065
40208	C	Parski - Parski	Obręb Parski	0,150
40209	C	Parski - Parski	Obręb Parski	0,220
40210	C	Parski - Parski	Obręb Parski	0,180
40211	C	Parski - Parski	Obręb Parski	0,430
40212	C	Parski - Parski	Obręb Parski	0,525
40213	C	Parski - Parski	Obręb Parski	0,570
40214	C	Parski - Parski	Obręb Parski	1,525
40215	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,150
40216	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,375
40217	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,355
40218	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,285
40219	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,130
40220	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,285
40221	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,235
40222	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,375
40223	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	1,600
40224	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,500
40225	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	1,255
40226	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,405
40227	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,175
40228	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,190
40229	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	1,000
40230	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,075
40231	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,400
40232	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,185
40233	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,155
40234	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,255

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40235	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,555
40236	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,605
40237	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,160
40238	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,085
40239	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,425
40240	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,300
40241	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,050
40242	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,165
40243	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,050
40244	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,085
40245	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,275
40246	C	Nowa Wieś ul. Parkowa Osiedle	Obręb Nowa Wieś	0,680
40247	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,115
40248	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,085
40249	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,150
40250	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,450
40251	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,125
40252	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,190
40253	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,950
40254	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,930
40255	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,260
40256	C	Nowa Wieś - Nowa Wieś	Obręb Nowa Wieś	0,350
40257	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	1,000
40258	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,200
40259	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,065
40260	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,450
40261	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,160
40262	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,090
40263	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,225
40264	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,280
40265	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,270
40266	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,655
40267	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,350
40268	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,350
40269	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,075
40270	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,540
40271	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,350
40272	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,865
40273	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,585
40274	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,285
40275	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,400
40276	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,530
40277	C	Świerkocin - Świerkocin	Obręb Świerkocin	0,575
40278	C	Lisie Kały - Lisie Kały	Obręb Lisie Kały	0,635
40279	C	Lisie Kały - Lisie Kały	Obręb Lisie Kały	1,490
40280	C	Lisie Kały - Lisie Kały	Obręb Lisie Kały	0,125
40281	C	Lisie Kały - Lisie Kały	Obręb Lisie Kały	2,240
40282	C	Lisie Kały - Lisie Kały	Obręb Lisie Kały	0,365
40283	C	Lisie Kały - Lisie Kały	Obręb Lisie Kały	0,435
40284	C	Lisie Kały - Lisie Kały	Obręb Lisie Kały	0,150

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40285	C	Lisie Kąty - Lisie Kąty	Obręb Lisie Kąty	0,265
40286	C	Lisie Kąty - Lisie Kąty	Obręb Lisie Kąty	0,475
40287	C	Lisie Kąty - Lisie Kąty	Obręb Lisie Kąty	2,500
40288	C	Lisie Kąty - Lisie Kąty	Obręb Lisie Kąty	0,700
40289	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,300
40290	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,075
40291	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,415
40292	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,780
40293	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,190
40294	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	1,415
40295	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,305
40296	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,450
40297	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,370
40298	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	1,455
40299	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,115
40300	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,380
40301	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,165
40302	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,250
40303	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	1,050
40304	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,230
40305	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,700
40306	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,475
40307	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,530
40308	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,075
40309	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,210
40310	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,150
40311	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,190
40312	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,670
40313	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,125
40314	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,225
40315	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,215
40316	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,115
40317	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,100
40318	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,130
40319	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,915
40320	C	Mokre - Mokre	Obręb Mokre	0,225
40321	C	Leśniewo - Leśniewo	Mokre-Leśniewo	0,790
40322	C	Leśniewo - Leśniewo	Obręb Leśniewo	0,500
40323	C	Leśniewo - Leśniewo	Obręb Leśniewo	0,290
40324	C	Leśniewo - Leśniewo	Obręb Leśniewo	0,080
40325	C	Leśniewo - Leśniewo	Obręb Leśniewo	1,080
40326	C	Leśniewo - Leśniewo	Obręb Leśniewo	0,190
40327	C	Dusocin - Dusocin	Mokre-Dusocin	1,425
40328	C	Dusocin - Dusocin	Mokre-Dusocin	0,810
40329	C	Dusocin - Dusocin	Obręb Dusocin	1,025
40330	C	Dusocin - Dusocin	Obręb Dusocin	1,100
40331	C	Dusocin - Dusocin	Obręb Dusocin	1,100
40332	C	Dusocin - Dusocin	Obręb Dusocin	0,700
40333	C	Dusocin - Dusocin	Obręb Dusocin	0,340
40334	C	Dusocin - Dusocin	Obręb Dusocin	0,165
40335	C	Dusocin - Dusocin	Obręb Dusocin	0,150

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40336	C	Dusocin - Dusocin	Obręb Dusocin	0,840
40337	C	Dusocin - Dusocin	Obręb Dusocin	0,140
40338	C	Dusocin - Dusocin	Obręb Dusocin	0,350
40339	C	Grabowiec - Grabowiec	Obręb Grabowiec	0,280
40340	C	Grabowiec - Grabowiec	Obręb Grabowiec	0,630
40341	C	Grabowiec - Grabowiec	Obręb Grabowiec	1,915
40342	C	Grabowiec - Grabowiec	Obręb Grabowiec	0,600
40343	C	Grabowiec - Grabowiec	Obręb Grabowiec	0,200
40344	C	Grabowiec - Grabowiec	Obręb Grabowiec	0,600
40345	C	Grabowiec - Grabowiec	Obręb Grabowiec	0,550
40346	C	Grabowiec - Grabowiec	Grabowiec-Wielkie Lniska	2,610
40347	C	W.Lniska - W.Lniska	Obręb Wielkie Lniska	0,225
40348	C	W.Lniska - W.Lniska	Obręb Wielkie Lniska	0,900
40349	C	W.Lniska - W.Lniska	Obręb Wielkie Lniska	0,075
40350	C	W.Lniska - W.Lniska	Obręb Wielkie Lniska	0,290
40351	C	W.Lniska - W.Lniska	Obręb Wielkie Lniska	0,790
40352	C	W.Lniska - W.Lniska	Obręb Wielkie Lniska	0,600
40353	C	W.Lniska - W.Lniska	Obręb Wielkie Lniska	1,155
40354	C	W.Lniska - W.Lniska	Wielkie Lniska-Węgrowo- Wielkie Lniska	2,240
40355	C	W.Lniska - W.Lniska	Obręb Wielkie Lniska	0,550
40356	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,380
40357	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,150
40358	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,565
40359	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,490
40360	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,875
40361	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,080
40362	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,200
40363	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,180
40364	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,100
40365	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,070
40366	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,500
40367	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,075
40368	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,540
40369	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,300
40370	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,440
40371	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,340
40372	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,210
40373	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	1,625
40374	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,085
40375	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,340
40376	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,535
40377	C	Węgrowo - Węgrowo	Obręb Węgrowo	0,365
40378	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,065
40379	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,210
40380	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,290
40381	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	1,140
40382	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,975
40383	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,765
40384	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,210
40385	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,300

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40386	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	1,265
40387	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,400
40388	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,330
40389	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,545
40390	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,210
40391	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	1,070
40392	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,600
40393	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,050
40394	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,140
40395	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,050
40396	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,080
40397	C	Skarszewy - Skarszewy	Obręb Skarszewy	0,200
40398	C	Stary Fol. - Stary Fol.	Obręb Stary Folwark	0,090
40399	C	Stary Fol. - Stary Fol.	Obręb Stary Folwark	0,335
40400	C	Stary Fol. - Stary Fol.	Obręb Stary Folwark	0,390
40401	C	Stary Fol. - Stary Fol.	Obręb Stary Folwark	0,480
40402	C	Stary Fol. - Stary Fol.	Obręb Stary Folwark	0,800
40403	C	Stary Fol. - Stary Fol.	Obręb Stary Folwark	0,380
40404	C	Stary Fol. - Stary Fol.	Obręb Stary Folwark	0,335
40405	C	Stary Fol. - Stary Fol.	Obręb Stary Folwark	0,450
40406	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,460
40407	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,160
40408	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	1,110
40409	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,050
40410	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,290
40411	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	1,125
40412	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,250
40413	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,050
40414	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	1,000
40415	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,050
40416	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,640
40417	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,680
40418	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	1,000
40419	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	1,275
40420	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,540
40421	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	1,025
40422	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	2,790
40423	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,610
40424	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,630
40425	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,900
40426	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,120
40427	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	1,040
40428	C	Turznice - Turznice	Obręb Turznice	0,050
40429	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,150
40430	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,150
40431	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,270
40432	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,025
40433	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,350
40434	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,635
40435	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,400
40436	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,090

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40437	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,515
40438	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,300
40439	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,320
40440	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	1,100
40441	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,310
40442	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,820
40443	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,410
40444	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,770
40445	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,095
40446	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,335
40447	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,050
40448	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	0,220
40449	C	Kobylanka - Kobylanka	Obręb Kobylanka	1,040
40450	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,250
40451	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,225
40452	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,210
40453	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,130
40454	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,060
40455	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,260
40456	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,420
40457	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,295
40458	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,160
40459	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,240
40460	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	2,560
40461	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	2,175
40462	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,280
40463	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,090
40464	C	Piaski-Piaski	Obręb Piaski	0,330
40465	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,650
40466	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,060
40467	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,515
40468	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,200
40469	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,175
40470	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,730
40471	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	1,210
40472	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,205
40473	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,120
40474	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,550
40475	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,225
40476	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,225
40477	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	1,450
40478	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,975
40479	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,210
40480	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	1,350
40481	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	1,040
40482	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	1,900
40483	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	1,020
40484	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,575
40485	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,260
40486	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,080
40487	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,620

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40488	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,340
40489	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,515
40490	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,140
40491	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,390
40492	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,320
40493	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,800
40494	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,200
40495	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,535
40496	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,470
40497	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,600
40498	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,120
40499	C	Biały Bór - Biały Bór	Obręb Biały Bór	0,030
40500	C	Wałdowo - Wałdowo	Obręb Wałdowo	0,350
40501	C	Wałdowo - Wałdowo	Obręb Wałdowo	0,670
40502	C	Wałdowo - Błędowo	Obręb Wałdowo	1,515
40503	C	Wałdowo - Wałdowo	Obręb Wałdowo	2,200
40504	C	Wałdowo - Wałdowo	Obręb Wałdowo	0,335
40505	C	Wałdowo - Wałdowo	Obręb Wałdowo	0,050
40506	C	Wałdowo - Wałdowo	Obręb Wałdowo	2,150
40507	C	Wałdowo - Wałdowo	Obręb Wałdowo	0,110
40508	C	Wałdowo - Wałdowo	Obręb Wałdowo	2,240
40509	C	Wałdowo - Wałdowo	Obręb Wałdowo	0,375
40510	C	Wałdowo - Wałdowo	Obręb Wałdowo	0,090
40511	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,750
40512	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,475
40513	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	1,175
40514	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,140
40515	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,210
40516	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,140
40517	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,100
40518	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,075
40519	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,100
40520	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,370
40521	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,450
40522	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,550
40523	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,660
40524	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,360
40525	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,950
40526	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,200
40527	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,730
40528	C	Wałdowo- Ruda- Sarnowo	Obręb Wałdowo, Ruda	0,650
40529	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,470
40530	C	Ruda - Ruda	Obręb Ruda	0,650
40531	C	M. Rudnik - M.Rudnik	Obręb Mały Rudnik	0,300
40532	C	M. Rudnik - M.Rudnik	Obręb Mały Rudnik	0,254
40533	C	M. Rudnik - M.Rudnik	Obręb Mały Rudnik	0,190
40534	C	M. Rudnik - M.Rudnik	Obręb Mały Rudnik	0,600
40535	C	M. Rudnik - M.Rudnik	Obręb Mały Rudnik	0,240
40536	C	M. Rudnik - M.Rudnik	Obręb Mały Rudnik	0,060
40537	C	M. Rudnik - M.Rudnik	Obręb Mały Rudnik	0,065
40538	C	M. Rudnik - M.Rudnik	Obręb Mały Rudnik	0,350

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40539	C	M. Rudnik - M.Rudnik	Obręb Mały Rudnik	0,450
40540	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,240
40541	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,300
40542	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,315
40543	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,300
40544	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,090
40545	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,220
40546	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,230
40547	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,270
40548	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,090
40549	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,230
40550	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,100
40551	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,215
40552	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,150
40553	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,215
40554	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,240
40555	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,490
40556	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,450
40557	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,850
40558	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,565
40559	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	1,150
40560	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,125
40561	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	1,050
40562	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,150
40563	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,150
40564	C	Sztynwag - Sztynwag	Obręb Sztynwag	0,475
40565	C	Pieńki Król. - Pieńki Król.	Obręb Pieńki Królewskie	1,200
40566	C	Pieńki Król. - Pieńki Król.	Obręb Pieńki Królewskie	0,325
40567	C	Pieńki Król. - Pieńki Król.	Obręb Pieńki Królewskie	0,750
40568	C	Pieńki Król. - Pieńki Król.	Obręb Pieńki Królewskie	0,200
40569	C	Pieńki Król. - Pieńki Król.	Obręb Pieńki Królewskie	0,070
40570	C	Pieńki Król. - Pieńki Król.	Obręb Pieńki Królewskie	0,310
40571	C	Rozgarty - Rozgarty	Obręb Rozgarty	0,270
40572	C	Rozgarty - Rozgarty	Obręb Rozgarty	0,800
40573	C	Rozgarty - Rozgarty	Obręb Rozgarty	0,920
40574	C	Rozgarty - Rozgarty	Obręb Rozgarty	1,150
40575	C	Rozgarty - Rozgarty	Obręb Rozgarty	0,315
40576	C	Rozgarty - Rozgarty	Obręb Rozgarty	0,375
40577	C	Rozgarty - Rozgarty	Obręb Rozgarty	0,385
40578	C	Rozgarty - Rozgarty	Obręb Rozgarty	0,130
40579	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,360
40580	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,970
40581	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,400
40582	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,360
40583	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	1,000
40584	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	1,350
40585	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,095
40586	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,500
40587	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,250
40588	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,320
40589	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,880

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40590	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,085
40591	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,850
40592	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,775
40593	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,115
40594	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,150
40595	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,130
40596	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,150
40597	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,525
40598	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,450
40599	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,435
40600	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,500
40601	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,170
40602	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,350
40603	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,560
40604	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,350
40605	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,535
40606	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,685
40607	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,415
40608	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,590
40609	C	Szynych - Szynych	Obręb Szynych	0,415
40610	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,350
40611	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,270
40612	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,225
40613	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,170
40614	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,300
40615	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,470
40616	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,900
40617	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	1,670
40618	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,070
40619	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,075
40620	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,220
40621	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,225
40622	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,300
40623	C	Gogolin - Gogolin	Obręb Gogolin	0,125
40624	C		Obręb Gogolin	0,330
40625	C	Brankówka - Brankówka	Obręb Brankówka	1,550
40626	C	Brankówka - Brankówka	Obręb Brankówka	0,210
40627	C	Brankówka - Brankówka	Obręb Brankówka	1,200
40628	C	Brankówka - Brankówka	Obręb Brankówka	1,220
40629	C	Brankówka - Brankówka	Obręb Brankówka	0,480
40630	C	Brankówka - Brankówka	Obręb Brankówka	0,200
40631	C	Brankówka - Brankówka	Obręb Brankówka	0,720
40632	C	Brankówka - Brankówka	Obręb Brankówka	0,300
40633	C	Brankówka - Brankówka	Obręb Brankówka	0,075
40634	C	Brankówka - Brankówka	Obręb Brankówka	0,500
40635	C	Brankówka - Brankówka	Obręb Brankówka	0,390
40636	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	1,875
40637	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	0,580
40638	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	2,600
40639	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	0,290
40640	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	0,250

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nr drogi		Nazwa drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km
40641	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	0,170
40642	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	0,400
40643	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	1,000
40644	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	0,100
40645	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	0,670
40646	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	0,215
40647	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	0,160
40648	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	0,250
40649	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	1,420
40650	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	1,050
40651	C	Sosnówka - Sosnówka	Obręb Sosnówka	0,125
				281,472

Źródło: Urząd Gminy Grudziądz

Przebieg dróg będących własnością Gminy Grudziądz oznaczono na *rysunku studium*.

Ważniejsze Inwestycje Gminy Grudziądz w zakresie dróg:

- 1) budowa nawierzchni drogi gminnej Piaski-Biały Bór o długości 2770m (2006rok)
- 2) budowa nawierzchni drogi gminnej nr 3313062 o długości 652mb w Gogolinie (2006r.)
- 3) Budowa linii oświetlenia drogowego w miejscowościach: Marusza, Linarczyk (2006rok)
- 4) Budowa linii oświetlenia drogowego w miejscowościach: Grabowiec, Węgrowo, Mokre (2008rok)
- 5) Budowa chodnika wraz z oświetleniem w ciągu drogi krajowej nr 55 w miejscowości Biały Bór k/Grudziądz (2009rok)
- 6) Remont drogi gminnej Mokre-Mokre (2009rok)
- 7) przebudowę dróg: ul. Grunwaldzka, ul. 29-Października i ul. Świerkocińskiej na odcinku 3527,03 mb. W Nowej Wsi (2009rok)
- 8) Odnowa nawierzchni drogi gminnej w Rudzie (2009rok)
- 9) Przebudowa nawierzchni drogi gminnej nr 40139C Turznice-Brzeziny (2009rok)
- 10) Przebudowa systemu komunikacyjnego w miejscowości Mokre na odcinku drogi gminnej nr 40109C Mokre wieś do drogi 44101, nr 40312C Mokre-Mokre (2010rok)
- 11) Remont drogi gminnej Skarszewy - Wiktorowo na odcinku o długości 910M (2010rok)
- 12) Budowa linii oświetlenia drogowego w miejscowości Marusza - etap II, Linarczyk - etap III, Węgrowo - etap III (2011rok)
- 13) Odnowa nawierzchni drogi gminnej w Maruszy (2011rok)
- 14) Przebudowa chodnika na osiedlu 6 marca w Nowej Wsi (2012rok)
- 15) Modernizacja nawierzchni drogi gminnej Nr 040460C Biały Bór - Wiewiórki etap 2 i 3. (2012rok).

W ramach organizacji komunikacji lokalnej podpisane jest porozumienie z miastem Grudziądz w zakresie współfinansowania i organizacji przewozów pasażerów. Na dzień 02.12.2011r. aktualne są linie:

- Grudziądz - Wielkie Lniska (linia autobusowa nr 4)
- Grudziądz – Mokre – Wielki Wełcz – Białochowo (linia autobusowa nr 5)
- Grudziądz – Wielki Wełcz – Rusinowo (linia autobusowa nr 6)
- Grudziądz – Mniszek – Wałdowo Szlacheckie – Mały Rudnik (linia autobusowa nr 9)
- Grudziądz – Wałdowo Szlacheckie (linia autobusowa nr 10)
- Grudziądz - Jaskółcza/Linarczyk - Piaski (linia autobusowa nr 11)
- Grudziądz – Nowa Wieś – Parski (linia autobusowa nr 16)

-Grudziądz – Pieńki Królewskie - Mały Rudnik (linia autobusowa nr 20).

13.2.Układ kolejowy

Przez teren gminy przebiegają dwie linie kolejowe:

- nr 207 Toruń Wschodni – Chełmża – Grudziądz – Malbork, linia drugorzędna jednotorowa,
- nr 208 Działdowo - Grudziądz - Chojnice, linia drugorzędna jednotorowa.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 sierpnia 2010 r. w sprawie wykazu linii kolejowych o znaczeniu państwowym (Dz. U. Nr 164, poz. 1110), linia nr 207 na odcinkach Toruń Wschodni – Kornatowo oraz Grudziądz – Gardeja znajduje się w wykazie linii kolejowych, które ze względów gospodarczych, społecznych, obronnych lub ekologicznych mają znaczenie państwowe. Odcinek linii nr 207 pomiędzy Kornatowem i Grudziądzem zgodnie z ustawą z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, zaliczają się do „linii pozostałych”. Na linii nr 207 i 208 prowadzony jest ruch pociągów osobowych i towarowych.

Na terenie gminy Grudziądz znajduje się przystanek w Wałdowie Szlacheckim (na linii nr 207), najbliższa stacja na skrzyżowaniu linii 207 i 208 to Grudziądz.

Planowana jest modernizacja linii kolejowej nr 207, przez samorząd województwa.

Teren linii kolejowych, w myśl przepisów Prawo geodezyjne, jest terenem zamkniętym.

13.3.Szlaki turystyczne

Przez teren Gminy Grudziądz przebiegają następujące oznakowane szlaki turystyczne:

a) szlaki piesze:

- Szlak czerwony (41 km): Grudziądz - Rudnik - Piaski - Turznice - Dębieniec - Zielnowo - Radzyń Chełmiński - Janowo - Gziki - Nowa Wieś Królewska - Czaple - Przydwórz - Trzciano - Ryńsk
- Szlak niebieski (28 km) Grudziądz - Rudnik - Grudziądz Mniszek – Pieńki Królewskie - Sztynwag - Gogolin - Wielkie Łunawy - Małe Łunawy - Wabcz - Klamry
- Szlak żółty (70 km) Grudziądz - Wielkie Tarpno - Owczarki - Kłódka – Dąbrówka Królewska - Salno - Orle - Słupski Młyn - Rogoźno - Szembruczek - Szembuk - Wydrzno - Szynwałd - Nogat - Jezioro Kuchnia
- Szlak czerwony (31 km): Grudziądz - Nowa Wieś - Parski - Świerkocin - Mokre - Zakurzewo - Wielki Wełcz - Dusocin - Zarośle - Kalmuzy - Gardeja

b) szlaki rowerowe:

- międzynarodowy R-1 (Euro Route R-1) Calais (Francja) – Gronowo na granicy Polsko-Rosyjskiej (na terenie Polski 675 km), W granicach województwa kujawsko-pomorskiego przebiega przez: Dziunin – Orle – Mroczę – Tuskowo – Wąwelno – Wierzchucin królewski – Byszewo – Salno – Gogolinek – Wtelno – Janowo – Bydgoszcz – Bożenkowo – Samociążek – Koronowo – Tuszyny – Nowy Jasiniec – Serock – Świekatowo – Gruczno – Kosowo – Głogówko – Chełmno – Klamry – Wielkie Łunawy – Gogolin – Sztynwag – Biały Bór – Grudziądz – Świerkocin – Zakurzewo - Wielki Wełcz – i dalej do Kwidzyna.
- regionalny żółty o długości 31 km, i przebiegu: Grudziądz – Piaski – Turznice - Dębieniec – Zielnowo – Radzyń Chełmiński – Czeczewo – Gołębiewo – Linowo – Świecie n.Osą – Lisnowo – Partęczyny – Sumin – Mierzyn – Łąkorz.

- regionalny niebieski o długości 82 km, i przebiegu: Toruń – Różankowo – Łysomice – Ostaszewo – Sławkowo – Mirakowo – Zelgo - Ryńsk – Wąbrzeźno – Wronie – Stanisławki - Radzyń Chełmiński - Piaski – Grudziądz.

Z zakresu turystyki oprócz oznakowanych szlaków pieszych i rowerowych wymienić można ścieżkę edukacyjną w Białochowie.

Ponadto na rzece Wiśle wyznaczony jest szlak wodny, który stanowi część Międzynarodowej Drogi Wodnej MDW E-70 i stanowi połączenie rzekami z miastami: Antwerpia, Berlin, Gorzów Wielkopolski, Bydgoszcz, Malbork, Gdańsk, Elbląg, Kaliningrad, Kłajpeda.

13.4. Elektroenergetyka

Na terenie gminy Grudziądz usytuowane są następujące elementy sieci elektroenergetycznej:

- 1) stacja elektroenergetyczna NN/WN 400/220/110kV GPZ Węgrowo (administracyjnie zlokalizowana na terenie miasta Grudziądz, tuż przy granicy z gminą Grudziądz)
- 2) stacja elektroenergetyczna WN/SN 110/15kV GPZ Świerkocin;
- 3) napowietrzne linie elektroenergetyczne NN 400kV relacji:
  - a) GPZ Gdańsk Błonia – GPZ Grudziądz Węgrowo
  - b) GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Płock;
- 4) napowietrzne linie elektroenergetyczne WN 220KV relacji:
  - a) GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Jasiniec
  - b) GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Toruń Elana;
- 5) napowietrzne linie elektroenergetyczne WN 110kV relacji:
  - a) GPZ Węgrowo- GPZ Chełmno
  - b) GPZ Węgrowo- GPZ Lisewo
  - c) GPZ Węgrowo- GPZ Jabłonowo POM
  - d) GPZ Węgrowo- GPZ Łasin
  - e) GPZ Węgrowo- GPZ Kwidzyn Celuloza Wschód
  - f) GPZ Węgrowo- GPZ Kwidzyn Celuloza Zachód
  - g) GPZ Węgrowo- GPZ Strzemięcín
  - h) GPZ Węgrowo- GPZ Rządź;
- 6) napowietrzno-kablowe linie elektroenergetyczne WN 110kV relacji:
  - a) GPZ Łąkowa – GPZ Świerkocin
  - b) GPZ Świerkocin – GPZ Węgrowo
- 7) napowietrzne i wnątrżowe stacje transformatorowe 15/04 kV
- 8) napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne SN 15kV i nN 0,4 kV służące do zasilania w energię elektryczną odbiorców na terenie gminy.

Przebieg tras linii wysokiego napięcia oznaczony jest na *rysunku Studium*.

Odnosnie napowietrznych linii elektroenergetycznych obowiązują ograniczenia w pasach technologicznych wzdłuż linii. Szczegółowe warunki wynikają z przepisów odrębnych (warunków technicznych), przy czym zasadniczo należy uwzględnić w planowaniu przestrzennym, że:

a) warunki lokalizacji obiektów w pasie technologicznym powinny być uzgadniane z właścicielem linii elektroenergetycznych,

b) postuluje się zachowanie następujących pasów technologicznych:

- dla istniejących linii elektroenergetycznych napowietrznych 400kV wymagany jest pas technologiczny o szerokości 80m (po 40m od osi linii w obu kierunkach w rzucie poziomym),
- dla planowanych linii elektroenergetycznych napowietrznych 400kV wymagany jest pas technologiczny o szerokości 70m (po 35m od osi linii w obu kierunkach w rzucie poziomym),
- dla linii elektroenergetycznej napowietrznej 220kV obowiązuje pas technologiczny o szerokości 50m (po 25m od osi linii w obu kierunkach w rzucie poziomym),
- dla linii elektroenergetycznej napowietrznej 110kV obowiązuje pas technologiczny o szerokości 40m (po 20m od osi linii w obu kierunkach w rzucie poziomym),
- dla linii elektroenergetycznej napowietrznej 15kV obowiązuje pas technologiczny o szerokości 15m (po 7,5m od osi linii w obu kierunkach w rzucie poziomym).

Zgodnie z przepisami odrębnymi w obszarze pasów technologicznych: nie należy lokalizować budynków mieszkalnych lub innych przeznaczonych na stały pobyt ludzi (w indywidualnych przypadkach odstępstwa od tej zasady może udzielić właściciel linii na określonych przez siebie warunkach), nie należy sadzić roślinności wysokiej (zalesienia terenów rolnych w pasie technicznym linii mogą być przeprowadzane w uzgodnieniu z właścicielem linii, który określi maksymalną wysokość sadzonych drzew i krzewów). Lokalizacja obiektów budowlanych lub zmiana zagospodarowania terenu w pasie technologicznym napowietrznych linii elektroenergetycznych może nastąpić w zgodzie z przepisami.

Odbiorcy energii elektrycznej zasilani są liniami napowietrznymi 15kV, poprzez stacje transformatorowe 15/04kV. Schemat sieci średniego napięcia wraz ze stacjami transformatorowymi przedstawia schemat zawarty w „Projekcie założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną, i paliwa gazowe dla gminy Grudziądz” sporządzanym przez gminę, zgodnie z przepisami Prawa Energetycznego (uchwała nr XXI/102/2012 Rady Gminy Grudziądz z dnia 25 czerwca 2012r. w sprawie przyjęcia projektu założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Grudziądz).

13.5. Gazownictwo

Na terenie gminy znajdują się obiekty sieci przesyłowej wysokiego ciśnienia, zarządzane przez GAZ SYSTEM SA oddział w Gdańsku:

- 1) gazociąg wysokiego ciśnienia DN 500 PN 8,4 MPa relacji Włocławek – Gdynia
- 2) gazociąg wysokiego ciśnienia DN 400 PN 6,3 MPa relacji Toruń – Gardeja
- 3) gazociąg wysokiego ciśnienia DN 250 PN 6,3 MPa relacji Turznice – Mniszek
- 4) gazociąg wysokiego ciśnienia DN 150 PN 6,3 MPa odgałęzienie Lniska

- 5) stacja gazowa wysokiego ciśnienia Lniska (w Wielkich Lniskach)
- 6) węzeł gazowy Mniszek (faktycznie zlokalizowany na terenie Miasta Grudziądz).

Obiekty te oznaczone są na *rysunku studium*.

Wszelkie zamierzenia inwestycyjne w sąsiedztwie w/w obiektów powinny spełniać wymagania wynikające z Rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 14 listopada 1995r. w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać sieci gazowe (Dz.U. nr 139 poz. 686, zał.nr 2) oraz zgodnie z przepisami odrębnymi.

Mieszkańcy gminy zaopatrują się w gaz z sieci niskiego i średniego ciśnienia, zarządcą sieci jest Pomorska Spółka Gazownictwa sp. z o.o. Oddział Zakład Gazowniczy w Gdańsku .

Na mapie systemu dystrybucyjnego Pomorskiej Spółki Gazownictwa (strona internetowa www.psgaz.pl) przedstawiono schemat dostępu do sieci gazowej mieszkańców gminy. Zgazyfikowana jest wieś: Biały Bór, Gać, Nowa Wieś, Pieńki Królewskie, Węgrowo, Wielkie Lniska, rozpoczęta jest gazyfikacja wsi Świerkocin, planowana jest gazyfikacja wsi Kobyłanka, Linarczyk, Mały Rudnik, Piaski, Ruda, Sztynwag, Turznice, Wałdowo Szlacheckie, pozostałe miejscowości nie są ujęte w planach rozwoju sieci. Zgazyfikowane wsie mają możliwość w zasadzie nieograniczonego podłączenia się do sieci gazowej.

Rozwój inwestycji w zakresie gazyfikacji zawarty jest również w „Projekcie założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną, i paliwa gazowe dla gminy Grudziądz” sporządzanym przez gminę, zgodnie z przepisami Prawa Energetycznego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Tabela 48. Dostęp do sieci gazowej

	Jednostka miary	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Sieć gazowa												
długość czynnej sieci ogółem	m	-	-	-	29300	43500	43500	49546	50388	56664	57341	58627
długość czynnej sieci przesyłowej	m	-	-	-	25900	39700	39700	39651	39651	39651	39651	39651
długość czynnej sieci rozdzielczej	m	1700	27620	29286	3400	3800	3800	9895	10737	17013	17690	18976
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieskalnych	szt	0	3	3	5	7	8	28	39	84	92	108
odbiorcy gazu	gosp.dom.	0	0	0	2	-	2	11	32	54	73	91
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	gosp.dom.	-	-	0	-	-	1	0	30	51	70	88
zużycie gazu	tys.m3	0,00	0,00	0,00	-	-	15,80	3,10	36,50	76,70	110,30	157,50
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań	tys.m3	-	-	0,0	-	-	15,8	0,0	36,4	76,4	110,0	157,1
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	-	-	-	0	0	0	0	37	36	239	296

Źródło: opracowanie własne na podstawie bank danych lokalnych www.stat.gov.pl

Ciepłownictwo – brak szeroko rozwiniętej zbiorczej sieci ciepłowniczej. Znajdujący się na terenie miasta Grudziądza źródło jakim jest ciepłownia będąca własnością Zakład OPEC Grudziądz sp. z o.o. obsługuje teren miasta Grudziądza.

Na terenie gminy Grudziądz lokalne kotłownie (węglowe, olejowe) przede wszystkim obsługują gminne obiekty: szkoły, przychodnie zdrowia, budynki mieszkalne wielorodzinne.

13.6.Gospodarka wodno – ściekowa

Gospodarka wodno-ściekowa regulowana jest przede wszystkim przepisami Ustawy Prawo ochrony środowiska oraz Prawa Wodnego.

Na terenie gminy powstają przede wszystkim ścieki bytowe, komunalne oraz w mniejszym zakresie przemysłowe.

13.6.1.Wodociągi

Gmina Grudziądz zaopatrywana jest w wodę z komunalnej sieci wodociągowej w oparciu o ujęcie wody na terenie miasta Grudziądza – większość obszaru gminy. Poszczególne sieci wodociągowe zaopatrujące mieszkańców Gminy włączane są (w większości) w system sieci wodociągowej zarządzanej przez „Miejskie Wodociągi i Oczyszczalnia sp. z o.o.” z siedzibą w Grudziądzu. Na terenie gminy Grudziądz nie występują czynne ujęcia wody – zbiorcze, będące własnością gminy – zaopatrujące mieszkańców.

W roku 2000 mieszkańcy następujących miejscowości (częściowo) korzystali z sieci wodociągowej: Dusocin, Leśniewo, Mokre, Nowa Wieś, Gać, Węgrowo, Piaski, Turznice, Hanowo, Linarczyk, Kobylanka, Marusza.

Inwestycje rozbudowy sieci wodociągowej następowały etapami. W roku 2006 powstała sieć wodociągowa w miejscowościach: Pieńki Królewskie, Rozgarty, Szynych, Sosnówka, Brankówka, Gogolin, Sztynwag, Biały Bór, Ruda, Mały Rudnik, Wałdowo Szlacheckie. W następnych latach sukcesywnie trwała rozbudowa sieci wodociągowej, obejmując miejscowości: Mały Rudnik, Ruda, Biały Bór, Wałdowo Szlacheckie, Lisie Kąty, Grabowiec.

Kolejne etapy rozbudowy komunalnej sieci wodociągu pozwalają na podłączenie do sieci wodociągowej rozproszoną zabudowę rolniczą na terenie całej gminy.

Dusocin i Leśniewo zaopatrywane są w wodę z ujęcia na terenie gminy Rogoźno (z Białochowa). Wieś Stary Folwark i Skarszewy zaopatrywane są z sieci wodociągowej podłączonej do ujęcia w gminie Gruta (z Plemiąt). Mieszkańcy Małych Lnisk podłączeni są do sieci wodociągowej z gminy Gruta (z Nicwałdu). Osiedle mieszkaniowe w Wielkich Lniskach korzysta z ujęcia zbiorczego zakładowego w Wielkich Lniskach.

Ocenia się, że na początku roku 2012 brak jest komunalnej/gminnej/zbiorczej sieci wodociągowej na terenie wsi Wielki Welcz oraz w zabudowie rozproszonej na obszarach rolniczych – mieszkańcy korzystają z indywidualnych ujęć wody, przy czym trwa budowa sieci wodociągowej we wsi Wielki Welcz.

Ponadto niektóre przedsiębiorstwa posiadają własne zakładowe ujęcia wody.

Wg danych GUS w 2010r. 67 % ludności gminy podłączone było do instalacji wodociągowej.

Dla ochrony komunalnego ujęcia wód podziemnych w Grudziądzu ustanowiono Rozporządzeniem Nr 1/2008 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku z dnia 27 marca 2008 r. (Dz.U.Woj.Kuj-Pom nr 59 poz. 966 z dnia 15 kwietnia 2008r.) strefę ochronną. Rozporządzeniem nr 2/2010 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku z dnia 1 marca 2010r. zmieniono rozporządzenie nr 1/2008 (Dz.U.Woj.Kuj-Pom nr 73 poz.820 z dnia 14 kwietnia 2010r.).

Strefa ochronna komunalnego ujęcia wód podziemnych w Grudziądzu, składa się z:

- 1) terenu ochrony bezpośredniej;
- 2) terenu ochrony pośredniej.

W obrębie terenu ochrony pośredniej ujęcia wydziela się obszar o zaostrzonych warunkach ochrony.

Studnie znajdują się na terenie miasta Grudziądz, w Lesie Rudnickim, stacja uzdatniania wody i chlorownia znajduje się przy ul.Hallera w Grudziądz. Obszar ochrony pośredniej ujęcia wody oznaczony jest tablicami informacyjnymi.

Teren ochrony bezpośredniej obejmuje grunty wokół poszczególnych studni – obszar ten znajduje się w całości na gruntach miasta Grudziądz. Teren ochrony pośredniej znajduje się w całości na gruntach miasta Grudziądz, z wyjątkiem niewielkiego fragmentu w Linarczyku, wzdłuż Maruszanki (gdzie znajdują się ogrody działkowe).

13.6.2.Kanalizacja

Gmina, podobnie jak zaopatrzenie w wodę tak i odprowadzenie ścieków opiera o system kanalizacji miasta Grudziądz, włączając poszczególne części sieci kanalizacyjnych do sieci miejskiej. Na początku 2012 roku do komunalnej sieci kanalizacji sanitarnej (z oczyszczalnią ścieków w Nowej Wsi) podłączone są obiekty wsi Świerkocin, Nowa Wieś, Mokre, Parski, Gać, Węgrowo, Marusza, Wielkie Lniska.

Na pozostałym obszarze gminy ścieki są odprowadzane do zbiorników na nieczystości ciekłe oraz do przydomowych oczyszczalni ścieków. Ze względu na intensywną zabudowę i zagospodarowanie pilną potrzebę podłączenia do sieci kanalizacji sanitarnej wymagają miejscowości Mały Rudnik, Pieńki Królewskie, Biały Bór, Ruda i Wałdowo Szlacheckie.

Centralna przepompownia ścieków znajduje się przy ul.Waryńskiego w Grudziądz, zbiera ona ścieki (systemem kolektorów sanitarnych i deszczowych) i dalej głównym kolektorem (o przekroju 1200mm) do oczyszczalni ścieków w Nowej Wsi.

Na terenie gminy znajduje się przepompownia ścieków Biały Bór – gdzie następuje przerzut ścieków z terenu Urzędu Celnego Biały Bór do kanalizacji i dalej do przepompowni „Mniszek”.

Według danych Urzędu Statystycznego na dzień 31.12.2010r. na terenie Gminy Grudziądz sieć rozdzielcza wodociągowa wynosiła 297,2 km, kanalizacyjna (w tym kolektory) 24,5km; liczba połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych: 2559 wodociągowych oraz 322 kanalizacyjnych. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych wynosiło 169,5 dam³, zaś ilość odprowadzonych ścieków – 67,0 dam³.

Wg danych GUS w 2010r. zaledwie 18 % ludności podłączone było do sieci kanalizacyjnej.

Gmina realizuje kilka inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej (są one na różnym etapie od fazy projektowej do wykonawczej):

- Budowa sieci wodociągowej w miejscowości Piaski
- Budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowościach Parski, Nowa Wieś
- Budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowości Świerkocin, Mokre
- Budowa sieci kanalizacyjnej pompowo - grawitacyjnej w miejscowościach Świerkocin, Mokre, Lisie Kąty, Zakurzewo, Dusocin, Leśniewo
- budowę sieci kanalizacji sanitarnej w systemie grawitacyjno - tłocznym, łącznie o długości ok. 16,8 km wraz z przyłączami i niezbędnym uzbrojeniem na sieci w miejscowościach Nowa Wieś i Świerkocin i podłączenia do oczyszczalni w Nowej Wsi.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Tabela 49. Informacje WODOCIĄGI

Urządzenia sieciowe wodociągi	Jedn. miary	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	28,1	29,6	40,4	74,1	74,1	74,1	75,1	84,8	91,4	91,8	91,8	139,2	139,2	297,2	297,2	297,2
długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	-	-	-	-	-	73,5	74,5	84,2	90,1	90,5	90,5	137,9	137,9	295,9	295,9	295,9
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt	446	449	545	683	683	684	753	932	1032	1041	1053	1491	1491	2460	2559	2559
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam3	129,8	162,4	167,0	175,1	175,5	175,5	156,7	183,5	146,9	148,5	153,2	119,4	140,6	174,0	212,3	169,5
mieszkania w budynkach mieszkalnych nowo dołączonych do sieci wodociągowej	mieszk.	-	-	-	-	0	0	0	0	104	-	-	-	-	-	-	-
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	-	-	-	-	-	-	-	3949	4189	4296	4417	5332	5436	7038	7221	7293

Źródło: Bank danych regionalnych WWW.stat.gov.pl

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Tabela 50. Informacje - KANALIZACJA

kanalizacja	Jedn. miary	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	2,6	2,6	1,5	1,5	0,6	1,9	1,9	1,9	20,4	23,5	23,5	23,5	23,5	23,5	24,5	24,5	
długość czynnej sieci kanalizacyjnej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	-	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	18,6	21,7	21,7	21,7	21,7	21,7	22,7	22,7	
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt	24	21	23	23	17	18	17	17	296	300	300	300	300	302	307	322	
mieszkania w budynkach mieszkalnych nowo dołączonych do sieci kanalizacyjnej	mieszk.	-	-	-	-	0	0	0	0	279	-	-	-	-	-	-	-	
ścieki odprowadzone	dam3	-	13,4	25,7	25,7	20,5	20,5	20,5	11,3	91,2	68,0	59,7	52,5	55,4	123,8	81,7	67	
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	833	1707	1754	1787	1813	1848	1865	1898	1957

Źródło: Bank Danych regionalnych WWW.stat.gov.pl

13.6.3. Oczyszczanie ścieków

W zakresie gospodarki ściekowej dla obszaru gminy Grudziądz (wraz z miastem Grudziądz) wyznaczono zgodnie z przepisami Ustawy Prawo Wodne „aglomerację”, a teren powinien być wyposażony w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnię ścieków komunalnych. Według stanu na dzień 01.06.2012r. obowiązuje Rozporządzenie Wojewody Kujawsko-Pomorskiego nr 59/2006 z dnia 27.04.2006r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Grudziądz (Dz.U.Woj.Kuj-Pom z dnia 9 maja 2006r. nr 55 poz. 918), z komunalną oczyszczalnią ścieków w Nowej Wsi, dla 198000RLM. Rozporządzenie wymienia miejscowości, które wchodzą w skład aglomeracji:

Miasto Grudziądz oraz wsie Nowa Wieś, Świerkocin, Wielkie Lniska, Gać, Węgrowo, Marusza, Skarszewy, Mokre, Leśniewo, Dusocin, Zakurzewo, Lisie Kąty, Piaski, Turznice, Stary Folwark, Wielki Wełcz, Biały Bór, Wałdowo Szlacheckie, Ruda, Mały Rudnik, Sztynwag, Rozgarty, Gogolin, Brankówka, Sosnówka, Szynych, Pieńki Królewskie, Mały Wełcz, Białochówko, Grabowiec, Małe Lniska, Linarczyk, Kobylanka z terenu gminy Grudziądz.

Tym samym w myśl tych przepisów obszar całej gminy powinien być skanalizowany i podłączony do oczyszczalni ścieków (w Nowej Wsi).

Według Ustawy Prawo Wodne (stan na 1.06.2012r.) aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców powyżej 2.000 powinny być wyposażone w systemy kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych, zakończone oczyszczalniami ścieków, zgodnie z ustaleniami krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych.

Agglomeracja oznacza teren na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza są wystarczająco skoncentrowane, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane do oczyszczalni ścieków komunalnych, natomiast przez jednego równoważnego mieszkańca rozumie się ładunek substancji organicznych biologicznie rozkładalnych wyrażony jako wskaźnik pięciodobowego biochemicznego zapotrzebowania na tlen w ilości 60 g tlenu na dobę.

Agglomeracje wyznacza, po uzgodnieniu z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej i właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska oraz po zasięgnięciu opinii zainteresowanych gmin, sejmik województwa w drodze uchwały.

W miejscach, gdzie budowa systemów kanalizacji zbiorczej nie przyniosłaby korzyści dla środowiska lub powodowałaby nadmierne koszty, należy stosować systemy indywidualne lub inne rozwiązania zapewniające ochronę środowiska.

Biorąc pod uwagę istniejący stan uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej gminy oraz obowiązujące granice aglomeracji, ocenia się, że gmina Grudziądz mogłaby zweryfikować zasięg aglomeracji.

Oczyszczalnia ścieków zlokalizowana jest w Nowej Wsi, w pobliżu rzeki Osy, zajmuje powierzchnię 6,9970ha, oczyszcza ścieki z terenu miasta Grudziądza, oraz miejscowości Parski, Zakurzewo, Świerkocin, Nowa Wieś, Mokre, Węgrowo, Marusza.

Oczyszczalnia przyjmuje ścieki kolektorem dosyłowym, ponadto ścieki dowożone są samochodami asenizacyjnymi. Jej uruchomienie nastąpiło w październiku 2002 r. Przystosowana jest do przyjęcia 26.400 m³ ścieków na dobę i wydajności 198 000 RLM. Jest to oczyszczalnia mechaniczno – biologiczna ze stabilizacją osadu w procesie fermentacji beztlenowej. W zakresie oczyszczania ścieków spełnia warunki pozwolenia wodnoprawnego oraz dyrektyw Unii Europejskiej. Podstawowe parametry to $Q_{\text{sr.d}}=26400\text{m}^3/\text{d}$, co odpowiada $\text{RLM}_{\text{Abt}=60}=198000\text{mk}$. Średni dobowy zrzut ścieków oczyszczonych do rzeki Osy wynosi $q_{\text{sr.d}}=14340\text{m}^3/\text{d}$.

Zakłady produkcyjne i usługowe – zgodnie z przepisami prawa – posiadają własny system oczyszczania ścieków przemysłowych, np.:

-w Wielkich Lniskach – przyzakładowa spółdzielni rolno-produkcyjnej.

- w Maruszy – przyzakładowa spółdzielni rolno-produkcyjnej;

- w Lisich Kątach – przyzakładowa odlewni żeliwa

-pozostałe zakłady, które zostały opisane w dziale I uwarunkowania - ochrona środowiska, jako mogące potencjalnie oddziaływać niekorzystnie na środowisko.

W zabudowie rozproszonej, ale także często w zwartej, gdzie możnaby podłączyć się do kanalizacji zbiorczej, mieszkańcy korzystają ze zbiorników na nieczystości lub posiadają przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Mieszkańców gminy obowiązuje ponadto Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Grudziądz (Uchwała Nr VIII/50/2007 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 27 czerwca 2007 r.).

Ocenia się, że kilka procent mieszkańców gminy w ogóle w żaden sposób zgodny z prawem nie oczyszcza powstających w gospodarstwach domowych ścieków.

Stan uporządkowania gospodarki ściekowej na terenie gminy Grudziądz jest stosunkowo niski i wymaga dalszych inwestycji.

13.7. Gospodarka odpadami

Aktualnie gmina posiada opracowany program ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami dla gminy Grudziądz na lata 2004-2012 (uchwała nr XIX/130/2004 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 30 czerwca 2004 r.).

Dla województwa kujawsko-pomorskiego obowiązuje Program Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2012-2017 z perspektywą na lata 2018-2023, który stanowi załącznik do Uchwały Nr XXVI/434/12 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 września 2012 roku, który obecnie wskazuje stan i kierunek działań m.in. dla gmin realizujących założone cele gospodarki wodno-ściekowej oraz odpadami (projekt zmiany programu gospodarki odpadami, podobnie jak i ochrony środowiska zostanie przyjęty zgodnie z prawem). Programy gospodarki odpadami wraz z programami ochrony środowiska podlegają zmianom, co odzwierciedla dynamiczny proces zmian w tym zakresie.

Podstawowym założeniem funkcjonowania gospodarki odpadami komunalnymi w Polsce jest system rozwiązań regionalnych, w których są uwzględnione wszystkie niezbędne elementy tej gospodarki w danych warunkach lokalnych. Istotnym jest, by planowane instalacje spełniały kryteria BAT, a stosowane technologie były sprawdzone poprzez wieloletnie i liczne doświadczenia.

Zgodnie z znowelizowaną ustawą o odpadach (art. 3 ust 3 pkt 15 c) regionalną instalacją do przetwarzania odpadów komunalnych – jest zakład zagospodarowania odpadów o mocy przerobowej wystarczającej do przyjmowania i przetwarzania odpadów z obszaru zamieszkałego przez co najmniej 120.000 mieszkańców, spełniający wymagania najlepszej dostępnej techniki lub technologii, o której mowa w art. 143 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska oraz zapewniający termiczne przekształcanie odpadów lub:

- a) mechaniczno-biologiczne przetwarzanie zmieszanych odpadów komunalnych i wydzielanie ze zmieszanych odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku,

- b) przetwarzanie selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów oraz wytwarzanie z nich produktu o właściwościach nawozowych lub środków wspomagających uprawę roślin, spełniającego wymagania określone w przepisach odrębnych,
- c) składowanie odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych o pojemności pozwalającej na przyjmowanie przez okres nie krótszy niż 15 lat odpadów w ilości nie mniejszej niż powstająca w instalacji do mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych.

Mieszkańców obowiązuje Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Grudziądz (Uchwała Nr XXVII/145/2012 Rady Gminy w Grudziądzu z dnia 28 grudnia 2012 r.). System odbioru odpadów z gospodarstw domowych na terenie gminy Grudziądz jest realizowany od 1998 r. Według zasad regulaminu: do zbiórki odpadów, w szczególności odpadów komunalnych stosowane są duże kontenery do zbierania odpadów w stanie luźnym oraz mniejsze pojemniki dla gospodarstw domowych i obejmują one zbiórkę odpadów zmieszanych – w większości. Segregowane odpady biodegradowane, tzw. odpady zielone wykorzystywane są bezpośrednio w gospodarstwach domowych, w których zostały wytworzone. Odpady komunalne unieszkodliwiane są poprzez składowanie na składowiskach odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne.

Zgodnie z obowiązującym prawem każdy właściciel nieruchomości powinien mieć podpisaną umowę zapewniającą mu odbieranie odpadów komunalnych. Stroną umowy może być każdy przedsiębiorca posiadający zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie odbierania odpadów komunalnych (wydane przez wójta). Od stycznia 2012 roku zezwolenia są zastępowane wpisem do rejestru działalności gospodarczej. Najpóźniej w lipcu 2013 r., gminy przejmą obowiązek odbioru odpadów komunalnych od mieszkańców.

W dniu 1 stycznia 2012 r. weszły w życie zmiany ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (tj.: Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008 ze zmianami). Przedsiębiorcy, którzy zamierzają prowadzić działalność w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości na terenie Gminy są zobowiązani uzyskać wpis do Rejestru Działalności Regulowanej, który prowadzony jest przez Wójta. Rejestr prowadzony jest w postaci bazy danych zapisanej na informatycznych nośnikach danych, w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz. U. Nr 64, poz. 565 ze zmianami). Wpisu do Rejestru Działalności Regulowanej dokonuje się na wniosek przedsiębiorcy.

Nowy rozdział 3a ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, nakłada na gminy obowiązek zorganizowania odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, na której zamieszkują mieszkańcy. Rada gminy decyduje, czy odpady będą odbierane wyłącznie z gospodarstw domowych, czy również od właścicieli nieruchomości, na terenie których prowadzona jest działalność, w związku z którą powstają odpady komunalne. Właściciele nieruchomości zostają tym samym zwolnieni z obowiązku podpisywania umów na odbieranie odpadów komunalnych z podmiotami prowadzącymi działalność w tym zakresie. Gmina przeprowadzi przetarg także na odbieranie odpadów komunalnych. W tym celu obszar gminy liczącej ponad 10.000 mieszkańców zostanie podzielony na sektory, a przetarg będzie organizowany osobno dla każdego z sektorów. Wójt podpisuje z przedsiębiorcą odbierającym odpady komunalne umowę na odbieranie i transport odpadów.

Rada gminy będzie także określała wysokość opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz szczegółowy sposób świadczenia usług na rzecz właścicieli nieruchomości. Za uiszczanie miesięcznej opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi właściciele danej nieruchomości odpowiadają solidarnie. Opłata uzależniona jest od liczby mieszkańców zamieszkujących daną nieruchomość oraz od stawki opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi ustalonej w przeliczeniu na mieszkańca. W przypadku nieruchomości, na której prowadzona jest działalność, w związku z którą powstają odpady, a nie zamieszkują na niej mieszkańcy, opłata uzależniona jest od ilości wytworzonych odpadów komunalnych, wyrażonej w litrach odzwierciedlających pojemność pojemników oraz od stawki opłaty za gospodarowanie odpadami, ustalonej dla tych pojemników. W sytuacji, gdy na nieruchomości zamieszkują mieszkańcy i prowadzona jest działalność, wprowadzono obowiązek uiszczania dwóch ww. opłat.

W związku z obowiązkiem uiszczania opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi właściciel nieruchomości jest zobowiązany do złożenia deklaracji o wysokości miesięcznej opłaty w terminie 14 dni od dnia zamieszkania pierwszego mieszkańca lub od dnia wytworzenia pierwszego litra odpadów. Rada gminy określi, w drodze uchwały, wzór deklaracji, stawki opłat, a także szczegółowy sposób świadczenia usług w zakresie odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych. Wszelkie opłaty stanowić będą dochód gminy.

Składowisko ODPADÓW w Zakurzewie

Gmina Grudziądz, jak i powiat Grudziądzki, w regionalizacji gospodarki odpadami komunalnymi znajduje się w regionie Tucholsko – Grudziądzkim (z liczbą mieszkańców w obrębie kompleksu równą 324102). Zgodnie z zapisami w Programie Gospodarki Odpadami dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2012-2017, docelowo ma powstać Międzygminny Kompleks Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych oparty o Składowisko Odpadów w Zakurzewie.

Mieszkańcy Gminy Grudziądz korzysta przede wszystkim z międzygminnego składowiska odpadów w Zakurzewie, które przyjmuje odpady z rejonu obejmującego miasto Grudziądz oraz gminy: Grudziądz i Rogóźno, oraz z innych gmin.

Eksploatację rozpoczęto w 1997r. Składowisko klasyfikuje się do typu składowiska odpadów innych niż niebezpieczne. Instalacja w Zakurzewie jest instalacją istniejącą opartą o sortownię i „pryzmę energetyczną”. Zakład jest w trakcie rozbudowy, realizuje projekt PN: „Modernizacja Składowiska Odpadów w Zakurzewie” (projekt jest dofinansowany z Regionalnego Programu Operacyjnego). Modernizacja obejmie:

- wybudowanie kompostowni dla odpadów ulegających biodegradacji oraz zebranych z selektywnej zbiórki,
- instalacje do produkcji paliwa alternatywnego, które znajdzie zastosowanie jako wsad do kotłów ciepłowniczych lub pieców obrotowych wykorzystywanych w przemyśle materiałów budowlanych,
- budowę kwatery składowej w układzie dwusektorowym,
- punktu odbioru odpadów od mieszkańców, gdzie będą przyjmowane odpady wielkogabarytowe, RTV i AGD, budowlane oraz niebezpieczne.

Będzie to zakład oparty o mechaniczno – biologiczne przetwarzanie. Biologiczne przetwarzanie będzie prowadzone w procesie kompostowania. Zakończenie inwestycji planuje się w roku 2014. Będzie ona spełniała po rozbudowie wszystkie kryteria Regionalnej Instalacji do Przetwarzania Odpadów Komunalnych.

Tabela 51. Informacje techniczne składowiska odpadów w Zakurzewie

Lokalizacja składowiska	Uszczelnienie	Drenaż	Instalacja gazu składowiskowego	Waga	Brodzik	Monitoring zgodnie z decyzją	Składowisko odpadów
Zakurzewo	jest	jest	jest	jest	jest	jest	dostosowanie

Źródło: Program Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2011-2014 z perspektywą na lata 2015-2018 Toruń, 2011 r. Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu Departament Środowiska Kujawsko – Pomorskie Biuro Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku, (wg stanu na 27.01.2011 r.)

Tabela 52. Ilość składowanych odpadów w Zakurzewie

Lokalizacja składowiska	Pojemność całkowita składowiska (m ³)	Pojemność zapełniona składowiska (%)	Pojemność wolna składowiska (%)	Ilość odpadów składowanych w 2010 r. (Mg)	Ilość odpadów zdeponowanych wg stanu na 31.12.2010 r. (Mg)
Zakurzewo	740.741	79,54	20,46	2 147,60	79 523,00

Źródło: Program Gospodarki Odpadami Woj. Kuj – Pom 2012 (wg stanu na 27.01.2011 r.)

Teren Składowiska Odpadów w Zakurzewie stanowi własność przedsiębiorstwa Miejskie Wodociągi i Oczyszczalnia sp. z o.o., są to działki nr 410/4; 411/2; 412/1, 436/1, 435/1 z obrębu Zakurzewo.

Składowisko odpadów w Zakurzewie zostało zlokalizowane na podstawie Decyzji Wójta Gminy Grudziądz z dnia 28.06.1994 r. o ustaleniu lokalizacji inwestycji budowy wysypiska odpadów komunalnych w Zakurzewie; kilkakrotnie wydawane były różne pozwolenia w zakresie budowy lub rozbudowy obiektów, także przenoszące prawa i obowiązki na kolejne podmioty, które uzyskiwały zgodę na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami.

Brak jest Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla obszaru lokalizacji Składowiska Odpadów w Zakurzewie.

Aktualnie obowiązuje Decyzja Wojewody Kujawsko – Pomorskiego z dnia 07.11.2007 r., zatwierdzająca instrukcję eksploatacji składowiska (wydana na czas nieokreślony).

W zakresie ochrony środowiska składowisko działa w oparciu o decyzję Wojewody Kujawsko-Pomorskiego – pozwolenie zintegrowane na okres od 1 maja 2007 r. do 31 grudnia 2013 r.

Powierzchnia terenu składowiska wynosi 13,55 ha, w tym:

- pojemność całkowita: 740 741 m³,
- okres zamknięcia: 2025 rok,
- ilość odpadów: 120 Mg/dobę.

Mogilnik w Lisich Kątach w gminie Grudziądz wskazany do likwidacji w „Programie ochrony środowiska z planem gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego 2010” został zlikwidowany, a teren po likwidacji mogilników został zrekultywowany. Wskazuje się możliwość pozostawienia terenu jako rolny lub leśny.

Tabela 53. Dane na temat zlikwidowanego mogilnika w Lisich Kątach

Lokalizacja mogilnika	Rok likwidacji mogilnika	Masa usuniętych przeterminowanych środków ochrony roślin wraz opakowaniami (Mg)	Masa usuniętego gruzu z rozbiórki mogilnika (Mg)	Masa usuniętej skażonej gleby, (Mg)	Powierzchnia zrehabilitowanego terenu (ha)
Lisich Kąty	2010	356,56	1,00	1118,20	0,42

Źródło: Program Gospodarki Odpadami woj. Kuj - POM 2012

Tabela 54. Zebrane odpady komunalne w gminie Grudziądz

	Jednostka miary	2005	2006	2007	2008	2009	2010
ODPADY KOMUNALNE							
Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku							
ogółem	t	858,10	1087,19	1321,60	1213,37	659,83	870,00
z gospodarstw domowych	t	815,20	933,37	1107,20	1016,57	457,12	561,02
udział odpadów zdeponowanych na składowiskach w ilości odpadów zebranych zmieszanych	%	100,00	100,00	100,00	100,00	-	-
budynki mieszkalne objęte zbieraniem odpadów z gospodarstw domowych	szt	-	-	-	-	2299	1861
jednostki odbierające odpady w badanym roku wg obszaru działalności	szt	-	-	-	-	4	4

Źródło: bank danych lokalnych WWW.stat.gov.pl

Oprócz istniejącego komunalnego składowiska odpadów istnieje możliwość realizacji składowania i gospodarowania odpadami przez inne podmioty. Kontynuację składowania odpadów w rejonie komunalnego składowiska przewiduje wydana decyzja o warunkach zabudowy.

13.8. Telekomunikacja

Raport pokrycia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej istniejącą infrastrukturą telekomunikacyjną (Urzędu Komunikacji Elektronicznej Warszawa czerwiec 2011r.) szczegółowo przedstawia aktualny stan infrastruktury, inwestycje zrealizowane w 2010 roku oraz inwestycje planowane w 2011 roku w następujących obszarach:

- zakończeń sieci światłowodowych,
- węzłów sieci telekomunikacyjnej,
  - węzłów dostępowych,
  - zasięgów działania sieci kablowych i bezprzewodowych,
  - penetracji przyłączy kablowych lub terminali bezprzewodowych w budynkach,

- występowania przyłączy kablowych lub terminali bezprzewodowych w budynkach z lokalami mieszkalnymi,
- obecności budynków umożliwiających kolokację.

Zostały zebrane dane na temat pokrycia istniejącą infrastrukturą telekomunikacyjną i publicznymi sieciami telekomunikacyjnymi zapewniającymi dostęp lub umożliwiającymi zapewnienie szerokopasmowego dostępu do Internetu. Raport stanowi obecnie wiodące źródło informacji na temat Internetu szerokopasmowego w Polsce.

Zasadniczym dokumentem inicjującym proces inwentaryzacji infrastruktury telekomunikacyjnej, jest ustawa z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych (Dz. U. Nr 106, poz. 675, ze zm.).

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Tabela 55. Dostęp do Internetu

Liczba miejscowości	Liczba miejscowości z zakończeniem sieci światłowodowej			Liczba miejscowości z węzłami telekomunikacyjnymi			Liczba miejscowości z dostępowymi węzłami telekomunikacyjnymi			Liczba miejscowości z zasięgiem sieci kablowych lub terminalami radiowymi			Liczba miejscowości z optycznymi punktami styku sieci			Penetracja budynkowa	Penetracja lokali mieszkalnych
	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT		
Gmina Grudziądz	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT		
34	8	1	0	9	3	0	9	2	0	34	14	3	0	0	0	61%	64%

Źródło: Raport UKE WWW.uke.gov.pl

Tabela 56. Zasięg dostępu telekomunikacyjnego-światłowodowego

Nazwa miejscowości	Liczba miejscowości z zakończeniem sieci światłowodowej			Liczba miejscowości z węzłami telekomunikacyjnymi			Liczba miejscowości z dostępowymi węzłami telekomunikacyjnymi		
	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT
Biały Bór	1	1	0	1	1	0	1	1	0
Brankówka	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gać	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gogolin	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Grabowiec	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kobylanka	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Leśniewo	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Linarczyk	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nazwa miejscowości	Liczba miejscowości z zakończeniem sieci światłowodowej			Liczba miejscowości z węzłami telekomunikacyjnymi			Liczba miejscowości z dostępowymi węzłami telekomunikacyjnymi		
	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT
Lisie Kąty	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mały Rudnik	1	0	0	1	0	0	1	0	0
Marusza	1	0	0	1	0	0	1	0	0
Mokre	1	0	0	1	0	0	1	0	0
Nowa Wieś	1	0	0	1	1	0	1	1	0
Parski	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Piaski	1	0	0	1	0	0	1	0	0
Hanowo	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pieńki Królewskie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rozgarty	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ruda	0	0	0	1	0	0	1	0	0
Skarszewy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sosnówka	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stary Folwark	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sztynwag	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Szynych	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Świerkocin	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Turznice	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Waldowo Szlacheckie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Węgrowo	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielki Welcz	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wielkie Lniska	1	0	0	1	0	0	1	0	0
Małe Lniska	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sadowo	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nazwa miejscowości	Liczba miejscowości z zakończeniem sieci światłowodowej			Liczba miejscowości z węzłami telekomunikacyjnymi			Liczba miejscowości z dostępowymi węzłami telekomunikacyjnymi		
	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT
Zakurzewo	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dusocin	1	0	0	1	1	0	1	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raport UKE WWW.uke.gov.pl

Tabela 57. Zasięg dostępu telekomunikacyjnego-radiowego

Nazwa miejscowości	Liczba miejscowości z zasięgiem sieci kablowych lub terminalami radiowymi			Liczba miejscowości z optycznymi punktami styku sieci			Penetracja budynkowa	Penetracja lokali mieszkalnych
	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT		
Biały Bór	1	1	0	0	0	0	68%	68%
Brankówka	1	0	0	0	0	0	45%	45%
Gać	1	1	0	0	0	0	64%	66%
Gogolin	1	0	0	0	0	0	57%	58%
Grabowiec	1	1	0	0	0	0	98%	98%
Kobylanka	1	1	0	0	0	0	79%	77%
Leśniewo	1	0	0	0	0	0	50%	40%
Linarczyk	1	0	0	0	0	0	60%	61%
Lisie Kąty	1	0	0	0	0	0	65%	59%
Mały Rudnik	1	1	0	0	0	0	56%	57%
Marusza	1	0	0	0	0	0	69%	81%
Mokre	1	0	0	0	0	0	66%	70%
Nowa Wieś	1	1	1	0	0	0	53%	55%
Parski	1	0	0	0	0	0	42%	42%

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

Nazwa miejscowości	Liczba miejscowości z zasięgiem sieci kablowych lub terminalami radiowymi			Liczba miejscowości z optycznymi punktami styku sieci			Penetracja budynkowa	Penetracja lokali mieszkalnych
	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT	1 lub więcej PT	2 lub więcej PT	3 lub więcej PT		
Piaski	1	1	0	0	0	0	76%	77%
Hanowo	1	0	0	0	0	0	54%	54%
Pieńki Królewskie	1	1	0	0	0	0	56%	57%
Rozgarty	1	0	0	0	0	0	48%	48%
Ruda	1	1	1	0	0	0	53%	53%
Skarszewy	1	0	0	0	0	0	55%	58%
Sosnówka	1	0	0	0	0	0	50%	56%
Stary Folwark	1	0	0	0	0	0	64%	70%
Sztynwag	1	1	0	0	0	0	54%	54%
Szynych	1	0	0	0	0	0	55%	56%
Świerkocin	1	0	0	0	0	0	61%	65%
Turznice	1	0	0	0	0	0	63%	65%
Wałdowo Szlacheckie	1	1	0	0	0	0	60%	61%
Węgrowo	1	1	1	0	0	0	66%	66%
Wielki Welcz	1	0	0	0	0	0	49%	49%
Wielkie Lniska	1	0	0	0	0	0	76%	89%
Małe Lniska	1	1	0	0	0	0	80%	86%
Sadowo	1	1	0	0	0	0	95%	95%
Zakurzewo	1	0	0	0	0	0	56%	63%
Dusocin	1	0	0	0	0	0	61%	73%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raport UKE WWW.uke.gov.pl

Stacje bazowe telefonii komórkowej znajdują się w Dusocinie i Rudzie.

14. WYMAGANIA DOTYCZĄCE OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ

14.1. Budowle przeciwpowodziowe

Według informacji Kujawsko-Pomorskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Włocławku (strona www.kpzmiuw.bip-e.pl) na terenie gminy znajdują się obiekty systemu przeciwpowodziowego: wały przeciwpowodziowe, rurociągi i kanały melioracyjne, stacje pomp – będące własnością i w zarządzie Skarbu Państwa:

1) Stacja Pomp Mokre na terenie gminy Grudziądz. Jest to tymczasowe stanowisko pompowe przygotowane na zamontowanie agregatów pompowych, zlokalizowane przy prawym wale wstecznym rzeki Osy. Ma za zadanie odwodnienie polderu Mokre-Zakurzewo w przypadku gdy wysokie stany rzeki Osy uniemożliwiają grawitacyjny odpływ wód.

2) Najbliższe stacje pomp mające wpływ na ochronę przeciwpowodziową gminy Grudziądz to;

a) Stacja Pomp Rządź (miasto Grudziądz)

- łączna wydajność agregatów pompowych: 12 m³/s

Stacja Pomp Rządź - wraz z obiektami towarzyszącymi ma na celu:

- ochronę przeciwpowodziową Miejskiej Niziny Chełmińskiej przed zalewaniem wodami Kanału Głównego przy podwyższonych i wysokich stanach wód rzeki Wisły przekraczających poziom 19,34 m npm,

- powierzchnia chronionego obszaru wynosi 8470 ha,

- regulację stosunków wodnych w okresach niżówek poprzez piętrzenie Kanału Głównego do rzędnej 18,55 m npm i Jeziora Rządź do rzędnej 18,10 m npm.

Stacja zlokalizowana jest na prawym biegu rzeki Wisły w pobliżu wysokiej skarpy stanowiącej zakończenie wału chroniącego Miejską Nizinę Chełmińską .

b) Stacja Pomp Dolny Rów Hermana (miasto Grudziądz)

Stacja pomp przy ujściu Rowu Hermana do rzeki Wisły została wybudowana w 1905 roku. Zadaniem jej jest przeprowadzenie wód ze zlewni w okresie występowania wysokich stanów wody w Wiśle. Poziom wody, przy jakim należy zamykać zasuwę odcinającą został wyznaczony w obowiązującej instrukcji na 5,80 m biorąc pod uwagę wodowskaz w Grudziądzu.

3) Wały przeciwpowodziowe

a) Wał przeciwpowodziowy Miejskiej Niziny Chełmińskiej - biegnie wzdłuż rzeki Wisły (od km 807,6 do km 830) i ma za zadanie ochronę Miejskiej Niziny Chełmińskiej przed powodzią. Zaczyna się w km 21+250 przy moście drogowym w Chełmnie na drodze nr 1, a kończy się w km 43+890 w Gminie Grudziądz w rejonie miejscowości Rozgarty, przy granicy z miastem Grudziądz, opierając się o skraj wysoczyzny. Obszar chroniony wałem liczy 8470 ha. Średnia szerokość korony wału ma 4,31 m, a nachylenie skarpy odwodnej wynosi 1:3, a odpowietrznej 1:2. W skarpie wału umieszczone są dwa przepusty wałowe.

Wał posiada odgałęzienie w rejonie miejscowości Sosnówka.

Obszar położony między wałem przeciwpowodziowym a prawym biegiem rzeki Wisły (międzywale) jest terenem poprzecinanym starorzeczami, sporadycznie użytkowanym rolniczo. Miejska Nizina Chełmińska posiada niewielki, równomierny spadek z kierunku południowo-wschodniego w stronę ujścia do Wisły najważniejszego ciekę Miejskiej Niziny Chełmińskiej – Kanału Głównego. Kanał Główny połączony jest z Kanałami: Gromadzkim, Średnim i Głównikiem. Do Kanału wpada Struga Żaki i wody wypływające z jeziora Rządź, które są zasilane Maruszą i Młynówką. System kanałów połączony jest z szeregiem rowów szczegółowych, zbierając w ten sposób wody spływające z terenów wyżej położonych oraz wysiłekające z podłoża skarpy wału i odprowadzając je Kanałem Głównym poprzez służę wałową do Wisły.

Obszar samej doliny użytkowany jest głównie rolniczo. Zabudowania rozciągają się najczęściej wzdłuż głównej drogi doliny (Chełmno – Grudziądz). Ze względu na wielkość chronionej doliny, wał ten mieści się w III klasie ważności budowli, jednak ze względu na wysoką kulturę rolną użytkowników, stosunkowo dużą ilość istniejącej infrastruktury technicznej (drogi, linie energetyczne), zabudowania gospodarskie klasę budowli podniesiono do II-giej.

Nie odnaleziono żadnych dokumentacji technicznych budowy wału, jednak należy przypuszczać, iż zbudowano go w XIX wieku. Trasa wału na całej długości nie uległa zasadniczym korektom od pierwotnie wykonanej.

b) Wał Przeciwpowodziowy Parski-Zakurzewo

Wał Parski – Zakurzewo – biegnie od Nowej Wsi do rzeki Osy (2,7 km), z wałem lewostronnym łączy się przy jej ujściu, wraz z nim chroni polder Nowej Wsi – Parski o powierzchni 273 ha. Jest to powierzchnia, którą zalałaby stuletnia woda wezbraniowa odpowiadająca przepływowi Q1%. Ze względu na wielkość chronionej doliny, wał ten mieści się w IV klasie ważności budowli.

c) Lewy wał wsteczny Osy

Lewy Wał Wsteczny jest przedłużeniem wału wiślanego. Posiada długość 4100m (km 0+000÷4+100), kończy się przy drodze krajowej nr 55 Grudziądz – Kwidzyn – Malbork. Został zbudowany prawdopodobnie w latach pięćdziesiątych, w ramach kompleksowego zagospodarowania polderów. Korona została założona na rzędnej 22,80 m npm, a jej szerokość wyniosła 2,0 m. Nachylenie skarp przyjęto dla skarpy odpowietrznej 1:2, odwodnej 1:2,5 ÷ 1:2. Powierzchnia obszaru chronionego przez Prawy i Lewy Wał Wsteczny wynosi 428 ha.

Ze względu na wielkość chronionej doliny, Prawy i Lewy Wał Wsteczny mieści się w IV klasie ważności budowli.

d) Prawy wał wsteczny Osy

Prawy Wał Wsteczny - biegnie wzdłuż prawego brzegu rzeki Osy, rozpoczyna się przy ostatnich, wysuniętych najbardziej na południe, zabudowaniach miejscowości Zakrzewo, położonych na skraju wysoczyzny zamykającej dolinę od północy i zachodu. Kończy się przy nasypie drogi biegnącej z Grudziądza do Kwidzyna przez Świerkocin, Mokre i Dusocin, km 0+000÷3+940.

Chroniona dolina rozciąga się wzdłuż prawego brzegu rzeki Osy od jej ujścia do Wisły do, do nasypu drogi Grudziądz – Kwidzyn. Rzeka płynie na tym odcinku z południowego-wschodu na północny-zachód. Nasyp drogi zamyka chronioną dolinę od wschodu a jej północną i zachodnią granicę stanowi pasmo wzgórz.

Stan zagospodarowania terenu zagrożonego zalewem wód o prawdopodobieństwie pojawienia się 1% jest bardzo zróżnicowany. Większość gruntów stanowią pola orne. Łąki i nieużytki

zlokalizowane są przy wale, na terenie dawnego systemu nawodnień podsięgowych. Bezpośrednio do wałów przylegają czynne stawy rybne (w Mokrem) o łącznej powierzchni lustra wody równej 89 ha.

Prawy Wał Wsteczny zbudowany został prawdopodobnie w latach pięćdziesiątych.

Powierzchnia obszaru chronionego przez Prawy i Lewy Wał Wsteczny wynosi 428 ha.

Ze względu na wielkość chronionej doliny, Prawy i Lewy Wał Wsteczny mieści się w IV klasie ważności budowli.

e)wał Wielki Wełcz

Wał Wielki Wełcz – biegnie prawym brzegiem rzeki Wisły (km 845,00÷848,10). Powierzchnia obszaru chronionego wynosi 405,0 ha. Ze względu na wielkość chronionej doliny, wał ten mieści się w II klasie ważności budowli.

Tabela 58. Wały przeciwpowodziowe

lp	Nazwa wału przeciwpowodziowego	Położenie/gmina	kilometraż	Długość [m]	Łączna długość [m]
1	Wał przeciwpowodziowy Miejskiej Niziny Chełmińskiej	Grudziądz	36+000 - 43+765	7760	22640
		Chełmno	21+250 - 36+000	14750	
		Miasto Grudziądz	43+765 - 43+890	130	
2	Wał Przeciwpowodziowy Parski-Zakurzewo	Grudziądz	0+000 - 2+700	2700	2700
3	Lewy wał wsteczny Osy	Grudziądz	0+000 - 4+100	4100	4100
4	Prawy wał wsteczny Osy	Grudziądz	0+000 - 3+940	3940	3940
5	Wał Wielki Wełcz	Grudziądz	0+000 - 3+100	3100	3100

Źródło: Kujawsko-Pomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Włocławku (www.kpzmiuw.bip-e.pl)

14.2. Tereny zagrożone powodzią

Zagrożenie powodziowe związane jest z obszarami zagrożonymi zalaniem ze strony rzeki Wisły i Osy.

Stan zagrożenia powodziowego na wodowskazu w Grudziądzu wynosi:

- rzeka Wisła – powyżej 540 cm,
- rzeka Osa – powyżej 260 cm.

Zgodnie z Art. 88d ustawy Prawo Wodne dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego, sporządza się mapy zagrożenia powodziowego. Na mapach zagrożenia powodziowego przedstawia się w szczególności:

- 1) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat lub na których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia ekstremalnego;
- 2) obszary szczególnego zagrożenia powodzią;
- 3) obszary obejmujące tereny narażone na zalanie w przypadku:

- a) przelania się wód przez koronę wału przeciwpowodziowego,
  - b) zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego,
  - c) zniszczenia lub uszkodzenia budowli piętrzących,
  - d) zniszczenia lub uszkodzenia budowli ochronnych pasa technicznego.
- 4) zasięg powodzi;
  - 5) głębokość wody lub poziom zwierciadła wody;
  - 6) w uzasadnionych przypadkach - prędkość przepływu wody lub natężenie przepływu wody.

Ochronę przed powodzią prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Wstępna ocena ryzyka powodziowego zawiera w szczególności:

1) mapy obszarów dorzeczy, z zaznaczeniem granic dorzeczy, granic zlewni, granicy pasa nadbrzeżnego, ukazujące topografię terenu oraz jego zagospodarowanie;

2) opis powodzi historycznych:

a) które spowodowały znaczące negatywne skutki dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, zawierający ocenę tych skutków, zasięg powodzi oraz trasy przejścia wezbrania powodziowego,

b) jeżeli istnieje prawdopodobieństwo, że podobne zjawiska powodziowe będą miały znaczące negatywne skutki dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej;

3) ocenę potencjalnych negatywnych skutków powodzi mogących wystąpić w przyszłości dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, z uwzględnieniem:

a) topografii terenu,

b) położenia cieków wodnych i ich ogólnych cech hydrologicznych oraz geomorfologicznych, w tym obszarów zalewowych jako naturalnych obszarów retencyjnych,

c) skuteczności istniejących budowli przeciwpowodziowych i regulacyjnych,

d) położenia obszarów zamieszkałych,

e) położenia obszarów, na których jest wykonywana działalność gospodarcza;

4) w miarę możliwości - prognozę długofalowego rozwoju wydarzeń, w szczególności wpływu zmian klimatu na występowanie powodzi;

5) określenie obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.

ZAKAZY I NAKAZY

Zgodnie z art.40 ust. 1 pkt 3 Ustawy Prawo Wodne: zabrania się lokalizowania na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią nowych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, gromadzenia ścieków, odchodów zwierzęcych, środków chemicznych, a także innych materiałów, które mogą zanieczyścić wody, prowadzenia odzysku lub unieszkodliwiania odpadów, w tym w szczególności ich składowania.

Zgodnie z Art. 88l ustawy Prawo Wodne, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią zabrania się wykonywania robót oraz czynności utrudniających ochronę przed powodzią lub zwiększających zagrożenie powodziowe, w tym:

1) wykonywania urządzeń wodnych oraz budowy innych obiektów budowlanych;

2) sadzenia drzew lub krzewów, z wyjątkiem plantacji wiklinowych na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej dolin rzecznych lub służącej do wzmacniania brzegów, obwałowań lub odsypisk;

3) zmiany ukształtowania terenu, składowania materiałów oraz wykonywania innych robót, z wyjątkiem robót związanych z regulacją lub utrzymywaniem wód oraz brzegu morskiego, a także utrzymywaniem, odbudową, rozbudową lub przebudową wałów przeciwpowodziowych wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie.

Jeżeli nie utrudni to ochrony przed powodzią, dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej może, w drodze decyzji, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią, zwolnić od w/w zakazów .

Ustawa Prawo wodne określa w Art. 88g, że dla obszarów dorzeczy oraz dla regionów wodnych przygotowuje się, na podstawie map zagrożenia powodziowego oraz map ryzyka powodziowego, plany zarządzania ryzykiem powodziowym. Plany zarządzania ryzykiem powodziowym zawierają:

1) mapę obszaru dorzecza, na której są zaznaczone obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi;

2) mapy zagrożenia powodziowego oraz mapy ryzyka powodziowego wraz z opisem wniosków z analizy tych map;

3) opis celów zarządzania ryzykiem powodziowym;

4) katalog działań służących osiągnięciu celów zarządzania ryzykiem powodziowym, z uwzględnieniem ich priorytetu.

Plany zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszarów dorzeczy przygotowuje Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki wodnej. Plany zarządzania ryzykiem powodziowym dla regionów wodnych przygotowują dyrektorzy regionalnych zarządów gospodarki wodnej. Według stanu na dzień 31.05.2012r. trwają prace związane z tym dokumentem.

Dla rzeki Wisły opracowany został przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku (jednostka sporządzająca INSTYTUT METEOROLOGII I GOSPODARKI WODNEJ ODDZIAŁ W GDYNI/POZNANIU) w latach 2003/2004, operat Pt: „WYZNACZENIE GRANIC BEZPOŚREDNIEGO ZAGROŻENIA POWODZIĄ W CELU UZASADNIONEGO ODTWORZENIA TERENÓW ZALEWOWYCH – WISŁA”. Celem pracy było wyznaczenie terenów bezpośredniego zagrożenia powodzią na mapach topograficznych w skali 1:10000. Tereny te zostały oznaczone na *Rysunku Studium*, jako obszar szczególnego zagrożenia powodzią, obejmują obszary wzdłuż Wisły.

Dla rzeki OSY opracowany został przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku (jednostka sporządzająca INSTYTUT METEOROLOGII I GOSPODARKI WODNEJ ODDZIAŁ W GDYNI) w latach 2004/2005, operat Pt: „WYZNACZENIE GRANIC OBSZARÓW BEZPOŚREDNIEGO ZAGROŻENIA POWODZIĄ W CELU UZASADNIONEGO ODTWORZENIA TERENÓW ZALEWOWYCH – OSA”. Celem pracy było wyznaczenie terenów bezpośredniego zagrożenia powodzią o prawdopodobieństwie występowania (przewyższenia) $p=1\%$ i $p=10\%$, na mapach topograficznych w skali 1:10000. Tereny te zostały oznaczone na *Rysunku studium*, jako obszar szczególnego zagrożenia powodzią, obejmują obszary wzdłuż Osy, w miejscowości Zakurzewo, Mokre, Świerkocin i Lisie Kąty.

Wyznaczone w w/w opracowaniach obszary to zgodnie z Ustawą Prawo Wodne z dnia 18 lipca 2001r. (zgodnie z art. 82 pkt.1 ustawy Prawo wodne na dzień sporządzenia opracowania w latach 2004/2005) obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią obejmujące tereny między wałem przeciwpowodziowym a linią brzegową rzeki, strefę wybrzeża morskiego oraz strefę przepływów wezbrań powodziowych.

Na Rysunku Studium oznaczono OBSZARY SZCZEGÓLNEGO ZAGROŻENIA POWODZIĄ - o których mowa w ustawie z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo Wodne (tekst jednolity Dz.U. 2012r. poz. 145).

14.3.Ochrona przeciwpowodziowa

Zgodnie z Art. 88k ustawy Prawo wodne Ochronę ludzi i mienia przed powodzią realizuje się w szczególności przez:

- 1) kształtowanie zagospodarowania przestrzennego dolin rzecznych lub terenów zalewowych;
- 2) racjonalne retencjonowanie wód oraz użytkowanie budowli przeciwpowodziowych, a także sterowanie przepływami wód;
- 3) zapewnienie funkcjonowania systemu ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w atmosferze oraz hydrosferze;
- 4) zachowanie, tworzenie i odtwarzanie systemów retencji wód;
- 5) budowę, rozbudowę i utrzymywanie budowli przeciwpowodziowych;
- 6) prowadzenie akcji lodołamania.

W zakresie ochrony przeciwpowodziowej Gmina Grudziądz posiada opracowany i wdrażany (w razie potrzeby) „Plan operacyjny ochrony przed powodzią gminy Grudziądz, zgodnie z informacją gminnego centrum zarządzania kryzysowego.

WYTYCZNE DO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO:

Przedstawione na mapach zagrożenia powodziowego oraz mapach ryzyka powodziowego granice obszarów, o których mowa w art. 88d ust. 2 ustawy Prawo wodne, uwzględnia się w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, planie zagospodarowania przestrzennego województwa, miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzji o warunkach zabudowy.

Od dnia przekazania map zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego jednostkom samorządu terytorialnego, wszystkie decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzje o warunkach zabudowy na obszarach wykazanych na mapach zagrożenia powodziowego, muszą uwzględniać poziom zagrożenia powodziowego wynikający z wyznaczenia tych obszarów.

Zgodnie z Art. 88l Ustawy Prawo Wodne, na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią zabrania się wykonywania robót oraz czynności utrudniających ochronę przed powodzią lub zwiększających zagrożenie powodziowe, w tym:

- 1) wykonywania urządzeń wodnych oraz budowy innych obiektów budowlanych;
- 2) sadzenia drzew lub krzewów, z wyjątkiem plantacji wiklinowych na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej dolin rzecznych lub służącej do wzmocnienia brzegów, obwałowań lub odsypisk;
- 3) zmiany ukształtowania terenu, składowania materiałów oraz wykonywania innych robót, z wyjątkiem robót związanych z regulacją lub utrzymywaniem wód oraz brzegu morskiego, a także utrzymywaniem, odbudową, rozbudową lub przebudową wałów przeciwpowodziowych wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie.

14.4. Ocena ryzyka powodziowego

Informacje Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej na temat oceny ryzyka powodziowego.

Wstępna ocena ryzyka powodziowego jest pierwszym z czterech dokumentów planistycznych wymaganych Dyrektywą 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dyrektywa Powodziowa).

Celem wstępnej oceny ryzyka powodziowego jest wyznaczenie obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, czyli obszarów, na których istnieje znaczące ryzyko powodziowe lub na których wystąpienie dużego ryzyka jest prawdopodobne. Wstępną ocenę wykonuje się w oparciu o dostępne lub łatwe do uzyskania informacje.

Zgodnie z art. 88 c ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr. 239 poz. 2019, z późn. zm) za przygotowanie wstępnej oceny ryzyka powodziowego odpowiedzialny jest Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej.

Wstępna ocena ryzyka powodziowego została wykonana przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej PIB - Centra Modelowania Powodziowego w Gdyni, w Krakowie, w Poznaniu, we Wrocławiu, w konsultacji z Krajowym Zarządem Gospodarki Wodnej.

W ramach WOPR zostały zidentyfikowane znaczące powodzie historyczne, jak również powodzie, które mogą wystąpić w przyszłości (tzw. powodzie prawdopodobne), które stanowią podstawę do wyznaczenia obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.

Dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego zostaną wykonane do dnia 22 grudnia 2013 r. dokładne mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego.

Należy podkreślić, że obszary wyznaczone we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego nie stanowią podstawy do planowania przestrzennego. Celem wstępnej oceny ryzyka powodziowego nie jest wyznaczenie precyzyjnego zasięgu obszarów zagrożonych powodzią, lecz wstępne ich zidentyfikowanie, w celu wyselekcjonowania rzek, które stwarzają zagrożenie powodziowe.

Dla rzek wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego zostanie wykonane matematyczne modelowanie hydrauliczne, w wyniku którego wyznaczone zostaną precyzyjne obszary, przedstawione na mapach zagrożenia powodziowego. Dopiero te obszary będą podstawą do prowadzenia polityki przestrzennej na obszarach zagrożenia powodziowego. Zgodnie z art. 88d ust. 2 ustawy Prawo wodne granice przedstawione na mapach zagrożenia powodziowego będą uwzględniane w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, planie zagospodarowania przestrzennego województwa, miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzji o warunkach zabudowy.

Nie dla wszystkich rzek możliwe będzie wykonanie map zagrożenia powodziowego w I cyklu planistycznym, ze względu na brak dokładnych danych, tj. numerycznego modelu terenu czy przekrojów korytowych rzek, niezbędnych do przeprowadzenia modelowania hydraulicznego. W związku z powyższym we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego wskazano rzeki, które będą wykonane również w kolejnym cyklu planistycznym. Dyrektywa Powodziowa zakłada aktualizację wszystkich dokumentów planistycznych co 6 lat.

Na obszarach, dla których istnieje studium ochrony przeciwpowodziowej sporządzone przez dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej, studium to, zgodnie z art. 14 ustawy z dnia

5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Prawo wodne i niektórych innych ustaw, zachowuje ważność do dnia sporządzenia mapy zagrożenia powodziowego.

Ostateczny raport z wykonania wstępnej oceny ryzyka powodziowego wraz z załącznikami, umieszczony jest na stronie www.kzgw.gov.pl.

15. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY, W TYM WYNIKAJĄCE Z WNIOSKÓW ZŁOŻONYCH DO ZMIANY STUDIUM

Tabela 59. Zbiór wniosków do Studium

lp	położenie działki miejscowość	nr działki	pow.działki/ terenu [ha]	propozycja funkcji terenu
1.	3.	4.	5.	7.
1.	Biały Bór	579	0,79	MN
2.	Biały Bór	31/3;31/4; 31/8;31/5;	0,78	U,US,M,PARKI NGI
3.	Biały Bór	128/1;130; 135; 136; 137;	4.33	MN,US,U
4.	Biały Bór	8,/1	1,65	US,M
5.	Biały Bór	610/32;610/34; 610/35; 610/36;		M-ML
6.	Biały Bór	155/6,		MN
7.	Brankówka	58/16, 58/15		MN, US, U, KULTURA
8.	Gogolin	205/10	9,33	budowlane działki
9.	Gogolin	188/7;188/8; 188/9;188/10;	6,2	MN-U
10.	Gogolin	109;177; 179;	11,81	MN -U
11.	Gogolin	163	0,7	US,M
12.	Kobylanka	566/1	9,82	budowlane działki
13.	Kobylanka	Tereny sąsiadujące do GPZ Węgrowo		Elektrownia gazowa w Grudziądzu
14.	Lisie Kąty	73/1	140	rozbudowa lotniska o objekty
15.	Lisie Kąty	3187/3		linia elektroenergety czna
16.	Lisie Kąty	3187/3	13,01	linia elektroenergety czna
17.	Lisie Kąty	151; 152;	3	MN+ZP
18.	Lisie Kąty	188	0,44	MN-U

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	położenie działki miejscowość	nr działki	pow.działki/ terenu [ha]	propozycja funkcji terenu
19.	Lisie Kąty	3203/9; 3203/7; 158; 154/1; 179/1; 179/2; 154/2; 154/3; 170/1;179/2; 166, 160, 168/7;	7	P
20.	Lisie Kąty	168/1;162/1; 168/6; 168/2; 168/4; 168/3; 170/1; 170/3; 166; 154/1; 154/2; 154/3;	5,6	P,U
21.	Lisie Kąty	197/1	0,5	US,M
22.	Mały Rudnik	117/2	0,3	M-U,P
23.	Mały Rudnik	2/24;2/17;2/15	9,2	P,U,MN
24.	Mały Rudnik	93	0,5	US,M
25.	Marusza	7/38,	0,474	P
26.	Marusza	7/25;7/27	0.05	US,M
27.	Mokre	104/17	0,48	MN
28.	Mokre	133/10	0,68	MN-U
29.	Mokre	327,0	0,14	MN
30.	Mokre	59/2;	2,8	BUDOWLANE
31.	Mokre	50/2,	0,375	M
32.	Mokre	101/9	3,5	istniejący zakład
33.	Mokre	119/1; 295/1	7,7	MN, P NIEUCIAŻLIWA , U
34.	Mokre	121	2,49	MN, P NIEUCIAŻLIWA , U
35.	Mokre	296/6; 139/2;	2	M,P,U
36.	Mokre	46/32; 56/3; 289/3; 55/2;	0,5	M
37.	Nowa Wieś	442/2	7,38	M, U, P
38.	Nowa Wieś	211;217	8,8	MN,US,U
39.	Nowa Wieś	211;217		ponownie wniosek
40.	Nowa Wieś	385	1	MN
41.	Nowa Wieś	212/3;137/62; 137/69; 136/7;170; 379/2; 386; 387/2; 387/3; 392/4; 392/5;	1,09	MN
42.	Nowa Wieś	136/7;170; 379/2; 386; 387/2; 387/3; 392/4; 392/5;	18.56	MN
43.	Nowa Wieś	213/5;		MN/U?P
44.	Nowa Wieś	17/1; 18/1; 34;		las
45.	Nowa Wieś	365/9	2,01	MN, MW
46.	Nowa Wieś	243/2	7,09	US,M,PARKING I
47.	Nowa Wieś	346/1; 347/1;	1	M
48.	Nowa Wieś	442/2		MN,U
49.	Nowa Wieś	136/9; 427;	3,6	POD ZABUDOWĘ
50.	Nowa Wieś	210;215; 644/5;	6	MN
51.	Nowa Wieś	cała wieś		koncepcja

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	położenie działki miejscowość	nr działki	pow.działki/ terenu [ha]	propozycja funkcji terenu
				zagospodarowa nia
52.	Nowa Wieś	419;421;422;606/2; 607/2;536/8;254;257;258;2 59/2;260;261;216/3;608/4	9	MN
53.	Nowa Wieś	213/3	3,43	MN z dopuszczeniem U
54.	Nowa Wieś	61/2; 61/4; 62; 400/3; 426/10; 426/11; 428; 429/1; 430/4;	10,41	MN/U
55.	Parski	127/1	0,39	M-U, P
56.	Parski	130,	07.07.2010	tereny rolnicze zmiana mpzp
57.	Parski	69; 70;	2,3	MN/U
58.	Piaski, Turznice, Hanowo			przebieg drogi ekspresowej S16
59.	Pieńki Król.	27/5; 27/7; 11/2;	4.29	MN/U
60.	Pieńki Król.	67/1;82/6	2,6	US, M
61.	Rozgarty	19;	1,01	P,U
62.	Rozgarty	11;33;35;43;	11,7	MN,U
63.	Ruda	178/6	0,86	M-U,P
64.	Ruda	143/5	4,7	MN-U
65.	Ruda	63/13; 125/2	5,27	MN
66.	Skarszewy	44,/2; 74/1; 74/2; 76/1; 76/2; 76/3; 76/4; 76/6;	14,4	USUNIĘCIE S- 16 oraz MN/U
67.	Skarszewy	36/1; 68/1;	103,67	ELEKTROWNIA WIATROWA
68.	Skarszewy	45/11	0,5	US,M
69.	Skarszewy	7,43	0,99	MN
70.	Skarszewy	184	9,31	M/U
71.	Skarszewy	30/1	1,34	MN z dopuszczeniem U
72.	Skarszewy	154/1;179/22	28	ELEKTROWNIA WIATROWA
73.	Sosnówka	121;		MN;
74.	Sosnówka	31/6; 31/7; 31/8; 31/9; 31/10;31/11; 31/12;	2,05	MN
75.	Sztynwag	164/3;164/4;		MN,U
76.	Sztynwag	6;12/2;3/2; 164/1;	3,3	US, M
77.	Szynych	282/4;282/6; 327/9; 162/1;	5,73	P,U,MN
78.	Szynych	282/5	0,75	US,M
79.	Świerkocin	355	0,18	M-U,P
80.	teren gminy			GAZ + LINIE

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	położenie działki miejscowość	nr działki	pow.działki/ terenu [ha]	propozycja funkcji terenu
				ELEKTRO 400kv
81.	Dusocin	Dz.nr 146/5;		ELEKTROWNIA WIATROWA
82.	teren gminy			GAZ + LINIE ELEKTRO 400kv
83.	teren gminy	wg mapy		linie elektroenergety czne wysokiego napięcia
84.	Turznice	111; 113; 173/3;	8,56	MN
85.	Turznice	248/1	0,3	MN
86.	Turznice	232/2	12,23	ELEKTROWNIA WIATROWA
87.	Turznice	226;229/1	20,89	ELEKTROWNIA WIATROWA
88.	Turznice	94,89,86/2	4	ELEKTROWNIA WODNA
89.	Turznice	264/3;248/3	25/19	ELEKTROWNIA WIATROWA
90.	Wałdowo Szl.	35/1	2,2	US,M
91.	Węgrowo	112/1; 167/6;	4,6	UJĘCIE DZIAŁKI
92.	Węgrowo	169	2,54	UJĘCIE DZIAŁKI
93.	Węgrowo	41/1;	26,96	MN,U
94.	Węgrowo	83/3;	2	MN - U
95.	Węgrowo	142;	1,5	MN
96.	Węgrowo	268/9	9,28	UJĘCIE DZIAŁKI
97.	Węgrowo	317/12; 317/13; 317/14; 317/25;	1,45	U/MN
98.	Węgrowo	155/12; 155/8;	7,05	MN+KDD
99.	Węgrowo	106, 107	1,3	MN
100.	Węgrowo	147/2;149/2; 12/0;	6,66	DZIAŁALNOŚĆ gospodarcza,M N
101.	Węgrowo	130	0,95	MN
102.	Węgrowo	241/1	1	MN
103.	Węgrowo	123; 115;		MN
104.	Węgrowo	222/31	3,09	MN
105.	Węgrowo	8/30;36/4	4,57	U,US,M,PARKI NGI
106.	Węgrowo	140/1		UJĘCIE DZIAŁKI
107.	Węgrowo	140/1	2,46	MN

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grudziądz

lp	położenie działki miejscowość	nr działki	pow.działki/ terenu [ha]	propozycja funkcji terenu
108.	Węgrowo	56/2; 56/3;	21,9	MN
109.	Węgrowo	272/4	3,52	MN
110.	Węgrowo	246/6	0,53	M
111.	Węgrowo	317/27; 317/28; 317/8;	0,84	MN/P/U
112.	Węgrowo	128/3	4,07	MN
113.	Węgrowo	244/3	2	BUDOWLANE
114.	Węgrowo	267/1;266/3; 266/1;	10,79	MN,U
115.	Węgrowo	266/7	1,56	MN,U
116.	Węgrowo	172/5; 175/2;	1,2	UJĘCIE DZIAŁKI
117.	Węgrowo	101; 134;		MN
118.	Węgrowo	110/1; 110/2;		MN
119.	Węgrowo	317/31;317/32; 317/34; 317/38; 317/39; 317/42;	2,52	U/MN
120.	Węgrowo	122	3,78	USŁUGI KULTURY, MN
121.	Węgrowo	102/1; 120/4; 141;	3,91	MN
122.	Węgrowo	111/2		MN
123.	Węgrowo	143	1,83	MN
124.	Węgrowo	144	5	MN
125.	Węgrowo	120/3		MN
126.	Wielki Węlcz	318/8	5,17	MN
127.	Wielki Węlcz	3162/5;	21,56	powiększenie składowiska odpadów
128.	Wielki Węlcz	174/18	2,93	MN/U
129.	Wielkie Lniska			plan miejscowy
130.	Wielkie Lniska	cała wieś		Uwzgl.ładu
131.	Wielkie Lniska	42		ponownie wniosek
132.	Wielkie Lniska	77/8;	0,48	MN
133.	Wielkie Lniska	45/7;45/8	6,42	U,US,M,PARKI NGI
134.	Wielkie Lniska	48/76;48/77		MN
135.	Wielkie Lniska	48/68		MN
136.	Wielkie Lniska	54/10,	52,44	US
137.	Wielkie Lniska	52/49; 52/45; 52/46; 52/48; 51,2; 52,2	50	MN
138.	Wielkie Lniska	54/4;54/5; 56/19;52/49; 52/48;17/9; 76/1;76/5;77/10;48/138; 41/1;17/7;79/29; 66/17;	600	MN-U
139.	Wielkie Lniska	56/19		MN,U,P
140.	Wielkie Lniska	32		US,U,MN
141.	Wielkie Lniska	77/7;	0,49	MN
142.	Wielkie Lniska	42	22,08	U/US/MN/MW

lp	położenie działki miejscowość	nr działki	pow.działki/ terenu [ha]	propozycja funkcji terenu
143.	Wielkie Lniska	69; 62;	31,63	ELEKTROWNIA WIATROWA
144.	Zakurzewo	3169/3; 3168/6; 3168/7;	2,52	powiększenie składowiska odpadów
145.	Zakurzewo	320/1;	2,66	MN
146.	Zakurzewo	202/1;229/6	1,37	MN
147.	Węgrowo	12;	5	MN/U
148.	Biały Bór	506/1, 507/1, 508/1;	10	P/U
149.	Węgrowo	231; 232;	1,15	MN/U
150.	Pieńki Król.	95; cz.3057/8;	1	U/Kościół i parkingi
151.	Zakurzewo	422/3, 419/3	9,4	Powiększenie składowiska odpadów

Źródło: opracowanie własne na podstawie złożonych w Urzędzie Gminy dokumentów – stan 20.06.2012r.

(Wyjaśnienie użytych skrótów: MN-zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, MW-zabudowa wielorodzinna, M-mieszkalnictwo, U-usługi, US-usługi sportu, P-produkcja, KDD-droga)

Wnioski dotyczą zmiany funkcji terenów rolniczych pod zabudowę przede wszystkim mieszkaniowo-usługową, praktycznie na obszarze całej gminy.

Do istotniejszych wniosków wynikających z potrzeb mieszkańców lub przedsiębiorców należy:

- powiększenie składowiska odpadów w Zakurzewie,
- budowa elektrowni wiatrowych w Dusocinie, Wielkich Lniskach, Turznicach, Skarszewach,
- weryfikacja przebiegu planowanej trasy drogi ekspresowej S-16 przez obszar gminy w strefie intensywnego powstawania osiedli mieszkaniowych.

Uwzględnić również należałoby potencjalne zmiany zagospodarowania terenów w Kobylance – obszaru przyległego do lokalizowanej na terenie miasta Grudziądza elektrowni gazowej (w rejonie GPZ Węgrowo).

W zakresie potrzeb samorządu gminy wymienić można konieczność rezerwy terenu pod inwestycje celu publicznego np.: placówki oświatowe, sportowe i kulturalne. Gmina planuje również przeznaczyć będące własnością komunalną nieruchomości pod budownictwo mieszkaniowe, usługowe, produkcyjne, w dogodnych lokalizacjach.

Część II. KIERUNKI ROZWOJU PRZESTRZENNEGO GMINY GRUDZIĄDZ

1. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ I ICH WPŁYW NA USTALENIE KIERUNKÓW I ZASAD ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY

1.1. Charakter przestrzeni

Gmina Grudziądz jest gminą wiejską. Przeważa funkcja mieszkaniowa oraz rolniczo-leśna, a w zakresie zabudowy: zabudowa gospodarstw rolnych, zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, usługowo-handlowa oraz usługi publiczne lokalne. Gmina nie posiada wykształconego jednego centralnego ośrodka, występuje w miarę równomierne rozłożenie sieci osadniczej, przy czym ocenia się, że dominującym ośrodkiem jest na północy Gminy – Nowa Wieś, na wschodzie gminy – Węgrowo, na południu gminy – Mały Rudnik.

Na obszarze gminy zlokalizowane są obiekty służące realizacji ponadlokalnych celów: oczyszczalnia ścieków w Nowej Wsi, składowisko odpadów w Zakurzewie, lotnisko sportowe w Lisich Kątach, linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110kV, 220kV, 400kV, gazociągi wysokiego ciśnienia, autostrada A-1. Wspólnie z miastem Grudziądz wykorzystywane jest ujęcie wód termalnych w Maruszy (woda wykorzystywana jest do celów rekreacyjno-leczniczych przy Szpitalu Specjalistycznym).

Nowa Wieś, Świerkocin, Węgrowo, Marusza, Biały Bór położone najbliżej miasta Grudziądza, są obszarem koncentracji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usługowej, w tym handlu, produkcji. Centrum kulturalno-oświatowo-zdrowotne gminy skoncentrowane jest w Małym Rudniku, Mokrem, a uzupełnieniem są świetlice i szkoły w poszczególnych wsiach. Wzdłuż dróg krajowych i wojewódzkiej zlokalizowane są obiekty usługowo-handlowe, głównie nastawione na obsługę podróżnych, dotyczy to zwłaszcza miejscowości Ruda, Mały Rudnik, Pieńki Królewskie, Świerkocin, oraz Węgrowo.

Wypoczynek zorganizowany realizowany jest nad Jeziorem Rudnik – ośrodek wypoczynkowy „Delfin” oraz „Ranczo”, uzupełnieniem stanowi teren wypoczynkowy w Pieńkach Królewskich.

Obiekty produkcyjne położone są przede wszystkim w Białym Borze, Lisich Kątach, Wałdowie Szlacheckim, Pieńkach Królewskich, tereny wielkoobszarowej działalności gospodarczej (przemysłowej) zajmują tu niewielkie przestrzenie.

Występują również kopalnie kruszywa: największa koncentracja jest we wsi Sztynwag, a pojedyncze są w Szynychu, Sosnówce, Rudzie, Starym Folwarku – ogólnie w południowej części gminy.

Na obszarze gminy nie występują elektrownie wiatrowe.

We wsiach Wielki Welcz, Mokre, Nowa Wieś, Węgrowo, Piaski, Wałdowo Szlacheckie, Sosnówka zlokalizowane są obiekty zaspokajające potrzeby mieszkańców w zakresie usług publicznych na poziomie lokalnym, tj.: oświaty, zdrowia, kultury, sportu oraz podstawowych usług.

Jako obszary o najwyższym stopniu koncentracji obszarów rolniczych, z zabudową wiejską, zagrodową, z przewagą pól uprawnych, zieleni łąkowej są wsie: Sosnówka, Brankówka, Szynych, Sztywnag, Rozgarty, Stary Folwark, Skarszewy, Turznice, Wielkie Lniska, Małe Lniska, Grabowiec, Dusocin, Zakurzewo, Wielki Welcz, Parski.

Gminę Grudziądz charakteryzuje dosyć duża koncentracja wyróżniających się w skali regionalnej walorów przyrodniczych. Ponad połowa powierzchni gminy objęta została ochroną: Chełmiński Park Krajobrazowy, Nadwiślański Park Krajobrazowy, Obszar Chronionego Krajobrazu Strefy Krawędziowej Doliny Dolnej Wisły, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Osy i Gardęgi, Obszar Natura 2000 Dolina Dolnej Wisły, Obszar Natura 2000 Cytadela Grudziądz oraz Obszar Natura 2000 Dolina Osy. Ponadto na terenie gminy występują obszary o wysokich walorach krajobrazowych, na które składają się: urozmaicona krajobrazowo rzeźba terenu, zróżnicowana roślinność i bogata sieć wód powierzchniowych. Podkreśleniem dla walorów przyrodniczych jest zasób obiektów kulturowych, wpisane do rejestru zabytków Kościoły we wsi Mokre i Szynych, parki wiejskie w Wielkich Lniskach i Węgrowie, zagroda wiejska w Dusocinie, oraz fort grupowy Wielka Księża Góra we wsi Wielkie Lniska. Do obiektów o znacznych walorach zabytkowych i historycznych zaliczyć można zespół fortyfikacji Twierdzy Grudziądz – pierścień fortyfikacji w miejscowościach Zakurzewo, Leśniewo, Parski, Nowa Wieś, Świerkocin, Wielkie Lniska, Węgrowo.

Na strukturę przestrzenną gminy składają się:

- fizyczno-geograficzne położenie w basenie Grudziądzkim oraz na wysoczyźnie, rzeki Wisła i Osa wraz z licznym układem cieków i rowów melioracyjnych, które to elementy stanowią podstawę wyznaczenia obszarów chroniących walory krajobrazowe (Obszar Chronionego Krajobrazu Strefy Krawędziowej Doliny Wisły, Chełmiński i Nadwiślański Park Krajobrazowy),
- układ komunikacyjny oparty o: autostradę A1, drogę krajową nr 55 (łązącą się z drogą krajową nr 16) i drogę wojewódzką nr 534, uzupełnione drogami powiatowymi i gminnymi oraz linią kolejową o znaczeniu krajowym,
- w miarę zwarte tereny zabudowane w obrębie ośrodków osadniczych: Nowa Wieś, Mokre, Mały Rudnik, Pieńki Królewskie, Węgrowo, gdzie zaczyna przeważać zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, z uzupełnieniem usług oraz pozostałościami zabudowy zagrodowej, charakterystyczna dla strefy podmiejskiej,
- w miarę skoncentrowane układy zabudowy wiejskiej, które w znacznym stopniu rozszerzane są o obszary zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, obejmujące miejscowości Mały Rudnik, Ruda, Wałdowo Szlacheckie, Piaski, Kobyłanka, Nowa Wieś,
- skoncentrowane układy zabudowy wiejskiej oraz rozproszonej zabudowy zagrodowej (także wielkoobszarowych gospodarstw rolnych), zlokalizowane na krańcach gminy, we wsiach Wielki Welcz, Dusocin, Grabowiec, Wielkie Lniska, Małe Lniska, Stary Folwark, Turznice, Sosnówka, Brankówka, Gogolin, Szynych, które są częścią terenów otwartych,
- rozproszone układy zabudowy wiejskiej, z przewagą układów typu ulicowego, składające się z zabudowy zagrodowej i mieszkaniowej jednorodzinnej w różnych proporcjach w zależności od wsi, są to skupiska we wsiach Wielki Welcz, Dusocin,

- tereny otwarte, głównie: kompleks lasów w Zakurzewie i Wielkim Wełczu, Białym Borze, Skarszewach, tereny niezabudowane gruntów rolnych, pastwisk, łąk, przede wszystkim wsi Sosnówka, Brankówka, Gogolin, Szynych, Rozgarty, Kobylanka, Wielkie Lniska, tereny niezabudowane wzdłuż rzeki Wisły i Osy,
- sąsiedztwo zurbanizowanego regionalnego ośrodka - miasta Grudziądza.

1.2. Predyspozycje oraz bariery rozwoju

Zasadniczo predyspozycje i jednocześnie bariery dla rozwoju gminy Grudziądz wynikają przede wszystkim z jej położenia oraz uwarunkowań środowiska naturalnego:

- na terenie gminy Grudziądz występują liczne formy ochrony przyrody, w tym: Park Krajobrazowy, Obszar Chronionego Krajobrazu, obszary Natura 2000, stanowisko dokumentacyjne, użytki ekologiczne,
- zabytki architektury militarnej – Zespół Twierdzy Grudziądz,
- lasy państwowe objęte są ochroną jako lasy ochronne,
- część terenów gminy pokrywają grunty objęte ochroną - użytki rolne klasy I-III,
- część powierzchni gminy położona jest na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, wzdłuż rzeki Wisły i Osy,
- autostrada A-1 i węzeł autostradowy zlokalizowany na terenie gminy Grudziądz,
- gmina położona jest w zasięgu oddziaływania miasta Grudziądz.

Kierunek rozwoju gminy Grudziądz jest zdominowany przez walory środowiska przyrodniczego oraz sąsiedztwo miasta, które powodują, iż istnieje możliwość zwiększenia atrakcyjności i jakości życia mieszkańców oraz rozwoju oferty mieszkaniowej (rekreacyjnej, turystycznej), a w zakresie działalności gospodarczej – rozwoju oferty produkcyjno-usługowej.

1.3. Zasady kształtowania polityki przestrzennej

Niniejsze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grudziądz jest kontynuacją polityki przestrzennej przyjętej w uchwale z 2000r.

Przyjęto, że wskazane w studium z 2000 r. kierunki rozwoju gminy, są zachowane, w szczególności zachowano podział i kierunki rozwoju dla stref funkcjonalno-przestrzennych:

a) istniejąca i projektowana zabudowa mieszkaniowo-usługowa (w tym rzemiosła produkcyjnego) oraz zabudowa mieszkaniowo-rezydencjonalna, a także letniskowa – głównie największe obszary w miejscowościach Nowa Wieś, Mokre, Gać, Piaski, Mały Rudnik, Ruda, Biały Bór, Turznice;

b) istniejąca i projektowana zabudowa produkcyjno-składowo-usługowa – głównie tereny wielkoobszarowe w miejscowościach Mokre, Wielkie Lniska, Biały Bór;

c) istniejąca i projektowana lokalizacja usług lokalnych i ponadpodstawowych – głównie w miejscowości Nowa Wieś i Węgrowo, w tym lotnisko w Lisich Kątach, oczyszczalnia ścieków w Nowej Wsi, składowisko odpadów w Zakurzewie;

f) istniejące i projektowane ośrodki rekreacyjno-wypoczynkowe – głównie w miejscowości Biały Bór nad Jeziorem Rudnickim Wielkim oraz Świerkocinie;

g) system rolniczej przestrzeni produkcyjnej wraz z przestrzenią leśną oraz systemem korytarzy ekologicznych;

h) elementy systemu komunikacyjnego – przy czym system ten ulega modyfikacji w zakresie planowanej drogi ekspresowej S-16.

Odstąpiono od wskazania lokalizacji projektowanego zespołu sanatoryjno-uzdrowiskowego Marusza wraz ze strefą obsługi.

Wskazuje się w Studium kierunki rozwoju przede wszystkim celem powiększenia obszarów dla zabudowy mieszkaniowo-usługowej, w oparciu o wydane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Jednocześnie wskazuje się nagłą konieczność opracowania planów miejscowych, z powodu nadmiernego korzystania z lokalizacji inwestycji na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Głównym założeniem polityki przestrzennej wprowadzanej niniejszym studium jest właściwe wykorzystanie przestrzeni gminy. Rozwój równoważący sfery: środowiskową, przyrodniczą, społeczną i gospodarczą (ekonomiczną) powinien odbywać się bez degradacji środowiska.

Aby zapewnić mieszkańcom gminy realizację zamierzeń inwestycyjnych, chroniąc jednocześnie walory przyrodnicze i kulturowe gminy wprowadza się:

- zasady ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego, przy założeniu racjonalnego ich wykorzystania dla potrzeb lokalnych i ponadlokalnych wraz z uwzględnieniem powiązania ich z procesem rozwoju społeczno-gospodarczego,
- zasady rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej przy uwzględnieniu powiązań ponadlokalnych, a służących wzmocnieniu konkurencyjności i spójności obszaru gminy,
- zasady kształtowania i poprawy ładu przestrzennego (harmonizacja struktur przestrzennych i ich powiązanie z cechami i walorami środowiska oraz koordynacja rozwoju zagospodarowania),
- zasady harmonijnego rozwoju tkanki osadniczej, jej powiązanie z cechami i walorami środowiska oraz koordynacja rozwoju zagospodarowania,
- zasady realizacji zadań o znaczeniu ponadlokalnym, oddziałujących bezpośrednio i pośrednio na życie mieszkańców gminy.

Naczelnym celem polityki przestrzennej wyrażonej w studium gminy jest kształtowanie struktury przestrzennej sprzyjającej zrównoważonemu wykorzystywaniu cech, zasobów i walorów przestrzeni z rozwojem gospodarczym, wzrostem poziomu i jakości życia oraz trwałym zachowaniem wartości środowiska.

Przyjęto zasadę podziału obszaru gminy na 2 strefy, tzw. otwartą, w której przeważają strefy rolne, leśne, wód powierzchniowych, o ograniczonym zainwestowaniu (z zasadą zwartej lokalizacji funkcji osiedleńczej jako kontynuacji istniejącej zabudowy wsi) oraz strefę urbanizacji, podmiejską, w której przewidziano różne funkcje przede wszystkim mieszkaniowo-usługową; z uzupełnieniem stref produkcyjno-usługowych, usług technicznych, rekreacji i wypoczynku. Osią łączącą tereny o określonych funkcjach jest układ komunikacyjny.

2.KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ GMINY ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW

2.1.Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy

Generalna koncepcja przekształceń i rozwoju struktury przestrzennej gminy zakłada:

- utrzymanie istniejącego układu komunikacji drogowej, przy czym nie wyklucza się z racji rangi krajowej (ujętej w programach krajowych, wojewódzkich) lokalizacji nowych dróg, w tym drogi ekspresowej S-16 – obwodnicy miasta Grudziądz;
- rozwój i lepsze wykorzystanie wybranych lokalnych ośrodków osadniczych, jako pasma intensywnego zagospodarowania wielofunkcyjnego (intensywny obszar aktywności społecznej i działalności gospodarczej), do których zaliczono strefy urbanizacji:
  - 1) zespół centrotwórczy Pieńki Królewskie – Mały Rudnik – Ruda – Wałdowo Szlacheckie (na południu gminy),
  - 2) zespół centrotwórczy Węgrowo – Gać – Marusza – Kobylanka – Piaski (na wschodzie gminy),
  - 3) zespół centrotwórczy Nowa Wieś – Zakurzewo – Mokre – Świerkocin (na północy gminy);
- rozwój terenów produkcyjnych w okolicach węzła autostradowego (Biały Bór, Ruda, Pieńki Królewskie), gospodarki odpadami (Zakurzewo, Mokre) i oczyszczalni ścieków (Nowa Wieś, Świerkocin);
- rozwój terenów produkcyjnych w zasięgu gazociągów wysokiego ciśnienia oraz istniejących linii elektroenergetycznych wysokiego napięcia 110-220-400kV oraz planowanej dwutorowej linii elektroenergetycznej 400kV – wskazuje się tereny wsi Mokre, Zakurzewo, Wielkie Lniska – ocenia się, że są to rezerwy terenu – ich wykorzystanie będzie następować etapami, w dłuższym okresie czasu;
- rozwój terenów produkcyjno-usługowych w pobliżu węzłów komunikacyjnych autostrady, dróg krajowych, dróg wojewódzkich;
- rozwój terenów mieszkaniowych w północnej oraz południowo-wschodniej części gminy, (w oparciu o działki, dla których były wydane decyzje o warunkach zabudowy);
- rozwój terenów usług turystyki nad Jeziorem Rudnickim, Jeziorem Wielkie Lniska Pierwsze i Drugie oraz ewentualnie nad rzeką Wisłą;
- zapewnienie odpowiednich ciągów ekologicznych jako tereny wyłączane z zabudowy – obszary wzdłuż rzeki Wisły i Osy, zwarte kompleksy leśne Zakurzewo-Leśniewo, Marusza-Skarszew, obszary wzdłuż ważniejszych cieków wodnych;
- pozostawienie przestrzeni terenów otwartych, rolniczo-leśnych, na których prowadzona będzie produkcja rolnicza, leśna;
- ujęcie w strukturze gminy terenów dla lokalizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym;

- umożliwienie lokalizacji w terenach otwartych (rolniczych) elektrowni wiatrowych – wyznacza się obszary na wysoczyźnie w rejonie wsi Wielkie Lniska;
- umożliwienie lokalizacji w terenach otwartych (strefach B.osadniczo-rolniczo-leśnych) wydobywania złóż kopalin – udokumentowanych w rejonie wsi Sztynwag, Szynych, Ruda, Brankówka, Stary Folwark, oraz pozostałych, które zostaną udokumentowane;
- stworzenie (sugeruje się wspólnie z miastem Grudziądz na bazie Szpitala Specjalistycznego) uzdrowiska Marusza, w związku z istniejącym złożem solanek – realizacja powinna być poprzedzona szczegółowymi analizami ekonomicznymi.

Analiza uwarunkowań i postawienie diagnozy pozwala określić zasady, sposoby i kierunki zagospodarowania przestrzennego oraz odnieść je do polityki ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego, rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych oraz systemów sieci technicznych.

Przyjęto układ funkcjonalno-przestrzenny traktujący w sposób ogólny zasady rozmieszczenia podstawowych elementów zagospodarowania przestrzeni (w postaci stref ich potencjalnego lub wariantowego występowania i rozwoju) na terenie gminy. Podstawą dla stworzenia tego układu są zasoby przyrodnicze (przede wszystkim obszary chronione) oraz istniejąca zabudowa. Priorytetem kontynuacji rozwoju zabudowy jest jej skupianie a nie rozpraszanie.

Obszar gminy został podzielony na strefy funkcjonalno-przestrzenne. Określa się podstawowy podział na dwie strefy, zdeterminowany istniejącym sposobem użytkowania oraz warunkami kulturowo-przyrodniczymi:

- strefa urbanizacji - intensyfikacji zabudowy o różnej funkcji (skupisk osiedleńczych) tworzącej pierścien wokół miasta Grudziądza obejmujący wsie Mały Rudnik, Piaski, Kobylanka, Marusza, Węgrowo, Gać, Nowa Wieś, Świerkocin, Zakurzewo, Mokre, Pieńki Królewskie, Ruda, Wałdowo Szlacheckie; strefa wielofunkcyjna o charakterze podmiejskim;

- strefa osadniczo-rolniczo-leśna – rozproszonej zabudowy rolniczej, o przeważającym udziale terenów rolniczo-leśnych, z udziałem skupisk osadniczych o funkcji przede wszystkim mieszkaniowo-usługowej, obejmującym przede wszystkim obszary w dalszej odległości od miasta, oparta o obszary otwarte, chronione przyrodniczo, ciągi ekologiczne.

Podział obszaru gminy na strefy funkcjonalne stanowi ramy dla określania zasad zagospodarowania oraz sposobów realizacji polityki przestrzennej, a także rozwoju przestrzennego gminy Grudziądz.

Uzupełnieniem i doprecyzowaniem w/w struktury przestrzennej jest wskazanie docelowej przeważającej funkcji - przeznaczenie terenów w poszczególnych strefach funkcjonalno-przestrzennych, w tym standardów i wskaźników zagospodarowania terenów. Wskazane na rysunku granice poszczególnych stref należy traktować jako generalną zasadę wskazującą na priorytetowy zasięg danej funkcji, szczegółowe granice funkcji będą korygowane w trybie opracowywania planów miejscowych.

We wszystkich strefach lokalizowane będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym, ponadto inne inwestycje ważne dla społeczności lokalnych a nie zaliczone w przepisach do inwestycji celu publicznego, np.: wynikające z ustawy o samorządzie gminnym, powiatowym, województwa.

Lokalizacja inwestycji mogących potencjalnie lub zawsze znacząco oddziaływać na środowisko powinna być uzasadniona ekonomicznie-społecznie-przyrodniczo, zwłaszcza w sąsiedztwie zwartej zabudowy mieszkaniowej oraz na terenach cennych przyrodniczo.

2.2. Uzasadnienie przyjętych rozwiązań w zakresie tworzenia struktury funkcjonalno-przestrzennej

Ogólne zasady strategii zagospodarowania przestrzennego – będące kontynuacją polityki zawartej w dokumentach strategicznych gminy - wskazują na kierunek:

- 1) wyraźnego określenia systemów przyrodniczych, wykorzystujących „liniowy” lub „wyspowy” charakter występujących układów i obszarów węzłowych;
- 2) zachowania i ochrony wartości kulturowych;
- 3) zachowania tożsamości trwałych struktur i historycznych układów ruralistycznych;
- 4) zachowania i ochrony rolniczej przestrzeni produkcyjnej;
- 5) integrowania rolniczej zabudowy osiedleńczej;
- 6) określenia rejonów lokalizacji funkcji mieszkaniowych, wypoczynkowych;
- 7) ustalenia rejonów lokalizacji głównych funkcji obsługi rolnictwa, przetwórstwa, przemysłu oraz usług ponadpodstawowych;
- 8) wykorzystania walorów przyrodniczo - krajobrazowych gminy i możliwości realizacji ośrodków turystycznych;
- 9) przekształceń struktur małych ośrodków, kolonii i zespołów zagrodowych na rzecz obsługi turystycznej;
- 10) wyznaczenia szlaków turystyki pieszo-rowerowej, żeglugowej;
- 11) ustalenia systemowych powiązań komunikacji drogowej;
- 12) poprawy jakości infrastruktury technicznej i zwiększenia zasięgu jej oddziaływania, a przede wszystkim skupiania zabudowy w zasięgu komunalnej sieci kanalizacji sanitarnej (lub innej zbiorczej).

Główne kierunki zmiany przeznaczenia terenów:

- funkcje produkcyjno-usługowe (w tym produkcja przemysłowa, składy i magazyny) planuje się rozwijać w rejonach węzłów drogi krajowej, wojewódzkiej, autostrady, w sąsiedztwie istniejących lub planowanych ponadlokalnych celów publicznych, z zastosowaniem zasady w oddaleniu od zabudowy mieszkaniowo-rekreacyjnej (turystycznej, wypoczynkowej) oraz stosowanie pasów zieleni izolującej,

- rehabilitacja, przekształcenia i uzupełnianie zabudowy na niezainwestowanych działkach położonych w istniejących terenach osadniczych w sposób zharmonizowany z istniejącą zabudową,

- rozwój i uzupełnienie funkcji osiedleńczej przede wszystkim w zasięgu infrastruktury technicznej: kanalizacji, wodociągu oraz komunikacji tj. drogi publicznej,

- ochrona, rehabilitacja lub przekształcenie terenów byłych zespołów dworsko-parkowych oraz folwarków na funkcje mieszkaniowe, usługowe,

- rewaloryzacja układów przestrzennych wsi o wartościach zabytkowych i kulturowych, stosownie do wymogów wynikających z ochrony dziedzictwa kulturowego,

- tworzenie terenów ogólnodostępnej zieleni urządzonej, terenów sportu i wypoczynku,
- zaleca się pozostawienie strefy wolnej od zabudowy jako zieleni w pasie co najmniej 10 m od brzegów jezior, cieków i zbiorników wodnych, z preferencją funkcji ogólnodostępnych terenów wypoczynkowo-rekreacyjnych,
- lokalizacja obiektów zgodnie z przepisami odrębnymi w związku z występowaniem wałów przeciwpowodziowych, obszarów zagrożonych powodzią, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu (gdzie obowiązują bardziej restrykcyjne strefy zakazu lokalizacji obiektów budowlanych),
- ochrona funkcji i obszarów tworzących system przyrodniczy, ciągi ekologiczne,
- rozwój zabudowy rekreacyjnej, mieszkaniowej i turystycznej,
- rozwój zabudowy zasadniczo winien być poprzedzony uzbrojeniem w infrastrukturę techniczną,
- rozwijanie ośrodków wypoczynkowych nad jeziorem Rudnickim, tworzenie nowych ośrodków wypoczynkowych,
- uzupełnianie zabudową istniejących oraz wprowadzenie nowych funkcji w wyznaczonych lokalnych ośrodkach osadniczych,
- na obszarach cennych przyrodniczo, otwartych rolniczych, nowa zabudowa powinna powstawać z wysokim udziałem zieleni (parków, łąk, zadrzewień itp.),
- zachowanie kompleksów leśnych oraz w miarę możliwości zachowanie istniejącej mozaiki użytków leśnych wraz z zadrzewieniami oraz łąk i pastwisk, które stanowią charakterystyczny element krajobrazu obszarów chronionego krajobrazu i parku krajobrazowego,
- dokonywanie zmiany przeznaczenia gruntów leśnych powinno odbywać się po analizie funkcjonalno-ekonomicznej; przesłanką może być ważny interes gospodarczy, preferuje się zasadę, że zmiana użytku leśnego może nastąpić na powiększenie istniejącej zabudowy, w terenach istniejącej i wskazanej w kierunkach rozwoju zabudowy o różnej funkcji,
- prowadzenie gospodarki rolnej ze szczególnym uwzględnieniem wymogów ochrony wód z preferencją dla ekologicznych metod gospodarki rolnej,
- ochrona funkcji i obszarów tworzących system przyrodniczy, w tym ciągów ekologicznych lokalnych i regionalnych,
- intensyfikacja i skupianie zabudowy pozwalająca na pełne wykorzystanie istniejącej i planowanej infrastruktury, przede wszystkim kanalizacji sanitarnej,
- ograniczenie rozpraszania zabudowy zagrodowej i mieszkaniowo-usługowej lokalizowanej na terenach otwartych-rolnych, z zaleceniem jej koncentracji wzdłuż dróg publicznych uzbrojonych w wodociągi oraz istniejącą i planowaną kanalizację,
- utworzenie parku kulturowego (w zgodzie z warunkami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) w rejonie Cytadeli Grudziądzkiej wraz z pierścieniem fortów w tym Wielkiej i Małej Księżej Góry, preferuje się utworzenie parku kulturowego w rejonie Wielkiej Księżej Góry oraz w rejonie Cytadeli Grudziądzkiej,
- należy utrzymać główne funkcje i zagospodarowanie obiektów Fortów wraz z otoczeniem, jako dominujące tereny zieleni, przekształcenia możliwe w niewielkim zakresie (dostosowania istniejących obiektów do funkcji przede wszystkim usług turystycznych),
- nie należałoby lokalizować obiektów potencjalnie lub znacząco zawsze oddziałujących na środowisko na terenach objętych ochroną przyrody (park krajobrazowy, obszar chronionego

krajobrazu, Natura 2000) oraz wpisanych do rejestru zabytków i w jego otoczeniu – z wyjątkami przewidzianymi przepisami odrębnymi,

- możliwość lokalizacji elektrowni wiatrowych, w wyznaczonych obszarach, na terenach rolniczych,
- możliwość lokalizacji w rejonie wyznaczonych ośrodków centrotwórczych obiektów handlowych wielkopowierzchniowych o powierzchni sprzedaży od 400 m² do 2000 m², w strefie A.urbanizacji,
- zasadniczo wyłączone spod zabudowy powinny być tereny, dla których przepisy odrębne ustalają zakaz lokalizacji obiektów budowlanych;
- obowiązuje zakaz rozwoju zabudowy mieszkalno - usługowej na terenie NATURA2000 CYTADELA GRUDZIĄDZ do czasu wykonania specjalistycznych badań z zakresu ochrony przyrody.

2.3.Wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (innych dokumentów z zakresu planowania przestrzennego czy strategicznych)

2.3.1. Wskazane na Rysunku Studium podziały na jednostki funkcjonalno-przestrzenne (i granice) mają charakter generalnej zasady i na etapie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu (w tym decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego) będą uszczegółowione.

W planowaniu przestrzennym należy brać pod uwagę istniejące uwarunkowania i kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin: ochrony środowiska, dóbr kultury, infrastruktury technicznej.

2.3.2. W poszczególnych strefach wskazuje się kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego, tj. zasadniczy podział na tereny o różnej funkcji (istniejącej i projektowanej):

- tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, tzn. przede wszystkim mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej, usługowej, handlowej, rzemieślniczej, turystyki i wypoczynku, rekreacji, ogrody działkowe, z zielenią, oraz cmentarzy, wraz z komunikacją,
- tereny zabudowy produkcyjnej, tzn. produkcyjnej, magazynów, składów, usług, wraz z terenami górniczymi, wraz z komunikacją,
- tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej z przeważającym udziałem zieleni, tzn. przede wszystkim zabudowy mieszkaniowej i usługowej z wysokim udziałem zieleni, parków, lasów,
- tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodniczych, stawy hodowlane,
- teren usługowy lotniska w Lisich Kątach,
- tereny rozmieszczenia elektrowni wiatrowych,
- ciągi ekologiczne, pozostawione jako rzeki, jeziora, stawy, zieleń, lasy, pola uprawne, łąki, pastwiska,

- tereny komunikacji i infrastruktury technicznej (lokalnej i ponadlokalnej), w tym rezerwa pod drogę ekspresową S-16, gazociągi wysokiego ciśnienia oraz linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia – wymagające szczegółowego wskazania korytarzy ich przebiegu,
- tereny obiektów produkcyjnych typu komunalna oczyszczalnia ścieków w Nowej Wsi (oraz lokalne) i regionalne składowisko odpadów wraz z kompleksem unieszkodliwiania odpadów w Zakurzewie.

2.3.3. W wyznaczonych strefach przeznaczenie i zagospodarowanie terenu powinno uwzględniać uwarunkowania oraz kierunki rozwoju różnych zagadnień, jak:

- ochrona środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
- ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków,
- systemy komunikacji i infrastruktury technicznej,
- lokalizacja inwestycji celu publicznego lokalnych i ponadlokalnych,
- rolnicza i leśna przestrzeń produkcyjna,
- obszary zagrożone powodzią i osuwaniem się ziemi,
- tereny zamknięte,
- pozostałe elementy.

2.3.4. Planowanie przestrzenne ponadlokalne – krajowe, wojewódzkie oraz system zagospodarowania przestrzennego „specjalistycznego” (nie objętego ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym). Wszelkie cele publiczne wynikające z w/w dokumentów mogą być realizowane w oparciu o odpowiednie przepisy odrębne.

2.3.5. Na *Rysunku Studium* wskazano istniejące poza obszarem gminy Grudziądz (przede wszystkim na terenie miasta Grudziądza) lokalizacje wybranych inwestycji mających znaczenie dla gminy. Nie stanowią ustaleń niniejszego opracowania, odzwierciedlają one powiązania lokalne i ponadlokalne.

3.KIERUNKI I WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA I UŻYTKOWANIA TERENÓW, W TYM TERENY WYŁĄCZONE Z ZABUDOWY

3.1. Na potrzeby Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego określono postulowane wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w postaci:

- a) powierzchni biologicznie czynnej dla terenów przeznaczonych pod zabudowę,
- b) wskaźnika intensywności zabudowy na działce budowlanej, rozumianej jako iloraz powierzchni zabudowy i ilości kondygnacji nadziemnych w stosunku do powierzchni działki budowlanej,
- c) wielkości działki budowlanej.

Określają one minimalne lub maksymalne parametry i wskaźniki urbanistyczne, uwzględniające wymagania ładu przestrzennego, w tym urbanistyki i architektury oraz zrównoważonego rozwoju. Pozostałe parametry i wytyczne określające ład przestrzenny zawierają poszczególne rozdziały studium.

Zasadniczo określa się, że na terenie gminy powinna powstawać zabudowa niska, lub średnia w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, w nawiązaniu do już istniejącej.

Wytyczne do opracowań planistycznych:

- a) podane wskaźniki powinny być uszczegółowione w stosunku do obiektów objętych ochroną przyrody, ochroną dóbr kultury, wyposażenia w infrastrukturę zbiorczą (lub wodno-kanalizacyjną) oraz istniejącego zagospodarowania i istniejącej zabudowy w poszczególnych jednostkach osadniczych;
- b) podane wskaźniki stosować dla nowopowstałych działek budowlanych;
- c) w zagospodarowaniu terenów zaleca się stosowanie wskaźników zapewniających spełnienie minimalnych lub maksymalnych parametrów, podane wskaźniki powinny podlegać uszczegółowieniu (zwiększeniu, zmniejszeniu), biorąc pod uwagę np.:
  - intensywność zabudowy, która powinna zależeć od rodzaju i wielkości lokalizowanej produkcji, zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej lub wielorodzinnej, rodzaju usług (handel, oświata, usługi zdrowia itp.), czynników ochrony środowiska, rodzaju infrastruktury technicznej, itp.,
  - skalę zabudowy poprzez dostosowanie terenu (miejsca), rodzaju obiektów i kompozycji inwestycji z otoczeniem;
- d) zapewnić układ drogowy o odpowiednich parametrach zgodnie z przepisami ustawy o drogach publicznych, przy czym dla dróg wewnętrznych zaleca się stosowanie parametrów jak dla dróg publicznych.

Wytyczne te należałoby stosować dla celów realizacji inwestycji ujętych w planach miejscowych, a także pomocniczo (albo w zgodności z prawem jeśli zostanie ustanowione) dla wydawanych decyzji administracyjnych oraz w programowaniu nie objętym ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

3.2. W ramach struktury funkcjonalno-przestrzennej wyznacza się strefy, dla których określa się podstawowe wskaźniki i zasady zagospodarowania:

A. STREFA „A.urbanizacji”, na obszarze której ustala się zasady:

1. Główna funkcja – wielofunkcyjna, o charakterze miejskim, podmiejskim; docelowe priorytetowe przeznaczenie terenu: tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej oraz produkcyjnej.
2. W strefie urbanizacji wyznacza się przede wszystkim:
  - 1) skupiska zabudowy mieszkaniowo-usługowych dla których priorytet mają obiekty typu: budynki mieszkaniowe jednorodzinne, wielorodzinne, socjalne, hotelowe, agroturystyczne, rekreacyjne, letniskowe, szkoły, przychodnie zdrowia, handel, gastronomia, rzemiosło produkcyjne, świątynie, obiekty kultury, wypoczynku, sportu, zieleń, parki, komunikacja, parkingi, obsługa podstawowa w zakresie gospodarki odpadami i wodno-ściekowa, itp.

- 2) skupiska zabudowy produkcyjno-usługowych dla których priorytet mają obiekty: przemysłowe, usługowe, handlowe, składowe, magazynowe, usługi rzemieślnicze, parkingi, bazy transportowe, zakłady produkcji rolnej, spożywczej, obiekty hodowlane, itp.
  - 3) skupiska zabudowy mieszkaniowo-usługowych z zielenią dla których należy zachować co najmniej 70% obszaru jako zieleni urządzonej, tereny rolnicze, leśne związane z ochroną przyrody bądź dóbr kultury;
  - 4) zabudowę zagrodową w gospodarstwach rolniczych, hodowlanych, ogrodniczych w ramach rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz w ramach wyznaczonych obszarów o funkcji mieszkaniowo-usługowej, czy produkcyjnej.
3. Przykładowe funkcje uzupełniające: inwestycje celu publicznego, zabudowa zagrodowa i obsługi rolnictwa, zabudowa gospodarki leśnej, obiekty produkcyjne, składy i magazyny przede wszystkim nie zaliczone do zawsze potencjalnie niekorzystnie oddziałujących na środowisko.
4. Funkcje kolidujące (których lokalizacja jest niewskazana): produkcja przemysłowa (obiekty mogące zawsze lub potencjalnie niekorzystnie oddziaływać na środowisko), kopalnie, uciążliwe zakłady rolnicze i przetwórstwa rolniczo-spożywczego.
5. Wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów (preferowane):
- udział powierzchni biologicznie czynnej minimum 20%,
  - maksymalny wskaźnik intensywności zabudowy – 1,2,
  - minimalna powierzchnia działki budowlanej 500 m²,
  - należy zróżnicować w aktach planowania przestrzennego w/w wskaźniki,
  - dla terenów objętych ochroną przyrody, a także nie wyposażonych w system zbiorczy wodno-kanalizacyjny – wskaźniki powinny uwzględnić uwarunkowania i przepisy odrębne.
6. Tereny zasadniczo wyłączone z zabudowy (należy stosować przepisy odrębne):
- 1) obszar bezpośredniego zagrożenia powodzią w Parskach, Zakurzewie, Mokrem, Lisich Kątach,
  - 2) lasy, z wyjątkiem uzyskania stosownej zgody na zmianę przeznaczenia według przepisów odrębnych;
  - 3) obszary Natura2000.
7. Kolidacje potencjalne w związku ze zmianą przeznaczenia lub dotychczasowego użytkowania terenu, które wymagają szczegółowych analiz na etapie planowania przestrzennego lub realizacji inwestycji:
- 1) wprowadzenie nowej zabudowy i zmiany zagospodarowania terenów powojkowych na obszarze Natura 2000 w Parskach i Nowej Wsi oraz obszarze Zespołu Fortów Cytadeli w miejscowości Nowa Wieś, Świerkocin, Wielkie Lniska;
  - 2) wprowadzenie nowej zabudowy na terenach potencjalnie zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych, o spadkach powyżej 12°;
  - 3) sąsiedztwo istniejącej lub planowanej zabudowy mieszkaniowo-rekreacyjnej oraz produkcyjnej;
  - 4) rozwój zabudowy na terenach objętych ochroną przyrody, ochroną zabytków, ochrony środowiska i prawa wodnego;

- 5) konieczność utrzymania elementów ekologicznych i krajobrazowych, a wprowadzanie nowej (potencjalnie dysharmonizującej) zabudowy.
8. Istniejące tereny zainwestowane (na podstawie aktów prawa miejscowego lub decyzji administracyjnych) – uwzględnić zasady podane w aktach prawnych oraz w miarę możliwości dostosować do wskazanych zasad i wskaźników podanych w Studium w zakresie kierunków rozwoju.

B. STREFA „B.osadniczo-rolniczo-leśna”, na obszarze której ustala się zasady:

1. Główna funkcja – tereny otwarte, kompleksy leśne, produkcja rolnicza, ciągi ekologiczne, zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych, hodowlanych i ogrodniczych oraz obsługi rolnictwa.
2. W strefie osadniczo-rolniczo-leśnej wyznacza się przede wszystkim:
  - 1) skupiska kolonijnej, zwartej zabudowy mieszkaniowo-usługowej, w tym zagrodowej w gospodarstwach rolnych, gdzie priorytet mają obiekty typu: budynki mieszkaniowe jednorodzinne, wielorodzinne, socjalne, budynki towarzyszące zabudowie mieszkaniowej i zagrodowej w gospodarstwach rolniczych, obiekty hotelowe, agroturystyczne, rekreacyjne, lotniskowe, szkoły, przychodnie zdrowia, handel, gastronomia, rzemiosło produkcyjne, świątynie, obiekty kultury, wypoczynku, sportu, zieleń, parki, komunikacja, parkingi, obsługa podstawowa w zakresie gospodarki odpadami i wodno-ściekowej, itp.;
  - 2) skupiska zabudowy produkcyjno-usługowej, gdzie priorytet mają obiekty: przemysłowe, usługowe, handlowe, składowe, magazynowe, usługi rzemieślnicze, parkingi, bazy transportowe, zakłady produkcji rolnej, spożywczej, obiekty hodowlane, itp.;
  - 3) skupiska zabudowy mieszkaniowo-usługowych z zielenią dla których należy zachować co najmniej 70% obszaru jako zieleń urządzona, tereny rolnicze, leśne związane z ochroną przyrody bądź dóbr kultury;
  - 4) rozproszoną zabudowę zagrodową w gospodarstwach rolniczych, hodowlanych, ogrodniczych oraz rozproszoną zabudowę służącą gospodarce leśnej.
3. Przykładowe funkcje uzupełniające: inwestycje celu publicznego, usługi wzdłuż dróg publicznych, kopalnie, uciążliwe zakłady rolnicze i przetwórstwa rolniczego, tereny rekreacji i wypoczynku oraz turystyki.
4. Funkcje kolidujące: produkcja przemysłowa (obiekty mogące zawsze lub potencjalnie niekorzystnie oddziaływać na środowisko), rozproszona zabudowa mieszkaniowo-usługowa.
5. Wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów (preferowane):
  - udział powierzchni biologicznie czynnej minimum 20%,
  - maksymalny wskaźnik intensywności zabudowy – 1,0,
  - minimalna powierzchnia działki budowlanej 500 m²,
  - należy zróżnicować w aktach planowania przestrzennego w/w wskaźniki,
  - dla terenów objętych ochroną przyrody, a także nie wyposażonych w system zbiorczy wodno-kanalizacyjny oraz rolniczych – wskaźniki powinny uwzględniać uwarunkowania i przepisy odrębne.
6. Tereny zasadniczo wyłączone z zabudowy (należy stosować przepisy odrębne):

- obszar bezpośredniego zagrożenia powodzią,
  - lasy z wyjątkiem uzyskania stosownej zgody na zmianę przeznaczenia według przepisów odrębnych,
  - tereny zagrożone osuwaniem się mas ziemnych, o spadkach powyżej 12°.
7. Kolizje potencjalne w związku ze zmianą przeznaczenia lub dotychczasowego użytkowania terenu, które wymagają szczegółowych analiz na etapie planowania przestrzennego lub realizacji inwestycji:
- rozwój zabudowy na terenach objętych ochroną przyrody, ochroną zabytków, ochroną środowiska i prawa wodnego,
  - wprowadzenie elektrowni wiatrowych,
  - ustalenie obszarów terenów górniczych,
  - konieczność utrzymania elementów ekologicznych i krajobrazowych, a wprowadzanie nowej (potencjalnie dysharmonizującej) zabudowy.
8. Istniejące tereny zainwestowane (na podstawie aktów prawa miejscowego lub decyzji administracyjnych) – uwzględnić zasady podane w aktach prawnych oraz w miarę możliwości dostosować do wskazanych zasad i wskaźników podanych dla kierunków rozwoju.

3.3. Określa się predysponowaną lokalizację miejsc wypoczynku na szlakach turystycznych (przede wszystkim w pobliżu szlaków międzynarodowych), w rejonach „miejsc widokowych” w miejscowościach: Leśniewo, Zakurzewo, Parski, Nowa Wieś, Skarszewy, Turznice, Gogolin i Szynych.

Możliwe jest zagospodarowanie terenów:

- sąsiadujących z lotniskiem w Lisich Kątach na potrzeby obsługi lotniska,
- w otoczeniu ujęć solanek na potrzeby obsługi terenu górniczego, ewentualnego uzdrowiska.

Ustala się zasadę, że lokalizacja obiektów, zabudowy produkcyjnej, przemysłowej (przede wszystkim zaliczanych do mogących potencjalnie zawsze oddziaływać na środowisko) powinna być w stosunku do zabudowy mieszkaniowej, rekreacyjnej, wypoczynkowej izolowana poprzez pasy zieleni, pasy użytków rolnych i lasów.

3.4. Tereny wyłączone z zabudowy: cmentarze nieczynne jako obiekty pamięci narodowej, użytki ekologiczne w myśl aktów ustanawiających, udokumentowane tereny osuwisk w myśl przepisów odrębnych.

4. OBSZARY ORAZ ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW, OCHRONY PRZYRODY, KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I UZDROWISK

4.1. Obszary ochrony środowiska i przyrody oraz krajobrazu kulturowego

Na terenie gminy Grudziądz ustanowione są następujące formy ochrony przyrody:

- trzy obszary sieci Natura 2000 (obszar specjalnej ochrony ptaków „Dolina Dolnej Wisły”, specjalny obszar ochrony siedlisk „Cytadela Grudziądz” i specjalny obszar ochrony siedlisk „Dolina Osy”).

- Chełmiński Park Krajobrazowy,
- Nadwiślański Park Krajobrazowy,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Strefy Krawędziowej Doliny Dolnej Wisły,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Osy i Gardęgi,
- stanowisko dokumentacyjne „Białochowo” ,
- użytki ekologiczne,
- pomniki przyrody.

W/w obiekty zostały opisane w „Części I – Uwarunkowania” niniejszego opracowania oraz przedstawione na *Rysunku Studium* (z wyjątkiem lokalizacji pomników przyrody).

4.2. Zasady ochrony zasobów środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu kulturowego

Główne zasady ochrony zasobów przyrody i krajobrazu kulturowego zawierają dokumenty ustanawiające (uchwały, rozporządzenia, zarządzenia) oraz plany ochrony, zgodnie z Ustawą prawo ochrony przyrody, a także przepisy ochrony środowiska.

Należy stosować przede wszystkim cele i zasady przyjęte w Polityce Ekologicznej Polski oraz koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

Jednym z założeń gminy jest ochrona i racjonalne kształtowanie środowiska przyrodniczego i kulturowo-krajobrazowego, która powinna być osiągnięta m.in. poprzez:

- a) dążenie do harmonijnego współistnienia struktur osadniczych ze środowiskiem przyrodniczym i kulturowo-krajobrazowym;
- b) racjonalne wykorzystanie przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych atutów gminy w celu jej dalszego rozwoju gospodarczego oraz podnoszenia standardów życia mieszkańców;
- c) zachowanie i ekspozycja walorów krajobrazu kulturowego i naturalnego gminy;
- d) zorganizowanie punktów widokowych, głównie wzdłuż tras komunikacyjnych, oraz ochronę widoków poprzez zachowanie otwartych przedpól ekspozycyjnych i rysunku panoramy miejscowości lub istniejącego harmonijnego zagospodarowania terenów otwartych;

- e) zachowanie różnic zagospodarowania przestrzeni (komponowanie zwartych istniejących wsi oraz rozproszonych osad wśród pól i lasów), otwartego krajobrazu pól, łąk i pastwisk w korytarzach dolin rzek oraz krajobrazu rozległych, niezabudowanych stoków, wzniesień;
- f) zachowanie krajobrazu wewnątrz wodnych poprzez ograniczanie zabudowywania brzegów jezior i rzek;
- g) realizację ścieżek rekreacyjnych, w tym dydaktycznych, na obszarach chronionych, zwłaszcza na obszarze Parku Krajobrazowego i Obszaru Chronionego Krajobrazu;
- h) poprawę stanu lokalnej infrastruktury technicznej, w tym budowa, modernizacja i rozbudowa zbiorczych systemów wodociągów komunalnych;
- i) realizację systemów zbiorczej kanalizacji sanitarnej we wszystkich miejscowościach gminy, priorytet stanowi strefa A.urbanizacji oraz zwarta zabudowa mieszkaniowo-usługowo-produkcyjna;
- j) realizację indywidualnych systemów oczyszczania ścieków na obszarze całej gminy, tam gdzie system kanalizacji zbiorczej nie ma ekonomicznego uzasadnienia, przede wszystkim w strefie B.osadniczo-rolniczo-leśnej, na terenach otwartych rolniczych;
- k) systematyczne wprowadzanie systemów proekologicznych typu systemy solarne, pompy ciepła;
- l) organizację selektywnej zbiórki odpadów komunalnych na obszarze gminy;
- m) rozwijanie turystyki pobytowej, kwalifikowanej i krajoznawczej, w takim zakresie, aby nie powodowała degradacji środowiska przyrodniczego, kulturowego ani krajobrazu gminy.

4.3. Kierunki kształtowania struktur funkcjonalno-przestrzennych w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego

- 1) W granicach Parku Krajobrazowego nie powinny być lokalizowane nowe obiekty produkcyjne oraz uciążliwe obiekty hodowli zwierząt.
- 2) Nowa zabudowa powinna być lokalizowana na obszarach wyznaczonych na *rysunku Studium* w ramach zwartej zabudowy wsi o różnej funkcji.
- 3) Zaleca się realizację nowych siedlisk rolniczych poza obszarami zabudowanymi w wypadku, kiedy wielkość gospodarstwa przekroczy średni areał gospodarstw rolnych w gminie.
- 4) W stosunku do ustanowionych i powołanych form ochrony przyrody obowiązuje stosowanie zakazów, nakazów i obowiązków wynikających z przepisów o ochronie przyrody i aktów prawnych je tworzących (respektowanie zakazu wprowadzania nowej zabudowy w pasie 100m od linii brzegowej jezior, rzek i innych cieków wodnych).
- 5) Obejmuje się ochroną zasoby i walory obiektów i obszarów objętych szczególnymi zasadami gospodarowania, wynikającymi z przepisów szczególnych oraz z zasady zrównoważonego rozwoju, oznaczonych na *Rysunku Studium*.
- 6) Zagospodarowanie lasów ochronnych, znajdujących się na gruntach Skarbu Państwa, powinno być prowadzone pod kątem ciągłego ich utrzymywania w stanie zapewniającym

wymogi ochrony środowiska przyrodniczego; oprócz zabiegów pielęgnacyjnych obowiązuje zakaz wycinki tych lasów; nie powinna być zasadniczo dokonywana zmiana przeznaczenia tych lasów.

7) W odniesieniu do istniejącego zbiornika wód podziemnych GZWP nr 129 Dolnej Osy, przyjmuje się następujące zasady gospodarowania w jego obrębie:

- zakaz lokalizowania obiektów powodujących zagrożenie dla środowiska, a zwłaszcza wód podziemnych,
- lokalizacja obiektów potencjalnie niebezpiecznych dla wód podziemnych powinna być poprzedzona oceną oddziaływania na środowisko, a zwłaszcza na wody podziemne,
- na terenach zasilania GZWP, postuluje się bezwzględny rozwój kanalizacji sanitarnej i podłączenie do zbiorczego systemu kanalizacyjnego i oczyszczalni ścieków.

8) W odniesieniu do udokumentowanych złóż, a głównie do istniejących obszarów górniczych, należy prowadzić zasady gospodarowania zgodne z decyzjami ustanawiającymi oraz przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony zasobów geologicznych.

9) Na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią wzdłuż rzeki Wisły i Osy oznaczonych na *Rysunku Studium* nie powinny być lokalizowane obiekty przeznaczone na stały pobyt ludzi i zwierząt, należałoby grunty pozostawić w rolniczym, leśnym użytkowaniu. Warunki i zasady ochrony i lokalizacji obiektów budowlanych regulują przepisy odrębne (Prawo wodne).

10) Zgodnie z art. 33 Ustawy o ochronie przyrody na obszarach Natura 2000 zabrania się podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000, w tym w szczególności: pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych lub siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 lub wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 lub jego powiązania z innymi obszarami.

Dla obszarów Natura 2000 na terenie Gminy Grudziądz zagrożeniem może być:

- w przypadku Cytadeli Grudziądz zagrożeniem może być niepokojenie nietoperzy w okresie zimowym (okres hibernacji), blokowanie otworów wejściowych, ewentualne zmiany mikroklimatu.; w związku z tym należałoby ograniczyć inwestycje budowlane związane ze stałym pobylem ludzi na terenie i w pobliżu obszaru Natura2000. Preferuje się użytkowanie jako zieleni, tereny rolnicze;

- w przypadku Doliny Dolnej Wisły zagrożeniem może być niszczenie morfologicznej różnorodności międzywala, zanieczyszczenie wód (przemysłowe i komunalne), zabudowa brzegów, zalesianie muraw, spontaniczna sukcesja roślinności wskutek zaprzestania lub zmniejszenia intensywności wypasu zwierząt w międzywalu, zamiana użytków zielonych na pola orne w międzywalu; w związku z tym należałoby pozostawić tereny jako rolnicze;

- w przypadku Doliny Osy zagrożeniem może być napływ biogenów z otaczających go terenów rolniczych. W związku z tym jeżeli nie zmieni się struktura użytkowania terenu oraz formy i natężenie gospodarki (zwłaszcza leśnej) to inne zagrożenia są nieistotne. Dlatego istotna jest prawidłowa gospodarka rolna oraz ograniczenie zabudowy w rejonie Natura 2000.

4.4. Inne ustalenia związane z ochroną i kształtowaniem środowiska naturalnego gminy

- Na obszarze gminy dopuszcza się lokalizację elektrowni wiatrowych wraz z niezbędną infrastrukturą, po spełnieniu niezbędnych wymogów ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego. Lokalizacja na obszarach objętych obszarową formą ochrony przyrody (park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu) oraz w ich sąsiedztwie wymaga przeprowadzenia przede wszystkim oceny oddziaływania inwestycji na środowisko.
- Należy realizować wzdłuż obiektów uciążliwych dla środowiska, w tym dla komfortu życiowego ludzi (typu trasy komunikacyjne, składowiska odpadów, oczyszczalnie ścieków, zakłady zaliczone do mogących zawsze lub potencjalnie oddziaływać na środowisko, lub inne zakłady i przedsięwzięcia negatywnie oddziałujące na środowisko) pasy zieleni izolacyjnej.
- Niezależnie od zasilania z sieci wodociągowej, należy przewidzieć zaopatrzenie ludności z awaryjnych studni publicznych zgodnie z przepisami odrębnymi.
- Należy zapewnić dostępność powszechną do zbiorników i cieków wodnych należących do Skarbu Państwa, tzn. właściwym byłoby zachować minimalne strefy przybrzeżne, i zakazy grodzenia wynikające z przepisów odrębnych. W tym celu należy wyznaczać publiczne ciągi piesze, obszary zieleni wokół zbiorników oraz zapewnić dostęp komunikacyjny.
- Należy zachować strefy ochronne czynnych cmentarzy od budynków mieszkalnych, zamieszkania zbiorowego, obiektów przemysłu spożywczego, obiektów żywienia zbiorowego, magazynów żywności itp. zgodnie z przepisami odrębnymi.
- Dopuszcza się stosowanie innych rozwiązań infrastruktury technicznej, niż podane w Studium (zgodnych z najnowocześniejszymi technologiami), pod warunkiem spełnienia niezbędnych wymogów przede wszystkim środowiska przyrodniczego.
- Proponuje się objęcie miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego terenów zlokalizowanych w strefie A.urbanizacji. Plan ten powinien określić m.in.: warunki ochrony przyrodniczej oraz zasady zagospodarowania terenu, w tym określić minimalne powierzchnie działek budowlanych, wskaże tereny objęte zakazem zabudowy, ustali formy, gabaryty i standardy zabudowy. Powyższy plan miejscowy przyczyni się do racjonalnej ochrony i kształtowania struktury osadniczej oraz dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.
- Zaleca się sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wszystkich miejscowości gminy w obrębie zwartej zabudowy. Realizacja planów dla poszczególnych miejscowości winna odbywać się sukcesywnie, poczynając od miejscowości, w których występuje największy ruch budowlany lub obserwuje się najpoważniejsze konflikty przestrzenne.
- Strefę zakazu (ograniczeń) zabudowy wzdłuż naturalnych zbiorników i cieków wodnych na terenie Parków Krajobrazowych i na Obszarach Chronionego Krajobrazu należy wyznaczyć w planach miejscowych zgodnie z obowiązującymi przepisami aktu prawa miejscowego.

Elementy środowiska przyrodniczego zostały przedstawione na *Rysunku Studium*.

4.5. Obszary i zasady ochrony uzdrowisk

Na terenie Gminy Grudziądz nie występują uzdrowiska, w myśl przepisów Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (tekst jednolity Dz.U.2012 r. poz.651, ze zm.).

W myśl w/w ustawy uzdrowisko to obszar, na terenie którego prowadzone jest lecznictwo uzdrowiskowe, wydzielony w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych, spełniający odpowiednie warunki, któremu został nadany status uzdrowiska. Status uzdrowiska może być nadany obszarowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) posiada złoża naturalnych surowców leczniczych o potwierdzonych właściwościach leczniczych na zasadach określonych w ustawie;
- 2) posiada klimat o właściwościach leczniczych potwierdzonych na zasadach określonych w ustawie;
- 3) na jego obszarze znajdują się zakłady lecznictwa uzdrowiskowego i urządzenia lecznictwa uzdrowiskowego, przygotowane do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego;
- 4) spełnia określone w przepisach o ochronie środowiska wymagania w stosunku do środowiska;
- 5) posiada infrastrukturę techniczną w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej, w zakresie transportu zbiorowego, a także prowadzi gospodarkę odpadami;

oraz przeprowadzona zostanie stosowna procedura.

Na terenie Gminy Grudziądz występują złoża wód geotermalnych (cieplic); dla surowca tego niezbędne jest potwierdzenie właściwości leczniczych.

Zgodnie z art. 38b ustawy o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych gmina, która na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw zdrowia uzyska potwierdzenie możliwości prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego na swoim obszarze, sporządza i uchwała miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla strefy "A" ochrony uzdrowiskowej, w terminie do 2 lat od dnia otrzymania tej decyzji.

Biorąc pod uwagę istniejące uwarunkowania w Studium Gminy Grudziądz nie wyznacza się obszaru uzdrowiska; nie wyklucza się jednak jego powstania w zgodzie z przepisami odrębnymi przewidując lokalizację na terenie całej Gminy, po przeprowadzeniu stosownych analiz (nie wyklucza się obszaru uzdrowiska na terenie miasta Grudziądza).

5. OBSZARY I ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

5.1. Kierunki i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunkami ochrony dziedzictwa kulturowego są:

- zachowanie zidentyfikowanych wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego,
- wyeksponowanie obszarów i obiektów o istotnych wartościach zabytkowych i kulturowych, w tym Cytadeli Grudziądzkiej wraz z zespołem fortów i systemem obronnym,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i przeciwdziałanie negatywnym zmianom funkcjonalno-przestrzennym w obszarach posiadających wartości kulturowe.

W celu ochrony wartości zabytkowych i kulturowych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym określa się:

- obszary i obiekty, które ze względu na posiadane wartości kulturowe objęte zostały ochroną konserwatorską,
- zasady ochrony wartości zabytkowych i kulturowych obszarów i obiektów, w tym ograniczenia w zagospodarowaniu.

W zidentyfikowanych zasobach dziedzictwa kulturowego wskazuje się obiekty lub obszary ochrony dziedzictwa kulturowego, wg form ochrony, którymi są:

- a) wpis do rejestru zabytków,
- b) utworzenie parku kulturowego,
- c) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Niezbędne uznaje się wskazanie obiektów, obszarów chronionych prawem miejscowym, jak:

- obszary objęte strefami ochrony konserwatorskiej,
- obiekty i obszary zabytkowe ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków lub gminnej, w tym stanowiska archeologiczne.

Generalne zasady ochrony dziedzictwa kulturowego oraz walorów krajobrazu kulturowego, którym należy podporządkować kształtowanie zagospodarowania przestrzennego to:

- zachowanie i konserwacja obiektów zabytkowych, w szczególności zespołu fortyfikacyjnego Grudziądza,
- zachowanie (a także odtworzenie) zabytkowego układu i kompozycji przestrzennej zespołów wiejskich (układów ruralistycznych), o dużym znaczeniu kulturowym i historycznym,
- rewaloryzacja, rewitalizacja historycznych układów przestrzennych założeń dworsko-parkowych i folwarcznych według szczegółowych wytycznych konserwatorskich,
- podporządkowanie wymogom przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dopuszczalnych przekształceń zabytkowej zabudowy i zagospodarowania terenu,
- ograniczenie lokalizowania obiektów dysharmonizujących z historycznym sąsiedztwem i przesłaniających obiekty zabytkowe, w tym ograniczenie lokalizowania naziemnych obiektów infrastruktury technicznej,

- uwzględnianie wymogów ochrony archeologicznej,
- konserwację zabytkowych obiektów sakralnych oraz zespołów dworsko-parkowych,
- objęcie ochroną prawną w formie parku kulturowego obiektów będących elementami fortyfikacji miasta, tj. Cytadela, Fort Mała Księża Góra, Fort Wielka Księża Góra,
- objęcie ochroną konserwatorską obiektów związanych z osadnictwem holenderskim (mennonickim) w Dolinie Wisły, np.: cmentarzy mennonickich, chałupy mennonickie w Sosnówce.

Zgodnie z ustawą opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza, w szczególności polega na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

5.2. Obszary i obiekty dziedzictwa kulturowego oraz zasady ochrony

5.2.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego.

Wpisane do rejestru zabytków są następujące obiekty (orientacyjnie oznaczone na *Rysunku Studium*):

1. Dusocin – zagroda wiejska (obiekt na działce ewidencyjnej nr 75/9 z obrębu Dusocin)

- Zagroda wiejska-dom mieszkalny; czas powstania: poł. XIX w.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 03.07.1993r. nr rejestru woj.kuj-pom. A/136/1;
- Zagroda wiejska-obora; czas powstania: poł. XIX w.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 03.07.1993 r.; nr rejestru woj.kuj-pom. A/136/2;
- Zagroda wiejska-podwórze gospodarcze z otaczającą je zielenią na działce nr 75/9; czas powstania: poł. XIX w.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 03.07.1993 r.; nr rejestru woj.kuj-pom. A/136/3;

2. Mokre (obiekt na działce ewidencyjnej nr 122/4 z obrębu Mokre) - Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny; czas powstania: 1641 r.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 13.07.1936 r.; nr rejestru woj.kuj-pom. A/298;

3. Szynych (obiekt na działce ewidencyjnej nr 141 z obrębu Szynych) - Kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja z urządzeniem wnętrza; czas powstania: 1742r.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 30.11.1929 r.; nr rejestru woj.kuj.-pom. A/297;

4. Węgrowo (obiekt na działce ewidencyjnej nr 8/29, 8/30 z obrębu Węgrowo) - Park (podworski, krajobrazowy) o pow. 3.5 ha; czas powstania: poł. XIX w.; decyzja o wpisie do rejestru zabytków z dnia 25.11.1986 r.; nr rejestru woj.kuj-pom. A/300;

5. Wielkie Lniska (obiekt na działce ewidencyjnej nr 56/21 z obrębu Wielkie Lniska) - Park (podworski) o pow. 1,26 ha; czas powstania: pocz. XIX w.; decyzja o wpisie do rejestru z dnia 24.11.1986 r.; nr rejestru woj.kuj-pom. A/299;

6. Wielkie Lniska - Fort Grupowy Wielka Książa Góra (obiekt na działkach ewidencyjnych nr 28, nr 32 z obrębu Wielkie Lniska):

- Fort Wielka Książa Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/1; dawny nr woj. toruńskiego A/709/1.
- Fort Wielka Książa Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/2; dawny nr woj. toruńskiego A/709/2.
- Fort Wielka Książa Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/3; dawny nr woj. toruńskiego A/709/3.
- Fort Wielka Książa Góra - schron piechoty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/4; dawny nr woj. toruńskiego A/709/4.
- Fort Wielka Książa Góra - schron amunicyjny; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/5; dawny nr woj. toruńskiego A/709/5.
- Fort Wielka Książa Góra - schron sanitarny; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/6; dawny nr woj. toruńskiego A/709/6.
- Fort Wielka Książa Góra - bateria pancerna; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/7; dawny nr woj. toruńskiego A/709/7;
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/8; dawny nr woj. toruńskiego A/709/8.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/9; dawny nr woj. toruńskiego A/709/9.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/10; dawny nr woj. toruńskiego A/709/10.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/11; dawny nr woj. toruńskiego A/709/11.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/12; dawny nr woj. toruńskiego A/709/12.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/13; dawny nr woj. toruńskiego A/709/13.
- Fort Wielka Książa Góra - wartownia; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/14; dawny nr woj. toruńskiego A/709/14.
- Fort Wielka Książa Góra - bateria ziemna; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/15; dawny nr woj. toruńskiego A/709/15.
- Fort Wielka Książa Góra - 5 podwójnych stanowisk pancernych wieżyczek przewoźnych; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/16; dawny nr woj. toruńskiego A/709/16.
- Fort Wielka Książa Góra - dom walmistrza; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/17; dawny nr woj. toruńskiego A/709/17.
- Fort Wielka Książa Góra - formy ziemne: wał piechoty, nasyp osłonowy, krata forteczna z pasem zasieków i drogi łączące obiekty; czas powstania: 1890-1914. (decyzja z dnia 04.12.1998 r) - nr rejestru A/7/1-17; dawny nr woj. toruńskiego A/709/1-17.

W stosunku do obszarów i obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków obowiązuje priorytet wymagań konserwatorskich:

- uzgadnianie zamierzeń i działań inwestycyjnych, w trybie przepisów odrębnych, z organem ds. ochrony zabytków, który w związku z wystąpieniem właściciela lub posiadacza zabytku przedstawia zalecenia konserwatorskie,
- uzyskanie pozwolenia organu ds. ochrony zabytków dla wszelkich działań inwestorskich (także podziałów nieruchomości obejmujących obiekty wpisane do rejestru zabytków) realizowanych w obiektach i na nieruchomościach wpisanych do rejestru zabytków.

5.2.2. Zabytki nieruchome ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

- a) zabytki architektury i budownictwa (w tym obiekty sakralne, techniki i kultury materialnej);
- b) historyczne układy urbanistyczne lub ruralistyczne, tj. „przestrzenne założenie wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg” obejmujące zabytkowe układy przestrzenne, założenia przestrzenne dworsko-parkowe, młyńskie, oraz zabudowę folwarczną;
- c) zabytkowe parki i założenia zieleni komponowanej;
- d) zabytkowe (historyczne) cmentarze;
- e) zabytki archeologiczne (będące powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem);
- f) historyczne Forty, fortyfikacje i obiekty Cytadeli Grudziądzkiej (np.: lunety);

W/w obiekty zostały przedstawione w „Części I Uwarunkowania”, w dziale ochrona dóbr kultury.

Obejmuje się ochroną obiekty zabytkowe rekomendowane do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, wskazane na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do czasu ustanowienia gminnej ewidencji zabytków (ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wskazane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do ujęcia w ewidencji). Wykaz ten stale podlega zmianom.

Na rysunku studium zostały wskazane ważniejsze obiekty i obszary ujęte w ewidencji tj.: założenia dworsko-parkowe i folwarczne, założenia młyńskie, Forty, Kościoły. Dokładne granice (lokalizacje) powinny zostać ustalone w szczegółowych opracowaniach z zakresu planowania przestrzennego.

W celu prowadzenia ochrony zabytków nie wpisanych do rejestru zabytków ustala się podstawowe zasady ochrony:

- należy obiekty uwzględnić w miejscowym planie, lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- utrzymywać w dobrym stanie technicznym, bez naruszania ich wartości zabytkowej,

- należy określić w planowaniu przestrzennym (w miejscowym planie, decyzji o warunkach zabudowy) warunki i zakres ochrony w zależności od potrzeb: funkcje obiektów, przeznaczenie terenu, linie zabudowy, gabaryty, formy, detale architektoniczne oraz zagospodarowanie bezpośredniego otoczenia z uwzględnieniem linii zabudowy i w miarę konieczności innych wskaźników jak powierzchni biologicznie czynnej, szerokości elewacji frontowej.

Ochrona wartości kulturowych zabytków architektury i budownictwa (np.: domy i chaty, dawne szkoły) polega na uwzględnianiu w zagospodarowaniu przestrzennym następujących zasad:

- zachowanie i konserwacja formy architektonicznej i stylistycznej (gabarytu, wystroju architektonicznego),
- ograniczenie zmian funkcji obiektów, zaleca się pozostawienie historycznej funkcji obiektów, budynków,
- ochrona perspektywy widokowej i gabarytów dla indywidualnych obiektów położonych poza strefami ochrony konserwatorskiej.

Ochrona wartości kulturowych zespołów pałacowo-parkowych, dworsko-parkowych i folwarcznych oraz parków podworskich, a także zespołów młyńskich polega na uwzględnianiu w zagospodarowaniu przestrzennym i przy opracowywaniu miejscowych planów następujących zasad:

- ujęcie i ochrona w miejscowym planie lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
  - zachowanie i rewaloryzacja rozplanowania założeń, historycznych osi kompozycji, powiązań widokowych i układów roślinnych,
  - uzupełnienia kompozycji lub inna ingerencja przestrzenna – w oparciu o wyniki analiz konserwatorskich, zgodnie z zachowaniem swoistych cech zespołu,
  - zachowanie starodrzewu oraz odtwarzanie założeń parkowych,
  - tereny historycznych parków powinny być przeznaczone na zielen parkową,
  - zachowanie i konserwacja formy architektonicznej, stylistycznej i kolorystycznej obiektów-budynków znajdujących się na terenie założeń,
  - uszczegółowienie w planach miejscowych warunków i zasad ochrony w tym: gabarytów, formy, detalu oraz zagospodarowania bezpośredniego otoczenia obiektów architektonicznych, z uwzględnieniem linii zabudowy i w miarę konieczności innych wskaźników jak powierzchni biologicznie czynnej, szerokości elewacji frontowej,
  - zachowanie zabytkowego układu parków oraz zachowanych kompozycji układów zieleni, uczytelnienie wnętrz parkowych i powiązań widokowych pomiędzy nimi,
  - głównie zachowaniu dominacji i harmonijnego nawiązania względem istniejących form kulturowych na zasadzie sąsiedztwa i w paśmie ich styku, zabezpieczenie właściwej ekspozycji (widokowej);
- oraz innych nakazów i zakazów mających wpływ na wygląd i zachowanie zabytku.

Ochrona historycznych układów wsi (układów ruralistycznych) polega na uwzględnieniu w zagospodarowaniu przestrzennym i opracowywanych planach miejscowych oraz decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, następujących zasad:

- ochrona ekspozycji i ograniczenie w zabudowie punktów i osi widokowych,
- podporządkowanie i zharmonizowanie nowej zabudowy z istniejącymi obiektami o wartościach kulturowych i zabytkowych w zakresie linii zabudowy, zasadniczych proporcji wysokościowych i kubaturowych.

Ochrona wartości kulturowych obszarów cmentarzy polega na uwzględnianiu w zagospodarowaniu przestrzennym i przy opracowywaniu planów miejscowych (decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) następujących zasad:

- zachowanie i konserwacja zabytków architektury oraz sztuki sakralnej i sepulkralnej,
- zachowanie i rewaloryzacja historycznej kompozycji założeń i układów zieleni,
- ochrona układu przestrzennego, zachowanych nagrobków i drzew,
- zakaz zabudowy, utrzymanie jako teren zieleni urządzonej,
- nakaz zachowania cmentarzy zamkniętych jako miejsc pamięci.

Ochrona stanowisk archeologicznych polega na uwzględnianiu w zagospodarowaniu przestrzennymi i przy opracowywaniu miejscowych planów (oraz decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) następujących zasad:

- wskazanie lokalizacji w dokumentach planowania przestrzennego,
- prowadzenie wszelkich działań inwestycyjnych po przeprowadzeniu badań wykopaliskowych, bądź przy udziale archeologa, z możliwością zmiany nadzoru archeologicznego na badania archeologiczne w przypadku odkrycia zachowanych obiektów archeologicznych i architektonicznych na zasadach przepisów ustawy o ochronie zabytków,
- zachowanie w przestrzeni wyodrębnionej formy stanowisk archeologicznych naziemnych z własną formą krajobrazową.

Ochrona Fortów, zespołów fortów, sieci obiektów Twierdzy Grudziądz polega na uwzględnianiu w zagospodarowaniu przestrzennymi i przy opracowywaniu miejscowych planów (oraz decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu) następujących zasad:

- wskazanie lokalizacji w dokumentach planowania przestrzennego,
- prowadzenie wszelkich działań inwestycyjnych pod nadzorem wojewódzkiego konserwatora zabytków na zasadach przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- zachowanie w przestrzeni wyodrębnionej formy fortów z własną formą krajobrazową wraz z niezbędnym sąsiedztwem,
- zmiany formy, gabarytów, detali budynków, elementów zagospodarowania, elementów militarnych itp. – są istotnie ograniczone,
- wprowadzanie nowych elementów budynków, budowli i zmian zagospodarowania terenu – po przeprowadzonej analizie urbanistycznej,

- utrzymanie funkcji przeważającej w formie zieleni, z przystosowaniem obiektów do współczesnych funkcji z preferencją usług turystycznych,
- dopuszcza się ograniczone wprowadzenie funkcji mieszkalnych,
- należy ograniczyć nową zabudowę na „przedpolu” Fortów, oraz w ich otoczeniu,
- zachowanie zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, tj. utrzymanie budynków i budowli Fortów, powiązań sieci dróg fortecnych, osi widokowych i kompozycyjnych,
- uszczegółowienie w planach miejscowych warunków i zasad ochrony w tym: gabarytów, formy, detalu oraz zagospodarowania bezpośredniego otoczenia obiektów architektonicznych, technicznych, budowlanych, powierzchni biologicznie czynnej, oraz strefy ochrony konserwatorskiej.

5.3. Strefy ochrony konserwatorskiej

Strefy ochrony konserwatorskiej (wskazane na *Rysunku Studium*), wyznaczone celem ochrony wartości kulturowych, obejmują:

- wsie z zachowanym czytelnym układem przestrzennym: Dusocin, Kobylanka, Linarczyk, Leśniewo, Lisie Kąty, Mokre, Nowa Wieś, Parski, Szynych, Świerkocin, Turznice, Węgrowo, Wielki Welcz, Wielkie Lniska, Małe Lniska, Zakurzewo,
- zespoły młyńskie obejmujące młyn, zabudowę mieszkalną, folwarczną z podwórzem gospodarczym, oraz dawne sady i ogrody użytkowe (a niekiedy parki) położone we wsiach Ruda, Daszkowo i Turznice,
- założenia przestrzenne zespołów podworskich, obejmujące poza częścią rezydencjalną (dwór, pałac, park, staw itp.) także zabudowę folwarczną z podwórzem gospodarczym, kolonię mieszkaniową pracowników folwarku oraz dawne sady i ogrody użytkowe - we wsi Dusocin, Małe Lniska, Marusza, Mokre, Skarszewy, Sosnówka, Turznice, Węgrowo, Wielkie Lniska,
- cmentarze wraz z otoczeniem,
- Fort Nowa Wieś, Fort Świerkocin, Fort Parski, Fort Wielka Księża Góra, Fort Mała Księża Góra z otoczeniem,
- kolonie i skupiska zabudowy z licznym nagromadzeniem obiektów zabytkowych, we wsi Gogolin, Mały Rudnik, Piaski, Hanowo, Daszkowo, Pieńki Królewskie, Rozgarty, Ruda, Skarszewy, Sosnówka, Wałdowo Szlacheckie,
- stanowiska archeologiczne.

Ustala się ochronę wartości kulturowych poprzez uwzględnienie w zagospodarowaniu przestrzennym w szczególności następujących zasad:

- uwzględnienie i ustalenie szczegółowych zasad ochrony w miejscowym planie lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, poprzez określenie zakazów, nakazów i dopuszczeń w zagospodarowaniu terenu,

- szczegółowe granice terenów strefy ochrony konserwatorskiej zostaną wyznaczone w dokumentach planistycznych, na podstawie wytycznych wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- zachowanie zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, tj. utrzymanie gabarytów, formy budynków i budowli, istniejącej linii zabudowy, sieci dróg, alei, szpalerów, zadrzewień, osi widokowych i kompozycyjnych,
- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie dostosowania zasadniczych proporcji wysokościowych obiektów, linii zabudowy, przy jednoczesnym założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej.

W myśl przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami szczególne zapisy zostaną ujęte w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, w którym będą obowiązywać określone ustalenia planu w szczególności ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

5.4. Obiekty wskazane do wpisu do rejestru zabytków

- Wielkie Lniska - Fort Grupowy Mała Księża Góra wewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, zbudowany w l. 1889-1903.
- Fort Parski Południowy, Fort Parski Północny, Fort Nowa Wieś i Fort Świerkocin wewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, zbudowane w l. 1889-1903.
- Parski/Nowa Wieś - Bateria Północna (w sąsiedztwie fortu Parski) wewnętrznego obwodu fortyfikacji Twierdzy Grudziądz, zbudowana w l. 1889-1903.
- Parski/Nowa Wieś - Lunety III i IV na przedpolu Cytadeli Grudziądzkiej, zbudowane w pocz. XIX w.
- Wielki Wełcz – Cmentarz mennonicki, założony w końcu XVIII w., nieczynny.
- Szynych - Cmentarz przykościelny parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Mikołaja.
- Szynych - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny.
- Stary Folwark - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny.
- Sosnówka - Cmentarz mennonicki, założony w 1691 r., nieczynny.
- Skarszewy - Cmentarz ewangelicki, założony w 2 poł. XIX w., nieczynny.
- Ruda - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny.
- Ruda - Zespół młyński nad Młynówką (młyn, dwór i park) z XVIII/XIX w.
- Parski - Cmentarz mennonicki, założony w poł. XIX w., nieczynny.
- Nowa Wieś - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny.
- Mokre - Cmentarz przykościelny parafii rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, założony w XIV w., nieczynny.
- Mokre - Cmentarz ewangelicki, założony w poł. XIX w., nieczynny.
- Gać - Cmentarz ewangelicki, założony w 2 poł. XIX w., nieczynny.
- Dusocin - Cmentarz ewangelicki, założony w 1 poł. XIX w., nieczynny.
- Zespół dworsko-parkowy w Maruszy, dwór 1863r., park założony w pocz.XIXw., kompleks

zabudowań folwarcznych z lat 1863-1890 (w tym wieża zielarska), młyn wodny pocz.XIXw.

5.5. Inne obiekty objęte ochroną na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Na terenie Gminy Grudziądz nie występują zabytki uznane za pomnik historii, nie ma również parku kulturowego. Ochroną są objęte obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz pozostałe częściowo objęte ustaleniami ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wskazuje się utworzenie parku kulturowego, w myśl przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w nawiązaniu do wskazań planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego.

Wyznacza się obszar Parku Kulturowego Księża Góra, obejmującego obszar Wielkiej Księżej Góry i Małej Księżej Góry wraz z otoczeniem, dokładne granice zostaną wyznaczone stosowną uchwałą. Nie wyklucza się utworzenia Parku Kulturowego w rejonie Cytadeli Grudziądzkiej.

Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. W uchwale zostanie określona nazwa parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego;
- 4) składowania lub magazynowania odpadów.

Dla planowanego parku kulturowego (po przyjęciu stosownej uchwały rady gminy w sprawie ustanowienia parku kulturowego) należy sporządzić obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, stosownie do przepisów odrębnych o ochronie zabytków, respektujący zasady ochrony wartości zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych, w tym zasady dotyczące ochrony konserwatorskiej.

5.6. Wytyczne do opracowań planistycznych

Należy objąć ochroną konserwatorską wszystkie obiekty zabytkowe zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w szczególności:

- 1) poprzez wpis do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 2) poprzez wpis do rejestru zabytków,
- 3) poprzez utworzenie parku kulturowego,
- 4) poprzez ustanowienie stref ochrony konserwatorskiej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
- 5) poprzez ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej.

Zaleca się, aby wszelkie inwestycje dotyczące obiektów objętych ochroną konserwatorską, wpisane do rejestru zabytków, a także na obszarach stref ochrony konserwatorskiej były uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Postuluje się, aby Gmina sporządziła i uchwaliła Gminny Program Ochrony Zabytków, które to wytyczne należałoby uwzględniać przy opracowywaniu planów miejscowych, decyzji o warunkach zabudowy.

Dobra kultury współczesnej – należy przez to rozumieć – zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym – niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak pomniki, miejsca pamięci, budynki, i ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna.

Postuluje się ochronę dóbr kultury współczesnej, nie wpisanych do gminnej ewidencji zabytków – jeśli zajdzie taka potrzeba – poprzez ochronę w planach miejscowych lub decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, gdzie należy wskazać warunki ochrony.

6. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

6.1. Kierunki rozwoju komunikacji

Główną osią gminy jest układ komunikacyjny, który tworzą autostrada A-1, droga krajowa i wojewódzka. W zakresie ponadlokalnym gmina posiada połączenie ogólnokrajowe autostradą A-1 poprzez węzeł autostradowy Grudziądz. Planowana na terenie miasta Grudziądza droga średnicowa stanowiąca połączenie dróg krajowych i wojewódzkich z autostradą, jest częścią głównego układu komunikacji drogowej.

Wskazuje się wyłącznie jako wariant potencjalny poprowadzenie na obszarze gminy Grudziądz obwodnicy miasta – jako droga ekspresowa S-16 – wariant ten nie jest przesądzony aczkolwiek nie wykluczony (głównie z racji planowania sieci dróg ekspresowych na poziomie krajowym). W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 – wizja kształtowania podstawowych

elementów sieci drogowych 2030 - wskazuje się schematyczny przebieg drogi ekspresowej w okolicach Grudziądza.

W wykazie autostrad i dróg ekspresowych (przyjętych zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 października 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych Dz. U. nr 187 poz. 1446 z dnia 9 listopada 2009 r.) na obszarze gminy Grudziądz wymieniona jest wyłącznie autostrada A-1, o kierunkowym przebiegu drogi relacji „S6 (Gdańsk) - Toruń - Łódź - Piotrków Trybunalski - Częstochowa - Gliwice - Gorzyczki - granica państwa (Ostrawa)”. Nie wymienia się drogi ekspresowej S-16.

Uzupełnieniem układu komunikacyjnego są publiczne drogi powiatowe i gminne.

Zasadniczy i uzupełniający układ komunikacyjny został opisany w dziale I - Uwarunkowania niniejszego opracowania oraz przedstawiony na *Rysunku Studium*.

Parametry techniczne dróg publicznych, lokalizacja i przebieg pasów drogowych, powinny być ustalane zgodnie z przepisami odrębnymi, w zależności od potrzeb.

Dla dróg gminnych publicznych oraz gminnych wewnętrznych, czy też nie będących własnością gminy, zaleca się minimalną szerokość taką jak dla drogi publicznej gminnej. Przebieg dróg zostanie ustalony w planach miejscowych lub decyzjach administracyjnych, a układ powinien zapewnić bezpośredni dostęp dla każdej działki budowlanej.

Linie kolejowe zostaną zmodernizowane (ewentualnie rozbudowane, przebudowane) zgodnie z programem zadań ponadlokalnych.

Międzynarodowa śródlądowa droga wodna E-40 na Wiśle zostanie zrealizowana w sposób i na zasadach określonych w programach zadań publicznych ponadlokalnych. Na terenie gminy możliwe jest powstanie ośrodków-przystanków wodnych, najbardziej dogodnym miejscem jest rejon wsi Szynych.

Międzynarodowy szlak rowerowy R-1 może stać się podstawą dla tworzenia usług turystycznych, powinien być oznakowany i właściwie utrzymywany.

Istniejące w Lisich Kątach lotnisko o charakterze usługowo-sportowym, należy utrzymać oraz w zależności od potrzeb przebudować.

6.2. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej

6.2.1. Oczyszczalnia ścieków w Nowej Wsi – istniejący obiekt zapewnia rezerwę dla odbioru ścieków z obszaru całej gminy Grudziądz (i miasta Grudziądza), nie wyklucza się jednak powiększenia terenu dla jej potrzeb, wyznacza się grunty w najbliższym sąsiedztwie (istnieje także możliwość zmiany przeznaczenia użytków leśnych).

Dla oczyszczalni ścieków w Nowej Wsi może zostać ustanowiona strefa ograniczonego użytkowania w drodze decyzji Wojewody Kujawsko-Pomorskiego (na podstawie art. 135 ust. 1, 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska), lub w drodze decyzji rady powiatu (na podstawie art. 135 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska). Warunki ochrony wynikające z ustanowienia strefy ograniczonego użytkowania powinny być ujęte w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Pozostałe istniejące oczyszczalnie ścieków (np.: przyzakładowe, dla spółdzielni mieszkaniowych, inne zbiorcze), powinny być zmodernizowane (rozbudowane, przebudowane), rezerwuje się tereny na realizację potrzeb publicznych z tym związanych. Istnienie oczyszczalni

jest uzależnione od przyjętych zasad gospodarki ściekowej w ramach aglomeracji (ściekowej), możliwości ekonomicznych oraz rozwoju zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej.

Schemat sieci kanalizacji sanitarnej istniejącej oraz planowanej do rozbudowy w najbliższym czasie przez gminę przedstawia *Rysunek Studium*.

Nie wyklucza się możliwości budowy (oprócz istniejącej komunalnej oraz pozostałych) gminnej oczyszczalni ścieków na obszarze całej gminy – jednej lub kilku dla poszczególnych zespołów wsi. Lokalizacja zostanie wyznaczona na podstawie szczegółowych analiz funkcjonalno-przyrodniczo-przestrzennych. Potrzeba wynika z konieczności uwzględnienia przepisów ochrony środowiska.

6.2.2. Kanalizacja

Na początku 2012 r. do komunalnej sieci kanalizacji sanitarnej (z oczyszczalnią ścieków w Nowej Wsi) podłączone są obiekty wsi Świerkocin, Nowa Wieś, Mokre, Gać, Węgrowo, Marusza, Wielkie Lniska.

Pozostałe miejscowości posiadają system oparty na zbiornikach na nieczystości ciekłe lub przydomowe oczyszczalnie ścieków, występują również tereny, na których w ogóle powstające ścieki nie są oczyszczane.

Priorytetem dla gminy powinna być budowa sieci kanalizacji sanitarnej oraz zbiorczej oczyszczalni ścieków w strefie A.urbanizacji. Pozostałe obszary w strefie B.osadniczo-rolniczo-leśnej mogą być skanalizowane w drugiej kolejności, zaś dla terenów gminy przewidzianych pod funkcje rolnicze, na terenach otwartych, rozproszonej zabudowy zagrodowej, oczyszczanie ścieków realizowane będzie indywidualnie, np.: przydomowe oczyszczalnie ścieków lub inne systemy.

W zakresie gospodarki ściekowej dla obszaru gminy Grudziądz (wraz z miastem Grudziądz) wyznaczono zgodnie z przepisami Ustawy Prawo Wodne „aglomerację”, a teren powinien być wyposażony w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnię ścieków komunalnych. Według stanu na dzień 01.06.2012r. obowiązuje Rozporządzenie Wojewody Kujawsko-Pomorskiego nr 59/2006 z dnia 27.04.2006r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Grudziądz (Dz.U.Woj.Kuj-Pom z dnia 9 maja 2006r. nr 55 poz. 918), z komunalną oczyszczalnią ścieków w Nowej Wsi, dla 198000RLM.

Rozporządzenie wymienia wszystkie miejscowości z obszaru gminy Grudziądz, które wchodzi w skład aglomeracji. Mając na uwadze istniejący stan gospodarki wodno-ściekowej postuluje się zmiany granic „aglomeracji ściekowej”, dostosowując ją m.in. do wskazanych w Studium stref funkcjonalno-przestrzennych.

Gmina Grudziądz w miarę możliwości ekonomicznych realizuje etapowo rozbudowę sieci kanalizacyjnej w myśl granic w/w aglomeracji.

6.2.3. Wodociągi

W roku 2012 mieszkańcy wszystkich miejscowości Gminy posiadają w zasadzie możliwość podłączenia się do sieci wodociągowej; na niektórych terenach planowana jest rozbudowa. Wodociąg powinien być utrzymywany we właściwym stanie technicznym, oraz rozbudowywany i przebudowywany w zależności od potrzeb, o odpowiednich parametrach.

Należałoby dążyć do ograniczenia korzystania z własnych ujęć wody i korzystania z sieci wodociągowej na obszarze całej gminy, przede wszystkim ze względu na problem gospodarki ściekowej i ograniczone możliwości ekonomiczne budowy kanalizacji sanitarnej.

Rozwój sieci wodociągowej priorytetowy posiadają obszary w strefie A.urbanizacji oraz w strefie B.osadniczo-rolniczo-leśnej, w zwartej zabudowie mieszkaniowo-usługowej, produkcyjnej.

Schemat sieci wodociągowej przedstawia *Rysunek Studium*.

Docelowo wszyscy mieszkańcy (także przedsiębiorcy) powinni mieć możliwość podłączenia się do systemu wodociągowego, choć nie wyklucza się korzystania z indywidualnych ujęć wody.

6.2.4. Elektroenergetyka

Na terenie gminy Grudziądz usytuowane są następujące elementy sieci elektroenergetycznej:

- 1) stacja elektroenergetyczna NN/WN 400/220/110kV GPZ Węgrowo (administracyjnie zlokalizowana na terenie miasta Grudziądz, tuż przy granicy z gminą Grudziądz);
- 2) stacja elektroenergetyczna WN/SN 110/15kV GPZ Świerkocin;
- 3) napowietrzne linie elektroenergetyczne NN 400kV relacji:
  - a) GPZ Gdańsk Błonia – GPZ Grudziądz Węgrowo;
  - b) GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Płock;
- 4) napowietrzne linie elektroenergetyczne WN 220KV relacji:
  - a) GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Jasiniec;
  - b) GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Toruń Elana;
- 5) napowietrzne linie elektroenergetyczne WN 110kV relacji:
  - a) GPZ Węgrowo- GPZ Chełmno;
  - b) GPZ Węgrowo- GPZ Lisewo;
  - c) GPZ Węgrowo- GPZ Jabłonowo POM;
  - d) GPZ Węgrowo- GPZ Łasin;
  - e) GPZ Węgrowo- GPZ Kwidzyn Celuloza Wschód;
  - f) GPZ Węgrowo- GPZ Kwidzyn Celuloza Zachód;
  - g) GPZ Węgrowo- GPZ Strzemięcín;
  - h) GPZ Węgrowo- GPZ Rządź;
- 6) napowietrzno-kablowe linie elektroenergetyczne WN 110kV relacji:
  - a) GPZ Łąkowa – GPZ Świerkocin;
  - b) GPZ Świerkocin – GPZ Węgrowo;
- 7) napowietrzne i wewnętrzne stacje transformatorowe 15/04 kV;
- 8) napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne SN 15kV i nn 0,4 kV służące do zasilania w energię elektryczną odbiorców na terenie gminy.

Szczegółowa lokalizacja obiektów elektroenergetycznych oraz warunki użytkowania terenów w strefach technologicznych nastąpi na etapie sporządzania planów miejscowych oraz wydawania decyzji administracyjnych. Wskazuje się na obszarze gminy budowę, rozbudowę, przebudowę sieci elektroenergetycznych, budowę stacji transformatorowych (i innych obiektów) w zależności od potrzeb bez ograniczeń.

Dla Głównego Punktu Zasilania oraz linii elektroenergetycznych wysokiego napięcia może zostać ustanowiona strefa ograniczonego użytkowania w drodze decyzji rady powiatu (na podstawie art. 135 ust. 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska).

Przebieg głównych obiektów wskazano na *Rysunku Studium*, opisane one zostały w dziale I - Uwarunkowania.

W związku z planowaną budową na terenie miasta Grudziądz, w rejonie Kobylanki, elektrowni gazowej, może zajść potrzeba budowy na terenie gminy Grudziądz, obiektów z nią związanych, np.: budowy, przebudowy linii elektroenergetycznych, kanałów odprowadzających ścieki; w tym zakresie przewiduje się bez ograniczeń realizację tej inwestycji; z respektowaniem przede wszystkim przepisów ochrony środowiska.

Ponadto, zgodnie m.in. z wnioskami wynikającymi z Planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez obszar gminy planowany jest przebieg linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia 400kV.

Zgodnie z Planem Rozwoju Krajowej Elektroenergetycznej Sieci Przesyłowej planowana jest budowa napowietrznych dwutorowych elektroenergetycznych linii przesyłowych:

-linia o napięciu 2x400kV relacji Jasiniec-Grudziądz Węgrowo, jeden tor linii w okresie przejściowym może pracować na napięciu 220kV;

-linia o napięciu 2x400kV relacji Grudziądz Węgrowo-Pelplin-Gdańsk Przyjaźń.

6.2.5. Gazownictwo

Na terenie gminy znajdują się obiekty związane z przesyłem gazu:

- 1) gazociąg wysokiego ciśnienia DN 500 PN 8,4 MPa relacji Włocławek – Gdynia
- 2) gazociąg wysokiego ciśnienia DN 400 PN 6,3 MPa relacji Toruń – Gardeja
- 3) gazociąg wysokiego ciśnienia DN 250 PN 6,3 MPa relacji Turznice – Mniszek
- 4) gazociąg wysokiego ciśnienia DN 200 PN 2,5 MPa relacji Grudziądz – Chełmno (Świecie-Bydgoszcz)
- 5) gazociąg wysokiego ciśnienia DN 150 PN 6,3 MPa odgałęzienie Lniska
- 6) stacja gazowa wysokiego ciśnienia Lniska (w Wielkich Lniskach).

Przebieg gazociągów oraz stacji gazowej został przedstawiony na *Rysunku Studium*.

Dla terenów wzdłuż sieci i obiektów gazowych obowiązują ograniczenia w zabudowie i zagospodarowaniu, zgodnie z przepisami odrębnymi oraz warunkami zawartymi w dokumentacji budowlanej dla poszczególnych gazociągów. Każdorazowo warunki te na etapie realizacji inwestycji powinny być uzgadniane z zarządcą (właścicielem) obiektów gazowych. Wskazuje się rozbudowę, przebudowę gazociągów, w zależności od potrzeb, w tym w ramach realizacji zadań o znaczeniu ponadlokalnym, czy krajowym.

Mieszkańcy wsi: Biały Bór, Gać, Nowa Wieś, Pieńki Królewskie, Węgrowo, Wielkie Lniska, mają możliwość korzystania z gazu. Rozpoczęta jest gazyfikacja wsi Świerkocin, planowana jest gazyfikacja wsi Kobylanka, Linarczyk, Mały Rudnik, Piaski, Ruda, Sztynwąg, Turznice, Wałdowo Szlacheckie – wskazuje się ten kierunek rozwoju sieci gazowej na terenie gminy. Pozostałe miejscowości nie są ujęte w planach rozwoju sieci gazowej operatora, choć nie wyklucza się, że zostaną one objęte gazyfikacją.

6.2.5. Gospodarka odpadami

Na terenie gminy Grudziądz istnieje składowisko odpadów w Zakurzewie, które zgodnie z przepisami odrębnymi, powinno być rozbudowane i przystosowane do kompleksowego gospodarowania odpadami.

Zgodnie z zapisami w Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2012-2017 z perspektywą na lata 2018-2023 (*Załącznik do Uchwały Nr XXVII/434/12 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 września 2012r.*), docelowo na terenie Gminy Grudziądz, ma powstać regionalna instalacja do przetwarzania odpadów komunalnych dla obsługi regionu 1 Tucholsko-Grudziądzkiego, oparta o Składowisko Odpadów w Zakurzewie. W ramach kierunków rozwoju przestrzennego Gminy Grudziądz, w celu realizacji ustaleń Planu Gospodarki Odpadami, który jest aktem prawa miejscowego, wskazuje się obszar całej gminy (oczywiście przy uwzględnieniu przede wszystkim uwarunkowań środowiska przyrodniczego).

Rozbudowa obiektów związanych z gospodarowaniem odpadami w rejonie składowiska planowana jest w zależności od potrzeb, przez różne podmioty. Powiększenie składowiska odpadów (instalacji do przetwarzania odpadów) może nastąpić bez ograniczeń. Teren sąsiedni planowany jest pod zabudowę produkcyjno-usługową, związaną z gospodarowaniem, w tym unieszkodliwianiem odpadów. Należy w tym celu uzyskać stosowną zgodę na zmianę przeznaczenia gruntów leśnych na cele nierolnicze, nieleśne.

Dla prowadzenia racjonalnych rozwiązań w gospodarce odpadami komunalnymi mogą być budowane stacje przeładunkowe, których lokalizacja wynikać będzie z potrzeb logistycznych i organizacyjnych. Stacje te obok urzędzeń do przeładunku odpadów mogą być również wyposażone w inne elementy gospodarowania odpadami, takie jak np. urządzenia do doczyszczania zebranych selektywnie odpadów, magazyny na surowce, odpady niebezpieczne itp. – na obszarze całej gminy, z preferencją w terenach produkcyjnych.

Zgodnie z ustawą z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, gminy mają obowiązek zorganizowania odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, na której zamieszkują mieszkańcy. W tym celu na obszarze gminy realizowane mogą być inwestycje związane z gospodarką odpadami.

Wskazuje się, że inwestycje zaliczone do mogących zawsze lub potencjalnie oddziałujących na środowisko, a będące realizacją przepisów związanych z gospodarowaniem odpadami, zlokalizowane będą w terenach produkcyjnych, na obszarze całej Gminy.

W rejestrze działalności regulowanej w zakresie odbierania odpadów komunalnych na terenie gminy Grudziądz, według stanu na dzień 01.09.2012r. wpisane są 4 podmioty.

6.2.6. Telekomunikacja

Na obszarze całej gminy mogą być realizowane inwestycje z zakresu infrastruktury telekomunikacyjnej (także stacje bazowe telefonii komórkowej, internetu szerokopasmowego),

przede wszystkim zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych (Dz. U. Nr 106, poz. 675, ze zm.). Zasadą jest zapewnienie technicznej i przestrzennej dostępności do systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych. Przewiduje się możliwość:

- lokalizacji sieci telekomunikacyjnych zarówno w tradycyjnych jak i w nowych technologiach, w tym budowy, rozbudowy i modernizacji infrastruktury światłowodowej;
- objęcie terenu gminy zintegrowanym systemem telekomunikacyjnym, połączonym z systemami sieci internetowych: wojewódzkiej i krajowej;
- rozwoju systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych (przewodowych i bezprzewodowych) stosownie do wzrostu zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne w gminie i w regionie.

7. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM

Inwestycją celu publicznego są działania o znaczeniu lokalnym (gminnym) i ponadlokalnym (powiatowym, wojewódzkim i krajowym), stanowiące realizację celów, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn. 2010r., nr 102, poz.651, ze zm.), w szczególności:

- 1) wydzielanie gruntów pod drogi publiczne, budowa, utrzymywanie oraz wykonywanie robót budowlanych tych dróg, obiektów i urządzeń transportu publicznego, a także łączności publicznej i sygnalizacji;
- 2) wydzielenie gruntów pod linie kolejowe oraz ich budowa i utrzymanie;
- 3) wydzielanie gruntów pod lotniska, urządzenia i obiekty do obsługi ruchu lotniczego, w tym rejonów podejść, oraz budowa i eksploatacja tych lotnisk i urządzeń;
- 4) budowa i utrzymywanie ciągów drenażowych, przewodów i urządzeń służących do przesyłania płynów, pary, gazów i energii elektrycznej, a także innych obiektów i urządzeń niezbędnych do korzystania z tych przewodów i urządzeń;
- 5) budowa i utrzymywanie publicznych urządzeń służących do zaopatrzenia ludności w wodę, gromadzenia, przesyłania, oczyszczania i odprowadzania ścieków oraz odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym ich składowania;
- 6) budowa oraz utrzymywanie obiektów i urządzeń służących ochronie środowiska, zbiorników i innych urządzeń wodnych służących zaopatrzeniu w wodę, regulacji przepływów i ochronie przed powodzią, a także regulacja i utrzymywanie wód oraz urządzeń melioracji wodnych, będących własnością Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego;
- 7) opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;

- 8) budowa i utrzymywanie pomieszczeń dla urzędów organów władzy, administracji, sądów i prokuratur, państwowych szkół wyższych, szkół publicznych, a także publicznych: obiektów ochrony zdrowia, przedszkoli, domów opieki społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych i obiektów sportowych;
- 9) budowa i utrzymywanie obiektów oraz urządzeń niezbędnych na potrzeby obronności państwa i ochrony granicy państwowej, a także do zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, w tym budowa i utrzymywanie aresztów śledczych, zakładów karnych oraz zakładów dla nieletnich;
- 10) poszukiwanie, rozpoznawanie, wydobywanie i składowanie kopalin stanowiących własność Skarbu Państwa oraz węgla brunatnego wydobywanego metodą odkrywkową;
- 11) zakładanie i utrzymywanie cmentarzy;
- 12) ustanawianie i ochrona miejsc pamięci narodowej;
- 13) ochrona zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt lub siedlisk przyrody.

Oprócz postanowień ustawy o gospodarce nieruchomościami, również inne przepisy odrębne mogą wyznaczać rodzaje inwestycji celu publicznego.

Mieszkańcy muszą zdać sobie sprawę z tego, że rozwój zabudowy zawsze wymaga wyposażenia w obiekty służące ogółowi społeczności, np.: drogi, parkingi, place, parki, szkoły, sieci wodociągowe i kanalizacji, linie energetyczne wraz ze stacjami transformatorowymi, obiekty sportowe itp.. Szczegółowo tereny będą wskazane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Do głównych inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym (gminnym) należą:

- 1) budowa kanalizacji sanitarnej w ramach „aglomeracji ściekowej Grudziądz” – celem jest uzupełnienie braków w wyposażeniu w urządzenia komunalne jednostek osadniczych, jest to obszar prawie całej gminy, realizacja zadania będzie następowała etapami;
- 2) rozwój mieszkalnictwa komunalnego i socjalnego, usług administracji, oświaty, sportu, zlokalizowanych w poszczególnych wsiach, w ramach wyznaczonych terenów pod zabudowę;
- 3) rozwój systemu dróg (komunikacji) – poprawa jakości nawierzchni dróg i ulic, uzyskanie właściwych parametrów technicznych, ponadto wydzielenie i budowa nowych dróg (publicznych, wewnętrznych) i ścieżek rowerowych itp.;
- 4) zagospodarowanie jezior i rzek oraz pozostałych publicznych zbiorników, cieków wodnych – celem jest zapewnienie publicznego dostępu, lokalizacja kąpielisk nad jeziorami, oraz ochrona przed powodzią zwłaszcza wzdłuż rzeki Osy;
- 5) rozbudowa czynnych cmentarzy (w zależności od potrzeb) we wsiach Wielki Wełcz, Mokre, Nowa Wieś, Szynych, Turznice; w zależności od potrzeb nowe cmentarze można lokalizować na terenie całej gminy bez ograniczeń (uwzględniając przepisy odrębne). Na potrzeby mieszkańców gminy ważną funkcję spełnia cmentarz komunalny na terenie miasta Grudziądza, w sąsiedztwie wsi Kobyłanka;
- 6) powiększenie lotniska w Lisich Kątach oraz zapewnienie bezpieczeństwa w ruchu lotniczym wokół lotniska, w tym zmiana przeznaczenia gruntów leśnych;
- 7) inne inwestycje, których potrzeba realizacji może wynikać np.: ze Strategii rozwoju gminy.

Dla realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym wyznacza się obszar całej gminy.

8. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM, ZGODNIE Z USTALENIAMI PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA I USTALENIAMI PROGRAMÓW, O KTÓRYCH MOWA W ART. 48 UST. 1 USTAWY O PLANOWANIU I ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, zgodnie z Uchwałą nr XI/135/03 Sejmiku Województwa z dnia 26 czerwca 2003 r. (Dz. Urz. Nr 97, poz. 1437 z dnia 18 września 2003 r.), zawarte są następujące inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym:

I. Zadania o znaczeniu krajowym – rozumiane jako wnioski do koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju:

- a) ochrona gruntów o wysokiej przydatności dla rolnictwa przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze;
- b) utworzenie sieci rezerwatów i parków kulturowych;
- c) budowa autostrady A-1 (zadanie zrealizowane);
- d) budowa drogi ekspresowej S-16 – budowa obwodnicy miasta Grudziądz;
- e) modernizacja dróg wodnych – rzeka Wisła;
- f) budowa linii 400kV Grudziądz Węgrowo - Bydgoszcz Jasiniec;
- g) budowa magistrali gazowej Dn500mm Włocławek-Gdynia (zadanie zrealizowane);

II. Zadania o znaczeniu wojewódzkim:

- a) realizacja programu zwiększania lesistości i zadrzewień województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2001-2020;
- b) powiększenie Parku Krajobrazowego Nadwiślańskiego, Chełmińskiego;
- c) ustanowienie i wdrożenie planów ochrony parków krajobrazowych;
- d) zachowanie korytarzy ekologicznych zapewniających ciągłość pomiędzy obszarami prawnie chronionymi, w tym w Dolinie Wisły;
- e) likwidacja nieczynnych mogiłników (zadanie zrealizowane w Lisich Kątach);
- f) rekultywacja zdegradowanych jezior z należyтым rozpoznaniem uwarunkowań i celowości takich zabiegów, w tym Jeziora Rudnickiego Wielkiego;

- g) utworzenie centrum obsługi ruchu turystyczno-krajoznawczego;
- h) przebudowa drogi wojewódzkiej nr 534;
- i) przebudowa linii kolejowej nr 207 i 208;
- j) przebudowa lotniska usługowo-sportowego w Grudziądzu;
- k) naprawa i odbudowa urządzeń przeciwpowodziowych w dolinie Wisły, tj. wału przeciwpowodziowego Parski-Zakurzewo, oraz modernizacja Kanału Głównego;
- l) podpiętrzenie i stabilizacja jeziora Rudnickie Wielkie.

Na terenie gminy Grudziądz nie ujęto zadań, o których mowa w art. 48 ust. 1 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

9. OBSZARY, DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEPROWADZENIA SCALEŃ I PODZIAŁU NIERUCHOMOŚCI, A TAKŻE OBSZARY ROZMIESZCZENIA OBIEKTÓW HANDLOWYCH O POWIERZCHNI SPRZEDAŻY POWYŻEJ 400 M² ORAZ OBSZARY PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

9.1. Obowiązek sporządzenia planu miejscowego wynikający z przepisów odrębnych

Ewentualna konieczność opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, na podstawie przepisów odrębnych, dotyczy:

- 1) w przypadku ustanowienia terenów górniczych dla terenów udokumentowanych złóż – podstawa Prawo geologiczne i górnicze, jeśli organ uchwałodawczy podejmie stosowną decyzję;
- 2) w przypadku rozbudowy cmentarza komunalnego, parafialnego lub innej lokalizacji cmentarza – podstawa Ustawa o cmentarzach i chowaniu zmarłych;
- 3) w przypadku zapotrzebowania na obiekt handlowy o powierzchni sprzedażowej powyżej 400 m² – podstawa Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- 4) w przypadku przeznaczenia gruntów rolnych klasy I,II,III o powierzchni powyżej 0,5ha, na cele nierolnicze, nieleśne - tereny przeznaczone pod zabudowę nierolniczą, nieleśną – podstawa Ustawa o ochronie gruntów rolnych;
- 5) w przypadku przeznaczenia gruntów leśnych na cele nierolnicze, nieleśne – podstawa Ustawa o ochronie gruntów rolnych;

- 6) w przypadku ustanowienia parku kulturowego – podstawa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

9.2. Obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziałów nieruchomości

Na terenie gminy Grudziądz nie wyznacza się obszarów wymagających przeprowadzenia scaleń i podziałów nieruchomości, choć nie wyklucza się, że może zajść taka konieczność. Postępowanie w tej sprawie w trybie przepisów odrębnych.

9.3. Obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m²

Na terenie gminy Grudziądz wyznacza się obszary, na których dopuszcza się rozmieszczenie obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m², lecz nie większej niż 2000 m², jeśli będzie takie zapotrzebowanie. Zgodnie z analizą uwarunkowań oraz polityką gminy nie ma potrzeby wyznaczania obszarów dla lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedażowej powyżej 2000 m². Określa się, że predysponowane dla budowy obiektów handlowych o powierzchni sprzedażowej 400 m² - 2000 m² są rejony w strefie A.urbanizacji, dla poszczególnych ośrodków, a dokładna lokalizacja może nastąpić w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Wszelkie obiekty handlowe (oprócz w/w wymienionych) mogą powstawać na terenach wyznaczonych pod zabudowę, przede wszystkim w ramach funkcji usługowej, produkcyjnej.

9.4. Obszary przestrzeni publicznej

Nie wyznacza się w Studium Gminy obszarów przestrzeni publicznej w rozumieniu przepisów Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Z definicji ustawowej przestrzeń publiczna jest obszarem o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjającym nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne. Z uwagi na bardzo szeroką możliwość interpretacji tej definicji na potrzeby dalszych prac planistycznych ustala się konieczność określenia w planach miejscowych takich zasad zagospodarowania, które gwarantują realizację celów wskazanych w definicji. Dla różnych funkcji będzie konieczne zastosowanie i wyznaczenie w planie miejscowym odmiennych sposobów realizacji celów tworzenia przestrzeni publicznych, odpowiednich dla danego miejsca i funkcji jakie ma ono spełniać w strukturze przestrzennej gminy.

Dlatego też ustala się potrzebę wyznaczenia kierunku i celu jakim ma służyć obszar przestrzeni publicznej w analizie dotyczącej zasadności przystąpienia do sporządzenia planu miejscowego.

Planuje się w gminie realizację celów publicznych poprzez wyznaczanie ogólnodostępnych terenów służących przede wszystkim mieszkańcom, są to m.in. ochrona cennych przyrodniczo obiektów, tereny usług publicznych, tereny zieleni urządzonej, ogólnodostępne tereny rekreacji, obiekty sportu, kultury, oświaty, zdrowia i opieki społecznej. Według koncepcji struktury

funkcjonalno-przestrzennej Studium tereny takie mogą wystąpić w następujących strefach/obszarach:

- 1) obszar ciągów ekologicznych, w szczególności tereny doliny rzeki Wisły i Osy;
- 2) w obrębie lokalizacji centrów wielofunkcyjnych dla strefy A.urbanizacji;
- 3) obszary wskazane do objęcia ochroną jako parki kulturowe.

10.OBSZARY, DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE ZMIANY PRZEZNACZENIA GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH NA CELE NIEROLNICZE I NIELEŚNE

Przed podjęciem uchwały o przystąpieniu do opracowania planu miejscowego należy dokonać każdorazowo analizy zasadności przystąpienia do sporządzenia planu miejscowego oraz zgodności przewidywanych rozwiązań ze studium Gminy.

Zaleca się, aby obszary objęte miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego obejmowały kilkadziesiąt działek, tworzących pewną całość urbanistyczną, przylegające do drogi publicznej (w rozumieniu przepisów o drogach publicznych), oraz zapewniające uwzględnienie w planie miejscowym rozwiązań ograniczających ewentualne negatywne oddziaływania wprowadzonych funkcji.

Wyznacza się tereny, dla których gmina zamierza sporządzić plan miejscowy:

- 1) obszary w strefie A.urbanizacji, przede wszystkim dla zespołów centrotwórczych północ, wschód i południe;
- 2) obszary terenów górniczych (istniejących oraz przyszłych ustanowionych) wraz z filarami ochronnymi;
- 3) obszary zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów oraz obiektów przemysłowych, w tym gospodarowania odpadami w Zakurzewie;
- 4) obszary wyznaczonych lokalizacji farm wiatrowych wraz ze strefami ochronnymi;
- 5) tereny działek, które będą wymagały uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntów leśnych na cele nierolnicze, nieleśne, (np.: dotyczyć może powiększenia składowiska odpadów w Zakurzewie);
- 6) tereny działek obejmujących zwarte obszary gruntów klasy I-III, które będą wymagały uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze, nieleśne (np.: terenów we Wielkich Lniskach).

11.KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Rolnictwo nadal pozostaje jedną z głównych funkcji gminy. Wizją rozwoju gminy jest malejący udział rolnictwa na rzecz różnorodnej działalności gospodarczej pozarolniczej. Oceniając przyszłość rozwoju rolnictwa należy uwzględniać warunki ogólnokrajowe. Kontynuacji funkcji rolniczej należy upatrywać w poprawie jakości produktów rolnych oraz częściowej zmiany kierunków produkcji rolniczej (roślinnej i zwierzęcej), zachowanie użytków zielonych. Znaczenie może mieć agroturystyka, produkcja rzemieślnicza, a także hodowla w gospodarstwach specjalistycznych, np.: pszczelarstwo, hodowla roślin energetycznych, uprawy warzywnicze, sady owocowe.

Przy zagospodarowaniu obszarów rolniczych przyjmuje się następujące zasady:

- utrzymuje się istniejące przeznaczenie gruntów rolnych, za wyjątkiem obszarów przewidzianych w kierunkach rozwoju Studium Gminy pod zmianę dotychczasowego użytkowania (predisponowanych do zmiany funkcji),
- na obszarach rolniczej przestrzeni produkcyjnej może powstawać nowa zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodniczych,
- utrzymuje się gospodarstwa ogrodnicze (w tym produkcję w szklarniach, cieplarniach itp.),
- postuluje się utrzymanie stosunkowo dużych arealów gruntów rolnych przy zachowaniu zróżnicowanej struktury ich użytkowania,
- przyjmuje się, że podstawowa funkcja zabudowy na terenach wiejskich związana jest z gospodarką rolną i usługami agroturystycznymi,
- postuluje się ochronę i wzmacnianie zróżnicowania krajobrazu rolniczego,
- zaleca się realizację nowych siedlisk rolniczych poza obszarami zabudowanymi w wypadku, kiedy wielkość gospodarstwa przekroczy średni areal gospodarstw rolnych w gminie Grudziądz.

Istniejące gospodarstwa rolne wraz z zabudową zagrodową, wszelkie obiekty związane z gospodarką rolną pozostawia się zasadniczo w dotychczasowym użytkowaniu, tzn. zabudowę na obszarach przestrzeni rolniczej i leśnej, a także zagrody w obrębie zwartej zabudowy wsi. Przy czym zmiany mogą się odbywać zgodnie z zasadami określonymi w wyznaczonych strefach: A.urbanizacji lub B.osadniczo-rolniczo-leśnej.

Na terenie Gminy kompleksy rolnicze i leśne tworzą swoistą „szachownicę”, oprócz zwartych kompleksów leśnych w Wielkim Węlczu, Zakurzewie, Leśniewie, Lisich Kątach, Białym Borze, Wielkich Lniskach, Skarszewach. Przewiduje się zachowanie kompleksów leśnych oraz mozaiki lasów prywatnych i zadrzewień. Lasy mają pełnić przede wszystkim funkcje ochronne i społeczne, oraz gospodarcze i łowieckie, oraz powinny być jednocześnie powszechnie dostępne. Zaleca się w porozumieniu z właścicielami gruntów leśnych tworzenie punktów i ścieżek dla obsługi turystów. Proponuje się wprowadzanie nowych zalesień na obszarze całej gminy.

Zaleca się utrzymanie bogatej struktury krajobrazu ze znacznym udziałem ekosystemów wodnych, łąkowych i pastwiskowych, lasów, zadrzewień śródpolnych i jezior odznaczających się

dużą różnorodnością biologiczną oraz elementów kulturowych z historycznie ukształtowaną zabudową i tradycyjnymi metodami gospodarowania.

Należy co najmniej zachować wskaźniki lesistości gminy. Zasada powiększania zasobów leśnych powinna być realizowana poprzez:

- zalesianie użytków najslabszych klas,
- powiększanie istniejących użytków leśnych,
- dążenie do zachowania jak najbardziej urozmaiconej (nieregularnej) granicy polno-leśnej dużych kompleksów w celu stworzenia szerokiej strefy przejściowej;
- poprawę składu gatunkowego, w tym zwłaszcza lasów prywatnych oraz podwyższenie produktywności lasu w sposób określony w planie urządzenia lasu.

Na terenach rolniczych, w strefie B.osadniczo-rolniczo-leśnej powinna dominować zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolniczych, hodowlanych, ogrodniczych. Postuluje się zmiany funkcji obiektów na otwartych terenach rolniczych przede wszystkim na potrzeby gospodarstw agroturystycznych, nie wyklucza się funkcji mieszkaniowo-usługowej.

Dla obszarów leśnych (przede wszystkim kompleksów lasów państwowych wchodzących w skład gospodarstwa leśnego) dominować będzie produkcja leśna, zlokalizowane również będą budynki i obiekty związane z gospodarką leśną, a także inne w zależności od potrzeb (np: w enklawach leśnych - mieszkalne, usługowe, turystyczne), można również realizować obiekty infrastruktury technicznej, np.: sieci wodociągowe, kanalizacji sanitarnej, elektroenergetyczne. Dokonanie zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na inne cele powinno odbyć się w zależności od potrzeb, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Na terenie całej Gminy można dokonać zalesienia użytków rolnych i innych. Ze względów ochrony przyrody lub środowiska, należy rozpoznać teren potencjalnego zalesienia (np: pod kątem występowania siedlisk przyrodniczych i stanowisk chronionego gatunku).

Nie wyklucza się lokalizacji w strefie funkcjonalno-przestrzennej B.osadniczo-rolniczo-leśnej - zabudowy mieszkaniowo-usługowej, a nawet produkcyjnej.

12. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi na terenie gminy znajdują się wzdłuż rzeki Wisły i Osy; opisano je w Części I Uwarunkowania oraz oznaczono na *Rysunku Studium*.

Wyznacza się obszar szczególnego zagrożenia powodzią (tereny bezpośredniego zagrożenia powodzią – woda stuletnia):

- dla rzeki Wisły w oparciu o operat pt: „Wyznaczenie granic bezpośredniego zagrożenia powodzią w celu uzasadnionego odtworzenia terenów zalewowych – Wisła”.
- dla rzeki Osy w oparciu o operat pt: „Wyznaczenie granic bezpośredniego zagrożenia powodzią w celu uzasadnionego odtworzenia terenów zalewowych – Osa”.

Obszar ten wyłączony jest z wszelkiej działalności inwestycyjnej, a szczegółowe zasady lokalizacji ewentualnych obiektów budowlanych określa Ustawa Prawa Wodnego; przedstawione zostały w szczególności w Części I Uwarunkowania.

Dopuszcza się zmiany funkcji oraz powiększenia istniejącej zabudowy zlokalizowanej na terenach zagrożonych powodzią, znajdującej się zwłaszcza w Zakurzewie, Mokrem, Lisich Kątach, Świerkocinie, zaleca się utrzymanie linii zabudowy od strony rzeki. Szczegółowe zasady gospodarowania zostaną określone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Wprowadzenie nowej zabudowy, w tym zwłaszcza rozbudowa zakładów produkcyjnych powinna być poprzedzona szczegółową analizą rozwiązań alternatywnych.

Potencjalne obszary narażone na osuwanie się mas ziemnych to głównie tereny stoków o nachyleniu większym niż 12°, wynikające z lokalnych warunków ukształtowania terenu oraz tereny górnicze. Na terenie gminy Grudziądz tereny stoków o nachyleniu większym niż 12° występują zwłaszcza na odcinkach krawędzi głęboko wciętej doliny rzeki Wisły oraz rynien jeziornych, a także w rejonie miejscowości Zakurzewo, Nowa Wieś, Węgrowo. W opracowywanych planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego należy wyznaczyć na podstawie opracowania ekofizjograficznego obszary zagrożone osuwaniem się mas ziemnych. Dla wyznaczonych obszarów proponuje się ograniczenie nowej zabudowy i zagospodarowanie jako tereny zieleni, lasy.

Zgodnie z art. 110a ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 ze zm.) na terenie gminy Grudziądz nie występują grunty zawarte w rejestrze terenów zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych. Departament Geologii i Koncesji Geologicznych Ministerstwa Środowiska w Warszawie przygotował opracowanie pt. „Rejestracja i inwentaryzacja naturalnych zagrożeń geologicznych (ze szczególnym uwzględnieniem osuwisk oraz innych zjawisk geodynamicznych) na terenie całego kraju”, w którym udokumentowano osuwisko – zbocze doliny rzecznej (skarpa przykorytowa) w miejscowości Zakurzewo, które oznaczone zostało na *Rysunku Studium*.

13. OBIEKTY LUB OBSZARY, DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ZŁOŻU KOPALINY FILAR OCHRONNY

Zgodnie z Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. 2011r. nr 163 poz.981 z dnia 5 sierpnia 2011 r., ze zm.) ustala się następujące zasady ochrony złóż kopalin:

- 1) udokumentowane złoża kopalin w celu ich ochrony ujawnia się w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz planach zagospodarowania przestrzennego województwa;
- 2) w terminie do 2 lat od dnia zatwierdzenia dokumentacji geologicznej przez właściwy organ administracji geologicznej obszar udokumentowanego złoża kopalin obowiązkowo wprowadza się do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;
- 3) obszary i tereny górnicze uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego;
- 4) jeżeli w wyniku zamierzonej działalności określonej w koncesji przewiduje się istotne skutki dla środowiska, dla terenu górniczego bądź jego fragmentu można sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego;

5) przewidywane dla środowiska skutki działalności określonej w koncesji określa się w opracowaniu ekofizjograficznym sporządzanym na potrzeby studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także na podstawie projektu zagospodarowania złoża;

6) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego powinien zapewniać integrację wszelkich działań podejmowanych w granicach terenu górniczego w celu: wykonania działalności określonej w koncesji, zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego, ochrony środowiska, w tym obiektów budowlanych;

7) miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego może w szczególności określić:

- obiekty lub obszary, dla których wyznacza się filar ochronny, w granicach którego ruch zakładu górniczego może być zabroniony bądź może być dozwolony tylko w sposób zapewniający należyłą ochronę tych obiektów lub obszarów,

- obszary wyłączone z zabudowy bądź takie, w granicach których zabudowa jest dozwolona tylko po spełnieniu odpowiednich wymagań,

- zasady i sposoby rekultywacji terenów górniczych.

Zgodnie z art. 29 ustawy Prawo geologiczne i górnicze, uzyskanie koncesji na prowadzenie działalności związanej z wydobywaniem złoża wymaga zgodności planowanego wykorzystania nieruchomości (będącej przedmiotem koncesji) z przeznaczeniem terenu wynikającym z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Na terenie Gminy Grudziądz występują udokumentowane złoża oraz wyznaczone zostały tereny górnicze. Charakterystyka udokumentowanych złóż kopalin według stanu na dzień 30.04.2012r. przedstawia tabela w części I uwarunkowania.

Aktualny stan zagospodarowania poszczególnych złóż jest różny, ze względu na ograniczony dostęp do aktualnych danych, szczegółowych informacji udziela organ udzielający koncesji. Według informacji z Urzędu Gminy wynika, że na terenie w Świerkocinie teren górniczy podlega rekultywacji, na terenie w Maruszy wydobywane są wody lecznicze. Na pozostałych obszarach na terenie gminy odbywa się wydobywanie złoża lub trwa procedura udzielania koncesji na wydobywanie, możliwe jest również rozpoczęcie rekultywacji.

Jedynie dla terenu złoża w Maruszy obowiązuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Uchwała nr XXXVI/376/2002 Rady Gminy Grudziądz z dnia 23.09.2002r. obejmująca działkę nr 11/4 z obrębu Skarszewy, w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów części sołectwa Skarszewy, położonych w rejonie ujęcia leczniczych wód geotermalnych (Dz.U.Woj.Kuj-Pom. Nr 137 poz. 2598 z dnia 22.11.2002r.). Obszar objęty planem obejmuje powierzchnię około 5ha. Tereny objęte planem przeznacza się pod lokalizację obiektów związanych z funkcjami usługowo-rekreacyjnymi oraz z eksploatacją i wykorzystaniem złóż leczniczych wód hipertermalnych chlorkowo-sodowych, bromkowych, jodkowych, borowych do celów:

- 1) usług wypoczynku, rekreacji, turystyki oraz lecznictwa uzdrowiskowego z wykorzystaniem pozyskanej solanki do balneoterapii;

- 2) pozyskania i wykorzystania energii geotermalnej.

Obiekty lub obszary, dla których w Studium wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny występują w miejscowości Szynych, Sztynwag, Ruda, Brankówka, Stary Folwark, dla udokumentowanych złóż, dla których wyznaczone zostaną tereny górnicze. zostaną one uwzględnione w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego lub w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Zaleca się, aby dla terenów górniczych oraz sąsiednich terenów opracować miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Ustala się ogólną zasadę, że złoża mogą być wydobywane w zgodności ze Studium w strefie B.osadniczo-rolniczo-leśnych, na terenach rolniczej przestrzeni produkcyjnej. W szczególności zaleca się, aby zakłady-kopalnie powstawały w odległości minimum 100m od zwartej zabudowy, oraz poza obszarami objętymi ochroną przyrody, tj. parkiem krajobrazowym, obszarem chronionego krajobrazu. Przepisy odrębne, w tym ustanawiające formy ochrony przyrody określają zakazy i nakazy oraz dopuszczenia wydobywania kopalin. Należałoby odstąpić od wydobywania złóż w wyznaczonej w Studium strefie A.urbanizacji. W szczególności ze względu na możliwe konflikty funkcjonalno-przestrzenne należy każdorazowo rozważyć możliwość opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

W planie miejscowym należy w szczególności określić obiekty lub obszary, dla których wyznacza się filar ochronny, w granicach którego, ze względu na ochronę oznaczonych dóbr, wydobywanie kopalin nie może być prowadzone albo może być dozwolone tylko w sposób zapewniający ochronę tych dóbr - dotyczy to np.: zespołów zabudowy mieszkaniowej, rekreacyjnej, wypoczynkowej, innych budynków, terenów zamkniętych, dróg i infrastruktury technicznej, lasów, zbiorników wodnych, zabytków, obszarów objętych ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Zasady zagospodarowania i szerokości filarów ochronnych zostaną ustalone na podstawie opracowań ekofizjograficznych, raportów oddziaływania inwestycji na środowisko, dokumentacji geologicznych.

Określa się kierunek rekultywacji terenów górniczych (terenów zakładów wydobywających kopaliny ze złoża) jako rolny lub leśny, dopuszcza się kierunek rekultywacji pod zabudowę (np.: produkcyjną, usługową); wyjątkowo dopuszcza się wykorzystanie na składowanie odpadów, co powinno być w zgodzie z przepisami odrębnymi (m.in. Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych, Ustawa o odpadach, Prawo Ochrony Środowiska).

Lokalizację udokumentowanych złóż oraz terenów górniczych i ewentualnie wyznaczonych filarów ochronnych związanych z wydobywaniem gazu łupkowego oraz zasady gospodarowania złożem określają przepisy odrębne.

14. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH ORAZ OBOWIĄZUJĄCE NA NICH OGRANICZENIA PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ, ZGODNIE Z PRZEPISAMI USTAWY Z DNIA 7 MAJA 1999 R. O OCHRONIE TERENÓW BYŁYCH HITLEROWSKICH OBOZÓW ZAGŁADY (DZ. U. NR 41, POZ. 412, ZE ZM.)

Na terenie gminy Grudziądz nie występują obszary objęte ochroną na podstawie w/w przepisów prawa.

15. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI LUB REKULTYWACJI

Przekształceń, rehabilitacji i rekultywacji (także rewaloryzacji) wymagają obszary lub obiekty, które zostały zniszczone nadmiernym, często „nieprawidłowym” użytkowaniem, albo dokonane zostały znaczne zmiany w ukształtowaniu powierzchni ziemi.

Zasady rekultywacji określa Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U.2004 nr 121, poz.1266, ze zm.); zgodnie z ustawą jeśli mowa o rekultywacji gruntów - rozumie się przez to nadanie lub przywrócenie gruntom zdegradowanym albo zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg. Następnie teren powinien być zagospodarowany zgodnie z przeznaczeniem (określonym w planie miejscowym, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, itp.).

Rekultywacji wymagają głównie tereny górnicze, tereny po wyrobiskach, tereny wykorzystywane na składowiska odpadów, a także inne tereny (np.: poprodukcyjne). Proponuje się kierunek zagospodarowania nie tylko leśny, rolny, zbiorniki wodne, dopuszcza się wykorzystanie w postaci obiektów sportowych, rekreacyjnych, zieleni urządzonej itp.

Przekształceń, rehabilitacji i rewaloryzacji wymagają przede wszystkim obiekty zabytkowe, na obszarach stref ochrony konserwatorskiej wskazanej w Studium, a także obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz tereny powojkowe (wyłączone z rejestru terenów zamkniętych).

Rehabilitacji wymagają przede wszystkim Forty, zabytkowe dwory, założenia dworsko-parkowe, parki oraz inne zabytkowe budynki, ze szczególnym zwróceniem uwagi na funkcje w obiektach, dokonywane pod kierunkiem wojewódzkiego konserwatora zabytków. Oprócz swojej funkcji mieszkaniowej, budynki mogą być przeznaczone na funkcję hotelową, konferencyjną, muzealną, kulturalną itp., parki powinny zostać odtworzone i kształtowane na cele zieleni ogólnodostępnej.

Rehabilitacji i rewaloryzacji wymagają obszary powojkowe w rejonie Cytadeli Grudziądzkiej, mogą również wymagać rekultywacji. Planuje się zagospodarowanie terenów, które na dzień sporządzenia Studium utraciły status terenów zamkniętych - na cele mieszkalno-usługowe z zaleceniem udziału zieleni urządzonej co najmniej 50%, w przypadku braku możliwości zabudowy ze względów ochrony przyrody, pozostawia się te obszary jako rolnicze..

Poza w/w ogólnymi zasadami nie wyznacza się specjalnych obszarów wymagających przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji.

16.GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH

Tereny zamknięte zostały opisane w „Części I – Uwarunkowania” Studium Gminy, i obejmują tereny linii kolejowej nr 207 i 208 oraz tereny wojskowe w Parskach i Wielkich Lniskach, ich

granice znajdują się na *Rysunku Studium*. Tereny zamknięte nie posiadają wyznaczonych stref ochronnych.

Potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy uwzględnia się, ustalając w szczególności:

- 1) kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów;
- 2) kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym terenów wyłączonych spod zabudowy;
- 3) kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
- 4) obszary, na których będą rozmieszczone inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym;
- 5) obszary, na których będą rozmieszczone inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa;
- 6) obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych;
- 7) granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;
- 8) inne obszary problemowe, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania, występujące w gminie.

17. ROZMIESZCZENIE URZĄDZEŃ (OBIEKTÓW) WYTWARZAJĄCYCH ENERGIĘ Z ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII

Zgodnie z art. 10 ust. 2a Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu w Studium Gminy ustala się rozmieszczenie urządzeń (w tym obiektów) wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW, a także ich strefy ochronne związane z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu, jeżeli na obszarze gminy przewiduje się wyznaczenie takich obszarów.

Od 1 stycznia 2003 r., w myśl art. 3 pkt. 20 ustawy z dnia 10.04.2007r. Prawo energetyczne (Dz.U. 2006r. Nr 89 poz.625, ze zm.), przez odnawialne źródło energii rozumie się źródło wykorzystujące w procesie przetwarzania energię wiatru, promieniowania słonecznego, geotermalną, fal, prądów i pływów morskich, spadku rzek oraz energię pozyskiwaną z biomasy, biogazu wysypiskowego, a także biogazu powstałego w procesach odprowadzania lub oczyszczania ścieków albo rozkładu składowanych szczątków roślinnych i zwierzęcych.

Termin zasoby odnawialne energii powinno się rozumieć jako złoża, pokłady, potencjał, które można użyć do produkcji energii i które w dostępnej człowiekowi skali czasowej nie ulegają wyczerpaniu. Zatem zasobem przykładowo będzie wiatr, promienie słoneczne, biomasa, wody geotermalne, wody rzek. Natomiast pod pojęciem odnawialnych źródeł energii kryją się instalacje, w tym urządzenia, które w procesie wytwarzania energii korzystają z zasobów odnawialnych. Przykładowo źródło odnawialne będzie stanowiła elektrownia wodna, elektrownia wiatrowa, słoneczne ogniwa fotowoltaiczne, czy słoneczne kolektory do produkcji ciepła.

W związku z tym, jeśli mowa o odnawialnych źródłach energii, mowa jest o:

- zasobach wodnych i elektrowniach wodnych,
- zasobach energii słonecznej i instalacjach wykorzystujących promieniowanie słoneczne,
- zasobach wód geotermalnych oraz instalacjach wykorzystujących energię geotermalną i ziemi,
- zasobach i źródłach biogazu oraz instalacje do odzysku i przetwarzania biogazu,
- zasobach biomasy i instalacjach do odzyskiwania energii z biomasy,
- zasobach energii wiatrowej i elektrowniach wiatrowych.

Wprowadza się możliwość wykorzystania zasobów hydroenergetycznych cieków wodnych naturalnych i sztucznych na terenie gminy Grudziądz, wykorzystując historyczne miejsca lokalizacji młynów wodnych. Planuje się budowę młynów wodnych, z możliwością wykorzystania na potrzeby elektrowni wodnej w miejscowości Ruda, Daszkowo i Turznice.

Na rzece Wisła i Osa (ale także pozostałych ciekach) istnieje możliwość realizacji budowli i urządzeń hydrotechnicznych niezbędnych dla potrzeb elektrowni wodnych lokalizowanych na tych rzekach.

Zakłada się wykorzystanie energii słonecznej dla potrzeb mieszkańców, jako indywidualne rozproszone źródła energii w postaci tzw. Baterii, kolektorów słonecznych. Przewiduje się przede wszystkim punktowe instalowanie systemów solarnych (zarówno kolektorów termicznych jak i ogniw fotowoltaicznych) na terenie całej gminy o mocy do 100kW, na potrzeby głównie wytwarzania energii cieplnej, choć nie wyklucza się produkcji energii elektrycznej.

Wskazuje się rozmieszczenie większych, zbiorczych obiektów (farm fotowoltaicznych) elektrowni solarnych o mocy przekraczającej 100kW wraz ze strefą ochronną, dla których wskazuje się budowę w wyznaczonych na rysunku studium: terenach produkcyjnych oraz terenie lokalizacji elektrowni wiatrowej o mocy ponad 100kW, tereny górnicze.

W związku z udokumentowanym ujęciem wód geotermalnych, przewiduje się wykorzystanie istniejących i ewentualnie następnych odwiertów w Maruszy (lub na terenie całej gminy, czy sąsiednich gmin) na potrzeby przede wszystkim lecznicze i rekreacyjne. Nie wyklucza się wybudowania instalacji celem wykorzystania wód geotermalnych na potrzeby energetyki cieplnej (ogrzewanie pomieszczeń, źródła energii elektrycznej itp.). Ewentualne obiekty powinny powstać na terenach przeznaczonych w planie miejscowym na cele produkcyjne.

Ponadto istnieje możliwość wykorzystania tzw. płytkiej geotermii w postaci budowy pomp ciepła.

Biogaz powstaje:

- z odpadów organicznych na składowiskach odpadów,
- z osadów ściekowych w oczyszczalniach ścieków,
- z odpadów zwierzęcych w gospodarstwach rolnych.

Źródłem biogazu na terenie gminy są: instalacja oczyszczalni ścieków w Nowej Wsi oraz instalacja składowiska odpadów w Zakurzewie; w tych rejonach planuje się rozbudowę instalacji do odzysku biogazu. Jeśli chodzi o ewentualne biogazownie związane z odzyskiem odpadów zwierzęcych to głównie mogą powstać w obrębie gospodarstw rolnych wielkoobszarowych: preferowana lokalizacja w strefie B.osadniczo-rolniczo-leśnej, w zabudowie produkcyjnej, lub na obszarach rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Źródłem biomasy na cele energetyczne mogą być:

- biomasa pochodząca z plantacji roślin energetycznych,
- biomasa pochodząca z produkcji rolnej,
- biomasa pochodzenia drzewnego (z gospodarki leśnej i prac pielęgnacyjnych w terenach zieleni, sadów, itp.).

Na terenie gminy Grudziądz nie ma dostatecznych warunków dla uprawy roślin energetycznych. Ewentualna biomasa z produkcji leśnej może być uzyskiwana, przy czym lasy na terenie Gminy pełnią funkcję produkcyjną oraz ochronną, a gospodarka leśna odbywa się zgodnie z planem urządzenia lasu (zarówno prywatnych jak i państwowych).

Biomasę pochodzenia rolniczego dzieli się na dwie grupy, które mają potencjalnie istotne znaczenie dla energetycznego wykorzystania. Są to: ziarno zbóż, w szczególności owies oraz słoma. Gmina posiada sprzyjające warunki w tym zakresie. Wykorzystać można biomasę z produkcji rolnej poprzez budowę instalacji do produkcji energii; obiekty takie mogłyby powstać na terenach rolniczej przestrzeni produkcyjnej, na wskazanych terenach produkcyjnych.

Wyznacza się obszary rozmieszczenia obiektów, urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW wraz z ich strefą ochronną związaną z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu, o których mowa w art. 10 ust. 2a Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym:

1) na terenie całej gminy - budowa pomp ciepła wykorzystujących energię ziemi oraz instalacji wykorzystujących źródła wody geotermalnej;

2) na terenie całej gminy - budowa elektrowni wodnych;

3) na terenie istniejącego i planowanego obszaru do powiększenia składowiska odpadów w Zakurzewie (tereny produkcyjne) – budowa biogazowni, farm fotowoltaicznych;

4) na obszarach wyznaczonych jako tereny produkcyjne – budowa biogazowni, instalacji do przetwarzania biomasy, np.: w miejscowościach Wielkie Lniska, Mokre, Zakurzewo;

5) na obszarach wyznaczonych jako tereny produkcyjne oraz (istniejące i planowane) tereny górnicze – budowa elektrowni solarnych-zbiorczych systemów kolektorów słonecznych, farm fotowoltaicznych, np.: w rejonie składowiska odpadów w Zakurzewie, we Wielkich Lniskach, w Mokrem;

6) obszary lokalizacji elektrowni wiatrowych o mocy przekraczającej 100 kW wraz ze strefami ochronnymi w strefie B.osadniczo-rolniczo-leśnej – w miejscowości Wielkie Lniska – lokalizacja ta została oznaczona na *Rysunku Studium*.

Poza wskazanymi na *Rysunku Studium* obszarami elektrowni wiatrowych, zaleca się lokalizację wież elektrowni wiatrowych o mocy nieprzekraczającej 100kW i wysokości do 30m, na terenach w strefie B.osadniczo-rolniczo-leśnej poza granicami Obszaru Chronionego Krajobrazu, Parku Krajobrazowego i Obszarów Natura 2000.

Przy lokalizowaniu elektrowni wiatrowych postuluje się uwzględnić następujące strefy:

- min. 300 m od granicy obszaru objętego ochroną przyrody,
- min. 2 km od rzeki Wisły,

- min. 4-krotna długość średnicy łopat wiatraka od linii kolejowych, dróg krajowych, wojewódzkich oraz od linii elektroenergetycznych wysokich napięć,
- min. 500 m od zabudowy.

Według wytycznych „Polskich Sieci Elektroenergetycznych – Północ SA” minimalna wymagana odległość turbiny wiatrowej od linii elektroenergetycznej NN, określona jako odległość najbardziej skrajnego elementu turbiny wiatrowej (krańców łopat turbiny) od osi linii, wynosi trzykrotną średnicę koła (3xd) zataczanego przez łopaty turbiny wiatrowej; zaleca się stosowanie przy lokalizacji wież elektrowni wiatrowych.

18. PODSUMOWANIE - SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM GMINY I UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ

18.1. Podsumowanie

Przeprowadzenie analizy uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych gminy Grudziądz pozwoliło na określenie kierunków jej rozwoju. Sformułowano główne zasady kształtowania polityki przestrzennej gminy i określono dwie zasadnicze strefy funkcjonalno-przestrzenne:

A.urbanizacji z kierunkiem wielofunkcyjnym rozwoju o charakterze podmiejskim,

B.osadniczo-rolniczo-leśnej – z kierunkiem rozwoju rolniczej przestrzeni produkcyjnej z zabudową zagrodową uzupełnionej o osadnictwo o funkcji mieszkaniowo-usługowej.

Strefy zostały wydzielone w oparciu o zasoby chronione środowiska i przyrody oraz istniejący sposób użytkowania i przeznaczenia terenów, w tym układ komunikacyjny.

Określono priorytet w rozwoju trzech centrów urbanizacji:

- 1) zespół centrotwórczy Pieńki Królewskie – Mały Rudnik – Ruda – Wałdowo Szlacheckie (na południu gminy),
- 2) zespół centrotwórczy Węgrowo – Gać – Marusza – Kobylanka – Piaski (na wschodzie gminy),
- 3) zespół centrotwórczy Nowa Wieś – Zakurzewo – Mokre – Świerkocin (na północy gminy).

Jedną z zasad jest skupianie zabudowy, wykorzystując istniejącą i projektowaną infrastrukturę techniczną. Szczególną uwagę należy zwrócić na rozwój zabudowy i powiązanie z rozbudową sieci kanalizacji sanitarnej.

Oprócz rozwoju strefy podmiejskiej, dla gminy ważne jest pozostawienie terenów otwartych, z rolniczą przestrzenią produkcyjną i kompleksami leśnymi. Celem jest poprawa struktury przestrzennej gminy, rozwój gospodarczy oraz poprawa jakości życia mieszkańców gminy, także poprzez wskazanie obszarów dla realizacji zadań samorządu gminy.

W studium wskazano obszary zabudowane i przeznaczone do kontynuacji oraz uzupełnień zabudowy mieszkaniowo-usługowej, produkcyjnej oraz zagrodowej w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodniczych. Preferuje się funkcję turystyczną w rejonie Jeziora Rudnik oraz w Wielkich Lniskach, a także wzdłuż międzynarodowej trasy rowerowej biegnącej przez obszar całej gminy. Potrzeby turystyczne spełnia lotnisko w Lisich Kątach, które może być docelowo wykorzystywane w celach sportowych, gospodarczych, transportowych itp. Preferuje się rozwój i rozbudowę istniejących zakładów. Wskazuje się jako rezerwę terenu produkcyjnego-

przemysłowego nowe obszary w rejonie wsi Mokre, Zakurzewo oraz w Wielkich Lniskach – w dogodnej dostępności komunikacyjnej oraz sieci wodno-kanalizacyjnej.

Na terenie gminy nie przewiduje się obszarów budowy obiektów handlowych o powierzchni sprzedażowej powyżej 2000m², nie ma takiego zapotrzebowania. Wyznaczono tereny preferowane dla lokalizacji elektrowni wiatrowych o mocy większej niż 100kW, w strefie B.osadniczo-rolniczo-leśnej. Umożliwia się wydobycie zasobów geologicznych - złóż kopalin, które to kopalnie powinny powstawać w strefie B.osadniczo-rolniczo-leśnej.

Dla wszystkich terenów wskazano optymalne wskaźniki i parametry kształtowania zabudowy.

Wskazano zadania o znaczeniu ponadlokalnym, przede wszystkim trasy komunikacyjne (obwodnica miasta Grudziądza) i infrastruktury technicznej regionalnej (linia elektroenergetyczna 400kV), które są głównym instrumentem realizacji polityki przestrzennej. Niezbędne jest zapewnienie kontynuacji prowadzenia gospodarki odpadami (w oparciu o składowisko odpadów w Zakurzewie) oraz gospodarki ściekowej (w oparciu o oczyszczalnię ścieków w Nowej Wsi) – jako inwestycji publicznej ponadlokalnej. W tym celu przewiduje się rezerwy terenów o funkcji produkcyjnej.

W opracowaniu opisano lokalne wartości środowiska przyrodniczego. Na obszarach parku krajobrazowego, obszaru chronionego krajobrazu, terenów systemu Natura 2000 należy stosować przede wszystkim zakazy i nakazy w aktach ustanawiających. Obiekty cenne przyrodniczo przyporządkowano do strefy osadniczo-rolniczo-leśnej, z preferencją pełnienia funkcji przyrodniczej. Zwłaszcza stosować należy ochronę korytarzy ekologicznych poprzez ograniczanie rozwoju zabudowy oraz powiększanie kompleksów leśnych.

Na terenie gminy szczególną ochroną obejmuje się obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi, wzdłuż rzeki Wisły i Osy, poprzez ograniczanie wprowadzania nowych obiektów budowlanych.

Na analizowanym terenie znajdują się obiekty i obszary ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Szczególnie cenny jest kompleks Twierdzy Grudziądz, z wpisaniem do rejestru zabytków Fortem Wielka Księża Góra. Dąży się do maksymalnej ochrony tych miejsc i tworzenia warunków sprzyjających kreacji nowych wartości (np.: funkcji usług turystycznych) w harmonii z otoczeniem kulturowym i przyrodniczym.

W opracowaniu wyznaczono granice terenów zamkniętych; tereny specjalne pozostawia się w dotychczasowym wykorzystaniu: linii kolejowej oraz terenów wojskowych.

Omówiono również kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej. Dopuszcza się zmiany przeznaczenia gruntów rolnych, leśnych na cele nierolnicze, nieleśne. Zasoby użytków leśnych mogą być powiększane na obszarze całej gminy.

Ustala się kierunki rozwoju sieci drogowej, kolejowej, wodnej, szlaków pieszo-rowerowych oraz infrastruktury technicznej. Wskazuje się, że priorytetowo będzie następował rozwój sieci telekomunikacyjnej, kanalizacji sanitarnej na obszarze całej gminy, celem osiągnięcia maksymalnych wskaźników zasięgu i dostępności.

Zasadniczym problemem samorządu gminy jest wskazanie przebiegu obwodnicy miasta Grudziądza – drogi ekspresowej S-16, w powiązaniu z autostradą A-1, zwłaszcza, że obszary strefy podmiejskiej Grudziądza są miejscem intensywnej zabudowy o różnej funkcji; kolizja ta jest trudna do wyeliminowania.

Na etapie prac nad koncepcją przestrzennego zagospodarowania gminy, po dokonaniu diagnozy stanu i uwarunkowań, rozważano warianty dalszego rozwoju – optymalnego z punktu

widzenia zakładanych celów. Zasadniczo zdecydowano, aby obszary – „otoczka-kołnierz” sąsiadujący z miastem Grudziądz docelowo funkcjonował jako tereny nierolnicze (co jest jednym z naturalnych kierunków rozwoju miasta), zaś pozostały obszar o – jako tereny otwarte-rolnicze. U wyboru podstaw leżała zarówno prognoza demograficzna, istniejący stan zabudowy wraz z infrastrukturą techniczną, jak i dążenie do ograniczania rozwoju funkcji nierolniczej ponad rzeczywiste potrzeby samorządu gminy.

Elementy układu przyrodniczego czy fizyczno-geograficznego oraz elementy niezależne w zasadzie od polityki władz gminy (jak realizacja inwestycji o znaczeniu ponadlokalnym) przesądziły o strukturze przestrzenno-funkcjonalnej.

Przy podejmowaniu wyborów co do „mozaiki” struktury przestrzenno-funkcjonalnej uwzględniono takie czynniki, jak:

-aspiracje władz lokalnych (wynikające z planów i zamierzeń dotyczących stymulowania rozwoju określonych części gminy i rozwoju określonych działalności, a także planów inwestycyjnych mieszkańców),

-uwarunkowania sprzyjające lub ograniczające rozwój danej dziedziny,

-uwzględnienie funkcji i przyjętych kierunków rozwoju miasta Grudziądza, wzajemnych powiązań pomiędzy gminą i miastem,

-szanse powodzenia danej inwestycji lub działania (wybrano takie funkcje, obszary, działania, dla których istnieją realne przesłanki zrealizowania, aby racjonalizować procesy planowania).

-dążenie do koncentracji zainwestowania, w miarę możliwości, a związane bezpośrednio z zarządzeniem gminą, minimalizacją kosztów .

-pozostawienie pewnych obszarów gminy, jako rezerwowych dla przyszłych inwestycji, a które to tereny obecnie pełnią znaczące obszary przestrzeni rolniczych.

Szczegółowym rozważaniem wariantowym podlegała koncepcja rozmieszczenia elektrowni wiatrowych, terenów produkcyjnych (przemysłowych) na terenach otwartych-rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz zagospodarowania obszarów NATURA2000, ochrony przed zainwestowaniem terenów rolniczych, leśnych, a także przebiegu obwodnicy miasta – czyli uwzględnienia planowanej drogi ekspresowej S-16.

Wybrany został wariant rozmieszczenia elektrowni wiatrowych w Wielkich Lniskach (głównie ze względu na istniejące oceny oddziaływania na środowisko). Rozważano drugi wariant, który odrzucono, tj. poddano analizie rozmieszczenie farm wiatrowych w Turznicach, Skarszewach/Maruszy, Dusocinie. Jednym z warunków dla lokalizacji jest maksymalne zachowanie naturalnego krajobrazu na Obszarze Chronionego Krajobrazu. Planuje się w przyszłości rozwijać istniejący potencjał, w zakresie wykorzystania energii wiatru, a także energii słonecznej, geotermalnej.

Przeanalizowano warianty zagospodarowania obszarów objętych ochroną przyrody, przede wszystkim na obszarze NATURA2000 „Cytadela Grudziądz”; ze względu na zasady ochrony siedlisk, priorytet ma funkcja dotychczasowego wykorzystania i użytkowania nieruchomości, tj. rolnicze z zakazem zabudowy. Zakłada się w przyszłości wykorzystanie na cele nierolnicze gruntów, z jednoczesnym ograniczaniem inwestycji w tym rejonie.

W zasadzie przewidziano kontynuację obecnych funkcji, zwiększając obszary zainwestowania nierolniczego w gminie, dając możliwość różnorodnego rozmieszczenia i wzajemnych relacji poszczególnych funkcji (mieszkalnych, usługowych, produkcyjnych, rolniczych, turystycznych, infrastruktury technicznej, komunikacji, realizacji celów publicznych, itp.). Na etapie koncepcji

rozwoju oraz przyszłego zainwestowania gminy, zdecydowano się na warianty, które przy obecnych i dających się przewidzieć w przyszłości uwarunkowaniach, zapewni się optymalny sposób realizacji szeroko rozumianych interesów samorządu gminy.

18.2. Synteza ustaleń projektu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grudziądz

Tabela 60. Podstawowe kierunki rozwoju oraz podział na strefy funkcjonalno-przestrzenne

<i>Kierunek rozwoju w poszczególnych strefach – priorytetowe funkcje oraz zagospodarowanie</i>	<i>Kierunek rozwoju w poszczególnych strefach – priorytetowe uzupełniające funkcje i zagospodarowanie</i>
Strefa funkcjonalno-przestrzenna A.urbanizacji	
A.1.Zespół centrotwórczy północ (Zakurzewo, Mokre, Świerkocin, Nowa Wieś)	
<ul style="list-style-type: none"> -wielofunkcyjny dla obsługi lokalnej i ponadlokalnej, o charakterze podmiejskim -przeważająca funkcja mieszkaniowo-usługowa, -składowisko odpadów w Zakurzewie oraz jego powiększenie -oczyszczalnia ścieków w Nowej Wsi oraz ewentualne powiększenie -wyznacza się tereny pod lokalizację funkcji produkcyjnej (przemysłowej) w Mokrem i Zakurzewie, -regionalny ciąg ekologiczny wzdłuż Osy i Wisły 	<ul style="list-style-type: none"> -turystyka, wypoczynek w sąsiedztwie Cytadeli Grudziądzkiej -tereny produkcyjno-usługowe, w tym lokalizacji inwestycji mogących znacząco lub potencjalnie zawsze oddziałujących na środowisko -tereny wypoczynkowe -las -rolnictwo -tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodniczych
Strefa funkcjonalno-przestrzenna A.urbanizacji	
A.2.Zespół centrotwórczy wschód (Gać, Węgrowo, Kobyłanka, Marusza, Piaski)	
<ul style="list-style-type: none"> -wielofunkcyjny dla obsługi lokalnej i ponadlokalnej, o charakterze podmiejskim, -przeważająca funkcja mieszkaniowo-usługowa, -ciągi ekologiczne na obszarach cennych przyrodniczo 	<ul style="list-style-type: none"> -obszary produkcyjno-usługowe, w tym lokalizacji inwestycji mogących znacząco lub potencjalnie zawsze oddziałujących na środowisko -tereny wypoczynkowe -las -rolnictwo -tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodniczych -usługi w sąsiedztwie planowanej na terenie miasta Grudziądza elektrowni gazowej -uzdrowisko Marusza

<i>Kierunek rozwoju w poszczególnych strefach – priorytetowe funkcje oraz zagospodarowanie</i>	<i>Kierunek rozwoju w poszczególnych strefach – priorytetowe uzupełniające funkcje i zagospodarowanie</i>
Strefa funkcjonalno-przestrzenna A.urbanizacji	
A.3.Zespół centrotwórczy południe (Pieńki Królewskie, Mały Rudnik, Ruda, Wałdowo Szlacheckie)	
<ul style="list-style-type: none"> -wielofunkcyjny dla obsługi lokalnej i ponadlokalnej, o charakterze podmiejskim -funkcja mieszkaniowo-usługowa -ciągi ekologiczne na obszarach cennych przyrodniczo 	<ul style="list-style-type: none"> -obszary produkcyjno-usługowe, w tym lokalizacji inwestycji mogących znacząco lub potencjalnie zawsze oddziałujących na środowisko -tereny wypoczynkowe -lasy -rolnictwo -tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodniczych
Strefa funkcjonalno – przestrzenna B.osadniczo-rolniczo-leśna	
B.1.obszar Wielki Wełcz (Wielki Wełcz, Zakurzewo, Dusocin, Leśniewo)	
<ul style="list-style-type: none"> -kompleksy leśne -wielkoobszarowe przestrzenie produkcji rolniczej -zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodniczych -osadnictwo skupione, jako zabudowa mieszkaniowo-usługowa - tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodniczych oraz gospodarstwach leśnych i rybackich 	<ul style="list-style-type: none"> -gospodarstwa agroturystyczne -obszary produkcyjno-usługowe, w tym lokalizacji inwestycji mogących znacząco lub potencjalnie zawsze oddziałujących na środowisko

<i>Kierunek rozwoju w poszczególnych strefach – priorytetowe funkcje oraz zagospodarowanie</i>	<i>Kierunek rozwoju w poszczególnych strefach – priorytetowe uzupełniające funkcje i zagospodarowanie</i>
Strefa funkcjonalno – przestrzenna B.osadniczo-rolniczo-leśna	
B.2.obszar Dolina Osy (Lisie Kąty, Świerkocin, Mokre, Nowa Wieś, Parski, Zakurzewo)	
<ul style="list-style-type: none"> - ciąg ekologiczny na terenach cennych przyrodniczo -lotnisko w Lisich Kątach -lasy -rolnicza przestrzeń produkcyjna -zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich -ochrona terenów zagrożonych powodzią - tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich oraz gospodarstwach leśnych i rybackich 	<ul style="list-style-type: none"> -tereny mieszkaniowo-usługowe -gospodarstwa agroturystyczne -obszary produkcyjno-usługowe, w tym lokalizacji inwestycji mogących znacząco lub potencjalnie zawsze oddziałujących na środowisko
Strefa funkcjonalno – przestrzenna B.osadniczo-rolniczo-leśna	
B.3.obszar Wielkie Lniska (Wielkie Lniska, Małe Lniska, Grabowiec)	
<ul style="list-style-type: none"> -ciąg ekologiczny na terenach cennych przyrodniczo -lasy -rolnicza przestrzeń produkcyjna -zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich - tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich oraz gospodarstwach leśnych i rybackich -preferencja lokalizacji w Wielkich Lniskach obszarów produkcyjnych (przemysłowych) -osadnictwo skupione, jako zabudowa mieszkaniowo-usługowa -zagospodarowanie turystyczne Wielkiej i Małej Księżej Góry 	<ul style="list-style-type: none"> -gospodarstwa agroturystyczne -obszary produkcyjno-usługowe, w tym lokalizacji inwestycji mogących znacząco lub potencjalnie zawsze oddziałujących na środowisko

Kierunek rozwoju w poszczególnych strefach – priorytetowe funkcje oraz zagospodarowanie	Kierunek rozwoju w poszczególnych strefach – priorytetowe uzupełniające funkcje i zagospodarowanie
Strefa funkcjonalno – przestrzenna B.osadniczo-rolniczo-leśna	
B.4.obszar Turznice (Biały Bór, Hanowo, Daszkowo, Turznice, Skarszewy, Stary Folwark)	
<ul style="list-style-type: none"> -ciągi ekologiczne na obszarach cennych przyrodniczo -lasy -rolnicza przestrzeń produkcyjna -zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich, -tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich oraz gospodarstwach leśnych i rybackich -osadnictwo skupione, jako zabudowa mieszkaniowo-usługowa -funkcja turystyczno-wypoczynkowa w otoczeniu Jeziora Rudnik 	<ul style="list-style-type: none"> -gospodarstwa agroturystyczne -obszary produkcyjno-usługowe, w tym lokalizacji inwestycji mogących znacząco lub potencjalnie zawsze oddziałujących na środowisko
Strefa funkcjonalno – przestrzenna B.osadniczo-rolniczo-leśna	
B.5.obszar Doliny Wisły (Sosnówka, Brankówka, Szynych, Rozgarty, Gogolin, Wałdowo Szlacheckie)	
<ul style="list-style-type: none"> -ciągi ekologiczne na obszarach cennych przyrodniczo -ochrona Doliny Wisły – ciągu ekologicznego o znaczeniu regionalnym -rolnicza przestrzeń produkcyjna -kompleksy leśne -zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich - tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, hodowlanych, ogrodnich oraz gospodarstwach leśnych i rybackich -osadnictwo skupione, jako zabudowa mieszkaniowo-usługowa 	<ul style="list-style-type: none"> -gospodarstwa agroturystyczne -obszary produkcyjno-usługowe, w tym lokalizacji inwestycji mogących znacząco lub potencjalnie zawsze oddziałujących na środowisko -przejściowa lokalizacja kopalni w związku z wydobyciem kopalni

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest wyrazem polityki przestrzennej samorządu i stanowi podstawę dla realizacji zadań Gminy.

Spis treści

Uchwała nr ..... Rady Gminy w Grudziądzu z dnia..... w sprawie przyjęcia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grudziądz	1
TEKST	2
STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUDZIĄDZ	2
CZĘŚĆ I. UWARUNKOWANIA	4
1.UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	4
1.1. POWIĄZANIA ORAZ FUNKCJA GMINY	4
Tabela 1. Podstawowe dane liczbowe	4
Tabela 2. Podział na sołectwa	4
Rys. nr 1. Mapa województwa kujawsko – pomorskiego z podziałem na powiaty ..	7
Rys. nr 2. Położenie Gminy Grudziądz w Powiecie Grudziądzkim	7
1.2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	8
1.2.1. Uwarunkowania wynikające z Koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju 2030.....	8
1.2.2. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko - Pomorskiego	9
1.2.3. Uwarunkowania wynikające z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego	10
Tabela 3. Wykaz projektów RPO do realizacji na terenie gminy Grudziądz	11
1.2.4. Uwarunkowania wynikające z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko - Pomorskiego	11
Rys. nr 3. Fragment załącznika nr 23 – Kierunki rozwoju sieci drogowej do Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego	16
Rys. nr 4. Fragment załącznika nr 24 – Kierunki rozwoju linii kolejowych, dróg wodnych i portów lotniczych do Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego	16
Rys. nr 5. Fragment załącznika nr 20 – Proponowane rezerwy i parki kulturowe do Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.....	17
1.2.5. Uwarunkowania wynikające z Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego	18
1.2.6. Uwarunkowania wynikające z Programu Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami Województwa Kujawsko-Pomorskiego	20

1.3. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW SZCZEBLA LOKALNEGO	23
1.3.1. Uwarunkowania wynikające z programów lokalnych Miasta Grudziądza	23
1.3.2. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Gminy Grudziądz	23
1.3.3. Uwarunkowania wynikające z Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Grudziądz	24
1.3.4. Uwarunkowania wynikające ze Planu Odnowy Miejscowości	24
Tabela 4. Plany Odnowy Miejscowości w Gminie Grudziądz	25
1.3.5. Uwarunkowania wynikające ze Strategii Rozwoju Powiatu Grudziądzkiego	26
2. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU	27
2.1. Dotychczasowe użytkowanie i zagospodarowanie terenów	27
Tabela 5. Użytkowanie terenu według ewidencji gruntów	27
Tabela 6. Tereny zurbanizowane	28
Tabela 7. Grunty osób fizycznych w 2011 roku	30
Tabela 8. Własności i sposób użytkowania gruntów w 2011 roku	30
Tabela 9. Zmiany sposobu użytkowania użytków rolnych i leśnych	32
2.2. Nieruchomości gminne	34
Tabela 10. Wybrane nieruchomości gminy Grudziądz	34
2.3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego	40
Tabela 11. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	40
2.5. Uchwały o przystąpieniu do opracowania planu miejscowego	49
Tabela 12. Uchwały Rady Gminy w sprawie przystąpienia do opracowania planu miejscowego	49
2.6. Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu	49
Tabela 13. Decyzje o warunkach zabudowy	50
3. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY	50
4. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	51
4.1. Warunki fizyczno-geograficzne	51
4.1.1. Położenie fizyczno-geograficzne	51
4.1.2. Rzeźba terenu	52
4.1.3. Budowa geologiczna	53
4.1.4. Klimat	55

Tabela 14. Temperatry notowane w rejonie grudziądzkim (dane IGWiM Słupsk)	56
Rys. nr 6. Roczny rozkład temperatury powietrza dla Grudziądza w 2010r	57
Tabela 15. Liczba dni charakterystycznych pod względem termicznym w stacji Grudziądz w 2010r.	58
Tabela 16. Opady notowane w rejonie grudziądzkim w okresie wielolecia 1961–1998.	58
Rys. nr 7. Średni rozkład kierunków wiatrów w rejonie Grudziądza	59
Tabela 17. Inne parametry pogodowe rejonu grudziądzkiego zanotowane w 1998 r.	60
4.1.5. Warunki geologiczno-inżynierskie	60
4.2. Hydrografia – uwarunkowania	61
4.2.1. Wody powierzchniowe i ich jakość	61
4.2.2. Wody stojące	64
Tabela 18. Ocena stanu czystości wód Jeziora Rudnickiego Wielkiego	65
4.3. Gleby	65
Tabela 19. Dane dotyczące kompleksów rolniczej przydatności gleb	67
Tabela 20. Powierzchnia gruntów gminy Grudziądz	67
4.4. Lasy	69
Tabela 21. Lasy niestanowiące własności Skarbu Państwa	69
Rys nr 8. Obszar Nadleśnictwa Jamy	71
Tabela 22. Produkcja drewna na obszarze Nadleśnictwa Jamy.	72
4.5. Świat roślinny i zwierzęcy	73
Tabela 23. Siedliska chronione na terenie Nadleśnictwa Jamy	77
4.6. ZAGROŻENIA	77
4.6.1. Zagrożenia i ochrona wód podziemnych	77
Tabela 24. Obiekty potencjalnie uciążliwe dla środowiska na terenie gminy Grudziądz	80
4.6.2. Obszary zagrożenia powodziowego	82
Tabela 25. Zestawienie rzędnych zwierciadła wody dla przepływów o prawdopodobieństwie występowania (przewyższenia) $p=1\%$ i $p=10\%$ rzeki Wisły	82
Tabela 26. Zestawienie rzędnych zwierciadła wody dla przepływów o prawdopodobieństwie występowania (przewyższenia) $p=1\%$ i $p=10\%$ rzeki Osy	82
4.6.3. Pole elektromagnetyczne	83
Tabela 27. Pomiary natężenia pola elektrycznego i pola magnetycznego	83
4.6.4. Hałas	83
4.7. Zasoby energii odnawialnej	84

Tabela 28. Zestawienie potencjału wybranych form biomasy na terenie gminy Grudziądz.....	85
Rys. nr 9. Warunki słoneczne na terenie Polski	85
Rys. nr 10. Określenie położenia ujęcia wód geotermalnych na terenie gminy Grudziądz.....	87
5. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	87
5.1. Obiekty w rejestrze zabytków nieruchomych.....	88
5.2. Rys historyczny oraz ewidencja obiektów zabytkowych	91
5.3. Twierdza GRUDZIĄDZ.....	139
Rys. nr 11. Plan Twierdzy Fortowej w Grudziądzu	142
6. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA	144
6.1. Infrastruktura społeczna.....	144
Tabela 29. Wybrane dane statystyczne dotyczące infrastruktury społecznej.....	144
Tabela 30. Liczba mieszkańców gminy.....	145
Tabela 31. Korzystający z instalacji w gminie Grudziądz	146
6.2. Zasoby mieszkaniowe gminy	147
Tabela 32. Zasoby mieszkaniowe.....	147
6.3. Podmioty gospodarcze.....	148
Tabela 33. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze Regon	148
Tabela 34. Gospodarstwa rolne	148
7. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I JEJ MIENIA	149
8. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW	150
Tabela 35. Właściciele nieruchomości według grup rejestrowych ewidencji gruntów.....	150
Tabela 36. Grunty Skarbu Państwa.....	152
Tabela 37. Sposób użytkowania gruntów będących własnością Gminy Grudziądz	153
9. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	154
Tabela 38. Obiekty prawem chronione na terenie gminy Grudziądz	154
9.1. Obszary Natura 2000	155
9.2. Parki Krajobrazowe	158
9.3. Obszary chronionego krajobrazu.....	160
9.4. Stanowisko dokumentacyjne	161
9.5. Pomniki przyrody	161
Tabela 39. Pomniki przyrody na terenie gminy Grudziądz	162
9.6. Użytki ekologiczne.....	164
Tabela 40. Użytki ekologiczne na terenie gminy Grudziądz.....	164
9.7. Parki wiejskie	165

9.8. Lotnisko Lisie Kąty	166
9.9. Tereny zamknięte.....	167
Tabela 41. Wykaz terenów zamkniętych	167
Tabela 42. Tereny, które utraciły status terenów zamkniętych	168
10. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH	168
11. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	170
Tabela 43. Charakterystyka udokumentowanych złóż kopalin	171
12. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH	174
Tabela 44. Dane dotyczące Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 129.....	174
Tabela 45. Monitoring wód podziemnych	177
13. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI	177
13.1. System komunikacji.....	178
Tabela 46. Wykaz dróg powiatowych na terenie Gminy Grudziądz.....	178
Tabela 47. Wykaz dróg gminnych (własność gmina Grudziądz).....	179
13.2. Układ kolejowy	191
13.3. Szlaki turystyczne.....	191
13.4. Elektroenergetyka.....	192
13.5. Gazownictwo	193
Tabela 48. Dostęp do sieci gazowej.....	195
13.6. Gospodarka wodno – ściekowa	196
13.6.1. Wodociągi	196
13.6.2. Kanalizacja.....	197
Tabela 49. Informacje WODOCIĄGI	199
Tabela 50. Informacje - KANALIZACJA.....	200
13.6.3. Oczyszczanie ścieków	201
13.7. Gospodarka odpadami	202
Tabela 51. Informacje techniczne składowiska odpadów w Zakurzewie	205
Tabela 52. Ilość składowanych odpadów w Zakurzewie	205
Tabela 53. Dane na temat zlikwidowanego mogilnika w Lisich Kątach.....	206
Tabela 54. Zebrane odpady komunalne w gminie Grudziądz.....	206
13.8. Telekomunikacja.....	206
Tabela 55. Dostęp do Internetu	208
Tabela 56. Zasięg dostępu telekomunikacyjnego-światłowodowego	208
Tabela 57. Zasięg dostępu telekomunikacyjnego-radiowego	210

14. WYMAGANIA DOTYCZĄCE OCHRONY PRZECIWPOWODZIOWEJ	212
14.1. Budowle przeciwpowodziowe	212
Tabela 58. Wały przeciwpowodziowe	214
14.2. Tereny zagrożone powodzią	214
14.3. Ochrona przeciwpowodziowa	217
14.4. Ocena ryzyka powodziowego	218
15. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY, W TYM WYNIKAJĄCE Z WNIOSKÓW ZŁOŻONYCH DO ZMIANY STUDIUM	219
Tabela 59. Zbiór wniosków do Studium	219
Część II. KIERUNKI ROZWOJU PRZESTRZENNEGO GMINY GRUDZIĄDZ	225
1. SYNTEZA UWARUNKOWAŃ I ICH WPŁYW NA USTALENIE KIERUNKÓW I ZASAD ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY	225
1.1. Charakter przestrzeni	225
1.2. Predyspozycje oraz bariery rozwoju	227
1.3. Zasady kształtowania polityki przestrzennej	227
2. KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ GMINY ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW	229
2.1. Struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy	229
2.2. Uzasadnienie przyjętych rozwiązań w zakresie tworzenia struktury funkcjonalno-przestrzennej	231
2.3. Wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (innych dokumentów z zakresu planowania przestrzennego czy strategicznych)	233
3. KIERUNKI I WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA I UŻYTKOWANIA TERENÓW, W TYM TERENY WYŁĄCZONE Z ZABUDOWY	234
4. OBSZARY ORAZ ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA I JEGO ZASOBÓW, OCHRONY PRZYRODY, KRAJOBRAZU KULTUROWEGO I UZDROWISK	238
4.1. Obszary ochrony środowiska i przyrody oraz krajobrazu kulturowego	239
4.2. Zasady ochrony zasobów środowiska przyrodniczego oraz krajobrazu kulturowego	239
4.3. Kierunki kształtowania struktur funkcjonalno-przestrzennych w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego	240
4.4. Inne ustalenia związane z ochroną i kształtowaniem środowiska naturalnego gminy	242
4.5. Obszary i zasady ochrony uzdrowisk	243
5. OBSZARY I ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTEKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	243

5.1. Kierunki i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego	244
5.2. Obszary i obiekty dziedzictwa kulturowego oraz zasady ochrony	245
5.3. Strefy ochrony konserwatorskiej	250
5.4. Obiekty wskazane do wpisu do rejestru zabytków	251
5.5. Inne obiekty objęte ochroną na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.	252
5.6. Wytyczne do opracowań planistycznych	253
6. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	253
6.1. Kierunki rozwoju komunikacji	253
6.2. Kierunki rozwoju infrastruktury technicznej	254
7. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM	259
8. OBSZARY, NA KTÓRYCH ROZMIESZCZONE BĘDĄ INWESTYCJE CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM, ZGODNIE Z USTALENIAMI PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA I USTALENIAMI PROGRAMÓW, O KTÓRYCH MOWA W ART. 48 UST. 1 USTAWY O PLANOWANIU I ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM	261
9. OBSZARY, DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE MIEJSCOWEGO PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEPROWADZENIA SCALEŃ I PODZIAŁU NIERUCHOMOŚCI, A TAKŻE OBSZARY ROZMIESZCZENIA OBIEKTÓW HANDLOWYCH O POWIERZCHNI SPRZEDAŻY POWYŻEJ 400 M² ORAZ OBSZARY PRZESTRZENI PUBLICZNEJ	262
9.1. Obowiązek sporządzenia planu miejscowego wynikający z przepisów odrębnych	262
9.2. Obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziałów nieruchomości	263
9.3. Obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m ²	263
9.4. Obszary przestrzeni publicznej	263
10. OBSZARY, DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO, W TYM OBSZARY WYMAGAJĄCE ZMIANY PRZEZNACZENIA GRUNTÓW ROLNYCH I LEŚNYCH NA CELE NIEROLNICZE I NIELEŚNE	264
11. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ	265
12. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH	266
13. OBIEKTY LUB OBSZARY, DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ZŁOŻU KOPALINY FILAR OCHRONNY	267

14. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH ORAZ OBOWIĄZUJĄCE NA NICH OGRANICZENIA PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ, ZGODNIE Z PRZEPISAMI USTAWY Z DNIA 7 MAJA 1999 R. O OCHRONIE TERENÓW BYŁYCH HITLEROWSKICH OBOZÓW ZAGŁADY (DZ. U. NR 41, POZ. 412, ZE ZM.)	269
15. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCENÍ, REHABILITACJI LUB REKULTYWACJI	270
16. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH	270
17. ROZMIESZCZENIE URZĄDZEŃ (OBIEKTÓW) WYTWARZAJĄCYCH ENERGIĘ Z ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII.....	271
18. PODSUMOWANIE - SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM GMINY I UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ	274
18.2. Synteza ustaleń projektu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grudziądz.....	277
Tabela 60. Podstawowe kierunki rozwoju oraz podział na strefy funkcjonalno-przestrzenne.....	277